

Віра Мельникова

*Грані
життя*

Рівне–Острого
2016

ББК 84 (4 Укр) 6
УДК 82
М 482

*Щира подяка головному лікарю
Регіонального Центру стоматологічної реабілітації
м. Рівного Бойку Олегу Борисовичу*

Літературний редактор Наталя Зошук

Мельникова В. О.

М 482 Грані життя : повісті, новели, оповідання, вірші /
В. О. Мельникова. – Рівне–Острог, 2016. – 256 с.
ISBN 978-617-7328-23-9

Нова книга Віри Мельникової «Грані життя» містить три повісті, сім оповідань, три новели, оповідання-мініатюри, есе, казки для дітей, вірші. Її твори про відголоски минулого та про перипетії сучасного. На сторінках своїх творів автор відтворює багатогранне сучасне життя пересічних українців, які опинилися на зламі двох епох – завоювання державної незалежності та всенародної боротьби за її збереження.

Влучні авторські спостереження за сучасними реаліями: жертівність в ім'я щасливого майбутнього країни, щирість людських почуттів, вірність у коханні, пошуки кращої долі за кордоном, надійні дружні узи не залишать байдужим вдумливого читача.

ББК 84 (4 Укр) 6
УДК 82

ISBN 978-617-7328-23-9

© Зошук Н. В., передмова, 2015
© Мельникова В. О., 2015

*Присвячується
моїм дітям
Олександрю
і Світлані*

ПЕРЕДМОВА

Сучасні реалії життя у творчості Віри Мельникової

Життя людини – це загадковий багатогранний, подарований Богом шлях, який складається з різних значних щасливих і трагічних подій, доленосних зустрічей. Як живуть? Про що мріють сучасні українці? Як долають життєві труднощі? На ці запитання у своїх творах намагається дати відповідь письменниця Мельникова Віра у своїй новій книзі «Грані життя». Обрана назва книги дуже влучна, адже автор на її сторінках відтворює сучасні реалії життя пересічних українців в усьому його багатогранні.

Нова книга містить повісті, оповідання, новели, вірші. Безперечно, перевагою, творчим потенціалом є прозовий доробок письменниці. Читача приваблюють заголовки творів своєю легкістю рецептування, сприйняттям містять у собі непросту життєву ситуацію або й історію життя людини.

Добре володіючи художнім словом, Віра Мельникова представляє свої твори в новій книзі (як і в попередніх) українською та російською мовами.

Сучасна ситуація в Україні, війна на Сході знаходить своє широке відображення в її нових творах. Важливі проблеми сучасності – доля біженців, їх адаптація в іншому людському середовищі, пошуки житла, роботи, психологічна реабілітація дорослих і дітей, а також патріотичний волонтерський рух у країні – усе це є в повісті «Merry Poppins по-українськи». Допитливий читач простежить історію життя кількох поколінь славного роду західника діда Миколи через призму сучасних політичних подій і душевних переймань його онучки Марії, біженки з Донеччини, – головної героїні повісті. Твір розповідь про вірність почуттів, кохання, про людську гідність і честь.

В оповіданні «Один вечір із життя Килини Богданівни» відображено сучасні доленосні події в житті героїв у різних куточках країни. Зовсім по-материнськи, по-жіночому виказує до них ставлення і дає їм переконливу оцінку, що називається, звичайна бабця з народу. Але вдумливий читач побачить велику життєву мудрість у судженнях старої жінки, її справжній патріотизм, розуміє її велике занепокоєння за долю дітей та онуків, за майбутнє України. Останні слова старенької звучать як пересторога до тих, хто прийшов на чужу землю з мечем: «Шкода, адже варвар, напевно, не знає української народної приказки: «На чужому горі зі своїм зустрінешся».

Тема війни як найстрашніший злочин проти людства звучить у новелі «Валенки», у якій колишні повоєнні події 20-го сторіччя, змальовані у творі, перетинаються й перегукуються з нашим сьогоденням: війна – це завжди зло в усі часи буття! Цікавим є те, що письменниця під нескладним, здавалося б на перший погляд, напівдитячим сюжетом насправді піднімає глобальну проблему наших днів – руйнівний вплив жорстоких реалій війни на психіку дитини, а також психологічна реабілітація дітей, які на власні очі бачили «живі наслідки» війни. Автор через вразливі почуття маленької дівчинки доводить до свідомості дорослого читача думку, що жахіття війни для людини безслідно не минають, а залишаються в підсвідомості і впливають на поведінку та вчинки в її подальшому житті. І ще один, досить прозорий натяк-напучення можна зрозуміти: «Розумні люди – роблять висновки з історії і не повторюють її помилок, дурні, – ігноруючи історичні уроки минулого, самі ж, користуючись сучасним військовим сленгом, врешті-решт, потрапляють на власні «розтяжки».

А у вірші «Хлопці повернулися з війни» відображено серйозні душевні переймання маленького хлопчика за життя батька та його побратимів, які повернулися з АТО додому в коротку відпустку. Зовсім по-дитячому звучать слова протесту проти війни до тих, хто її розв'язує, та останні рядки вірша найбільш виважені та зворушливі:

Музика замовкла навкруги,
Ніч газдує, полягали спати.
Я не сплю, рахую лишки-дні,
Міцно-міцно пригортаю тата.

Почуттям невимовної туги за рідним краєм і близькими людьми просякнута повість «Жизнь или кошелёк?» В образі головної героїні Наталі Перепелиці відбилась доля багатьох тисяч українських жінок, які через матеріальну скруту, повинні їхати на чужину та наймитувати, залишаючи на батьківщині своїх дітей, чоловіків, стареньких батьків. Автор із великою любов'ю, симпатією і співчуттям до нелегкої долі жінки створює типовий образ українки-заробітчани. Як ритмічний і гучний звук велетенського дзвону в повісті *звучить* тема безутішної самотності там, на чужій землі.

У новелі «Разный менталитет» допитливий читач знайде цікаву оповідь про серйозну проблему сучасності – еміграцію, яка останнім часом загнuzдала українське суспільство. У пошуках кращої долі 35-річна українка після вдалого знайомства в Інтернеті емігрує за кордон із потенційним «чоловіком-іноземцем своєї мрії». Боляче проходить її адаптація в *новому світі*. Виявляється, що там прожити також нелегко не напружуючись, не виборюючи місця під сонцем.

Співчутливе ставлення українців до трагедії, що сталася навесні 2015 року в далекій екзотичній країні Непал та події майже 20-річної давнини в славному українському технічному вузі м. Рівне постають на сторінках повісті «Мы из Катманду!», у так званих, «мемуарах зі сміливим педагогічним ухилом».

Автор не обмежилась суворими рамками мемуарного жанру, вона майстерно його розбавляє гумористичними життєвими епізодами, цікавими власними спостереженнями психолого-педагогічного характеру. Допитливий читач знайде у творі для себе багато пізнавальної інформації про життя непальців, про їх давню культуру, релігію, звичаї. Зміст повісті, ліричні відступи свідчать про позитивне ставлення автора до життєлюбного, красивого душею і помислами, непальського народу.

Письменниця обережно, «професійно» торкається тем моралі і виховання. Вона часто транспонує у свої твори власний педагогічний досвід і життєві спостереження – «Пиріжки», «Студентське весілля», «Однокласники». Тонка авторська іронія є супутницею оповіді в новелі «Студентське весілля». Студенти... Що з них візьмеш? Безтурботні веселі закохані. Але «прагматичний розум» Діани... своєчасно зірвав «стоп-кран»: кохання коханням, а жити у блаженській хатці якось не хотілося». І хоча молодята ще є студентами, але плани мають «солідні» на «щасливе майбутнє». Але долю не обдуриш! Вона хоч і жорстока пані, але справедлива. Автор підводить читача до висновку – краще було б жити молодій у «блаженській хатині», ніж у палаці з нелюбом. Василь – справжній коханий, не наступив би на «хвіст» весільної сукні нареченої та не почув би під час вінчання від майбутньої дружини образливе звертання: «Ти, Чудо в пір'ях...».

Майстерно автор вимальовує образи літніх людей у новелі «Сизая голубка» та в коротенькому гумористичному оповіданні «Фантазмагорія людського спілкування». Вдало передається характер людини похилого віку з усіма, набутими нею за довге життя, стійкими моральними підвалинами. Поряд із цим, не відступаючи від реалій життя, образи Марії Андріївни та Мокрини Іванівни описано з великою авторською симпатією, не забуваючи при цьому розважити люб'язного читача різноманітними кумедними примхами та забаганками бабусь.

Загальновідомо, що творча людина – це володар думки й пропагандист гарних, чистих стосунків між людьми. Найщиріші людські почуття, найвищі духовні цінності сповідує письменниця у творах «Пиріжки», «Любовники», «Виолетта», «Сизая голубка». Змальовуючи сучасні людські проблеми, Віра Мельникова розмірковує над сенсом родинного життя, над плеканням і збереженням інтимного почуття – кохання, підказуючи читачеві шляхи до людського щастя. Автор творів упевнена: кохання – найчарівніше почуття, воно справді може творити дива: перше цнотливе почуття студентки Оленки перетворює незграбного, слабодухого хлопчину в сильного, впевненого в собі юнака, який прагне

власного вдосконалення; співачка Віолетта, сміливо бере на себе відповідальність змінити долю свого бувшого чоловіка Вовчика і повертає його на вірний життєвий шлях. А Марія Андріївна та її чоловік дядько Петро можуть слугувати прикладом для інших людей як добродійна сімейна пара, гідна для наслідування. На мою думку, читач із задоволенням буде спостерігати за розгортанням теплих, ніжних стосунків українських заробітчан у повісті «Жизнь или кошелек?» – між служницею Наталею та міланським таксистом паном Богданом.

Різноманітність тематики творів характеризує письменницю як усебічно розвинену інтелектуальну особистість.

Віра Мельникова вміє знаходити в нашому сучасному, часом нелегкому житті, добрі, незлобливі, гумористичні й іронічні моменти, про що свідчать її твори-мініатюри «Підслухані вибрики», вірші «Щаслива» бабуся», «Собираюсь на банкет» тощо.

Невимушено-легко сприймаються вірші для дітей «Діти про квіти», «Колискова», «Прогулянка під дощем», «Осенняя сказка леса».

Свою громадянську позицію літераторка виражає у віршах «Україні», «Рівне моє!», «Родные языки». Казкова природа українського Полісся знайшла своє відображення у творах: «Ліс», «Осенний листопад», «Разговор цветов», «Свидание с лесом», «Земля – родная колыбель».

Головним своїм завданням письменниця вважає – вивільнення зі свідомості своїх сучасників впливу песимістичних ідей про хаос буття та зневіру у краще майбутнє українського суспільства. А цікаві авторські спостереження й висновки про оточуюче життя, його багатогранність не залишать байдужим вдумливого читача.

Наталія ЗОЩУК,
кандидат філологічних наук

ВІД АВТОРА

Я, як і багато деяких українських громадян, зростала в російськомовній родині, але волею долі формувалась як особистість в українському соціумі: з дитинства вивчала українську мову, закінчила український престижний вуз, працювала в українських державних установах. Навчала мовам українських і іноземних громадян у НУВГП, завжди захоплювалася, як російською, так і українською літературою. Шаную український народ, його культуру, красу та національний мовний колорит:

*Люблю украинскую речь: «сторінка»,
«Мереживо», «хустина», «горілиць»
Я русская и... – «щира українка»:
В одной судьбе – две жизни без границ*.*

Пишу двома мовами. Цим самим даючи прозора зрозуміти деяким прибічникам, так званого, «Русского мира» про те, що в Україні реально діють демократичні засади в царині культури і мови, і не існує міфічних утисків російськомовних українських громадян. І «захищати», і «визволяти» їх немає ніякого сенсу! Адже вони живуть у вільній європейській державі, де спілкуватись своєю рідною мовою, не забороняється!

Віра МЕЛЬНИКОВА

* Цитата з вірша «Родные языки». Збірка «Вдохновение», Рівне: видавець С. Б. Нестеров, 2013.

«MERRY POPPINS» ПО-УКРАЇНСЬКИ

*Де є життя, там є й надія.
Українське народне прислів'я*

*Розділ 1.
Шлях до Києва*

Чи любите ви казки? Чи вірите ви в те, що часом казкові сюжети можуть повторюватись у нашому сучасному реальному житті? Так ось: я, наприклад, із певного часу повірила в такий можливий збіг на досить серйозних підставах. І чи не нагадає вам моя історія, висмикнута з реалій українського життя, відому всьому світові англійську казочку про чарівну няню Мері Поппінс? Шкода тільки, що мою оповідь ми, напевно, чи зможемо сприймати як добру казку з розважальним фривольним сюжетом.

Струнка вродлива дівчина, зійшовши з потягу на перон Київського вокзалу з сумками, пакетами, двома валізами та 12-річним братом Славком, раптом виявила відсутність у кишені куртки свого гаманця. «Документи, слава Богу, я поклала на дно великої валізи. А ось гроші і пластикова картка... Як бути без них? Яка ж я безпорадна! Що ж я наробила? Двадцять один рік, а така дурна і зовсім не хитра! Залишити гаманець із грошима в кишені куртки на гачку у плацкартному вагоні? А все – цей Славко: «Купи та купи «Живчика». Зробила ласку братику! Вийшла на зупинці на перон купила той клятий «Живчик», а гаманець механічно поклала назад у кишеню куртки. Лежав би він досі спокійненько в сумочці, а сумочка вночі під моєю подушкою, то нічого б і не сталося. Що тепер робити, на що сподіватися?» – картала себе ошелешена і пригнічена Марія.

На душі було паскудно і так гидко, що аж у роті відчувалась гіркота. Серце несамовито колотало у грудях, скроні спітніли. Було соромно зізнатися молодшому брату про пропажу, а він, не підозрюючи сестриних переймань, намагався швидше рушати далі у глиб вокзалу. Малий завзято крутився навкруги поклажі, намагаючись захопити обома руками якомога більше містких пакетів і сумок.

Марія стримувала і приховувала свої емоції, як тільки могла. «Головне не впасти в розпач і не паралізувати волю, навіть у замкненому просторі можна знайти шпаринку. Потрібно десь присісти, заспокоїтись і прийняти рятівне рішення. Адже якийсь вихід має бути!» – втішала себе дівчина. Не просто було оговтатися від важкого потрясіння: голова паморочилася, перед очима все кудись пливло, безліч людських облич, вокзальний гомін, хвилеподібний галас не дозволяли зосередитись на суттєвому.

Брат і сестра швидко знайшли собі місце на лавах у залі вокзалу після оголошення диктором прибуття чергового потягу. Марія пояснила Славкові вимушений «привал» дорожньою стомленістю. Мовляв, посидимо трішки, перепочинемо і рушимо далі... Адже Київ для них – не кінцева зупинка. До вечора вони повинні дістатися до тітки Уляни, яка живе в передмісті столиці – містечку Вишневе. «Як тепер туди потрапити без грошей? Зателефонувати тітці і попросити про допомогу? Ні! Сама влетіла в халепу, – сама і вибирайся, у майбутньому не будеш такою гавою, – сама себе сварила дівчина, – сиди і міркуй, може, щось надумаєш путне».

Але замість рішучих пошуків виходу зі скрутного становища втомлений мозок, як зіпсований комп'ютер, видавав зовсім іншу інформацію для роздумів.

Пригадалися минулі мирні роки. Двічі Марія приїздила до столиці у якості гості на запрошення своєї однокурсниці Лілі. Скільки вони встигали оглянути цікавого! Завдяки подрузі донечанка непогано орієнтувалась у Києві. А сьогодні її ніхто не зустрічає: свідома, енергійна Ліля подалась у волонтери. А давнє славне місто зустріло прибулих насторожено, ніби застигнуло в німому чеканні чогось невідомого. Вона ж тепер приїхала сюди зовсім в іншому статусі: ошукана вправним злодієм, пририта горем, – нещасна *біженка* зі Сходу.

Думки купчились у голові дівчини, як неслухняні свавільні хмарки перед дощем: то наближались до суттєвої проблеми, то знову ховались за клаптями недоречних у цей час міркувань. Перед очима стояли мама і бабуся, які щиро вірили у свій рятівний план дітей від несподіваної зухвалої війни. Після останніх військових подій залишатись у Дзержинську та й на території Донбасу було небезпечно. Останній обстріл накоїв стільки лиха! Постраждало багато людей, центральна лікарня міста переповнена не тільки військовими пораненими, а й цивільними людьми. Гірко про це говорити, але серед пораних є діти. Останнім часом мати побоювалася за життя Славка, адже були випадки, коли школярі знаходили патрони, інші небезпечні військові трофеї і, з притаманною для їх віку дитячою допитливістю, не тільки розглядали їх, але й намагались розібратись у механізмі «речових доказів війни», подивитись, що ж там є в середині?!

Пригадалась неприємна прощальна зустріч із другом дитинства Андрієм, яка ще раз довела про те, що війна, можливо, назавжди розвела їх життєві шляхи і вони опинились по різні боки барикад. Вони знали одне одного з трирічного віку, жили поруч, навчались в одному класі, а на випускному вечорі Андрій освідчився Марійці в коханні. Ще два роки тому планували своє спільне подальше життя, а тепер у їх стосунках попереду нічого конкретного, один знак питання. Родина Андрія щиро вірила в те, що Євромайдан спланувала і проплатила Америка, а бандерівці і «правосеки» – це найстрашніше зло в Україні. За їх глибоким переконанням, врятувати країну можна тільки з допомогою Росії.

Думки дівчини перервав телефонний дзвінок. Телефонувала мама, турбувалась, чи вже дісталися Києва, вкотре нагадала, як подолати подальший шлях до містечка Вишневе. Марія чула рідний голос, звичну, знайому з дитинства, мамину інтонацію, а душа розривалась від болю, завданого чужою брідотою і підлістю. Вона добре розуміла матусині проблеми *там*: неспокійне зруйноване життя та ще й хвора старенька бабуся, тому жодним словом не обмовилася про пограбування. Доповіла про безтурботне прибуття до столиці. У кінці розмови запевнила матір, що все в них буде гаразд.

Саме телефонна розмова підказала Марійці вихід зі скрутного безгрішшя. «Як же я раніше не здогадалась? Мій мобільний телефон! Адже його можна продати в бутіку під мостом біля вокзалу! А тримати зв'язок із рідними можемо і через мобільник Славка! Та й версія про загублений її засіб зв'язку набагато людяніша, ніж та дошкульна, вразлива правда», – промайнула в голові бадьора думка.

План дівчини спрацював на «відмінно», правда, виручені гроші за телефон зовсім не відповідали справжньому ціновому прейскуранту предмета продажу, але нічого не вдієш! Добре і так, маємо за що попоїсти у привокзальному кафе та добратися до Вишневого. Тітка Уляна, попереджена мамою про їх приїзд, мабуть, уже чекає на родичів із Дзержинська.

Розділ 2. Приїхали...

Маршрутне таксі швидко неслося по шосе, негучна безтурботна мелодія, що линула з динаміків, відволікала від остогидлих думок, заспокоювала, здавалося, ніби давала можливість забути про неприємний інцидент у потязі.

Славко з цікавістю дивився у вікно, спостерігаючи за пейзажем, що пролітав і мінився, як безкінечна жива стрічка. Але незабаром і він втомився від безкінечних природних картин, що стрімко змінювали одна одну, притулився до сестри, поклавши русяву голівку на її плече, і за хвилину опинився в чарівному сонному царстві. А Марія подумки тишилася наперед приємною зустріччю з тітонькою та вже бачила себе у просторій ванні, зануреною у теплу духмяну оксамитову воду.

На відміну від брата, сестра не помічала природної краси за вікном. І не тому, що вона не любила природу або була байдужа до її краси. Зовсім ні! Неспокійні думки роїлись у голові, плутались, зачіпаючи одна одну: дівчина приміряла себе до нового життя в іншому людському середовищі. Отже, тепер вони будуть жити за

новим соціальним статусом – «переселенці», а для більшості місцевих громадян є більш вживане слово – «біженці». «Як сприймуть нас тут – на мирній українській землі? Чи не відцураються?

Адже за останній рік у ЗМІ на території окупованого Донбасу тільки й чути: «бандеровці», «киевская хунта», «правий сектор», «беспредел», що западенці «заварили кашу», що всі вони запроданці – «пасуться» в Італії, Польщі. Неприємно це чути: наш дідусь Микола – виходець із Західної України, багато родичів і зараз там живе, всі вони працелюбні, щирі, гостинні люди, нікого не вбивають і не розпинають дітей, як показують на російських каналах, але багато людей вірять у брудну російську пропаганду», дивлячись у вікно, занурена у свої глибокі думки, зітхала Марія. Згодом філософські запитання відійшли на другий план і земна, чисто практична думка заступила їх: «Як можна швидко поновити банківську пластикову картку і зняти з неї гроші? – Добре, що «мій» банк досить відомий, має філії по всій Україні і звернутися зі своєю проблемою після прибуття на місце можна вже сьогодні, принаймні слід негайно заблокувати картковий рахунок», – турботливо планувала свої наступні дії дівчина. Розпитавши в супутників, де знаходиться в містечку філія потрібного банку і отримавши дорожочинну відповідь, подорожні почали пробиратися до виходу.

Маршрутне таксі зупинилося в центрі містечка, вийшли всі, хто був «приречений» зійти саме тут. Довше всіх із салону машини вибирались Марія зі Славком. Дівчина ретельно пантрувала за двома валізами та іншим дорожнім скарбом, навчена, мабуть, тепер уже на все життя пильності в багатолюдних місцях. Водій, симпатичний парубок із широкими атлетичними плечима, не відводив своїх виразних карих очей від стрункої постаті синьоокої пасажирки, вщент заклопотаної процесом вивантаження всіх своїх «бебехів». Марія зовсім не звертала уваги на його пильний, доброзичливий погляд. А він за власною ініціативою на виході з салону люб'язно передавав їй багаточисленні сумки й пакети. «Бачу, надовго до нас?», – тільки й встиг запитати в незнайомки. Марія знітившись, тільки мовчки знизала плечима. Зате Славко голосно і бадьоро відповів: «Мабуть, надовго, у нас же там війна!» Водій затримав погляд на дівчині, уважніше подивився на неї і додав за-

мість банального «прощайте», або «щасливо» – багатозначне і чітке: «До зустрічі!». Але Марія пропустила цей відвертий натяк на залицання хлопця повз своєї уваги: у думках вона вже була на порозі потрібної банківської установи.

«Реанімаційний» болісний процес із урятування банківського рахунку й разом нервової системи її володарки тривав рівно двадцять хвилин. Менеджер по роботі з клієнтами, дізнавшись від Марії, що вони прибули зі Сходу, припровадив її до керівника відділення банку. Уважно вислухавши схвильовану розповідь дівчини про зникнення життєво необхідного гаманця, чоловік поцікавився, чи зверталася потерпіла до міліції.

Почувши негативну відповідь, похитав головою: зрозуміло, що зараз уже запізно шукати «кінці», адже крадіжка сталася ще в потязі. Обличчя керівника виражало відверте співчуття постраждалим: «Ну, а паспорт у вас є? Його хоч не поцупили?»

Кілька хвилин оформлень необхідних ділових паперів – і проблема, яка вже півдня затьмарювала здоровий глузд і висіла в думках Марії, як Дамоклів меч, нарешті, зникла з обрїю її свідомості. Поважний представник банківської сфери, завершуючи бесіду, порадив панянці в майбутньому бути більш пильною й уважною, особливо в дорозі.

Будинок тітоньки Уляни, за намальованою мамою на папірці схемою, знайшли досить швидко. Міцний колишній охайний будинок із прегарною присадибною ділянкою. Перед фасадом – багато яскравих квітів, далі – тінявий садочок. Рай та й годі! Спробували постукати у браму. Ніхто не відгукнувся. Зателефонували на телефон родички. Знову тиша. «Дивно, невже щось сталося непередбачуване?», – переймалася племінниця. Вона ще раз подивилася крізь огорожу у двір і гукнула тітку, але ніхто не відповів. Брама була сучасного вигляду, з міцним надійним замком.

Розділ 3.

Поневіряння

«Почекаємо, Славко, біля брами, можливо, тітонька попрямувала до крамниці або до аптеки», – задумливо промовила Марія. Подорожні присіли на невеличкій лаві обабіч шосейної дороги. Будинок сестри батька знаходився в центрі селища. По асфальтованій дорозі весь час снували легкові автомобілі та вантажівки, і кожного разу після їх маневрування згорьованих, не зустрінутих ніким «бідних родичів», обдавало густою сірою пилюкою. Втомлені дорогою, Славко і Марійка мріяли швидше опинитися за надійною брамою. Але час минав, а тітонька Уляна Миколаївна не з'являлась.

Літнє стомлене жарке сонце вже ховалось за верхівки дерев, у траві лускотіли коники і соловейко виводив прощальні рулади дню, що минав.

Невдовзі пролунав телефонний дзвінок. Брат довірливо передав мобільник сестрі, обидва здогадувались, хто міг їм телефонувати. Розмова мала бути непростого:

– Так, матусю, я слухаю тебе.

– Доцю, як ви дісталися? Чому мовчить твій телефон?

– Мамо, ти знаєш, він впав у вагоні зі столика, мабуть, у ньому щось там вийшло з ладу, – бовкнула Марійка перше, що спало на думку, відразу ж поспішила змінити тему розмови:

– А як там бабуса? Чи виписали її з лікарні?

– Та ні! Що ти! Ще зарано, ось сьогодні розмовляла з лікарем, то він наполягає, щоб вона полежала ще з тиждень. Здогадуюсь, що з її здоров'ям серйозні проблеми, інакше б так довго не тримали, бо зараз кожне лікарняне місце на рахунку, сама розумієш чому. Не знаю, як я буду викручуватися з грішми, адже я вам майже всі заощадження віддала. Але, чому не розповідаєш, як вас зустріла тітка Уляна? Я чомусь не можу їй додзвонитися.

Миттєва пауза. Марія зосереджено пряде думку – шукає відповідь. З дитинства пам'ятала мамині уроки щирості: «Брехня стоїть

на одній нозі, а правда на двох». Але задля її та бабусиноного спокою Марії потрібно схибити і приховати свої поневіряння.

– Мамо, все добре, ми вже відпочиваємо, – видушує з себе дочка. Вона добре розуміє, що далі говорити небезпечно: на шляху з'являється великий автобус, гуркіт мотору наближається і... за хвилину потрібно буде знов брехати, вигадувати нову версію чутного машинного шуму. Тому вона рішуче згортає розмову: «Матуся, ми дуже втомились, уже полягали спати. Завтра вранці я тобі обов'язково зателефоную».

Тимчасом сонце все нижче схиляється до горизонту, десь там у густих вітах дерев причаїлися галасливі пташки, та їх головний соліст – соловейко також принишк у строкатому від квітів садку. Вітерець, який хазяйнував у повітрі цілісінський день, зненацька зник і навкруги лягла така тиша, хоч мак сій.

Сестра і брат безупинно вдивлялись у силуети людей, що наближались, але даремно – повз них проходили зовсім незнайомі перехожі, кожен поспішав у цю пізню часину додому, до родини. Марія боялася залишати біля тітчиного будинку самого Славка з великою кількістю речей, чого доброго – знову трапиться якась пригода! Потрібно діяти, і то швидко: ніч насувається. Вона стрімко піднялася з лави, щоб піти до сусідів, з'ясувати, куди могла подітися тітонька.

Раптом на розі вулиці з'явилась біла автівка, вона з розгону на великій швидкості в'їхала до провулку, мало не зачепивши металеву високу опору поштових вуличних скриньок і зупинилась прямісінько поряд із розгубленими прибулими. Із таксі поспіхом вийшла тітонька, за нею ставний молодий чоловік із двома засмаглими дівчатками, останньою вигулькнула з салону автомобіля худорлява золотокося жінка з великою дорожньою сумкою. Чоловік швидко дістав із багажника дві великих валізи. Тільки тепер Марія второпала, хто це так зухвало з'явився на вечірньому обрії: «Та це ж мій двоюрідний брат Льончик, який він став поважний! З нашої останньої зустрічі минуло, мабуть, років шість? Так! Востанне я бачила брата на його весіллі. А це ж, мабуть, його дружина і діти», – здогадалась Марія.

А тітонька Уляна вже бігла обіймати своїх любих гостей і просити вибачення за незручності, які вона їм заподіяла. Поспішаючи вранці з дому, вона забулася взяти мобільний телефон.

Розділ 4.

У родинному колі

За півгодини об'єднана родина сиділа за святковим столом. Тільки тепер усе, нарешті, з'ясувалося. Льончик зі своєю родиною повертався з відпустки: мали прилетіти з Анталії до Києва літаком за діючим розкладом. Однак через негоду – зливу і сильний дощ, який розповсюдив грозовий фронт, – час відльоту було перенесено на пізніший час. Тітонька ж планувала зустріти родину сина за розкладом прибуття літака об 11-й. Їй так кортіло якнайшвидше побачити любих онучечок! Адже за два роки вона так скучила за ними! Тому і полетіла на крилах бажання і безмежної любові до своїх безцінних крихіток! Її єдиний син зараз живе в Рівному, після закінчення Харківської академії МВС був направлений волею долі служити народу України на малу дідівську батьківщину, у чудовий поліський край.

Увечері, за її підрахунками, мали прибути Марія зі Славком. Усе було чітко сплановано і не віщувало ніяких перешкод щодо передбаченого плану зустрічі. Але не так склалося, як гадалося! Виявляється, часом наше життя залежить від – по-го-ди! І нарікати тут немає на кого! Довго ще точилася дружня розмова серед родичів навкруги погодних катаклізмів та їх неочікуваної післядії для племінників із Донбасу.

Льончик завершив свою розповідь про принади відпускнуго відпочинку вельми дотепним способом. Він підняв келих і виголосив тост словами відомої пісні: «Главней всего погода в доме».

Тітонька Уляна ретельно готувалася до прийому любих гостей. Що-що, а кулінарним мистецтвом вона володіла досконало. Після смачної їжі діти розміли і припишкли: давала взнаки дорожня втома, особливо важко було опиратися ласкам Морфея Славкові:

він перший зробив крок у бік спальні. За ним рушили слідом чарівні кароокі сестрички, єство яких також розтануло, як цукринки-кубики в теплому оксамитовому чаї, а лагідні руки батька віднесли сонних «принцес» до охайної кімнатки на чисту м'якеньку постіль.

Коли діти полягали спати, дорослі ще довго говорили про наболіле:

– Господи, як же там тепер живуть люди? Усе ж розтрощено, руїна, та й годі! Душа болить за стареньку та хвореньку мою матусю та і мати твоя, Ніна – *там*, а ви – *тут*, – бідкалася тітонька, звертаючись до племінниці.

– Так і живуть. Люди, як можуть, пристосовуються до нових умов. Головне, що бентежить, – немає миру, немає роботи, а це означає, що немає за що жити. Та й життям це важко назвати, – зітхнула Марія. – Мама вже два місяці чекає на заробітню платню, бабуся також отримує пенсію з затримкою.

– А мій братик Олексій? Царство йому небесне, стільки років пропрацював на шахті «Північна», там згубив своє здоров'я, раніше пішов на той світ через недбальство начальства і ненажерливість «хазяїв підземних надр», – різко змінила тему тітонька. – Адже тоді в 12-му році після вибуху постраждало багато гірників, а він так і не вивував, – із сльозами на очах промовила жінка.

– Так, ми всі важко пережили смерть тата, він помирав у людських муках від опіків тіла. Я думала ми всі там збожеволіємо. Страшно те, що допомогти йому нічим не могли. Ось так влада «турбувалася» за життя видобувальників вугілля, – з великим сумом в очах промовила Марія.

– А скільки ще загине, – втрутився в розмову Льончик, – адже обладнання все старе, шахти приватизовані людьми жадібними на бариші та байдужими до сучасних умов дотримання правил безпеки праці шахтарів. Ось і маємо результат!

Відчувалося, що кожен із співбесідників співчував усім серцем мирним людям, які були там, на окупованій території, де зараз точилася боротьба проти непроханих «захисників прав російськомовних громадян».

– Марійко, – підсовуючись ближче до племінниці, з цікавістю вдивляючись у її обличчя, почала Уляна Миколаївна.

– Ось я вже тридцять років не живу на Донеччині, як тоді виїшла заміж за мого Романа, так і залишилась тут назавжди. Скажи мені, доню, чи є таким уже важливим там у вас – *мовне питання*? І чи можуть люди за це битися, як вороги?

У нас також у Києві розмовляють і українською, і російською, ніхто на це навіть уваги не звертає. Я десь читала що на разі на Донбасі розмовляють російською 99% населення. Адже там живуть і українці, вони, що забули свою мову?

– Це правда, у нас більшість населення розмовляє російською, але ніяких утисків до російськомовних громадян із боку нашого уряду я ніколи не відчувала, більше того, у родині з дідом я розмовляла українською, а з мамою і бабусею – російською, вони ж народились на Донеччині, – намагалась пояснити по-своєму мовну ситуацію племінниці.

– Стоп! Люди, послухайте мене, я нещодавно *там* був і можу сказати впевнено, що мовне питання надумане штучно, комусь дуже вигідне. На справді не від мови залежить наше життя, а від дій і вчинків людини і влади. На мій погляд, сучасна людина повинна знати декілька мов. Не пам'ятаю хто, але хтось із великих говорив: «Чим більше мов ти знаєш і розумієш, тим більше ти – людина».

Помовчали... Мовчав і Льончик, капітан служби безпеки, який ще місяць тому був у службовому відрядженні на Донбасі, бачив на власні очі, що там насправді відбувається, де гинули найкращі молоді хлопці, боронячи відрізаний насильно шмат української землі, які зовсім не брали до уваги те, якою мовою вони спілкуються між собою, якою мовою віддають накази військовим командирам, а у слухну хвилину під час бою, не помічають *інтернаціональних* відбірних матюків, від яких здригається повітря, даючи вихід затисненим емоціям справжніх захисників різномовного люду Донбасу та українських кордонів.

Марія довго вагалася, чи розповісти родичам про вбивчий інцидент у вагоні потягу, чи приховати прикрий випадок, не виказуючи власну нерозсудливість і необачність. «Гроші на картці скоро скінчатись, що тоді робитиму?»

Слід зізнатися. Усе-таки рідні люди, щось порадять, чимось допоможуть», – запевняла себе Марія.

Дівчина чистосердно повідала про крадіжку гаманця. Тітка Уляна тільки руками сплеснула. Льончик поставив кілька конкретних запитань сестрі та брату щодо зовнішності, характерних рис супутників у купе, у вагоні, щось занотував у маленькому записничку.

Враз для всіх присутніх став зрозумілим перший обов'язковий крок Марії на стезі нового життя – пошуки роботи.

Розділ 5.

У пошуках «місця під сонцем»

Тепер для Марії кожен день розпочинався з відвідування дитсадків, шкіл та різних організацій, оголошення котрих вона знаходила в місцевих газетах. Обведені грубим чорним маркером, вони, як загадкові овалні вікна, вабили до себе і народжували сміливу уяву про щасливу майбутню перспективу працевлаштування. Але проходили дні, а результатів не було. Кому ж потрібний фахівець без досвіду роботи? Усі дитячі установи давно укомплектовані *досвідченими* педагогами і вихователями. Та й літо в розпалі. У дитсадках ремонт, завідувачки не хочуть ставити економічні експерименти: у країні війна, про стабільність коштів можна тільки мріяти, тому обмежуються штатом, який є.

Спробувала дівчина піти психологом на фірму. Та де там! Без стажу роботи – «ні-ні»! А в одному місці працедавець відверто виказав свою громадянську позицію: «Біженців не беремо, нащо мені головний біль, ще мені сепаратистів не вистачало!».

Переймається дівчина: «Ось і Славка вже потрібно влаштувати у школу, слід поїхати на шкільний ярмарок скупитися. Тут тисячею не обійдешся. На все потрібні гроші! Добре, що є дах над головою, тітонька прихистила.

Льончик обіцяв допомогти знайти роботу за фахом, але термінове відрядження перешкодило йому виконати свою обіцянку. Я на нього не гніваюсь: звісно, військова людина – собі не належить».

У важкій задумі повертається Марія ввечері до Вишневого з пошуків роботи. У маршрутному таксі яблуку немає де впасти. Вона стоїть недалеко біля переднього виходу, помічає на собі зацікавлений погляд виразних карих очей. І треба ж таке! Знову сіла в маршрутне таксі з цим водієм-залицяльником. «Але це його справа: за оглядини гроші не беруть, а мені не до романтичних стосунків: успіх у пошуках роботи нульовий! Ось і сьогодні з усіх позначених у газеті оголошень спрацювала тільки одна – офіціантка у придорожньому ресторанчику. Що робити? Адже гроші скоро скінчаться», – розмірковує дівчина.

Зупинка «Центр». Марія виходить із маршрутки і прямує до магазину «Продукти». Водій маршрутки заскакує в кафе за пірижками. І коли дівчина з містким пакетом з'являється на східцях магазину, до неї спритно підстрибує все той же набридливий тип. Він театральним жестом розшаркується перед незнайомкою, а його очі кольору стиглого лісового горіху світяться і випромінюють посмішку: «А я бачу, ти справжня *біженка*: бігаєш не тільки від війни, а від хлопців також. А дарма! Можливо, я став би тобі у пригоді».

Марія засоромилася від неочікуваної уваги до власної персони, особливо її неприємно вразило слово «біженка». Нічого не відповівши, вона попрямувала до свого провулку. Навздогін почула ущипливі слова: «Ти дивись, яка горда і недоступна! Там на Сході всі такі дівчата?».

Марія тільки прискорила ходу. Сама собою з'явилася думка: «Мій Андрій нізащо не поводив би себе так. А цей такий собі мачо місцевого розливу просто лізе у вічі, як настирлива осіння муха».

Увечері тітонька сповістила племінникам про те, що їй телефонувала Ніна з Дзержинська, їх мати. Хвилюється за дітей, питала, чи вже знайшла роботу дочка, чи здала документи Славка до школи. Радила звернутися Марії в Центр допомоги для переселенців, якісь її знайомі розповіли, що такий є в Києві.

«Напевно, матуся засумнівалася в моїй щирості, якщо телефонує не мені, а тітці, видно, відчуває серцем, що не все так гаразд, як я їй розповідаю. Заради Бога, прости мене матінко, що брешу тобі, адже ваш спокій оберігаю», – шепотіла дівчина, при цьому їй великі сині очі сприйняли зворушливо-благаючий дитячий вираз.

Час минав, а Марія так і не змогла знайти роботу. Після безкінечних невдалих спроб і пошуків «місця під сонцем», дівчина зовсім зневірилася в чудодійному працевлаштуванні. Вирішила знайти хоч якусь, нехай навіть не за фахом, тимчасову роботу, аби за неї платили гроші.

*Розділ 6.
На роздачі*

Сьогодні, занотувавши нові реквізити працедавців, Марія знову кинулася на пошуки «свіжої» вакансії.

Лариса Романівна жестом запросила Марію присісти на високий барний стілець, інших у маціпусенькій кімнатці, яка, мабуть, заміняла кабінет господині ресторану, не було. Рудоволоса жінка 50-55 років зручно вместила у старе чорне шкіряне крісло, виклавши свої пишні форми на великий стіл, який виглядав справжнім велетнем у маленькому приміщенні. На стіні висіло велике дзеркало в ажурній дерев'яній рамі. Суворим адміністративним поглядом вона зміряла з голови до ніг претендентку на посаду офіціантки, вірогідно, залишилась задоволеною зовнішністю дівчини, розпочала співбесіду владним голосом і офіційним тоном:

– Хто *ви* за фахом? Чи маєте досвід роботи в нашій сфері?

– Ні, не маю, я педагог-психолог.

Маленькі сірі очі жінки заокруглились, густо намальовані брови різко піднялися вгору, налакована зачіска у вигляді об'ємного рудого равлика, здавалось, аж підскочила від почутих останніх слів претендентки на вакансію офіціантки:

– Отакої! Так ви гадаєте, що на піщеблоці можна працювати будь-кому? І без санітарної книжки?

– Чому на піщеблоці? У вашому оголошенні написано, що вам потрібні офіціантки! – з явним обуренням вимовила Марія.

– А офіціанткам не потрібна санітарна книжка? Ой, яка ж ти далека від нашої системи!

Дізнавшись, що дівчина прибула з Донецької області, Лариса Романівна замислилась, уважно ще раз огорнула своїм пильним оком найманку на роботу. У розмові виникла пауза. Різкий перехід Лариси Романівни від «ви» до «ти» та зміна її інтонації мовлення від врівноваженої до «наступальної», неприємно вразили дівчину: Марія засовалася на незручному стільці, бажаючи якнайшвидше залишити тісний кабінет-будуарчик.

– Тихіше, тихіше, красуню. Усе тобі буде. Але не одразу.

Повинна ж бути з твого боку якась адаптація до харчової сфери обслуговування населення та й випробувальний термін ще ніхто не скасовував, – вдавано миролюбно вимовила очільниця «харчової сфери». Вона навіть посміхнулася, але посмішка її була неприродною, чужою на її непривітному повному обличчі.

Марія помітила, що під час бесіди Лариса Романівна час від часу заглядала у своє розкішне дзеркало на протилежній стіні, її зустрічі з власним відображенням супроводжувались звичними рефлексорними рухами: нахилом голови убік та доторканням пальцями рук із яскравим манікюром до своєї налакованої зачіски-равлика. Пишнотіла жінка навіть не помічала, як часто вона приділяла увагу власній персоні. Для Марії – дипломованого педагога-психолога – було зрозумілим, що ця немолода жінка досить амбіційна, самотня і не дуже освічена. Інакше, як пояснити рясноту орфографічних помилок у службових інструкціях, із якими Лариса Романівна намагалась ознайомити потенційну підлеглу.

І ще: дівчина здогадалась, що дзеркало висіло тут не один і не два роки, а для господині закладу воно було, напевно, такою ж інвентарною потребою, як це обдряпане шкіряне крісло, і незграбний стіл-велетень.

Неочікуваним виявився кінець бесіди. Відкинувши назад до спинки крісла своє огрядне тіло, Лариса Романівна несподівано запропонувала: «Що ж, доню, перший тиждень постоїш на мийці, потім на роздачі, потім – стажування з дипломованими офіціантками, а далі – визначимось. Я бачу, ти дівчина не дурна, опануєш і зрозумієш усі «принади» нашої роботи, – то все буде гаразд. Якщо ти погоджуєшся з моїми умовами, можеш завтра ставати до роботи».

Порадившись із тіткою, Марія вирішила спробувати розпочати свою трудову діяльність у «Веселому джмелику», адже, за обіцянками Лариси Романівни, їй «кар'єрний ріст забезпечений».

Реакція на «новеньку» зі Сходу з боку працівників ресторану була різна. Одні з недовірою ставились до «сепаратистки», інші, навпаки, співчували «бідній біженці». Ті, чії родини зачепила хвиля демобілізації, спілкувалися з біженкою (тепер так усі її називали), намагаючись дізнатися з перших вуст про справжні події на Донбасі, адже десь там боронять українську землю їх рідні.

Минуло більше тижня, але Лариса Романівна не поспішала переводити Марію на роздачу. «Новенька» сама забезпечила себе спецодягом, – також обов'язкова вимога для всіх бажаючих працювати в ресторані. Її нові «колеги по виробництву» (саме так любила називати своїх підлеглих господиня) жартома розповіли про звички і забаганки їх «шефіні», попередили, що вона – дочка фермера-пасічника і буквально спантеличена на бджолах. Найулюбленішим її риторичним запитанням є: «Що-що? Бджоли проти меду?». Звичайно вона його застосовує в особливих випадках, а саме – для негайного «гасіння» назріваючих невдоволень або відкритих претензій із боку своїх підлеглих. «І зовсім не випадково ресторан називається «Веселий джмелик», що не кажіть, династична генетика в дії», – промуркотіла старша офіціантка Леся і подружньому усміхнулась до Марії.

За два тижні роботи багато чого дізналася Марія «цікавого» з мистецтва обслуговування VIP-персон, довідалася про «секрети» приготування «елітних страв», а також про «принади» професії офіціантки, вона швидко зрозуміла, що «Веселий джмелик» явно не належить до мережі ресторанів Козирна Карта і її просування по кар'єрній дробині чомусь гальмується на кшталт пробитої шини. Усе, чого вона досягла за місяць – це лише те, що все ж таки виборолла робоче місце на роздачі. Але одного вересневого дня її подальша «кар'єра» луснула і розсипалася, як стиглий горіх.

Розділ 7.

Бджоли проти меду?!

Зазвичай, день виплати заробітної платні для всіх працівників ресторану був великим святом. Особливо раділи кухонні працівники, які на відміну від офіціанток, не мали *додаткового заробітку*. Зрозуміло, що серед них була і Марія. Перспектива отримати за місяць чесно зароблені гроші вабила до себе і вимальовувала в багатій уяві дівчини приземкуваті практичні плани: дати тітці на харчування, придбати собі і брату теплі светри і шапочки: зима прийде зненацька, та й слід заощадити кишенькові гроші для Славка, нехай брат не почуває себе обділеним, хоча б у цьому.

Кінець робочого дня. У руках, нарешті, довгожданий конверт. Схвильоване і напівурочисте відкриття його. Марія зацікавлено вдивляється у його вміст. І що ж вона бачить? Не може бути! У білому довгому конверті, як сирітки, притулились до однієї з його стінок аж *три* банкноти вартістю у 500 гривень! Піднесений дівочий настрій миттєво випарився в захмарну височінь. Старанна, сумлінна *кухонна працівниця* зрозуміла, що вона вхопила облизня, але в душі ще жевріла маленька надія: «Це якась помилка! Звісно, бухгалтер помилилась! Швидко, швидко до Лариси Романівни! Можливо, вона ще не поїхала додому!»

Дівчина скочила до кабінету саме в той момент, коли господиня, брязкаючи ключами, вже збиралася зачиняти двері. Чемно привітавшись, звернулася:

– Ларисо Романівно! Вважаю, трапилась велика помилка! Я чомусь отримала за місяць тільки 1500 гривень! – з трагічними нотками в голосі вимовила вона.

Жінка різко зупинилась на виході, відступивши убік, впустила всередину кабінету підлеглу, обачливо прикрила за собою двері, стала біля свого величезного стола. Сама не присіла і не запросила присісти Марію.

– Справді? Ніякої помилки немає, – спокійним, байдужим тоном відповіла господиня «Веселого джмелика». – Дні стажування

не оплачуються. Якщо вже на те пішло, так ти нам повинна була б сплатити за те, що ми з тобою тут вошкалися два тижні.

Зрадливі сльози погрозливо зростали в очах Марії, ось-ось були ладні потекти сумними рурочками по щоках, але дівчина з усіх сил намагалася стримувати себе, бо знала, що її рюмсання надасть опонентіві тільки впевненості в суперечці. Тому, зібравшись із духом, вона чітко вимовила:

– Але, напевно, ви забулися, що з першого дня я працювала на мийці, і ніякого стажування я не проходила. Місяць роботи день у день із горами брудного посуду, а у спеку на роздачі – біля гарячої плити! – вжахалася Марія. – Пропрацювавши два повні тижні на мийці, я за вашим наказом стала на роздачу. Зауважень по роботі я не мала. Дуже прошу вас переглянути оплату моєї праці.

– Що таке? Як ти смієш вимагати більше?

Господиня з роздратуванням кинула на стіл свою сумку, мабуть, вирішивши все ж таки затриматися в кабінеті-будуарчику для з'ясування стосунків із невдячною кухонною працівницею.

– Я що, перший рік працюю у сфері громадського харчування? І не знаю, як, кому, скільки і за що слід платити? Невдячне дівчисько!

Я пошкодувала тебе, взяла на роботу у славний спеціалізований заклад, як кажуть, прихистила бідну біженку зі Сходу. А ти? Без спеціальної освіти, без досвіду роботи у сфері громадського харчування зараз повчаєш мене, як слід правильно чинити? – умисне голосно виголошувала Лариса Романівна свій монолог, як добре завчену промову.

І Марія подумала: «Так можуть говорити або заздалегідь підготовлені оратори, або артисти, які добре вивчили слова своєї ролі. Мабуть, подібні «монологи» ця дама з рудим равликом на голові виголошує частенько». У її голові миттєво саянула думка: «Я все зрозуміла: оголошення в газеті про вакансії на посаду офіціантки – це своєрідний трюк із притягнення нових «лохів» у «Веселий джмелик», які потім працюють цілий місяць за копійки, а далі під час «расчьоту», (саме так висловлюється господиня) – ти або погоджуєшся бути рабом до кінця своїх днів, або традиційно виганяють тебе звідси під зад коліном. Слід дати гідний опір і залишити

«славний заклад громадського харчування» разом із його винахідливою господинею».

Після відвертого словесного наступу на «невдячне дівчисько» очільниця зробила паузу, нервово закліпала очима з нарощеними темно-синіми віями, і тільки-но приготувалася до нової «атаки», як раптом почула тверде і сміливе:

– Ларисо Романівно! Чи не бажаєте ви позичити очі в сірка? Ви знаєте про те, що ви вже давно втратили почуття сорому і гідності, привласнюючи собі зароблені гроші ваших безправних підлеглих працівників?

Чого-чого, а такого повороту розмови «шефіня» ніяк не очікувала від шмаркатога дівчиська. Вона різко змінила поставу на «руки в боки», ледве обхопивши руками свою могутню талію, зробила загрозливий крок до дівчини і перейшла на крик:

– Мерзотниця, сепаратистка! Та ти, я бачу, не розумієш, що ти зараз верзеш! Завтра ти знову будеш шаритися по всій Київській області в пошуках роботи! Ти що зовсім дурна? Ти без прописки, без житла і ще претендуєш на щось пристойне? Точно, ти ненормальна! А тут у тебе ніхто не питає прописки, гроші будеш стабільно отримувати в конверті. На другий місяць отримаєш набагато більше, не дурій! Уперше бачу таке: *щоб бджоли, та проти меду?*!

– Побійтеся Бога! Так, я у вас працювала, справді, цілісінський місяць, як *бджілка*. Але погодьтеся, що у вас тут – далеко не *мед*! А ви справжня аферистка з великим досвідом роботи і не у сфері громадського харчування, а у сфері ошукування українських громадян, але ви призабули прислів'я: «Жартувала баба з колесом, та в спицях застрягла!».

Після цих слів Лариса Романівна аж підстрибнула, вона з усієї сили загрозливо тупнула ногою і перейшовши на фальцет, заводала:

– Геть, геть, паскуднице з мого закладу! Геть із моїх очей, невдячна сепаратистка! Свавільна шмаркачка!

– Ви, взагалі, чуєте, що ви говорите? За «паскудницю» – нехай, я не ображаюсь, бо з великої хмари – малий дощ! Але за «сепаратистку» – прийдеться вислухати! Ви хоч розумієте значення цього слова? Так ось знайте: воно походить від англійської – separate,

що означає «розділяти». Ви хоч раз чули, щоб я схвалювала маячні ідеї про відокремлення Донбасу від Центральної та Західної України? Яка я сепаратистка? Я не пішла на службу до ДНР, як деякі, а приїхала сюди, щоб врятувати життя своєї родини. А ви? Що ви зробили для перемоги над загарбниками? Може, перерахували мої, вкрадені вами гроші, бійцям АТО?

Обличчя Лариси Романівни від влучних слів *свавільної шмаркачки* вкрилось яскраво-рожевими плямами і вона, театральним жестом хапаючись за серце, сиплим знесиленим голосом покликала: «Охороно! Охороно!».

Під здивованими, розгубленими поглядами колишніх колег по роботі впевненим кроком, із гордо піднятою головою, Марія спрямувала свої кроки до виходу з «Веселого джмелика» через кухню, повз строкатого бару, через просторий ресторанный зал на вулицю, на волю, на свіже повітря!

Розділ 8.

Або пан, або собака здохне

Сьогодні Марія не могла довго заснути. Вона крутилася в ліжку і намагалася всупереч часу опинитися в минулому, коли вся славна шахтарська родина сиділа за столом, розмовляла, жартувала за вечерю. Батько урочисто розрізав здоровезний соковитий духмяний кавун і подавав кожному чималий кусень. Він радів із того, що міг прикрасити родинне життя ось такими хвилинами розради. Тільки тепер Марія зрозуміла, що це родинне ідилічне спілкування і було справжнім щастям.

Але все минулося: спочатку не стало батька, потім важко захворіла бабуся, матуся розривається між роботою, доглядом за старою хворою свекрухою. А в рідному краї вже більше року йде неоголошена війна. «Ось і сьогодні я чула образливе – «сепаратистка». Що ж, мабуть, не слід ображатися і звертати увагу на людей, у яких відсутні елементарний аналітичний розум, знання та власні переконання», – сама себе заспокоювала і підбадьорювала дівчина. Перед

очима виникали картинки минулого дня. «Битва за справедливість із рудою пані не додала грошей у мій довгий конверт, зате вона сприяла (а це набагато важливіше!) зміцненню мого почуття людської гідності. Сьогодні моя *Революція гідності* відбулася там – у тісному кабінеті придорожнього ресторанчика. Там був *мій Майдан!*», – тихо зітхнувши із почуттям виконаного важкого завдання, у нічній тиші прошепотіла сама до себе Марія і, як у дитинстві, повернулася на бік, згорнувшись калачиком, підклала розкриту теплу долоню під щоку. Ласкавий сон підкрався зненацька, оповив, заколихав сьогоднішню бунтівницю за справедливість.

Наступного гарного вересневого дня Марія вибралась до Києва купити Славкові теплий одяг. Собі вона вирішила поки що відмовити в покупках за браком коштів, а тітка Уляна, почувши від племінниці про скороспішний фінал трудової діяльності у «Веселому джмелику», взяла з племінників на харчі тільки символічних 300 гривень.

У Києві Марія знову купила газети з оголошеннями. Вигідно придбала брата светр, теплу шапочку і дві пари шкарпеток. Назад поверталася ввечері. Маршрутним таксі керував знову той самий хлопець атлетичної статури. «Треба ж таке? Змій-спокусник на чатах цілодобово, не інакше! Добре, що людей багато в салоні: не буде лізти в душу», – з легкістю подумала дівчина.

Але вона помилилася. У неділю зазвичай маршрутки переповнені. У центрі Вишневого сьогодні вийшли майже всі пасажери. Марія виходила останньою. Водій стояв біля передніх дверей, дбайливо оглядав колеса машини і, коли побачив її, то підкреслено епатажно широко розкинув руки, посміхнувся своєю широкою доброю усмішкою і голосно вимовив: «Прекрасна незнайомко, як я радий вас бачити!». Потім галантно на виході простяг свою руку пасажирці. Дівчина незворушно, без будь-яких емоцій, мовчки подала руку і зійшла на тротуар. Залицяльник затримав її руку у своїй міцній широкій долоні. «Так часто бачимося, а я нічого про тебе не знаю, можна з тобою познайомитися?», – пильно вдивляючись в очі Марії, запитав він. Марія хотіла, як завжди, швидше зникнути з його очей: але її раптом розсмішила його фраза, а саме останні слова: «Можна з тобою познайомитися?». Ну точнісінько,

як у популярному українському телевізійному скетчкомі «Віталька», де відчайдушний романтик, такий собі прителепкуватий головний «мачо» району тільки тим і заклопотаний, щоб познайомитись із новою «тьолочкою».

Після цих слів Марія зайшлася таким веселим сміхом, що її прихильник від несподіванки сторопів. Щоб не виглядати перед розгубленим хлопцем «дурочкой с переулочка» (приказка бабці Надії), Марія поквапилася пояснити йому причину своєї доволі емоційної реакції на його слова.

Тепер вони вже сміялися вдвох молодим, здоровим сміхом, уявляючи, як відомий телегерой Віталька торкається вказівним пальцем своєї правої брови, ніби розгладжує її своїм характерним чепурним жестом, сідає на паркову лаву, потім енергійно присовується до гарненької дівчини, при цьому промовляючи свою сакраментальну фразу, – «можна з тобою познайомитися?».

Раптом Марія впіймала себе на думці, що причиною її веселого настрою був не лише курйозний вислів популярного телевізійного персонажа, а й те, що вона вже давно проживала безрадісне життя під пресингом обставин, які не залежали від неї, зате вона залежала від них! І ця зустріч нагадала їй про це. Молоді люди ще півгодини сиділи на ажурних стільчиках відкритого кафе, сміялись і раділи теплому осінньому затишному вечору. Водія звали Вадимом. Марія знову розпочала жартувати: «Твоє ім'я просто неможливо забути: водій та ще й – Вадим». Знову вибух заразливого дзвінкого дівочого сміху. Хлопець із великою симпатією спостерігав за рухами дівчини, за виразом її прекрасних синіх очей, облямованих довгими чорними віями, які нагадували екзотичних метеликів. Її русяве густе волосся було зібране заколкою-жабкою на один бік і спускалося на плече хвилястим довгим локоном. Вадим милувався Марією точнісінько так, як у картинній галереї милуються справжні поціновувачі мистецтва картинами-шедеврами, гордістю світової культури.

«А він не такий уже й зухвалий і нав'язливий, яким я собі його уявляла?» – не відпускаючи зі своїх вишневих блискучих губ чарівну посмішку, міркувала дівчина.

Вадим запитав про те, чи добре вони з братом влаштувались із житлом, чи вона знайшла роботу. Дівчина не стала докладно розповідати про свої вчорашні пригоди, але лаконічно кинула: «Досі шукаю».

– А чому б тобі самій не подати оголошення в газету? Як на мене, у такий спосіб у тебе шансів набагато більше, ніж сидіти і чекати, коли тобі запропонують щось слушне. Ось побачиш, результат обов'язково буде! А чому не спробувати? Як говорить мій дідусь: «Або пан, або собака здохне», – весело завершив свою пораду Вадим. Марія засміялась грудним дівочим сміхом, адже такої дотепної трансформації прислів'я вона ще ніколи не чула.

Водій по-діловому швидко зиркнув на годинник, сплеснув рукою: виявляється, його «обід» скінчився ще п'ять хвилин тому. Він усміхнувся щирою усмішкою, побажав успіхів, вимовив повільно і чітко, з очевидним таємним підтекстом: «До зустрічі!» і побіг до маршrutки.

Панянка своєю легкою ходою попрямувала у провулок до свого нового помешкання, зауваживши про себе: «І з гумором у нього все гаразд».

Розділ 9.

Дерево розмови

Увечері Марія і Славко довго розмовляли з матір'ю по телефону. Мати хвилювалася за дітей, розпитувала все до дрібниць про їх справи. Марія за останній час навчилася майстерно вивертатися в розмові, свідомо приховуючи деякі небажані випадки та факти з їх життя-буття. Вона, знову-таки з гуманною метою порушувала мораль, прищеплену їй із дитячих років не тільки мамою, а й бабою Надією: «Краще говорити людині гірку правду, ніж мазати медом по губах».

Дочка не розповіла найріднішій людині про свій гучний протест проти свавілля рудої пані у «Веселому джмелику», зате довго говорила про навчання брата в новій школі, про придбання для

нього теплих речей. Славко під її «мудрим керівництвом» докладно повідав про те, що в нього тепер «класний» класний керівник, що однолітки зустріли його привітно, що з ним навчаються ще два хлопчики з Донецької області: Сашко з Горлівки і Юра з Волновахи. Малий захоплено говорив про відвідування спортивної секції з баскетболу.

Уляна Миколаївна заспокоювала невістку Ніну, («з дітьми все гаразд»), розпитувала про здоров'я своєї матері – бабусі Надії. Кликкала до себе, вмовляла приїхати: хоча її будинок невеликий, однак при нагоді всім вистачить місця. Ніна на запрошення зовиці відповіла ухильно, нагадала, що їх переїзд залежить від купи обставин. «Ми тут тепер живемо одним днем, день минув – і слава Богу, залишилися живими, а на завтра планувати – що проти вітру плювати!» – завершила свої роздуми невістка.

Після розмови по телефону господиня заходилася накривати на стіл. Сьогодні, за її планом, мало відбутися вечірне чаювання з рум'яним яблучним пирогом власної випічки.

Багато чого цікавого дізналися племінники від доброї, дбайливої тітоньки Уляни. Марія знала від батька, що її дід Микола ще в 1956-му за комсомольською путівкою з рідного поліського краю, Рівненської області, майнув на будівництво шахт на Донеччину. Тітонька розповіла, що там її зустрів її батько свою половинку – степовичку Надійку. А потім його доля вершилось, як у популярній на той час пісні, яку молодий парубок любив співати з друзями-шахтарями:

*Там на шахте угольною
Паренька приветили,
Руку дружбы подали,
Повели с собой.
Девушки пригожше
Тихой песней встретили
И в забой отправился
Парень молодой.*

«Незвично було хлопцю звикати до чужини: бачити замість пишної зеленої поліської природи терикони і рівний, як стіл, степ.

Дід Микола спочатку дуже сумував за рідним краєм, за величними лісами, соковитими луками, за походами по гриби, ягоди в чарівні лісові нетрі свіжості та спокою», – лагідно продовжувала свою оповідь про свого батька тітонька Уляна.

Чесно і завзято працював западенець Микола на оновленій землі, з притаманним для того часу ентузіазмом, під гаслом «Даєшь стране угля!» Потім, свій багатий шахтарський досвід, свою майстерність, як найцінніший дар, передав естафетою своєму синові – Олексію.

Тітонька розповідала про цікаві моменти життя своїх батьків, про дитинство поруч із надійним старшим братом Альошею.

Марія, ближче підсунувшись до столу, зацікавлено, зовсім подитячому, підперши кулачками щоки, уважно слухала оповідь про своїх пращурів. За своє життя вона два рази з дідусем і бабусею гостювала на Рівненщині, батьківщині діда. Дівчина добре пам'ятала доброзичливе ставлення родичів до них. Тоді не було ніяких політичних розмежувань у поглядах на життя сестер і братів, а брались до уваги вічні людські цінності: любов і злагода в сім'ї, сумлінне ставлення до праці, щирість у стосунках з оточуючими.

Потім до них приїздили у Дзержинськ гості з Західної України. Велика родина сиділа в садку перед будинком діда Миколи, який той збудував сам від першої цеглинки. Гостинно пригощали дорогих гостей невістка Ніна і дружина діда Миколи – Надія Іванівна. Майже до ранку велися теревені, а вже ж пісень наспівалися!

Помовчали. І після хвилиної паузи племінниця раптом запитала: «Тітонько, а ви знаєте, що наш тато неодноразово отримував урядові нагороди?».

– Так, доню, я знаю, він мені писав, але я не пам'ятаю які.

– Орден «За заслуги» III ступеня, вдруге – «Заслужений шахтар України», – нетерпляче випалив Славко. Марія і тітка Уляна зустрілись усміхненими лагідними поглядами. Але за хвилину в усіх присутніх знову на обличчях з'явився не сум – розпач! Усі пригадали той злощасний день 6 лютого 2012 року, який забрав із життя їх найріднішу людину. Славко – нащадок славного трудового роду Ковальчуків, як батько, мріяв стати в майбутньому шахтарем. Але тепер, коли все змінилося не тільки в його родині,

а й в країні, його заповітна мрія, як наляканий цуцик, тихо сиділа в куточку його душі.

– Слухай, Марійко, а як же там твій Андрій? Де він? Чим займається? – поспішила змінити тему кмітлива тітонька і в наступну мить пошкодувала, адже з язика зірвалось необережне, некоректне запитання.

– Андрій? Андрій воює на боці ополченців, я ніколи не думала, що наші з ним шляхи розійдуться. Знаючи моє ставлення до влади на Донбасі, він в останній розмові зі мною «шифрувався», брехав, що допомагає волонтерам.

– Звідки ти знаєш? Можливо, ти помиляєшся, доню!

– Ні, тьотю, знаю достеменно. Дізналась чисто випадково. Тиждень тому, коли я у Києві в Деснянському районі зверталась до Центру допомоги і тимчасового розміщення переселених осіб, я там зустріла Зою Куйбиду, мою однокласницю. Ось вона мені і виклала цю новину, – промовила Марія з помітним хвилюванням у голосі.

– Як же так? Чого він туди посунувся? Невже через власні переконання?

– Швидше – за переконаннями батьків. Адже дядько Степан і тітка Віра – вихідці з Дону, завжди хизувалися: «Ми – донські козаки!» Ніби у всіх інших не має лою під чуприною! Що ж нехай! Він зробив свій вибір, – різко завершила племінниця.

У розмову втрутився Славко:

– Марійко, а ти пам'ятаєш, коли ми перед від'їздом сиділи в кафе, їли морозиво, то Андрій говорив, що західники – геть усі бандерівці, Центральна Україна – олігархи, і тільки один Донбас – годувальник України?

– Так, пам'ятаю, – тихо, у глибокій задумі, відповіла сестра.

– Маєш добру пам'ять, – із любов'ю вимовила тітонька і ніжно доторкнулась до руської голівки хлопчика. Вона всміхнулася своєю відвертою посмішкою, подивилася на стінний годинник і заходилася прибирати посуд зі столу. Як до зовсім маленьких діток, лагідно вимовила:

– А тепер, мої любі, – у ліжечка. Завтра – робочий день. Ранні пташки росу п'ють, а пізні – слізки ллють!

Розділ 10.

Робота за фахом

Вадим мав рацію: на оголошення Марії, справді, відгукнулися бажаючі дістати молодого педагога-психолога. Щоправда, вхідні телефонні дзвінки красномовно свідчили про те, що державні установи зовсім не потребують фахівців такого напрямку. Телефонували батьки, які були не байдужі до виховання і навчання своїх дітей, які зараз спроможні зробити певні інвестиції в щасливе майбутнє своїх дітей. А заможні батьки можуть дозволити собі запросити у свій дім таких собі Мері Поппінс – дипломованих, гарних, вихованих і кмітливих нянь.

Учора Марія вже мала три зустрічі з потенційними працедавцями: один виявився несерйозним татком-балакуном, який чомусь не познайомив майбутню няню з власною дружиною і не показав дитину. Інші, після досить докладного опитування молодої претендентки на посаду няні обіцяли зателефонувати, всіх бентежила відсутність у дипломантки досвіду роботи за фахом. Але досі дзвінків не було. Сьогодні дівчина має ще дві зустрічі, але її надія на щось хороше тане, як сніжна баба в сонячний березневий день.

Марія не кваплячись вийшла з маршрутного таксі на вулиці Квітковій. Озирнувшись навкруги, свої кроки спрямувала до добротного будинку № 17. На цій вулиці всі будівлі були вражаючих розмірів, із імпазантиними архітектурними викрутасами, із дахами під червоною черепицею. У цьому домі на неї вже очікували. Скляні прозорі двері гостинно відчинила симпатична літня жінка в чорній сукні та біленькому в кокетних рюшах фартушку. Бездоганно чистий великий білий комір додавав серйозності й урочистості його володарці. Таку уніформу дівчина бачила тільки в закордонних фільмах. Чемно привітавши незнайомку, жінка чинно провела панянку до кабінету господаря дому на другий поверх.

За столом сидів чоловік, який зосереджено вдивлявся в екран комп'ютера. Почувши кроки, він підвів очі. Побачивши жінок, що входили до кімнати, легко піднявся з крісла, привітав, жестом руки

дозволив Марії присісти навпроти нього. Коли панянка, поглянула на чоловіка, то від несподіванки аж йойкнула!

Це був той самий поважний, середнього віку чоловік, керуючий відділенням банку у Вишневому, її рятівник, який за абсолютно щасливих обставин трапився в потрібному місці, у потрібний час жахливого відчаю Марії та її вбивчих переймань у перший день перебування на Київській землі. Саме він допоміг їй тоді не втратити здоровий глузд за складних життєвих обставин.

– Олександр Петрович, – по-діловому рівно, без зайвих емоційних ноток у голосі, – назвав своє ім'я господар. Уважно подивившись на дівчину, він посміхнувся скупю усмішкою:

– Це ви? Ошукана гостя столиці? Отакої! Як кажуть, шляхи Господні недовідомі?!

Бесіда була доволі тривалою. Олександр Петрович добре розумів серйозність власних дій, адже він наймає молоду особу з педагогічною освітою для досить відповідальної місії – виховання та догляду за своїми дітьми, а це означає, що він має довіряти на сто відсотків цій чужій людині.

Він намагався з'ясувати для себе абсолютно все про претендентку на посаду няні-гувернантки. І те, що зараз піддавалось найменшому сумніву, у бесіді з'ясовувалось і перевірялось. А його цікавило багато:

– Я так розумію, ви тут, тому, що залишатись там, мабуть, було небезпечно для життя?

– Так, ось уже більше року мої земляки потерпають від військових дій, а 30-го липня цього року бойовики з використанням артилерійської зброї обстріляли місто. Наш будинок також постраждав. На щастя, це сталося вранці, коли я і мама були на роботі, а брат у школі. Бабусі пощастило також: вона пішла до крамниці по хліб. У цей день багато було пошкоджено приміщень, особливо по вулицях Стаханова (там ми живемо) та по вулиці Армії. У місті зруйновано будинки, пошкоджено лінії електропостачання, припинена робота шахт, – сумно зітхаючи, розповідала дівчина.

– Яку ви маєте освіту за дипломом? Який вищий навчальний заклад закінчили?

– Я педагог-психолог, закінчила Слов'янський педагогічний університет, факультет дошкільної освіти та практичної психології.

– Розкажіть про свою родину батьків. Де живуть? Чим займаються?

– Мама – вчителька молодших класів, батько два роки тому загинув на шахті, нещасний випадок, може чули? Тоді постраждало багато шахтарів, він не вижив.

– Так. Пригадую інформацію ЗМІ, це сталося, здається, у 12-му році? Прийміть мої співчуття, – останнє речення чоловік вимовив виважено, спокійним тоном. І знову поставив запитання:

– А чому мама і бабуся не перебралися сюди, до родичів, чому відпустили вас самих?

– Річ у тім, що бабуся Надія вже старенька, нещодавно в неї трапився серцевий напад, довго хворіла, ось тільки виписали з лікарні. Бабуся й мама – корінні донечанки. Самі розумієте, важко відірвати людину від рідної землі. Там народились, жили, це їх, як говорять, мала батьківщина; там – наш будинок, сад, город, раніше було, хоча невелике, але своє господарство. Зрозуміло, що зараз від того нічого не залишилось, та й будинок понівечений війною, але ще жити можна. Мама все надіється, що повернеться мир і все буде гаразд.

– А хто ж прийняв рішення про ваш із братом від'їзд?

– Мама наполяглили на нашому від'їзді, мовляв, потрібно Славкові навчатися у школі, мені десь працювати, адже зараз життя моїх краян, можна з упевненістю сказати, – паралізоване. Мама весь час говорила, що якщо ситуація на Донбасі погіршиться, і виїхати буде неможливо, то вони потім будуть себе картати, за запізниле рішення.

Олександр Петрович уважно слухав розповідь Марії, спостерігав за її жестами, мімікою, вдивлявся в її обличчя. Сьогодні йому слід вирішити, чи залишає він молоду особу у своєму домі, чи ввічливо їй відмовляє. «Завтра повертається з гастролей дружина, почнуться репетиції в театрі, моя відпустка закінчилась. Потрібно терміново налагоджувати життєдіяльність малюків, адже діти мають бути добре доглянуті», – зосереджено міркував глава сімейства.

Ще довго тривала бесіда, Олександр Петрович розпитав, де мешкає зараз Марія, чи зможе вона прибувати «на службу» о 9-й

годині ранку і бути аж до 18-ої. Отримавши стверджувальну відповідь, (а яку ще відповідь могла дати безробітна переселенка з Донбасу?), Олександр Петрович пообіцяв усе зважити, порадитись на сімейній раді і сповістити претендентці на посаду няні-гувернантки про своє рішення найближчим часом.

Увечері перед сном, пригадуючи гостроцікаві події дня, що минув, дівчина розмірковувала над вірогідністю отримати «роботу за фахом» у домі керуючого відділенням банку. Вона збрала до купи всі «плюси» і «мінуси» в ситуації з працевлаштування: «Мінус» – стаж роботи в дитсадку тільки півроку, «плюс» – я не просто людина з вулиці, а вже трішки, у деякій мірі, знайома батькові малюків, адже той злочасний випадок із порятунком банківського рахунку сьогодні чарівним способом допоміг у розвитку подій. «Плюс», що мешкаю недалеко – чотири автобусних зупинки, що маю досвід виховання молодшого братика і головне, я – дипломований педагог-психолог. Невже не візьмуть?» – у глибокому занепокоєнні засинала Марія.

Розділ 11.

Строкатий день

Минуло два дні. Тітонька Уляна переймалася так само, як і її млюба племінниця: «Така розумна, здібна, дівчинка, а щастя немає. Що цим працедавцям потрібно? Чи їм повилазило? Дівка, як золото, розумна, освічена, вихована! Не має досвіду роботи! Ну, де ж ти його візьмеш, той досвід, як їй тільки йде 22-й рік? Дурнем треба бути, щоб не взяти на роботу таку сумлінну дівчинку».

Чи сам Господь почув вчорашню щирі титчину молитву, чи сьогоднішні її емоційні примовляння..., але о дев'ятій годині ранку пролунав телефонний дзвінок. Телефонував Олександр Петрович. Він запропонував Марії під'їхати до його помешкання на одинадцять годину.

Діти-близнятка – дівчинка і хлопчик, на вигляд років п'яти, – переступивши поріг батьківського кабінету, стали відразу біля

дверей, їм кортило швидше побачити нову няню. Марія вийшла на середину кімнати. Олександр Петрович узяв обох дітей за руки і підвів ближче до панянки. Діти знайомим жестом простягли до няні свої маленькі рученята для вітання, назвали свої імена. Марію вразила не стільки янголоподібна зовнішність дітей, як їх імена – Еля та Едик.

Еля була, як лялечка: рум'яні щічки, золотаві кучерики, блакитні розумні жваві оченята. На ній була шовкова червоно-біла картата сукня з білим мереживним комірцем, на ніжках – білі шкарпеточки і лаковані червоні туфельки. Марія подумки відмітила хороший смак невідомого домашнього «дизайнера» дитячого одягу.

Едик, на відміну від сестри, був моторний, але погляд його сірих очей був зосереджений і пильний, така сама кучерява голівка, його риси обличчя повторювали портрет сестрички, але статура тіла по-хлопчачому була міцніша. Марія зрозуміла, що діти були підготовлені до зустрічі з нею. Хлопчик також був одягнений явно для «прийому»: на ньому була біла сорочка, темно-сірі шортики і жилет, який додавав його зовнішності таку собі дитячу елегантність, але справжнім шиком був ще один елемент одягу – блакитний метелик у синю крапочку.

Після знайомства Олександр Петрович запросив усіх присісти в м'які крісла. Діти метушливо всілися і завмерли в очікуванні чогось цікавого і невідомого. Батько дітей перевів свій погляд на старовинний стінний годинник. «Вочевидь, він на когось чекає. Але на кого? Можливо, на матір дітей?», – намагалася розгадати загадку дівчина. Потім господар пальцем поманив до себе сина Едика і щось сказав йому на вушко. Хлопчик задоволено посміхнувся і мерщій кинувся виконувати прохання батька, підстрибуючи побіг до дверей кабінету.

За кілька хвилин у дверному прорізі з'явився сивий високий чоловік поважного віку, пересуватися у просторі йому допомагала палиця-бадик. Олександр Петрович представив його Марії: «Знайомтесь, це – мій батько, а для моїх дітей – дідусь – Петро Олексійович. Марієне «дуже приємно» старий чоловік сприйняв як належне, жодний м'яз на його обличчі не виявив своєї присутності на блідому видовженому обличчі. З незворушним виглядом

він сів навпроти онуків та нової няні за робочий стіл поруч із сином. Погляд його був стриманий, але, коли він переводив погляд на Елю та Едика, його голубі очі починали, ніби випромінювати яскраве світло. І враз вираз його очей змінювався і переходив у фазу настороженого споглядання під час погляду на молоду особу, яка може бути нянею-гувернанткою для його дорогоцінних крихіток-онуків.

Турботливий дідусь раптом поставив Марії запитання:

– Чи маєте ви музичну освіту? – Разом із цим він примружив одне око, подивився довгим напруженим поглядом. Сам до безтями закоханий у класичну музику, він не уявляв собі сучасну культурну людину без музичних знань, а своїх улюблених онуків без музичного розвитку.

– Так, я у свій час закінчила музичну школу за класом «фортепіано».

Дідок, почувши ці слова, пожвавішав, вираз його очей виказав приємне задоволення і ледве вловима привітність і схвалення з'явилися на його обличчі.

Батько дітей, як на офісних зборах, озвучив завдання для малюків, які вони мають виконувати щодня, окреслив усі можливі варіанти їх «діяльності» під керівництвом «панни Марії». Так тепер шанобливо в цьому домі мали називати діти свою нову няню.

Коли всі робочі питання було узгоджено з обох боків, Броніславівна (та сама привітна жінка у кокетних рюшах, дальня родичка господарів, одночасно виконуюча в домі роботу куховарки і домоправительки), відвела дітей у дитячу кімнату, а Олександр Петрович продовжив свою розмову з Марією у присутності батька.

Уважно вислухавши «настанову» працедавця, і, врахувавши споглядальні маневри Петра Олексійовича, Марія зрозуміла, що працювати їй тут буде нелегко. Олександр Петрович (це помітила дівчина з самого початку спілкування) був вимогливим, як до себе, так і до всіх, хто його оточував. Він вимагав від домашніх порядку, дисципліни, охайності, щирості, відвертості у стосунках. Чоловік не став приховувати новій «Мері Поппінс», що за останні два роки йому довелося поміняти чотири няні.

«Як відповідальний батько, він прагне дати своїм дітям хороше виховання і гідну освіту. Чи були завищені його критерії щодо фа-

хових знань і вмінь бувших гувернанток його дітей? Можливо. Але його можна зрозуміти: ми живемо в неспокійний час і, щоб чогось досягти в житті, потрібно багато працювати над собою. Вочевидь, Олександр Петрович прагне мати в майбутньому самодостатніх спадкоємців. Це нормальне, виправдане бажання люблячого батька», – так розмірковувала Марія йдучи на свою зупинку. Завтра її перший відповідальний робочий день!

Увечері телефонувала мама, дочка розповіла про свою нову роботу за фахом. Із задоволенням, докладно описала своїх маленьких вихованців. Ніна Степанівна, у свою чергу, сповістила про ситуацію в місті, про тимчасове, так зване, перемир'я. Хвилювалася за Славка, чи добре навчається, чи не хворіє, чи вистачає грошей на харчування. У кінці розмови побажала Марії успіху в роботі, терпіння і наполегливості і, як мантру-настанову, вимовила: «Доцю, пам'ятай, я вважаю тебе розумною, доброю, впевненою в собі людиною, щирою, дбайливою дочкою, турботливою сестрою для брата, вірю: у тебе все буде гаразд. Молюсь і молитимуся за всіх вас».

Марія готувалася до сну, передбачливо склала на стілець одяг на завтра, всі її думки були там – у «святому сімействі» на вулиці Квітковій. Завтра її «дебют» у якості няні-гувернантки. Одне лише питання не давало спокою: «Я зовсім нічого не знаю про матір дітей. Хто вона така? Чому Олександр Петрович жодного разу не згадав за неї? Як мені будувати стосунки з дітьми? Чи слід обминати у вихованні таку важливу для дітей тему матері? Чи не страждають діти від відсутності в їх житті найдорожчої у світі людини?», – засинаючи розмірковувала Марія.

Міцний сон і тишу розірвав несподіваний телефонний дзвінок. Дівчина підхопилася з ліжка, подивившись на екран мобільника, збагнула, що телефонував Андрій. «Щось сталося! З бабцею? З мамою? Усе ж таки сусіди, можливо... Не дай Боже!» – від хвилювання її чоло вкрилося крапельками холодного поту, у скронях застукотіли молоточки. Щоби не розбудити тітоньку і брата, стрімкими кроками вийшла на ганок, відгукнулася на «алло» і раптом почула:

– Моя люба Машо, як тобі живеться в лігві укроповських олігархів?, – насмішкувато запитав Андрій і нервово розсміявся.

– Що? У якому лігві? Що за дурниці?

– Ще раз повторюю: як там живеться тобі, «біженко зі Сходу»? Київська хунта добре прихистила? – нечітко пролунав у слухавці напівзахриплий голос Андрія.

– Андрію, що ти таке верзеш? Ти що п'яний? Що трапилось? Чому ти телефонуєш зараз, уночі?

Десь там, далеко, на її рідній, згорьованій землі почувся гоме-ричний дівочий сміх і поруч хтось висловився смачним матірним словом. А Андрій продовжував:

– Що вже знайшла собі коханця, моя золота рибко? А ось я не хочу і не вмію кохати на відстані, правда, Танюшо? – Знову почувся дівочий голосний регіт. Аж гульк! Десь там гучна музика заgrimіла, ніби змагаючись із найсильнішими існуючими в цьому світі найпотужнішими децибелами. Андрій намагався ще щось прокричати на фоні музичного гармидеру, але все було марно.

Марія рішуче натиснула на телефону клавішу: «Достатньо і того, що він мені наговорив!». Вона трішки постояла в темряві на ганку, повернулась до кімнати. Ще довго не могла отямитися від почутого. З голови не йшли брудні образливі слова Андрія. «Він геть із глузду з'їхав! Це ж треба таке: людина зовсім переродилася. А може, він такий і був? Війна оголила його ество, надала брутального розголосу його немічній душі?», – дівчина прокручувала в голові зміст телефонної розмови, душевний біль із кожною хвилиною зростав, накопичувався, як хмарки перед зливою. І душа не витримала тортур, сльози рясним дощем хлинули на подушку. Марія плакала дуже рідко, з такою вдачею народилася: мужньо переносила життєві негаразди, що траплялися на життєвій ниві, не докучаючи близьким людям своїми душевними ранами. Бувший однокласник, сусід, коханий не телефонував більше місяця та ось сьогодні – вилив на її почуття зливу бруду. Чи можна їй після цього пробачити Андрія? Образа і безпорадність брали за горло, душила нестямна самотність. Вона розуміла, що її щире кохання і лебедина вірність сьогодні розтанули в густій імлі її непроханого розчарування.

Педагогічні пошуки

Ранок був світлий і привітний, вересень добігав кінця. Під ногами де-не-де вже шурхотіло яскраво-жовте і червоне листя. Сонце посилало на землю свої ще теплі промені, дерева, здавалося, не бажали полишати свої листяні розкішні шати, а яскраві різнокольорові хризантеми біля будинків, ніби на конкурсі краси, демонстрували всім перехожим свою неземну красу. Все навкруги обіцяло гарну днину.

Марія, не дивлячись на неспокійну ніч, зробивши неймовірне зусилля над собою, виглядала доволі елегантно: охайна зачіска світло-русявою вежею прикрашала її голову, теплий темно-синій костюм із прямою спідницею, шифоновий блакитний шарф, майстерно зав'язаний хомутиком на граціозній шії надавали їй вигляду діловитості й естетичної завершеності. «Ну, що? *Панно Маріє!* Попрацюємо нянею Мері Поппінс? А також за сумісництвом гувернанткою та вчителькою музики?» – з легкою іронією, з молодим завзятам звернулася подумки дівчина сама до себе.

Діти зустріли у просторому передпокої *панну Марію* усміхненими обличчями. Вранці за ними зазвичай опікувалась Броніславівна, яка зараз стояла трохи далі «від арени дій». Еля, зовсім як доросла, пильно обдивилась нову няню, зосередивши свій зацікавлений погляд на яскравій великій теці в її руці. Едик, прокрунувшись, як дзига на одній ніжці, різко зупинився, мало не впавши на слизькій паркетній підлозі. Марія запитала в дітей про їх самопочуття, поцікавилась, чи спокійним був нічний сон, чи діти вже поснідали.

Далі всі педагогічні заходи відбувалися згідно затвердженого навчально-виховного плану батьком і дідусем дорогоцінної малечі.

Перший день педагогічної діяльності приніс Марії безліч вражень і відкриттів: вона з'ясувала для себе психоаналітичну типологію *суб'єктів* (тобто дітей), яких вона тепер навчав і виховує. Сентиментальна, поміркована Еля та бурхливий, активний Едик вимагали до себе зовсім різних підходів у навчанні і спілкуванні.

Марія добре розуміла те, що її знання, отримані на факультеті педагогіки, мають бути саме зараз успішно застосовані на практиці, адже від цього залежить не тільки її подальше життя.

Режим дня її підопічних відрізнявся від дитсадівського на користь здорового глузду збереження елементарного «золотого дитинства» в ім'я потенційного розвитку талантів і різних життєво необхідних навичок у дітей. Таким чином, уранці після сніданку – заняття з читання, письма, математики, потім гуляння на вулиці, спостереження за природою. Далі – обід, обов'язковий двогодинний сон і потім – різні розвиваючі ігри, фізкультурні заняття, музика і співи, ліплення, малювання, аплікація тощо.

Петро Олексійович наполіг на тому, щоб навчати онуків грі на піаніно. В обличчі Марії працедавці справді знайшли скарб: молода, добре вихована особа з відповідною освітою – педагог і психолог та ще й музично обдарована! Чим тобі не казкава чарівна Мері Поппінс!?

Броніславівна – ревна багаторічна служниця в домі старого архітектора у приватній розмові з новою людиною випадково пролила світло на історію заснування родового гнізда. Виявляється, цей вишуканий архітектурний витвір належить батькові Олександра Петровича, у минулому відомому київському архітекторові. Після завершення війни з фашистською Німеччиною Петро Олексійович, повернувшись із фронту, вступив до Національної академії на факультет архітектури. Закінчив навчання. Багато працював і в 60-х роках йому вдалося отримати землю під забудову. Ось тоді і втілив усі свої мрії, знання і навички здібний дипломований архітектор. Господар будував будинок натхненно для коханої дружини Ельвіри, для маленького сина Саші. Але родинне щастя було нетривалим. В 11 років хлопчик залишився без матері, Ельвіра Казимирівна померла на операційному столі. Була ще одна спроба утворити сім'ю, але вона виявилася невдалою.

Наразі Петро Олексійович уже на пенсії, але веде, як говорять, активний спосіб життя: полюбляє риболовлю, читання книг, класичну музику. Досі у якомусь виші «підчитує» лекції з архітектурного мистецтва, забудовникам надає приватні консультації. «Так ось, чому на цій вулиці будівлі мають казковий неповторний архі-

тектурний вигляд! Не інакше – Петро Олексійович причетний до їх чудодійного створення», – збагнула Марія.

А ще «довірена особа» родини повідала про те, що дідусь усю свою любов і ніжність віддає своїм онукам. Це він переконав сина в тому, що, крім батьків, які, як і він є *трудоголиками*, поряд із дітьми завжди має знаходитись відповідальна, добропорядна вихователька з обов'язковою педагогічною освітою.

Марія уважно слухала Броніславівну, але в цей момент на її язиці вже давно крутилося інше слушне запитання: «Де ж матір дітей? Чому за неї ніхто не згадує?». І насмілившись, вона все ж таки спитала про це. Відповідь була несподіваною: «Мати дітей зараз на гастролях за кордоном, вона є актрисою драматичного театру, а ще знімається в кіно, діти її дуже люблять, вони вже звикли до її відсутності. Зате, коли вона приїздить – це для них справжнє свято». Для Марії ця новина була прийнятною та заспокійливою, всі її песимістичні припущення щодо загадкової відсутності мами малюків, на її втіху, не підтвердились. А це означає, що для неї однією проблемою буде менше у вихованні близнят.

По обіді діти полягали в ліжечка, денний сон – незаперечний компонент режиму дня. «Поки діти сплять, занотую я для себе найважливіші моменти моїх власних педагогічних спостережень за півдня. Адже, напевно, мої працедавці поцікавляться моїми враженнями за перший день?»

А мені слід «тримати оборону», нелегко бути універсальною нянею. А що робити? Життя примушує, як каже бабуся: «І швець, і жнець, і на дуді ігрець», – розмірковувала Марія. Зранку вона з успіхом провела з дітьми заняття з читання. Вона залишилась цілком задоволеною знаннями дітей: вони добре знали абетку, артикуляція також була на рівні їх вікових норм. Єдине, що помітила вихователька і на що слід у майбутньому обов'язково звернути увагу, то це те, що Едик не зовсім чисто вимовляє звук «л», наближаючи часом його вимову до звуку «в», а Еля репродукує деякі слова на російський манер. І в записничку чітким почерком Марії з'явився запис: «Запровадити більше артикуляційних тренувальних вправ із вимови звуку «в» – (Едик). Звернути увагу на вимову слів із твердим «р» у кінці таких слів, як «лікар», «кобзар», «сухар» – (Еля)».

О 16-й годині за розкладом мав відбутися урок музики. Діти з цікавістю поглядали то на старовинний інструмент, то на чарівну панну Марію, яка мала перевтілитись на цей раз у вчительку музики і співів. Пригадавши своє навчання в музичній школі, вона розпочала заняття з перевірки музичного слуху в дітей. Дівчина заграла відому дитячу пісеньку, попросила Елю відтворити почуте, теж завдання виконав і Едик. І тільки-но Марія зібралася повідомити сестрі і брату про результати перевірконого тесту, як двері кімнати відчинилися і на порозі з'явився Петро Олексійович. Він лагідним відомим жестом руки дав зрозуміти панні Марії, щоб вона продовжувала заняття. Тихенько, не поспішаючи, дідусь попрямував до крісла, сів і став спостерігати за ходом уроку.

Звичайно, Марія знала, що вона приймається на роботу з випробним терміном, але вона ніяк не очікувала такого тотально-го, наполегливого контролю в перший же день її роботи. На мить вона розгубилася, легкий переляк скував пальці рук і відібрав голос, але це було тільки хвилину, не більше. Дівчина зуміла заспокоїти себе: «Якщо моя гра на академконцертах викликала шквал оплесків, то чому тут, зараз при одному, нехай прискіпливому слухачеві, я ніяковію? Ну, не дурна?».

Вона ближче підсунулася до інструменту, випростала спину і заграла «Полонез Огінського». Вона грала самовіддано, руки легко, ледве торкаючись клавіш, як два білокрилих птахи то піднімались, то опускались над вузькою чорно-білою «доріжкою» піаніно, а сумна і водночас урочиста польська мелодія закружляла в кімнаті прекрасним тонким ажурним мереживом, на прозорих крилах влетіла в кухню до Броніславівни, через квартирки проникла в сад, осіла на різнобарвні хризантеми, закружляла в повітрі, щоб ошчасливити золоті крони осінніх дерев.

Коли Марія скінчила грати, діти сиділи тихо-тихо, вони благоговійно дивились на свою чарівну вчительку, потім, як за командою, спрямували погляди на дідуся, спостерігаючи за його реакцією. А їх молода, гарна вчителька, завзято прокрунувшись на круглому стільчику, лагідно промовила: «Діти, ви щойно прослухали твір польського композитора Михайла Огінського, відомий усьому світові як «Полонез Огінського». Чи сподобалась вам

музика? Які думки вона викликала у вас? Можливо, ви пригадали якісь картини з вашого життя під впливом цієї мелодії? Розкажіть мені, будь ласка, про свої відчуття».

Дідусь задоволено примружив очі, сховав усмішку в сиві вуса, чомусь перекинув бадика з одного боку крісла на інший.

Першим поспішив висловитись Едик. Він, хоча і плутано, але зумів розповісти про свої відчуття під магічним впливом музики. Петро Олексійович і Марія були вражені лаконічною, але цілком усвідомленою відповіддю 5-річного хлопчика:

– Коли я слухав музику, я бачив море. А ще: там був маленький білий кораблик, він гойдався на хвилях. Хвилі то набігали, то зупинялись, а вкінці музики море заспокоїлось. Ось! – закінчивши говорити, малий емоційно потер долоні рук, ніби виконав важку фізичну роботу.

– Молодець! Ти добре відчуваєш музику, – підбадьорила хлопчика Марія. А що уявила Еля?

– Я уявила зовсім не таке, – дівчинка закусил губку, взялася обома ручками за бильця крісла, засовалася на ньому.

– Не соромся, розкажи. Ти і не повинна уявляти те саме, що уявив твій братик, адже всі люди різні, різні й уявлення. Розумієш?

– Добре, я скажу, – Еля набрала повітря у свої рожеві щічки, і рішуче почала: Коли я слухала музику, я ніби бачила зелений луг... Пам'ятаєш, Едику, ми їздили з мамою і татом на пікнік із Миколкою і Ларисою? Там ми ще з татом шашлики смажили. Дядя Олег і тьотя Света ловили рибу, а потім варили юшку. Пам'ятаєш? – дівчинка явно зійшла вбік зі стрункою музичної теми.

Марія швидко зорієнтувалася і повернула розповідь на загублену «стежку»:

– Елю, і що ж ти там бачила, на лузі?

– Я бачила там багато квітів, тоді був вітерець і він гойдав голівки цих квітів, вони ніби танцювали. А ще музика мені нагадала, про те, як над тим лугом пролітав бусел, а потім з'явився ще один і вони плавно кружляли вдвох, – натхненно розповідала дівчинка.

Дідусь був у захваті від *геніальних* музичних здібностей своїх онуків. Поки діти одягалися на прогулянку, Петро Олексійович, подякувавши Марії за урок (що було великою приємною неспо-

діванкою для неї), зворушено не переставав повторювати: «Ось, недарма я наполягав на їх музичній освіті, відчував, що вони талановиті. А потім удавано театральню й урочисто, дивлячись на няню-гувернантку, продекламував:

*«Талантам надо помогать:
Бездарности прорвутся сами!».*

Більше ніколи уроків музики Петро Олександрович не відвідував, хіба що часом, ідучи другим поверхом і по дорозі минаючи двері музичної кімнати, іноді зупиниться біля дверей, прислухається до звуків слухняного в Маріїних руках піаніно, загляне в щілинку привідчинених дверей, помилується по-дитячому завзятим, писклявим співом онуків і спокійно чимчикує далі по своїх справах із незмінним бадиком у руці.

Розділ 13.

Суботній вечір

Два тижні для няні-гувернантки минули непомітно в інтенсивних пошуках застосування кращих педагогічних методів щодо виховання дітей-індіго, за глибокими переконаннями дідуся і батька – поцілованими й обдарованими самим Господом.

Занепокоєння неприйняття себе як недосвідченої няні з боку матері її вихованців, яке існувало в душі Марії до зустрічі зі Світланою Владиславівною, розтануло в перший же день їх знайомства. Дружина Олександра Петровича виявилась енергійною доброзичливою творчою людиною з надзвичайно гарною самобутньою зовнішністю справжньої актриси. Але не ці характеристики були її кращим генетичним спадком. Мабуть, найціннішою рисою характеру дружини господаря було вроджене почуття гумору. З її присутністю все в домі змінювалося: набирало азартного, веселого і дотепно змісту. Навіть маніакальна недовірливість Петра Олексійовича до чогось нового миттєво зникала і ще тривалий час перебувала в темній комірчині його свідомості. Про таких часто говорять – «людина легкої вдачі». А оскільки її професія вимага-

ла часті відсутності вдома, вона звикла в усіх родинних справах цілком покладатися на розумного і практичного чоловіка. Кілька днів вистачило для взаємної психологічної адаптації двох жінок і встановленню між ними довірливих стосунків.

Суботній вечір. За вікном осінній дрібний холодний дощ, на вулиці пустинно, а в будинку тітоньки Уляни затишно, тепло, кипить робота. Господиня метушиться біля плити, пече пиріг, на цей раз із грибами, Славко сумлінно виконує домашнє завдання аж на понеділок. Завтра за планом він іде з сестрою до Києва відвідати зоопарк. Марія робить прибирання в кімнатах. «Нарешті, я можу зайнятися своїми справами: прибрати, попрати, нікуди не поспішаючи, поговорити по телефону з мамою і бабусею та й просто відпочити», – з насолодою зазначає Марія.

Вона автоматично виконує хатні справи, а в голові кружляють різні думки, вони поспішно рухаються в різних напрямках, але серед них є одна, яка заступає всі інші – «за будь-яку ціну потрібно втриматися на цьому місці роботи». Дівчина добре розуміє, що за одержану роботу потрібно не триматися – боротися! Кожного дня доводити, що вона – найкраща! Що вона компетентний фахівець у своїй справі! Що вона – біженка зі Сходу – чарівна Мері Поппінс, леді вдосконалення! Адже в неї є серйозні «суперниці-конкурентки» – безліч агентств, де пропонують послуги «першокласних, із великим досвідом роботи» нянь-гувернанток. У кожній газеті повно оголошень такого змісту. «Та, тільки завдячуючи щасливому випадку, (і нещасливому також!), я отримала, врешті-решт, роботу за фахом.

Тепер я мушу, як мудра змійка, вилізти зі шкірки, але втриматися в цьому домі, з цими цікавими дітьми і добропорядними господарями», – сидючи у кріслі за столом і гортаючи сторінки товстезної книги «Основи педагогіки» сама себе наставляла педагогиня.

Після смачного чаювання тітонька, зателефонувала у Дзержинськ. Перше, про що вона спитала в невістки, було:

– Ніно, як там здоров'я мами?

– Ну, як тобі сказати? День добре, – день погано. Але, взагалі-то, після лікування їй стало краще. Дай, Боже, щоб не гірше.

– Не слухай її, мені вже краще, – почувся надривний голос бабці Надії з телефону.

Марія, почувши голос старенької, зраділа, як дитина, Славко миттєво зіскочив із дивана, де ще хвилину тому мало не дрімав перед телевізором, голосно прокричав у мікрофон телефону:

– Бабцю, дорогенька! Я скучив за тобою! Кидайте все і приїдьте із мамою!

– Славуню, ти гадаєш це так просто – приїхати, якби це так було! Ну, куди я поїду? У цій землі лежить мій Микола, ваш дід. Як я його покину? Хто до нього сходить на могилку?

– Вустами немовляти говорить істина! – Тепер уже тітонька голосно й авторитарно завонала: «Мамо, Ніно! Ну, скільки вже можна вас вговорювати? Приїдьте до мене і баста! Всім місця вистачить у моєму домі! Чуєш, Ніно? Слухайте мене уважно! Досить вам там дурнею займатися, чекати з моря погоди! Нехай! Мама стара людина, не розуміє загрозливої ситуації, ну, а в тебе, Ніно, є клепка в голові!

Тітонька із сльозами на очах благала рідних погодитись на переїзд, обіцяла приїхати з сином Льончиком і визволити рідну неньку і братову з полону війни, розхвилювавшись, попрямувала до кухні, накрапала у склянку краплі барбовалу.

Невістка пообіцяла все обдумати, все зважити.

Довго говорила Ніна Степанівна з дочкою і сином: цікавилась їх здоров'ям, розпитувала, як завжди, про навчання Славка у школі, цікавилась роботою Марії, хвилювалась чи справляється. Голос її сьогодні звучав неприродно глухо, надламано, відчувалася бентежність і спустошеність у материнській душі. Далі пішла оповідь про невтішні новини в місті:

– Учора через нічний обстріл бойовиками на шахті, де працював батько, знову були заблоковані шахтарі під землею. Уявляєш, як люди страждають? А що відчувають їх жінки і діти? Коли вже це все скінчиться?

– А зараз? Що зараз, мамо? Їх підняли на поверхню? – збентежено запитала дочка.

– Так, уже подали напругу і, нарешті, вони вибрались на поверхню. Але ж просиділи під землею не одну і не дві години!

– Слава тобі, Господи! – Фаргушком витираючи руки і перехрестившись, побожно вимовила тітонька, яка знову опинилася біля племінниці. А Ніна Степанівна продовжувала:

– Почастішали випадки купівлі і збереження вдома військової зброї. А це ж дуже небезпечно. З сутінками вже сидимо вдома, на вулицю – зась. У мене на роботі, у школі холодно, пошкоджена вибухами снарадів теплосистема, обіцяють поладити, а коли це ще буде – невідомо. Словом, хорошого мало. Ось, ви кажете – «приїдьте», ну, як можна все покинути? Адже роками все нажито своєю працею. Ти думаєш так просто відірватися від рідного дому, рідної землі?

– Матусю, я тебе добре розумію, але життя дорожче! Я прошу тебе, поміркую, усе зваж!

– Подумаю. Ти гадаєш мені без вас добре? Вся душа зболілась за тебе і за Славка. Гаразд, нехай, ти вже доросла, а Славко ще малий, він потребує материнської турботи, уваги і любові. Та і ти, моя донечко, через мене не будеш мати особистого життя, бо замість мене опікуєшся братом, – сумно, з помітним хвилюванням у голосі промовляла мати.

– Мамо, за нас не турбуйся, ти бережи себе і бабусю доглядай. І, будь ласка, подумай над переїздом до нас, – як можна м'якше і лагідніше завершила розмову Марія. Вона вже ладна була натиснути на клавішу «відбій», як почула:

– Знаєш, а Гончарови все ж таки перебрались у Ростов-на-Дону, а їх Андрій, твій друг-однокласник подався в невідомому напрямі. Люди подекують, що він воює на боці, так званих, ополченців. Ось такі справи... Бог йому суддя.

Марія мовчала. За вікном, як і раніше, падав сумний осінній дощ.

Розділ 14.

Смутані назви

Сьогодні неділя – вихідний день. Марія дозволила собі поспати аж до восьмої тридцяти. Насолодитись відпочинком її рідко вдавалося. Звичайно, останні півгодини важко назвати

сном: Славко, прокинувшись, зажадав терміново розповісти сестрі про те, що йому наснилося. Він схопився зі свого дивана, нашвидкуруч одягнув спортивні брюки і футболку, влетів у капці й опинився біля дверей кімнати сестри. Обережно постукав:

– Стук-стук! Хто в рукавичці живе?

– Хто-хто? Звісно, хто! Лисичка-Сестричка! – Жартома відповіла Марія. – І чого це тобі не спиться, горе моє?

– І ти б не спала. Якби побачила такий страшний сон.

– Що ж то за сон такий жахливий, що ти, відома сплюха, якого вранці неможливо розбурхати раптом підхопився? Ану, розповідай! – сідаючи під стінку й обгортаючи себе ковдрою, мовила сестра. Славко вмовився на краю її ліжка, вигляд його, справді, був незвично принішклий.

Він схвильовано розповів зміст свого сну: «Марійко, ось послухай, таке мені наверзлося! Ніби обстріл, ми з бабусею і мамою сидимо в підвалі. Чути вибухи. Бабця сидить молиться і після кожного вибуху хреститься. Мама опустила голову і сидить нерухомо». Марія помітила, що у брата при цих словах засіпався куточок рота і губи дрібно затремтіли. А він продовжував: «Я хочу пити, а води немає. Навкруги тільки банки з огірками та картопля в мішках. Так ось, коли я прокинувся, то зразу побіг на кухню і випив майже цілий кухоль води, уявляєш?». На його щойно серйозному обличчі з'явився зовсім дитячий щирий подив і веселі бісики застрибали у великих синіх очах.

Сестра ніжно пригорнула брата, ласкаво погладила по голівці, зітхнула. Вона розуміла, що примара війни ще довго буде нагадувати про себе. Потрібен час, щоб підліток оговтався від жахів і хоча б *призабув* страшні події, які порушили усталений, звичний хід його, її життя і ще сотні тисяч інших людей. Сплутані пазли... А вголос, щоби підтримати брата і відвернути його увагу від відголосків пережитого нічного марева, бадьоро вимовила: «Не звертай уваги! Заспокойся, все владнається! Як кажуть, «спиться – то й сниться». Краще розкажи мені, як там у тебе справи у школі. Чи встигаєш? Які оцінки отримав за тиждень? Ану, «підпільнику», неси мерщій щоденник!».

Після сніданку заходилися збиратися їхати до Києва. Дощ ущух, сонечко намагалося прорватися крізь поодинокі хмарки. Прогноз

погоди обіцяв сонячний день із легким вітерцем без опадів. Сестра і брат були налаштовані на довгожданий гарний відпочинок. Упевненості у здійсненні їх мрій додавали новенькі хрусткі банкноти, які вчора в конвертику вручив Олександр Петрович сумлінній няні.

На зупинці маршрутного таксі було багато тих, хто сьогодні планував провести вихідний у столиці. Сісти в популярний людський транспорт виявилось великою проблемою. Чепурні дітлахи з батьками, старенькі бабці з подарунками для своїх столичних онуків, огрядні молодиці, завязяті господарки з кошиками яблук і груш, із бідончиками сметани сьогодні навіть не претендували на сидячі місця. Водій поважного віку на відріз відмовлявся керувати перевантаженою машиною. Особливо він нарікав на молодиць – постійних завсегдательок стихійних вуличних ринків: «Нормальному пасажирові нема де ноги поставити через ваші клунки та кошики, а як зупинка, то повний копець, пройти неможливо, у салоні тільки вгорі пролетіти можна! Ви ж мене на злочин штовхаєте: що, як зупинить інспектор? Мені ж зразу – кранти! Виходьте, виходьте зі своїми клунками! І то швидко! Не затримуйте, я працюю за розкладом».

Сестрі і брату не вдалося сісти в першу маршрутку, терпляче чекали на другу, але і в другу потрапити було також мало шансів. Місцеві поприходили завчасно і займали чергу для своїх родичів і знайомих. Словом, по мірі наближення потенційних пасажирів до засобу пересування, черга, як повітряна кулька, поступово збільшувалась.

Ще вчора Марія мріяла зробити братику свято, порадіти разом із ним мирним забавам. Ось і сьогодні, вражена душевним станом Славка, вона хотіла якось розрадити його цією поїздкою: огляд тваринок у зоопарку, морозиво і дитячі пустощі мали б зафарбувати його тривожний нічний сон. ««Сплутані пазли» життя... Як їх знову з'єднати?», – замислювалась дівчина.

Її думки розвіяв зростаючий гамір на зупинці – з-за рогу з'явилось маршрутне таксі, юрба захвилювалась, дехто кинувся до місця зупинки. Але машина проїхала повз строкату юрбу, навіть не зупинившись. Марія ніяк не очікувала такої каверзи. Славко переймався не менше сестри: він дивився на риг вулиці в надії

побачити нову маршрутку, а потім, напевно, згубивши останню надію, сів на найближчу лавочку, скоцюбився, як старий дідок і так сидів мовчки. У Марії від цього аж серце защеміло.

Аж ось (і де він тільки взявся!) біля Марії зупинився автомобіль, водій розчохнув дверця новенького Ford Mondeo і привітно запропонував сідати: «Така гарна леді не повинна їздити на звичайному громадському транспорті!». Марія неохоче повернула голову в бік водія і... очам своїм не повірила! Це був Вадим, той самий невгамовний залицяльник! Він вийшов із машини, вправно відчинив другі дверця. Славко, не роздумуючи підхопився і невимушено плюхнувся на заднє сидіння. А що залишалося робити гордовитій дівчині?

Вадим довів своїх «пасажирів» аж до зоопарку. Сам поїхав по своїх справах, попередньо домовившись із Марією, що на зворотному шляху він обов'язково їх забере.

Розділ 15.

Пташечко моя горда!

Машина летіла легко по стрічковому шосе, вправний водій ніби пестив слухняне кермо. Сестра і брат вмостилися позаду на широкому сидінні. Ошатний салон, мелодійна музика додавали якогось життєлюбного драйву і водночас налаштували на відпочинок. Вадим час від часу у дзеркальце позирав на дівчину. Ледве вловимо усмішка блукала на його обличчі і була супутницею його таємної думки: «Пташечко моя горда, сизокрила, залетіла в наші краї, як тобі тут живеться? Як ти обживаєшся на новому місці?». А вголос запитав:

– Як ваш відпочинок? Що бачили в зоопарку? Звірі ще живі, чи ви їх до смерті цукерками загодували?

Славко кинувся розповідати про незграбних бегемотиків, про довгоногого страуса з маленькою чорненькою головою, що нагадує перископ, про смішних маленьких мавпочок, які наввипередки їли банани. Потім перескочив до розповіді про «найсмачніші в житті» тістечка і морозиво, які вони з сестрою скоштували в дитячому кафе «Буратіно».

І поки малий нестримно й емоційно перелічував усі принади недільного дня, молоді люди, слухаючи його, обмінювались приємними усміхненими поглядами.

Марія в душі раділа, що їй вдалося хоч трохи розрадити брата, збагатити його внутрішній дитячий допитливий світ. Але найбільшим своїм виховним «надбанням» сьогодні вважала те, що вона хоча б на певний час захистила Славкову свідомість і заблокувала пам'ять про бачене і відчуте на їх понівеченій війною батьківщині. Нехай він тут забуде про артилерійські обстріли, вибухи і підвали, про людські жертви, як той клятий вранішній сон!

А Вадим радів із того, що сьогодні доля всміхнулася йому: він їде поруч із дівчиною, яка давно подобається йому, що він, врешті-решт, може насолоджуватись її присутністю, дивитись на неї, говорити з нею.

Марія, сидячи ззаду, могла безперешкодно спостерігати за тим, як вправно вів машину Вадим, кермо в його міцних гарних руках було слухняним великим бубликом, який був цілком підкорений його господарем. «А він зовсім не такий, якого я собі спершу намалювала у своїй уяві. Зовсім не нахабний, навпаки – чемний і (що важливо!) акуратний: футболка білісінька і зачіска – волоссячко до волоссячка, – підмітила Марія.

Автомобіль не їхав, а плавно плив по гладенькому шосейному полотні. За вікном уже збирались сутінки: осінній день у листопаді короткий.

Досхочу нащебетавшись, Славко незабаром замовк. Марія і Вадим зустрілись поглядами, одночасно подивились на малого. Побачивши завзятого екскурсанта із заплющеними очима і нахиленою в правий бік русявою голівкою, що затишно примостилась на спинці сидіння, обидва мало не пирснули від сміху: ото нагуляли хлопця! Вадим приглушив радіо.

Більше як півшляху вже минули. Весь час одна думка не залишала парубка: «Слід заговорити з нею, а з чого розпочати? Як краще привернути її увагу до себе?».

Мабуть сили Небесні почули душевні муки хлопця. По радіо зазвучала найчарівніша мелодія Стіві Вандера «I Just Called To Say I Love You», яка вже не одне десятиліття виручає скромних, помір-

кованих хлопців, а також сміливих відчайдухів, у яких під тиском справжніх серйозних почуттів, відбирає мову та зіплює рота.

Ніжна мелодія лялалась тихим яскравим поточком, іскрилася, змінюючи ніжні кольори, злітала вгору, потім знову опинялась десь поруч. Вадим дивився у дзеркальце на Марію, на її гарний напівпрофіль, на її довге кучеряве світло-русяве волосся і його охоплювало бажання обійняти її, міцно пригорнути до себе.

Прекрасна пасажирка також, мабуть, під впливом зворушливої музики розчулилася і частіше поглядала на водія. Вираз її обличчя говорив про небайдуже ставлення до її прихильника.

Коли пісня добігла кінця і почалася радіореклама, Вадим вимкнув радіо і з непідробленою ніжністю в голосі вимовив: «Я тебе так давно не бачив, пташко ти моя перелітна. Як твої справи, Машо? Розкажи».

Марія, почувши звертання «Маша», нервово засовалася на сидінні:

– Вадиме, я прошу тебе: більше ніколи так не називай мене – «Маша»! Домовились? – відрізала, як плюнула.

– Як говорять у мексиканських фільмах, «як скажеш»... – Не розуміючи таку різку зміну в настрої дівчини, з помітним подивом і згаслою усмішкою вимовив парубок.

Помовчали. Вадим зрозумів, що Марія, напевно, тримає в душі якусь образу, можливо, чоловічу. «Не може така щиросердна, чуттєва дівчина безпричинно перейти на категоричний тон мовлення після такої чудової пісенної релаксації! Щось примусило її так зреагувати», – розмірковував він.

У Марії ж від її «викидону» залишився також неприємний присмак, тепер перед Вадимом вона почувалася незручно: «Ну чого це я закомизилась, усе зіпсувала, бідолашний романтичний настрій, де ти! Дурепа та й годі!».

І вона вирішила перевести прикру ситуацію в режим доброзичливості і довіри чисто жіночим способом:

– Ти знаєш? А я знаю переклад цієї пісні! Хочеш, розповім про що вона?

– Звісно, хочу! Зрозуміло, – про кохання.

– Про кохання, то про кохання, але до кого?

– Напевно, до коханої дівчини.

– А ось і не вгадав! Ця пісня розповідає про те, як відверто вітають вірні друзі свою подругу в День її народження.

– Отакої! Я ж відчував зовсім інше! Ця мелодія здатна викликати більш глибокі почуття.

– Ти хочеш сказати – інтимні?

– Саме так! – Вадим багатозначно глянув на «горду пташечку», посміхнувся своєю привітною посмішкою. Цей останній короткий діалог чудодійним засобом якось наблизив їх один до одного. І їх спілкування стало невимушеним і теплим.

Вадим розповів про те, що він навчався в Київському політехнічному, але за спеціальністю не працює за браком вакансій. Три тижні тому покинув роботу на маршрутному таксі і зараз «таксує» сам. Їздить на батьківській машині за дорученням. Як і належить, – платить податок у державну казну. Все на законних підставах. Роботою задоволений.

– Так ось, чому я так довго не зустрічала тебе! – тихенько промуркотіла дівчина.

Тепер уже Марія розповідала про свої пригоди з пошуків роботи, повідала про свою поразку і тріумф власної гідності у «Веселому джмелику», про щасливу випадкову зустріч із Олександром Петровичем, про цікаву роботу з близнятами-індіго. Говорила докладно, чуттєво і барвисто, бо відчувала себе поряд із цим молодим чоловіком захищеною і зрозумілою. Він же, розуміючи, що може знову щось не те бовкнути, слухав уважно, не перебивав і не ставив їй ніяких запитань. Коли Марія замовкла, Вадим усе ж таки не втримався, щоб не пожартувати:

– Маріє, повне твоє ім'я звучить занадто офіційно і навіть урочисто: Ма-рі-я! Буду називати тебе «Мері»!

– Ще чого? Чому саме «Мері»?

– Тому, що ти – няня-гувернантка віщого гатунку, як я зрозумів із твоєї розповіді. І ти зовсім не поступаєшся казковій Мері Поппінс! Чи не так?

Дівчині, напевно, сподобався жарт, вона, глянувши на сплячого брата, приглушено тихенько засміялась, прошепотіла у відповідь:

– Лише не вистачає чорної парасольки в руці і чарівної шкіряної великої сумки.

– Не хвилюйся, я тобі куплю і сумку і парасольку. Як це так, щоб така класна няня не мала таких необхідних обладунків?

Дівчина і хлопець ще довго тихенько жартували навколо теми популярної казкової героїні, і в їх очах, поглядах, усе більше і більше зростав помітний яскравий вогник симпатії, і взаємна довіра оселялася в серцях.

Машина наближалась до селища. У кінці розмови Марія поцікавилася про те, де мешкає Вадим. Він розповів про своє життя досить відверто: живе у Вишневому з батьком, мати рік назад померла «від невиліковної хвороби». Старша сестра через велике кохання відірвалася від родини: три роки тому вийшла заміж за військового, зараз мешкає з чоловіком і дворічним сином на Волині. «Скільки разів запрошували до себе в гості, та хіба було до того? Мама потребувала постійного догляду й уваги. Поки що з батьком так і не зібралися. Та і настрою ситуація в країні не додає? Хіба зараз до гостювання?», – серйозно, з докором додав хлопець.

Автівка під'їхала до самісінької тітчиної брами. Славко заколиханий дорогою, солоденько спав. Вадим зупинив машину, повернувся до дівчини, взяв її м'яку вузьку долоню у свою сильну руку, легенько погладив її, відчув її ніжність, відверто подивився в дівочі великі сині очі і ласкаво запитав:

– Марійко, ти знаєш, що ти красуня?

– Знущаєшся? – Засоромилась і аж зашарілася дівчина, стурбовано кліпаючи пухнастими віями-метеликами.

– Зовсім ні!

А потім, наблизившись і нахилившись до неї, він поцілував її коротким, але ніжним поцілунком.

Розділ 16.

Справа життя

Марія з великим задоволенням бігла на зупинку маршрутного таксі. Вона скучила за життєрадісними, кмітливими

малюками, за їх безкінечними запитаннями, за їх своєрідною реакцією на дорослі звичайнісінькі вчинки. Дорогою дівчина пригадувала зміст сьогоднішніх занять і виховних заходів: вона має провести читання з розвитку мови та урок малювання.

Учора непросто було зібратися з думками і ретельно підготуватись до наступного робочого дня. Заважали думки про події недільного дня. Тепер у серці Марії намагалась оселитися одна, абсолютно новенька, незвична, але дуже приваблива думка-захоплення. Прокинувшись уранці, вона відчула якесь полегшення в душі, грайливі хвили тихої невимовної радості, тепер вона також відчувала незаперечну причетність до її життя симпатичного, впевненого в собі парубка, який із кожною їх зустріччю все більше і більше подобався їй.

Приємно відчувати, те, що нарешті, вона не одна в цьому світі зі своїми справами й бідами. Ось учора, дізнавшись про проблеми зі здоров'ям малого, Вадим сам запропонував Марії три рази на тиждень возити Славка на сеанси до психолога власною автівкою. Для Марії це була несподівана велика допомога, адже вона повертається додому тільки біля 19-ї, а вкінці листопада це вже пізній час. Вона була вражена добротою і чуйністю парубка, який у цей складний для неї час бажає підтримати її.

До «казкового» будинку Олександра Петровича няня-гувернантка підходила в чудовому гуморі. Діти, як завжди, зустріли свою няню привітними усміхненими обличчями. Едик в'юнкий, як молодий козлик, не міг спокійно встояти на одному місті, без кінця підстрибував і тупцював на порозі передпокою поки Марія роздягалася і взувала легкі туфлі-човники. Еля уважно спостерігала за кожним рухом няні і, коли Марія, перевзувшись, підійшла до великого дзеркала, щоб поправити зачіску, дівчинка хутко підбігла і взяла Марію за руку, щоби разом прямувати до кімнати для занять, а хлопець, зовсім по-джентльменськи забажав допомогти няні піднести її невеличкий портфель.

Ось таким дружнім тандемом постала Марія з дітьми перед їх батьками, які спускалися вниз сходами з другого поверху. Гувернантка чемно привіталася із господарями, вони також побажали всім гарного натхненого дня і задоволеним милостивим, усміхненим поглядом подивились услід трійці, що віддалялася.

Сьогодні на занятті з читання малюки повинні навчитися складати склади і вміти прочитати слово. Найпростіші двоскладові слова з відкритим складом: «ма-ма», «та-то», «ді-ти», «ха-та», «Ні-на», «Ле-ся» читали юні учні досить легко, але, коли «вчителька» ускладнила завдання, запропонувавши близнятам прочитати слова з першим закритим складом, типу: «лам-па», «каз-ка», тут почалися справжні танталові муки. Багато прийшлося попотіти Марії, щоб навчити дітей перемагати в нелегкій науці з читання. Але, коли з окремих літер слово набувало кінцевого змісту, радості малюків не було меж. Запальний Едик бурхливо реагував на щасливий фінал своїх неймовірних потуг, він голосно й урочисто, майже кричачи, виголошував прочитане слово, ніби пишався своїм відкриттям і хотів би, щоб усі про нього знали. Марія кожен раз йому робила зауваження, але азартний учень так переймався почуттям перемоги, що через хвилину забував про прохання няні «трішки применшити звук» і знову з ораторським піднесенням не читав – виголошував наступне слово, як гасло!

Еля читацьку науку зрозуміла і засвоїла швидше. Вона подумки складаючи склади, так захоплювалась цим процесом, що зосереджено починала гризти кінчик олівця, але, коли окремі літери «одягали» слово і воно набувало змісту, дівчинка захоплено повторювала його кілька разів поспіль, ніби милуючись не тільки його конструкцією, а й його вимовою. Тоді радісна дитяча посмішка сяяла на її маленьких вишеньках-вустах, а її щічки з ямочками на кшталт стиглих рожевих яблук, не тільки були прикрасою личка, а й відмінним артикуляційним апаратом!

Заняття з малювання мало свої особливості і цікавинки. Сьогодні малеча могла втілити свою багату фантазію на великих білих аркушах, за планом вони малюватимуть на вільну тематику. Еля з великим старанням приступила до малювання різних фруктів, Едик – будинків. Після п'ятнадцятихвилинних наполегливих зусиль дітей, вихователька, уважно роздивившись їх ще незавершені «шедеври», сама для себе з'ясувала: «Безперечно, Едик має природжений хист до малювання: він краще, ніж Еля, обирає потрібну кольорову гаму для зафарбовування предметів, хлопчик інтуїтивно, абсолютно гармонійно, розташовує об'єкти на паперовому

просторі, але його дещо меткий, непосидючий характер заважає йому акуратно завершити свій мистецький витвір».

Зараз «робоче місце» Едика нагадувало майстерню визначного талановитого маніакально закоханого у свою справу митця, який, у запалі натхнення, нічого не помічає навкруги себе. Тому, що він творить! Фарба з пензлика розліталася у різні боки вражаючими кляксами, вкривала стіл, підлогу і навіть кирпатенький ніс натхненого художника. «Чистий тобі Буратіно! Ось лише той не малював, а писав чорнилом!», – порівняльна вдала асоціація миттєво відвідала свідомість Марії.

А Еля на кшталт педантично охайної Мальвіни ретельно вималювала елементи малюнка. Кілька разів уважно придивлялась до зображення на папері, відшукуючи помилкові лінії, старанно виправляла хибні мазки, перепитувала няню, чи правильно вона малює. Для дітей оцінка їх діяльності Марією була не тільки цінною і важливою, але й – авторитетною і неоскарженою.

Увечері діти, як завжди, розповідали батькам про минулий день, із радістю демонстрували свої успіхи в читанні, а потім показали свої малюнки. Дідусь, уважно подивившись малюнки онуків, мало не підстрибнув на ошатній софі: «Ось! Ось мій спадкоємець, ось продовження сенсу мого життя! А я переймався, що мій син «ощасливив» фінансову сферу, обравши її своєю професією, а мене як батька «ошукав». Слава Богу! Династія архітекторів продовжується! Мої гени є в моєму онукові! Подивіться, які чіткі лінії, який дизайн фасаду будинку!». Петро Олексійович гордо демонстрував заплямований кляксами великий альбомний аркуш майбутнього видатного архітектора. Посмішка засіла в його срібних вусах надовго.

Еліні яблукка і грушки дідусь також похвалив, але набагато стриманіше, і, щоб не образити маленьку своєю меншою увагою, на додаток ще й ніжно поцілував її в кучеряву голівку.

Батьки більше раділи успіхам дітей на читацькій ниві пізнання.

Не тільки діти-індиго з кожним новим днем опановували щось нове, з ними разом також навчалась і набиралася досвіду, відточувала свій педагогічний хист їх доросла наставниця. І так само, як ці

маленька допитливі дітлахи, вона також кожного вечора пригадувала й аналізувала день, що минув.

Ось і сьогодні за вечерею Марія завзято розповідала про своїх чудових вихованців. Славко також намагався у своїх успіхах не відставати від сестри: він із гордістю повідав про те, що на наступному тижні його посилають від школи на обласну олімпіаду з математики. Мудра і добра тітонька Уляна, уважно вислухавши розповіді племінників, чуттєво додала: «Які ж ви в мене розумники, батько гордився б вами! А ти, Маріє, по-нашому, по-Коваленківськи ставишся до праці. А як же інакше? Це ж справа твого життя! Це твій хліб! Добре, що ти це розумієш. Господи, дай цим дітям кращу долю!».

Розділ 17.

Життя між минулим і майбутнім

Непомітно, як один день, промайнув ще один місяць. Він був насичений новими важливими подіями в житті сім'ї Коваленків. Ніна Степанівна так і не змогла вмовити бабусю на переїзд. Старенька на вмовляння невістки, як заучений віршик, лишень повторювала: «І не кажи! Нікуди не поїду! Тут моя земля, батьківщина. А цей будинок – це ж, як пам'ятник, моему любому чоловікові Миколі, адже весь він побудований його руками! І кинути?! Ні, не поїду і – крапка! Тобі треба – їдь, я не ображусь: там твої діти. А мені вже небагато лишилося, скоро збиратимусь до Миколки».

Невістка після такої свекрушиної промови сідала в кухні на стілець, безпорадно охоплювала голову руками, довго сиділа в глибокій задумі: «Що робити? Так зване, «перемир'я», видно, скінчилося (та, чи воно розпочиналося?), знову почали гатити і не тільки по бойових позиціях, а й по мирних оселях. Сьогодні бойовики знову орудують під Слов'янськом і Авдіївкою, а завтра можуть просунутись далі. Ну, як я можу тут покинути Надію Іванівну? А раптом, не дай Боже, влучать у будинок? Що тоді?». Серце матері кралося від цих страшних рипущень. Вона, хоч сьогодні ладна

була летіти ластівкою до своїх ластовенят, але в житті, як на широкій ниві, все буває і часом бажане виявляється нездійсненим. «Стільки років разом жили однією дружною сім'єю, Надія Іванівна ніколи поганого слова мені не сказала, косо не глянула в мій бік. А я її покину одну тут помирати? Ні! Що буде, те й буде!», – рішуче поставила ту ж саму свекрушину «крапку» у своїх думках Ніна Степанівна. – Та й не можу я перед своїм покійним Олексієм не виконати його останнє прохання – «до смерті доглянь матір».

Тітонька Уляна, Марія і Славко відреагували на кінцеве рішення найближчих родичів похмурим настроєм і цілковитою безпорадністю. Розуміли, що ситуація майже тупикова. Зарадити тут просто неможливо: силою ж не потягнеш їх сюди!

У середині грудня Ліля, нарешті розшукала Марію через Ніну Степанівну. Дівчина-волонтер випадково проїздом була у Держинську, відвідала родину Коваленків із метою, щоб хоч щонебудь дізнатися про подружку, бідкалася, що ось уже майже півроку згублений зв'язок між нею і Марією.

Зустріч двох вірних подруг у Лілі в Києві була вражаюче теплою і сердечною. Майже до ранку дівчата не могли наговоритися: стільки подій, стільки нових вражень, стільки випробувань випало на їх долю за цей час!

Ліля розповідала про свої непрості волонтерські справи. Зараз вона працює в Київському військовому шпиталі, допомагає доглядати за пораненими, але основною її роботою є надання психологічної допомоги тим бійцям, хто її потребує. Дівчина раптово «осіла» в Києві через власні сімейні обставини. Через які саме – Ліля промовчала і, відпускаючи розмову у вільне плавання, додала:

– Знаєш, Марійко, прокрунувшись у тій «військовій м'ясорубці», я тільки там – поруч із людьми, до яких кожного дня в очі намагається зазирнути смерть, зрозуміла, яка це є велика цінність – *життя*! Адже здорові і щасливі люди майже ніколи не замислюються про ціну життя, вони помилково думають, що воно безкінечне і зовсім не бережуть життєвий час. Ми часто бачимо в ресторанах, кафе веселих напідпитку молодиків, які бездумно витрачають дорогоцінний час, відведений Всевишнім зовсім на інші справи. А вони приходять, упевнено сідають за стіл із виглядом таких собі

крутих суперменів і безладно хизуються «розбірками» з чуваками з сусіднього району або своїми незліченими любовними «пригодами». Так і хочеться підійти і сказати: «Герою», а не пішов би ти повоювати зі справжнім ворогом замість того, щоби безсоромно ось тут бухати разом із дівчатками-метеликами, а потім для психологічної розрядки бити мордяки один одному?!».

Разом із цими словами, звичайно, усміхнене, симпатичне обличчя Лілі набуло серйозного вигляду, великі сірі очі трохи зіщулились, у цей момент вони віддзеркалювали помітну відразу до ресторанних завсегдателів, а її високий приємний жіночий голос ураз змінився на більш густий і рішучий.

Марія, слухаючи подругу, також відчувала потребу висловитися, вона розповіла про свої минувші проблеми, про душевне гнітюче відчуття перебування у статусі «біженки-переселенки». Розповідала захоплено. Її слова, речення, фрази рясно сипалися, як із рогу достатку і багатства. У довірливій дівочій розмові не оминула подруга і свого романтичного захоплення карооким таксистом. Окрім того, її дуже цікавила військова сучасна ситуація в її рідному краї, як кажуть, із перших рук, вуст, очей.

Мало втішного розповіла Ліля подрузі про стан справ на Донеччині. Всі її оповіді підтверджували вже відомі факти, про які розповідала мама Марії Ніна Степанівна. Ліля далі повідала про свої волонтерські справи:

– Я опікувалась *там* забезпеченням бійців теплим одягом, взуттям, продуктами. А також привозили бійцям літературу: газети, журнали, книжки. А наразі, завдяки нашій із тобою освіті, у шпиталі проводжу сеанси психологічного тренінгу, своїми бесідами налаштовую поранених на видужання.

– І як успіхи? Спрацьовує?

– Чом ні? Чесно кажу, не на всі сто відсотків, але в більшості, як самі говорять хворі, – «допомога відчутна!».

– Ну, моя хороша, якщо вже в нас із тобою пішла розмова про війну, то скажи мені, а як твої справи на особистому *фронті*? Га? – примруживши праве око і хитро усміхнувшись, мовила Марія.

– На особистому? А знаєш, непогано! Не було би щастя, та нещастя допомогло! До речі, як я, власне, потрапила на роботу до

шпиталю? Трапилось із твоєю Лілею, як гадаєш, що? Кохання! Як кажуть, нізвідки і не в той час!

– Оце то так! Мерщій розповідай, – нашорошила свої вуха подруга.

– Повертались ми якимось із зони АТО, весь провіант і одяг роздали, машина вже була порожня. По дорозі зустріли автомобіль із пораненими бійцями, щось там полумилося в їхній машині і старший у супроводі попросив узяти їх і довести до місця призначення. От і зустріла я там свого Вітю серед сміливих вояків, але в той час – зовсім безпомічних. Так зійшлися наші шляхи. Хоча поранення в нього було середнього ступеня тяжкості, та болюча глибока рана на плечі загоювалася дуже довго, ускладнювала процес видужання висока температура. Виявляється, він там ще й застудився! Перші два тижні я майже не відходила від нього. Зараз йому вже краще, але він ще потребує кілька сеансів легкого масажу, занять із лікувальної фізкультури. Вітя за фахом юрист, після остаточного видужання приєднається до нашого гурту волонтерів, буде допомагати бійцям та родинам загиблих відстоювати свої права. Перебуваючи у шпиталі, ми зрозуміли, що наші захисники, повернувшись, мають багато проблем через погану поінформованість про пільги, гарантії та права учасників АТО, – важко зітхнувши, повільно вимовила: «Ось такі справи».

Коли Ліля скінчила говорити, у кімнаті було тихо-тихо.

– Так, війна втрутилась у життя всіх без винятку людей, тільки недоумок думає, що вона десь там, далеченько від мого міста або села. Ні, вона в кожній хаті, у кожному будинку, у кожній родині! Вона зачіпає всіх українців, лишень одних прямо, несучи матерям чорну звістку, а інших – поки що *підкушує*.

Ось візьми нашу родину: війна розлучила нас із мамою і бабцею, я і Славко мусимо пристосовуватись до нових умов життя. Але нам ще гріх скаржитися, бо нас прихистила рідня. А як люди страждають, коли біжать від війни в нікуди? Уявляєш? Небо – покрівля, постіль – земля!

А мій брат Льончик! Ось уже півроку на передовій! Тітоньку шкода: жодних теленовін не пропускає, як кожна нормальна матір, переймається за життя єдиного сина, за свою рідну кровинку.

Майже кожного вечора передзвонюється з невісткою, жаліє малих онучок. Наш Льончик не ховався від повісток із военкомату, він, як справжній чоловік-захисник, пішов і служить народу України! А в нього, між іншим, двоє маленьких діток!

Марійко, а чому ти нічого не говориш про Андрія? Невже все минуло? Але ж було, пам'ятаю, таке палке кохання!?

– Вибач, але мені неприємно про це говорити і пригадувати. Скажу єдине: є такий вираз – «не зійшлися характерами». Так ось ми з ним характерами ніби зійшлися, а ось за моральними і політичними переконаннями – розійшлися! Образно кажучи, стоїмо на різних берегах бурхливої гірської річки, і кожен із нас упевнений у тому, що його берег кращий і надійніший. Зрозуміла?

– Зрозуміла, як не зрозуміти! Ти все правильно зробила: не можна бути наполовину вагітною! Я, мабуть, також так само вчинила б, адже все своє життя ти ж не будеш слухати про те, що в Києві хунта, на вулицях тримають у страху фашисти і бандерівці. Все це давно «вкладено» в голови східнякам. Я бачила таких «зазомбованих» людей. Переконати їх дуже важко. Але з часом і вони прозріють, я в цьому впевнена, – з почуттям гіркоти й виразного душевного болю говорила Ліля.

– Але скільки молодих хлопців, справжніх патріотів загинуть, поки вони «прозріють», – відказала сердито і зітхнула з прикрістю Марія.

Розділ 18.

Передноворічні клопоти

Усім відома передсвяткова новорічна метушня. Сама лишень думка про придбання подарунків родичам і коханим малює перед очима великий знак питання! Малим діткам, зрозуміло, – цукерки, іграшки, а ось дорослим членам родини, як говорять в Одесі, «справа – швах!».

Вадим сьогодні довго тинявся по магазинах у надії побачити щось цікаве для Марійки. Славкові він придбав подарунок відповідно до його захоплення – гарного баскетбольного м'яча і хваць-

ку модну бейсболку. А ось любій дівчині... Він уважно розглядав різноманітні сумки, сувеніри і раптом із жахом зрозумів, що він зовсім не розуміється у, так званому, *шопінгу*. Провештавшись по супермаркетах майже дві години, він вийшов звідти з пустими руками. «Як дізнатися, що б хотіла отримати Марійка в подарунок?», – тупо дивлячись на розцяцьковану вітрину, питав сам у себе парубок.

Веселий безтурботний сміх привернув його увагу. Вадим кинув погляд на зграйку хлопчаків, які наввипередки показували один одному свої покупки. «Ну, який же я бовдур! Допоможе мені її братик! Тільки потрібно розумно здійснити розвідку! А «ключиком» до секретної розмови зі Славком чудово прислужиться баскетбольний м'яч, а бейсболка нехай ошчасливить малого в новорічну ніч!».

Увечері план «А» спрацював на «відмінно». Поїздки до психолога наблизили хлопчика до Вадима: підліток потребував уваги, особливо від дорослих, адже ріс без батьків. Парубок відчував, що часом і йому хотілося потеревенити на «чоловічу» тематику з малим і він із задоволенням підтримував розмову про футбол, і гравців, а також про баскетбольні клуби. А ще Вадим обіцяв навчити підлітка грати на гітарі, від чого малий почував себе на сьомому небі.

На наступний день Маріїн залицяльник упевнено прямував до магазину годинників «Noblesse».

Перед самим Новим роком батько Вадима, як на гріх, захворів. «Ну. Треба ж таке? Зібрався з'їздити до дочки погостювати, а тут така okazія!», – невдоволено бурмотів Георгій Олексійович. – Їдь уже сам без мене, обіцяли, що обов'язково приїдемо, Наталка буде чекати. Напевно, вже скупилася, витратилася. А мені ото, як у тому прислів'ї: «Старому женитися – і ніч коротка».

«Ну, не поїдемо на Новий рік, поїдемо на Різдво, я думаю, ти до того часу видужаєш», – заспокоював батька син.

Минали дні, хвороба відступала, але їхати в зимовий холодний час Георгій Олексійович не наважився, лікар забороняв – можуть бути ускладнення. «Після хвороби мені ще потрібно отямитися», – сумно зауважив старий. Тому їхати на відріз відмовився.

Тітонька Уляна і Марія готували «гуманітарну допомогу» своїм донечанам, трапилась щаслива нагода: подруга Лілі Тамара їде

по волонтерських справах до містечка Артемове, а це лише в 6 кілометрах від Дзержинська. Ліля потурбувалась – передача з Вишневого буде передана вчасно: ще до Нового року!

Батько Елі та Едика, порадившись із дорослим складом родини, вирішив дати няні-гувернантці різдвяну відпустку. За день до Нового року він подякував Марії за сумлінну роботу і вручив конверт, у якому була не тільки заробітна платня, а й кілька сотень преміальних.

Дівчина летіла додому, як на крилах. Настрою додавав чепурний новорічний конвертик, а чесно зароблені гроші в ньому надавали впевненості в собі. У неї вільні святкові дні! У голові виникали фантастичні плани. Нарешті, ми всі можемо поїхати погостювати на батьківщину діда Миколи, ще з літа гостинно запрошували родичі з Рівненщини!

Племінниця й тітонька дуже зраділи можливості відвідати рівнян. Особливо тішилася Уляна Миколаївна, адже вона побачить сина, невістку і своїх любих онучечок! Заклопоталась, як квочка біля курчат, збираючись у дорогу!

Ще більше зрадів несподіваним вакаціям коханої дівчини Вадим: «Не можна прогавити таку нагоду! Слід щось придумати! Хлопець миттєво прокрунув у голові ситуацію, несподівано народився план. Адже поїздка в Західну Україну в сусідні області – на Волинь до сестри Наталі і на Рівненщину до Марійчиної брата може стати прекрасною нагодою не тільки для відпочинку в колі близьких по крові людей, але й може сприяти розвитку чудовим романтичним стосункам із коханою дівчиною – «пташечкою гордою». Наприклад, я можу запропонувати їй відвідати відоме природне чудо – «Тунель Коханья» в селищі Клевань, саме там недалеко живуть Марійчині родичі, а це зовсім поруч із моїм шляхом на Луцьк!», – із запалом міркував Вадим.

Наступного дня закохані зустрілися. Хлопець ознайомив Марію зі своїм планом спільної подорожі в західному напрямі. План Вадима спочатку не дуже сподобався дівчині. Чи погодиться тітонька на зимовий вояж та ще й із незнайомою людиною, та чи варто взагалі їхати машиною? Але після десятихвилинного спілкування з Вадимом його план видавався їй дуже переконливим: ба-

гажне відділення в розпорядженні тітоньки, для неї це, за думкою кмітливого парубка, має дуже важливе значення і він упевнений у тому, що саме до такого засобу пересування практична в господарських справах Уляна Миколаївна не буде проти.

Марія зрозуміла одне: напевно, прийшов час познайомити хлопця зі своєю легендарною тітонькою.

Усе складалося за *Божественним сценарієм* і, безперечно, співавтором його був ще й звичайний смертний – симпатичний хлопець спортивної статури зі щирим закоханим до безтями серцем!

Розділ 18.

Світло в кінці тунелю

Уляна Миколаївна з племінником затишно розмістились на задньому сидінні автівки. Марія біля Вадима – на передньому. Спочатку всі разом спілкувались на пересічні теми, а з часом, коли дорожній пейзаж трішки почав набридати, подорожні почали дрімати, адже виїхали з Вишневого о шостій ранку (все ж таки менше в цей час тисняви на дорогах).

Для Марії і Вадима час у дорозі був надзвичайно приємною можливістю поспілкуватися, більше дізнатися один про одного, краще зрозуміти життєві пріоритети кожного; про такі години, проведені разом, закохані можуть тільки мріяти! Легка посмішка не залишала їх щасливих, небайдужих облич, вони говорили про свої вподобання, про друзів, про музику, пригадували своє навчання у вишах. Вадим свідомо уникав розмов про військовий конфлікт на Донбасі, розумів, що дівчині потрібен повноцінний душевний перепочинок. Він добре розумів, що одним необережним словом може знову поранити чутливе дівоче серце і викликати негативні спогади.

Домовились знову побачитись за два дні й обов'язково здійснити свою мрію – відвідати славнозвісний «Тунель Коханья».

По зимовій слизькій дорозі автомобіль дістався до Рівного за п'ять годин.

Якщо сказати, що рівненські родичі (Льончик, його дружина Ірина і дівчатка) зустріли гостей привітно, то це означає, – нічого не сказати. Зустріч була настільки приємною і доброзичливою, що Марія в телефонній розмові з матір'ю охарактеризувала її як «зустріч із розкритими обіймами і щирими серцями». На другий день гостювання з'їхалися майже всі родичі до Клевая – до дядька Василя. Рід Коваленків розрісся, поповнився маленькими його членами, з деякими з них Марія і Славко познайомилися вперше.

Після традиційних новорічно-різдвяних поздоровлень і обміну подарунками розпочалися розповіді про життя-буття. Доля розкидала потомків славної багатодітної родини Коваленків по всій Україні. Хай сьогодні не всі з них спромоглися дістатися до рідного обійстя і, сидячи за великим столом, куштувати кутю з медом і добрим словом згадувати померлих прашурів, але всі вони знають і пам'ятають про свою кровну причетність до славного козацького роду прапрадіда *коваля* Степана, від якого і пішло їх прізвище. Члени великої родини сьогодні злетілися в одне рідне кубельце з різних частин України, як перелітні пташки навесні повертаються в рідні краї, тому всім хотілося розповісти *своє* і дізнатися про життя свого кровного родича. Але про що б родинне плем'я не заговорило, все одно всі розмови схилились до однієї тематики – війна на Сході, до болючої, головної теми сучасності! Найрідніші люди з великою гордістю прийняли звістку від тітоньки Уляни про нагородження її сина, капітана СБУ Леоніда Михайловича медаллю «За оборону рідної Держави» і нагрудним знаком «Гідність та честь». А він, відважний воїн, від несподіваної матусиної «послуги» явно не пощащившав, пильно подивився на матір і промовив із притаманним йому почуттям гумору: «Мамо, ти ж знаєш, як я ставлюся до телереклами – відразу перемикаю на інший канал! Отже, перемикайся!». Гості підтримали жарт веселим сміхом і зрозуміли, що від доблесного учасника АТО вони дарма чекають похвалби і розповідей про подвиги...

Багато точилося розмов навколо життя людей на захопленій території Донбасу, про біженців, про тих, хто переметнувся на бік Росії. Родичі щиро цікавились у Марії життям людей у Дзержинську, розпитували про її особисте ставлення, до так званої полі-

тики ДНР. Захоплено говорили про те, що їм по-людськи шкода «засомбованих» донбасівців російською брехливою пропагандою. Жартома звертались до Марії і тітки Уляни: «Ну, дівчата, ану-но скажіть нам, чи багато ви тут у нас бачили *бандерівців*, і як це ви ще досі живі?». Безжурний барвистий сміх великої дружної родини хвилиною прокотився по двох застільних рядах.

Довго ще балакали про різне. Тігонька Уляна бідкалася про неможливість відірвати свою стареньку матір від рідної землі, обіцяла двоюрідним сестрам, що все одно забере її і невістку Ніну до себе. А в кінці зустрічі з рідними навіть її голос забринів сльозою, звертаючись до всього родинного зібрання: «Як би дід Микола сьогодні порадів, коли б побачив нас тут усіх, що так гарно сидять у купочці – «східняки» і «західники», ми – з Центральної України; всі працелюбні чесні люди – хлібороби, вчителі, лікарі, робітники, воїни – захисники і всім вистачає хліба, добра і любові».

Два дні гостювання промайнули, як одна година, за відвідуванням родичів у їхніх оселях, за дружніми сімейними розмовами за щедрим різдвяним столом.

Вадим стримав слово: на третій день, як і домовлялись, він під'їхав до будинку Льончика, посигналив, даючи знати Марійці, що він готовий виконати свою обіцянку – відвідати незвичайне природне чудо – «Тунель Кохання».

Зимовий ліс зустрів закоханих велично і таємничо. Марія і Вадим пішли вперед уздовж колії. Попереду виднілося біле від снігу вишукане унікальне ажурне сплетіння з дерев і кущів арочної форми. «Яке диво! Вадиме, дивись, який чудовий природний дизайн! Це ж треба таке?», – дівчина зупинилась і довго стояла зачарована небаченою красою лісу. Марія відчувала втіху, тиху прозору радість у всьому своєму естві. Раптовий різкий звук електропоїзда перервав її милування. Вона й досі боялася пронизливих гучних звуків, у голові мимоволі з'явилася думка: «Стоїмо, як у казці, зовсім в іншій реальності, як на іншій планеті! А вголос вимовила: «Тут так тихо, спокійно. Ніби ніде немає війни, немає обстрілів, немає горя і зради». Вадим кинув на дівчину співчутливий погляд, підійшов до неї, ніжно обійняв своєю сильною рукою її дівочі вузькі плечі і вони рушили далі. Зараз слова розради були зайви-

ми. Марія враз відчула поряд із собою надійне чоловіче плече і вона могла об нього обпертися.

В'юнкі синички, досхочу настрибавшись по гілках дерев, ніби ялинкові іграшки сидять на великій кошлатій ялинці. Біло-чорно-червоний дятел примостився на високій сосні і методично вистукує свою монотонну дріб. Дуби-велетні з могутніми пухнастими засніженими вітами додають незбагненної чарівності зимовому лісу. Аж ось спурхнули з куща калини рожевогруді снігурі!

– Феєрично! – тільки й мовила в захваті Марія, – дивись, дивись, а скільки їх там сидить на горобині! – Марія раділа, як мала дитина, а Вадим також тішився тим, що зміг, хоча б на певний час відволікти її від небажаних спогадів.

Парубок із задоволенням розповів дівчині про романтичну, майже шекспірівську історію-легенду виникнення цього ботанічного феномену – п'ятикілометрового живого аркоподібного коридору:

– Знаєш, колись, ще на початку двадцятого століття один інженер-поляк закохався в українську дівчину, яка жила в Клевані, там де живе зараз твій дядько Василь. Молодий інженер жив у селі Оржів.

– Там також живуть мої двоюрідні сестри і брати, – захоплено похвалилася дівчина.

– Ось бачиш, скільки людей однієї крові, який великий ваш рід. Ну і розкидало ж вас по планеті! – засміявся Вадим і ще міцніше притиснув до свого широкого плеча любе дівчисько.

– Так ось, слухай далі. Закохані зустрічалися таємно.

І щоб кожен раз швидше діставатись до своєї милої, інженер вирішив, як тільки можливо, скоротити відстань між їх населеними пунктами, проклавши залізницю навпростець – через ліс! Але бути разом їм не судилося. Він – католик, вона – православна християнка. У ті часи це було серйозною перешкодою щодо укладання шлюбу. Говорять, що дві рейки – це символ шляху двох паралельних доль. А віти кущів, що сплітаються, це символ великого кохання двох сердець, яким не судилося бути разом.

Марія зітхнула, напевно шкодуючи про те, що їм «не судилося бути разом».

Вадим уважно подивився на дівчину і вкрадливо спитав:

– А як ти гадаєш, нам із тобою *судилося* бути разом? Він зупинився і чекав відповіді. Лісова казкова тиша швидко поглинула його слова й утворила велику паузу. Було чутно, як шумить у засніжених вітах дерев невтомний вітерець, як довбе свою сосну строкатий дятел, як десь далеко працює пилорама. Парубок пригорнув до себе свою любу Марійку, і тепер уже вона чітко почула стукіт його серця. Вона нічого не відповіла, але подарувала хлопцю свою щасливу променисту посмішку.

І коли він ще міцніше пригорнув до себе свою *горду пташечку* і ніжно поцілував її, вона не відвернулася, бо усвідомлювала, що цей хлопець входить у її життя надовго і надійно.

По засніжених шпалах долали шлях до кінця білого мереживного тунелю, довірливо притулившись один до одного дві постаті: одна – струнка і легка – дівоча, друга висока, із широкими міцними плечима – чоловіча.

Очі Фортуни зазирнули спочатку в сині очі з віями-метеликами, а потім у карі, як стиглі лісові горіхи. Примхлива Фортуна залишилася задоволеною: і в синіх, і в карих очах вона побачила тепло, любов і ласку!

На цьому я у своїй оповіді ставлю крапку. Цю повість далі напише саме *життя*.

Вірте, мої любі читачі, у сонячний просвіт у кінці *свого тунелю*. Невтомно і сміливо долайте нелегкий життєвий шлях, і ви обов'язково вийдете на вільне, яскраве, променисте сонячне світло. А *вітер перемін* неодмінно з'явиться і прилине!

ОДИН ВЕЧІР ІЗ ЖИТТЯ КИЛИНИ БОГДАНІВНИ

*Ось мою молитву
Прийми, Отче Боже,
Нехай Україні
Вона допоможе.*

Олена Пчілка

Килина Богданівна поспішала впоратися на кухні якнайшвидше: за десять хвилин – теленовини. «Що на цей раз розповість про військову ситуацію на Сході Алла Мазур, чи змінилося щось там на краще?», – міркувала бабуся.

Старенька мешкала сама. Колись вона мала велику родину: батьки, чоловік, трійко дітей. Сім'я була дружна, повага до батьків, взаєморозуміння і любов панували в ній. Спершу не стало батьків, потім від хвороби серця помер чоловік. Діти вирости, порозліталися хто куди, як ті весняні ластівки. Добре, що не забувають, телефонують, навіднують, гріх на них ображатися.

Зручно влаштувавшись у великому кріслі, Богданівна з великою увагою слухала найновішу інформацію зі Сходу. Слова диктора звучали по-діловому чітко, бабуся намагалася збагнути і не пропустити нічого, про що повідомляли кореспонденти з місця подій. Вона вместилася на краєчку крісла, випросталася, завмерла в позі – «я – вся увага». Зафільмовані сюжети ранили душу, краляли серце: «Десь там воює мій зять, наш Василь, справжній чоловік, опора родини, захисник України, – промайнуло в голові старенької. Подумки вимовила свою коротку молитву: «Господи! Захисти його від ворогів, не дай загинути, збережи батька для дітей! Дай нам єдності, миру і спокою!».

Після закінчення передачі бабця вимкнула телевізор. Наступним кроком її вечірньої програми зазвичай було спілкування по телефону з дітьми й онуками.

Богданівна довго розмовляла по телефону з дочкою Надійкою, яка жила на Волині. Розпитала про онуків, чи вони здорові, чи все в них гаразд, чи добре родина підготувалася до зими. Переймається старенька, боїться за доччиного чоловіка, адже він – ветеран війни в Афганістані, досвідчений офіцер у відставці. Що стане з ним, з родиною, якщо він не повернеться із зони АТО? Яка гарантія, що повернеться живим, неушкодженим? На це запитання ніхто не може дати відповіді. Надійка, розуміючи, що матір дуже переймається за долю її родини, тепло, по-дочірньому, бажаючи заспокоїти рідну неньку, починає непомітно змінювати тему. Начебто випадково вона пригадує те, як учора у школі на батьківських зборах хвалили її дітей за успіхи в навчанні, як пишається вона і Світланкою, і Романом. Почувши гарну новину, бабуся трохи заспокоїлася. Побажавши одна одній доброго здоров'я та всіляких гараздів, скінчили розмову.

Килина Богданівна довго сиділа нерухомо. У голові роїлися різні думки. За своє життя їй довелося побачити та пережити багато чого: голодне й холодне дитинство під час фашистської навали, важкі повоєнні часи. Але спогади про молоді роки були прикрашені почуттям вірного кохання її чоловіка, гарного, турботливого. Потім була сім'я, народження дітей та онуків. А тепер? Та навіть у дурному сні не могло наснитися те, що відбувається зараз у її душі?! Та що в душі? У її країні! Проживши майже увесь свій вік, стара жінка не може зрозуміти те, що у двадцять першому столітті, коли наука досягла неабиякого прогресу, цим самим даючи людям на планеті Земля жити розумно, добротю і щасливо, та чомусь люди не тільки не використовують цю унікальну можливість, а навпаки, бездумно чинять, не відають, що роблять – убивають і руйнують! Ніби вони хворі на амнезію, забули, хто вони є, звідки прийшли, у якій братній слов'янській колиці народилися? Що це за невігластво таке? Хіба це *братні* стосунки? Коли сильніший брат нещадно б'є слабшого? Де ж здоровий глузд і державна мудрість «царя-завойовника»?

А потім старій жінці пригадалася вчорашня розмова зі старшою дочкою Любою з Києва. Вона мешкає на вулиці Володимирській недалеко від університету імені Т. Г. Шевченка, у якому

працює викладачем. Довго розповідала про те, що багато її студентів і викладачів подались у волонтери, а деякі стали бійцями на передовій. Килина Богданівна сприймала розповідь зі сльозами на очах: «Боже! Спаси їх і збережи! Не дай загинути в такому молодому віці! Що ж вони ще бачили у своєму житті? Вона щиро, по-материнськи жаліла тих незнайомих молодих людей, розуміла, що в будь-яку хвилину, там на Донбасі, зненацька може очікувати кожного з них смертельна небезпека.

Бабуся дуже турбувалася за життя свого дев'ятнадцятирічного онука Сашка, сина Люби. Він разом із друзями з університету по-тайки від рідних брав участь у подіях на Майдані. Даремними були її вмовляння, звернені до онука не ходити на центральну площу (бачила в новинах підступні дії беркутівці), але хлопець залишався на своїх твердих позиціях:

– Бабцю, як ви не розумієте, ми, молодь, – майбутнє нашої держави! Невже можливо, у такий час сидіти вдома?

– На, тобі! Виховала мати-викладач запеклого патріота на свою голову!

– Та, нарешті, зрозумійте, що зараз твориться нова історія. А я буду стояти осторонь? Що я потім скажу моїм дітям? Ваш татко під час революції Гідності ховався під м'якою ковдрою?! Чи під маминою спідницею?!

Сашкові аргументи явно перемагали бабусині доводи, вона ніяк не могла від його запальних промовистих слів. Як його вмовити? Як уникнути потенційної біди? Адже вона завжди у своїй родині була добрим ангелом, берегинею свого роду. І це запитання поки що також залишалося для неї без відповіді. «Що ще завтра встругне любий онучок – завзятий патріот?», – еженощно та повсякденно думала старенька. Але в душі пишалася онуком, пишалася і донькою яка виховала сина саме таким – небайдужим, достойним потомком славного козака – прадіда Михайла.

Але найбільше Богданівна хвилювалася за долю сина – Олексі та за його родину. Це давня історія, яка розпочалася ще в радянські часи. Після закінчення Рівненського інституту водного господарства молодого фахівця-гідротехніка було направлено на роботу до Криму. Там Олексі знайшов свою долю – щиросердну

дівчину-кримчанку. Одружилися, обросли сім'єю, виростили сина й дочку. Так і залишився Олексій Петрович на цій південній землі, яку розбудовував-оздоблював каналами, водосховищами, дамбами. А зараз із вторгненням незваної нової влади життя різко змінилося. Населення Криму опинилося не за своїй волі «в ласкавих обіймах» геополітичного «доброго брата-самарянина». Відчуває мати, що син, шкодуючи її почуття, багато чого приховує в телефонних розмовах. Але Богданівна пильно слідкує за новинами і добре знає, що робиться, (на мові ЗМІ) – на *анексованій території*, яку підступно загарбано «братнім» сусідом.

Килина Богданівна і раніше кликала сина змінити місце помешкання, перебравшись із родиною ближче до неї, у рідне місто. Вона міркувала по-материнськи – щиро і практично: «Я вже стара, сама живу у просторій квартирі, нехай би син із родиною були біля мене. Але Олексі чомусь не поспішає. Мабуть за тридцять років Крим для нього став таким же дорогим, як і рідний Захід великої України. Аж ось тільки вчора під час телефонної розмови відверто зізнався в тому, що тепер якнайшвидше буде вирішувати проблему з переїздом його родини до рідних місць, хоча зараз це зробити буде вже непросто.

Тому і тужить, і журиться стара жінка-мати за долю своїх і чужих дітей та онуків, згадує в молитві до Всевишнього героїв Небесної сотні, які вже прописані на небесах, усіх кого знає і кого не знає – вірних синів Батьківщини, які зараз знаходяться на передовій. Слізно молиться за визволення відважної патріотки Надії Савченко. І якою б стриманою і сильною українська Матір не була, а її гірка солона сльоза кожен раз при звертанні до Господа мимовільно скочується геть на долівку. І якби тільки ненька мала б крила, – крильми прикрила би від біди, горя, і нещастя ясныхолих молодих хлопців і дівчат, що, не шкодуючи власного життя, захищають рідну землю!

Килина Богданівна довго сиділа в задумі, пригадуючи останній рік життя. Всі події, які відбулися в країні так чи інакше торкнулися її родини. Вона всім серцем сприймала всенародну біду, душею відчувала нечуваний біль, коли уважно дивилась теленовини. Старенька після почутого з притаманною тільки їй власною життєвою

філософією, міркувала: «Чому люди не розуміють простих і вічних речей: адже Мати народжує дитину для життя, а не для смерті і каліцтва. І хто має право забирати її життя, утворюючи штучну бійню? Чому люди не можуть мирним шляхом вирішувати історичні, політичні нагальні проблеми? Чи мова є такою недосконалою, що не можуть обидві сторони порозумітися? Чи такі правителі? Сліпі: не бачать зруйнованих війною людських осель, убитих і скалічених? Чи, може – глухі: не чують плачу дітей і вдів?

А може завойовник не хоче розуміти мови, слів, а звук вирішувати всі питання тільки кров'ю та залізом?* Шкода, адже варвар, напевно, не знає народної української приказки: «На чужому горі зі своїм зустрінешся».

2015

* Афоризм, вислів О. Бісмарка: «Війна це, коли головні питання дня вирішуються не мовою та більшістю голосів, а тільки кров'ю та залізом».

СТУДЕНТСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

*Хтось там пхався із тостом
і щось несусвітнє казав,
І кружляли бокали,
неначе годинники з боєм...
А тоді заспівали про ту, що
«любив та й не взяв»...*

Оксана Забужко «Весільна»

Весілля мало бути гучним і багатолюдним. Так принаймні вважали батьки молодят, шанована сільська інтелігенція – учителі та лікарі. Обидві пари сватів міркували доволі практично-прагматично: «Викохали, виростили рідних крихіток із самісінької колисочки, провели своїх маленьких шмаркачків до 1-го класу, дочекалися щасливої години закінчення школи. І ось здійснилась, нарешті, мрія – їхні виплекані у любові небожата, студенти престижного вузу, сьогодні стають на весільний рушничок! І не якісь там майбутні інженери, вчителі або лікарі, (вони не повторять помилку нашої молодості!), а майбутні банкіри, адже освіта за спеціальністю «банківська справа» – це ж і є постійний бонус на все життя! Дивись, і за якихось 3 роки (два вже провчилися) сидітимуть гордо в м'яких шкіряних кріслах гараздуютого банку їхні плоть і кров – Гераклій Іванович і Діана Степанівна та перекладатимуть папірці ліворуч-праворуч та навпаки, матимуть неабиякий авторитет серед людей, а головне – немалий кусень білого хліба із товстим шаром якісного вершкового масла кожного дня.

Та хіба таким діткам щось сьогодні має бракувати? Розіб'ємось, але зробимо гідне весілля і для людей, і для наших розумних чад! Тому батьки не шкодували власних зусиль і грошей: убрання для наречених купували в найкращому обласному весільному салоні, для весільного ескорту винайняли найкрутіші автомобілі сучасних

марок, для вінчання – найкращий центральний храм, а для весільного застілля – найновіший модний ресторан.

Люб'язний читач, мабуть, потребує певного пояснення, чому наші головні герої носять такі незвичайні імена. Річ у тім, що за певним збігом обставин: батьки молодят довго не мали дітей і обидві шлюбні пари прикладали немало зусиль, щоб запрацювала природна репродуктивна функція. Тому, коли, нарешті, на світ божий з'явилися любі довгоочікувані створіння, батьки на радіощах нарекли своїх чад «найкращими класичними іменами»: пан Іван – високоповажний місцевий фельдшер назвав своє омріяне дитя Гераклом. І недарма! Адже це ім'я, на його думку, мало символічний характер і повинно було захищати у всіх життєвих негараздах того, хто його носить. А головне – хлопчик обов'язково буде здоровим, міцним і кмітливим! Але невідкупна Фортуна пожартувала над таємним задумом сільського ескулапа. Геракл виріс, справді, кмітливим і здоровим, але міцним його важко було назвати: його будову тіла фахівці-медики називають субтильною, тобто невеликий на зріст, вузькі плечі, худорлявий стан. Звичайно, під час першого знайомства з парубком погляд незнайомця мимохіть фокусувався на великих карих очах, облямованих довгими чорними віями (зовсім, як у матінки) і на красивих вправних руках, зовсім, як у батька. Хлопчик ще в рожевому дитинстві успішно складав кубик Рубика. Батько-медик стрімко налаштував «обдаровану дитину» на професійну стежку лікаря-стоматолога (не пропадати ж спадковим талановитим рукам?). Але рідний дід Геракла – бухгалтер у сільраді – був не тільки авторитетною, але й авторитарною людиною з власними глибокими переконаннями: «слід іти з часом у ногу, тому мій онук має отримати *престижну сучасну освіту*». Поміркувавши над висловленням мудрого діда, батьки Геракла остаточно залишили свої позиції. Таким чином, «дитина» спрямувала свої стопи в зовсім іншому напрямі – прями́нію у фінансову сферу! Сьогодні їх єдиний син Геракл чарівно виглядав у своєму модному чорному костюмі з пишною білою бутоньєркою в петлиці піджака. Як не як – симпатичний молодий чоловік, студент 3-го курсу, майбутній банківський працівник! А наречена? Діана – найгарніша дівчина району! Та й батьки – ша-

новані всіма – інтелігентні люди, для своєї єдиної донечки нічого не пожалують!

Шикарна наречена також мала свою давню історію одержання з рук Всевишнього незвичного ймення для дівчинки з українського поліського села. Її мама – вчителька української мови та літератури ще зі студентських часів віддавала перевагу зарубіжній світовій культурі та літературі, тому у виборі імені для довгоочікуваного дитяти питань не виникало: «Це буде «прекрасна Діана», яка зійде зі сторінок іспанської класики «Собака на сні» безсмертного Лопе де Вега, – рішуче заявила вона очманілому чоловіку за тиждень до народження донечки. Ну, який чоловік не погодиться з пропозицією улюбленої та ще й, нарешті, вагітної дружини? Діана підтвердила символічний підтекст свого імені: вона була гарною стрункою блакитноокою дівчиною із заздалегідь запрограмованим *божественним* даром – мисливської вдачі. Ще навчаючись у школі, вона безпомилково вираховувала найкращого претендента на свою руку і серце, врахувавши при цьому всі можливі переваги в майбутньому шлюбі: «Геракл, як і я, – єдина улюблена дитина в заможних батьків (у селі, зазвичай, це – велике рідкісне явище), спадок при сумній нагоді не потрібно ділити. Нічого, що він майже на голову менший за мене, у Європі та Америці такі пари у великій моді». Правда, у 10-му класі стріла Діаніного Амура мало не влучила в сусіднього симпатичного, щирого хлопця Василя. Та прагматичний розум дівчини своєчасно зірвав стоп-кран: кохання коханням, а жити у благодійній хаті бабці Орисі (батьки Василя померли) якось не хотілося. Позітхала, посумувала, переболіла. Але коли-не-коли справжнє почуття ворухнеться десь там, далеко в душі, та защемить, як двері пальця.

Увесь весільний ритуал відбувався згідно з усталеними українськими традиціями та національними звичаями. Весіллю передували заручини, сватання, дівич-вечір. Сьогодні ж має відбутися головний, найцікавіший момент у сюжеті весільного дійства – ви́ряджання молодих до шлюбу, вінчання та урочистий весільний обід із запрошеним *дорогим* тамадою аж із обласного центру. Свою низку повноважень дружки виконували на «відмінно», але були і похибки в ході сценарію свята. Не були б то студенти, завше

щось учверять! Так, свідки та свашки занадто «загразились» і дещо затягли струнку систему та чіткий алгоритм весільного дійства в частині викупу нареченої, мабуть, передбачаючи якусь свою чисто прибуткову мету, що мало не довело до інфарктного стану батьків винуватців свята. Адже до РАГСу потрібно потрапити вчасно!

За проханням батьків шлюб було зареєстровано швидко, поділовому, без зайвих «антимоній». Вінчання в соборі також минуло як по писаному, без особливих колізій, якщо не вважати маленького прецеденту під час відомої символічної трикратної ходи із зв'язаними весільним рушником руками наречених, із вінчальними коронами над їх головами. Так ось, під час такого відповідального церковного ритуалу, незграбний Геракл зненацька наступив на «хвіст» розкішної сукні нареченої, та так «влучно», що прекрасна Діана, відчувши ззаду різку зупинку урочистого кроку та, почувши звук матерії, що рветься, миттєво зупинилась. Гнівню зиркнувши на свого недоладного майбутнього чоловіка з виглядом украй обуреної грізної матусі на своє вередливе дитя, що провинулося, дівчина прошипіла: «Ти, Чудо в пір'ях, ти можеш хоча б дивитись під ноги?!». Геракл знітився під спопеляючим поглядом майбутньої дружини. Що мала на увазі Діана, коли говорила «хоча б...», що вже встиг *не так* зробити новоспечений чоловік? Для всіх це залишилось загадкою назавжди.

Банкетний зал у ресторані давно вже чекав на дорогих гостей. Вишукані страви не обмежились українською кухнею, гламурність кулінарному мистецтву надавали грузинський шашлик з ароматними травами, аджика по-кавказьки, лаваш із сиром сулугуні. Стіл був багатий і привабливий. Але через занадто темпераментну вдачу тамади, сісти за стіл і смачно попоїсти просто не було можливості. Завзятий майстер розваг зумів залучити у свою гру гостей усіх вікових груп, танці змінювалися всілякими конкурсами, вікторинами, гучним караоке.

Тости найближчих родичів свідчили про всенародну підтримку обраного молодятами правильного життєвого шляху і склалися не з «заїжджених» промовок, а були витончені, з елементами народної мудрості (адже батьки – сільська інтелігенція): «Хто знання має, той і мур ламає», «Здобудеш освіту – побачиш більше світу».

За кілька випитих келихів привітання і побажання ставали більш сміливішими та інтимнішими: «Ще з 10 синів, щоб знайшли в капусті, щоб хором співали всі діти в колісці», «Бажаємо вам стільки діточок, як на небі зірочок».

Попервах слово для поздоровлення молодят вправний тамада, як і годиться, надав батькам. Батьки гідно тримались виголошуючи вітання найулюбленішим чадам, а ось мами, чи то зберігаючи давню народну традицію, коли бідну молоду віддавали за дідугана-багатія, пересипали свою промову легкими зітханнями та щиросердними сльозами.

Зрозуміло, що сльози на цей раз були породжені радісними надіями на заможне та щасливе життя «дітей». Із великою увагою всі присутні вислухали звернення-привітання до молодої пари від найдорожчих та найшанованіших VIP-персон – голови сільради, головного лікаря району та директора школи. Запобігши будь-яких казусів, досвідчені промовці заздалегідь підготували на велетенських листівках тексти-вітання. Пафос та пишномовність привітань нагадували урочисту промову на партійних зборах, де славлять передовиків виробництва.

Заповзятливий тамада відразу хвацько «закрутив» сценарій вечора, не даючи гостям отямитися від різних форм запропонованих веселощів (дарма хліб не їсть!). І коли втомлені гості після гучної дискотеки повернулися до столу, сталося непередбачуване. Шановна громада побачила картину, яка за своїм емоційним впливом могла б посперечатися з геніальним натюрмортом самого Поля Гогена «Квіти та кішки»: на великому блюді з-під холодцю біля приборів самої нареченої, спокійно возлягав сірий здоровезний кіт Баксик, нахабний негідник, відгодований на ресторанных харчах. Гості сприйняли натюрморт «Кіт у холодці» по-різному: наречена та її романтична матінка сплеснули руками, розчулено посміхаючись, обидві відверто здригалися від сміху. Діана голосно волала: «Подивіться, яка принада! Герочко, (це до Геракла) давай хутко фотоапарат! Це буде найприкольніше фото 21-го століття!».

Батько й мати нареченого сприйняли «художній витвір» як найгіршу образу всього їхнього роду від кота-пройдисвіта і, якби поруч під рукою був би дрючок, то в цю мить він, без сумніву, знай-

шов би своє пряме застосування. Пан Іван, дотримуючись святої клятви Гіппократу, присвячуючи своє свідоме професійне життя лікуванню людей від різних хвороб та боротьбі з підступними мікробами і бактеріями, не міг спокійно дивитись на вражаючий безлад: «Якась брудна, зухвала тварина в найчистіший день моєї родини у най-до-рож-чо-му ресторані вчинила небачене неподобство?!».

Що було далі? Зрозуміло що. Стався шалений скандал! Батько молодого – пан Іван викликав до зали адміністратора ресторану, він так розгнівався, що його громоподібний бас було, мабуть, чути на сусідній вулиці. Його дружина – куценька Вікторія Павлівна (таких жінок у народі називають «кишенькова дружина») всіляко намагалась підтримати свого чоловіка, майже в унісон із ним виголошувала обвинувачення в бік адміністрації ресторану. А тим часом епатажна Діана із захопленням фотографувала кота з різних ракурсів. Чудернацька фотосесія була такою захоплюючою, а діалог був настільки колоритним, що миттєво прикував до себе увагу всіх гостей:

– Я вас питаю (пан Іван до адміністратора), що це все означає? Звідки у приміщенні взявся кіт?

Адміністратор – приваблива білявка, нервово накручує на руку серветку і видушує з себе несподівану відповідь:

– Він тут живе.

Гомеричний сміх гостей перебиває наступну лайку батька нареченого. Всі сміються від душі, з певним натхненням.

– Що ви таке говорите? Мадам, ви взагалі у своєму розумі? Я вам обіцяю завтра ж наслати на вашу забігайлівку санстанцію! І ви мені, шановна, відшкодуєте всі наші витрати за замовлення! Звідки я знаю, що ще тут робив ваш пришелепуватий кіт, коли ми всі дружно водили танки та грали у пляшечку? А може, він «з інспекцією» пройшовся по всіх тарілках? Га?

«Кишенькова дружина» завзято підхоплює невиразним фальцетом:

– Не виключено, що ця, брудна безглузда тварина, що вільно гуляла по весільному столі, могла спробувати всі м'ясні і рибні страви, закусити шашликом і фаршированою ставридою!

Молода адміністраторка, червона як серпневий помідор, ледве стримує себе:

– Не хвилюйтесь, він не торкався інших тарілок, ось подивіться уважно кожен на свою.

При цих словах усі гості дружно підсунулись до столів і, відшукуючи очима кожен свою тарілку, заходилися уважно розглядати її вміст, напружуючи пам'ять: чи в такому самому вигляді залишалося їхнє гламурне їдло перед дискотекою? А тим часом деструктивний конфлікт розростався:

– Чому ви впевнені, що решти тарілок цей негідник не торкався? (пан Іван до адміністраторки)

Тому, що Баксик зник їсти саме на цьому місці, і саме під цим столом. Там увечері ми ставимо йому «відходи виробництва».

– Але ваш йолуп чомусь їв не *під* столом, а *на* столі! Ви вбачаєте різницю?

– Так, так: багато ви волі дали цій ненажерливій тварині! Посади свиню за стіл – вона і ноги на стіл! – знов піджує чоловікові мініатюрна Вікторія Павлівна.

Молодь, не перестаючи, голосно регоче, старші люди пильно і зачаровано вдивляються у свої тарілки. Обличчя адміністраторки від хвилювання вкривається пурпуровими плямами. Вона не витримує емоційної напруги та різко кидає:

– Шановні, прошу не вішати на наш чесний колектив усіх дохлих собак!

З юрби хтось підступно підправляє: «Ви, мабуть, хотіли сказати, – «дохлих котів». Сміх поновлюється з новою силою. Всім нестерпно весело, крім новоспечених сватів: «Те, що вже сьогодні розголось про дивне весілля піде по всьому районі, – це точно. Але що робити далі з закускою на столі? Вкладено ж великі гроші! Дідько нас узяв: нащо ми запросили районне начальство?! Стид і сором на наші голови!».

Та ось раптом бармен голосно кличе адміністраторку, знаками показує, що хоче повідомити про щось дуже важливе. Перемовини відбулися. За мить жінка повертається в лоно «ворога» і тепер уже впевнено займає оборону:

– А я вам кажу, що наш Баксик, присягаюсь, не міг сам вилізти на стіл та ще й лягти у блюдо з холодцем. Хтось йому допоміг із ваших гостей. Наша офіціантка Оля бачила, як ваші хлопці-студенти чогось вовтузились на задньому дворі і силою щось вливали котові у глотку. А ну, запитайте у ваших люб'язних гостей, що це вони там робили?

Студенти перестають реготати. Невже «диверсія» викрита? Старші люди розгублено, з осудом дивляться на молодь: «Невже поганці напоїли kota? А ще студенти, третьокурсники, майбутні банкіри! А щоб їм...».

Після десятихвилинного «брейн-рингу» обидві сторони, нарешті, приходять до консенсусу: поміняно скатертину та тарілки, а дорогі гламурні закуски просто перекладено на інші великі тарелі. Весілля триває!

Ноги гудуть від танців, нарешті, можна сісти на свої місця.

Тамада теж трохи притомився на радість кому за... Скільки зрештою можна скакати гоп-са-са? Краще трішки хильнути, смачно закусити та заспівати «Цвіте терен...».

Але не так склалося, як гадалося. Тільки-но гості всілися за стіл, як яскраві світильники прощально блимнули світлом, на секунду замислились... і вся зала опинилася в суцільній пітьмі. Руки і губи залицьників на підпитку потягнулись до сусідок по стільцях. Оптимістичні завіряння батьків молодят додавали впевненість у тому, що ці «хвилинні незручності» для поважного гурту скоро скінчаться. Але проходив час, а світла не було. «Якесь навроче-не весілля, всього багато, а не можна ні випити, ні закусити, що за холера? Ось і попоїли з чистих тарілок!», – донеслося звідкись старечим баритоном.

Хтось із найосвіченіших присутніх згадав Івана Кочергу й жартома зауважив: «Та, що це за «Свіччине весілля»? Може, і нам слід сплатити податок за світло вночі, як у Києві в кінці 14-го сторіччя? А чоловічий тенор обережно додав: «Люди добрі! А може це спланована акція? Адже на весілля не запросили нікого з районного начальства електричних мереж? Га?». Регіт поступовою хвилею огортає все товариство. У темряві люди почувають себе набагато сміливіше. Найкмітливіші хлопці, діставши мобільні телефони з

ліхтариками, не соромлячись підгортають до себе то ніжну курячу ніжку, то смачні куски буженина та балика. А деякі безмобільні громадяни керуються вибором страв за столом, виключно завдяки розвиненому за життя відчуттю, – «йти на запах» та власними тактильними здібностями. Просторову орієнтацію час від часу губить тільки захмелілий дід Демид. Але щиросердна сусідка по лаві баба Катерина вправно спрямовує його зусилля в потрібний бік: голубці – праворуч, варенички з картоплею – ліворуч, гранчак – посередині. Шкода: вишукане рибне філе під сирно-сметанною подушкою та яскраво-червоні фаршировані перчини по-середземноморськи так і залишились поза увагою весільної компанії. У напівтемряві шедеври мистецтва дизайну цих страв, як кажуть, залишились за лаштунками.

І коли молода вийшла до дамської кімнати припудрити носика, Геракл, користуючись ситуацією, встиг перекинути в себе кілька позачергових безтостових чарчин: як не як – потрібно зняти стрес, накопичений за день! Стільки всього сьогодні відбулося: що-що, а «перемивати кістки» та «істи очима» – це в нас уміють! Друзі по студентській лаві також минули стадію «розігріву» і тепер, уже не соромлячись, уголос розповідали про споювання доброзичливого і порядного ресторанного kota.

Діана в супроводі дружок вийшла на ганок. У повітрі пахло матіолою та полуницею. Розчервонілі дівчата весело, одна перед одною розповідали про свої враження весільного дня, у якому вони брали безпосередню участь. Молода майже не чула розмов подруг, вона тільки зараз відчула втому, адже вся увага оточуючих цілісний день була спрямована на винуватців свята – наречену й нареченого. Подружки несли якусь нісенітницю, але одна фраза, вимовлена Марічкою, зачепила її увагу та гострою голочкою заструмилась у серце і душу: «Чули, наш Василь вивчився на програміста, два роки попрацював у якійсь обласній організації і, уявляєте, його запросили працювати до Києва! Кажуть, що часто буває у відрядженні за справами фірми в Данії». Гарненька Юля, майбутній філолог, із захопленням, жартома зауважила: «Ну, тепер Василь наслухається там казок Ганса Христіана Андерсена, повештається замками Датського королівства!». А потім із зітхан-

ням додала: «Ой, дівчата, заздрю! Заздрю і йому, і його майбутній дружині!». А Марина з серйозним виглядом промовила: «Що ви дивуетесь, він ще у школі на районних олімпіадах брав перші місця з математики та інформатики, от і вийшов у люди».

Умить перед очима Діани, як на кінострічці, пробігли всі картини-спогади, пов'язані з непоказним сусідським хлопцем Василем: ось вони на річці в юрбі веселих друзів-підлітків плавають і загоряють, ось на шкільному вечорі в дев'ятому класі танцюють танго. Василь ніжно й обережно огортає рукою талію Діани. А ось у десятому – катаються на ковзанах, дівчина падає, він підводить її, дбайливо обтрушує сніг із її одягу, та, переборюючи в собі зняковилість, намагається поцілувати. Вона виривається з його міцних обіймів і сміючись біжить додому...

Раптом Діана відчула легкий дотик чогось ніжного і м'якенького до її стрункої загорілої ніжки. Від несподіванки вона скрикнула й відскочила вбік. Яке ж було її здивування, коли вона побачила поруч із собою винуватця грандіозного скандалу і водночас унікальну фотосесійну модель – велетенського пухнастого сірого kota Баксика, який хвостом ледве торкався її ніг і тихенько мурчав, ніби просив вибачення за заподіяні неприємності.

2015

ПИРІЖКИ

Перші дні вересня. Стиглий рум'яний серпень відійшов, але природа не бажає підкоритися осені, дні ще сонячні і теплі, як влітку. Канікули скінчилися, залишивши по собі приємні враження, а на життєвому обрії знову з'явилися серйозні нагальні справи – робота і навчання.

Попри все люблю цей час: літній відпочинок накопичив великий резерв нової енергії, відкоректував власні творчі плани і мрії. Вкотре у своєму житті розпочинаю новеньку сторінку, яку напише ще один навчальний рік.

Зграйка студентів, як нескінченна річечка, «пливе» від одного навчального корпусу до іншого. Гублюся в яскравій багатоголосній юрбі, поспішаючи на пару. Перше заняття завжди особливо значуще і відповідальне. Непросто налаштувати галасливе, розмаїте студентство на серйозне навчання після розпечених безтурботних днів відпочинку, стримати ще вируючі бурхливі емоції юні, одержані як подарунок від святого літечка.

Сьогодні перша лекція з курсу «Ділова українська мова (за професійним спрямуванням)». Моє головне завдання – зацікавити першокурсників новим предметом. Заняття розпочато, ретельно стежу за роботою слухачів. Організаційний момент і початок заняття минули як по писаному. На двадцятій хвилині дійства помічаю певне пожвавлення на останніх лавах-сходінках: до мене долинає неголосний монотонний діалог. І раптом чую бадьорий дівочий голос, який досить виразно промовляє: «Жартуй, жартуй, глечичку, доки не луснув». Я розумію, що це хтось вигукнув із добрих намірів – для підтримки порядку в аудиторії. Але для першокурсників – досить сміливо! І хто ж це такий свідомий і порядний? З цікавістю оглядаю аудиторію, шукаю очима свою «помічницю». Аж ось і вона! Симпатична блакитноока білявка. Зухвалі теревені «гасяться», завдячуючи моїй навмисно довгій обтяжливій паузі

та прямому вичікувальному погляду, спрямованому на «вогняний осередок». Тепер я, як снайпер, «пасу ціль», даючи зрозуміти, що порушників дисципліни вже «запеленговано». Балакуни припиняють свої розмови, аудиторія знову занурюється в роботу.

Дзвоник на перерву. Залишаюся на місці, знаю з досвіду, що першокурсники – ще напівдіти, хтозна, що вони можуть учверити за 10 хвилин у приміщенні, яке начинене всілякою навчальною технікою. Тому сідаю за стіл, роблю запис у журналі. Бажаючи краще ознайомитись із новим контингентом, пробігаю очима список групи новоспечених студентів. Радію в душі знайомим прізвищам у стрункому стовпчику журналу групи. Адже в нашому вузі зазвичай навчаються цілі сімейні династії. Майже в кожній групі такі є. Навмисне роблю вигляд, що я байдужа до певної метушні навкруги, а насправді – пильную за всім тим, що відбувається у вируючому просторі аудиторії, якимось шостим чи сьомим відчуттям фіксую поведінку «новобранців». Словом, удаю з себе заклопотаного у своїх справах викладача. Цей мудро-хитруватий спосіб, можливо, не зовсім педагогічної стратегії дозволяє швидко визначити формальних і неформальних лідерів і з'ясувати для себе індивідуальні характеристики та різнобічні нахили окремих студентів.

Але що це? Відчуваю приємний запах свіжоспечених пиріжків, який небаченим незбагненим шлейфом поширюється і заповнює аудиторію. Підводжу вгору очі і бачу таку картину: за першою партою, зовсім по-домашньому, розташувалась та сама студентка, яка висловила на мою підтримку, використавши так влучно народне прислів'я про «жартівливий глечик». Тепер я добре роздивилась її: пухкенька, миловидна, великі виразні очі. Вона розклала на парті паперову серветку й активно пригощає пиріжками сусіда по лаві. Він – цілковита протилежність заповзятливій дівчині: чорнявий худорлявий, трохи незграбний парубок у блаженському джинсовому костюмі. Юнак ніяковіє від відвертого запрошення попоїсти, але четверта пара приперла кишки до стінок шлунку, який вимагає негайного підживлення. І тут уже нічого не вдієш! Невпевненість і сором'язливість підкорені голодом. Він бере пиріжок із рук своєї доброї «феї» та з великим задоволенням угамовує

свій апетит. Між молодими людьми зав'язується дружня розмова. Юнак нахилиється ближче до дівчини і щось шепоче їй на вушко. Білявка різко відстороняється від нього, вдавано з недовірою дивиться на хлопця і раптом грайливо вимовляє: «Ой, не шелести, як віник по хаті, краще їж». Дівчина все частіше посміхається, а юнак, поласувавши першим пиріжком, із задоволенням приймає з тих же доброзичливих рук другий витвір кулінарного мистецтва.

Я непомітно спостерігаю за цікавою ідилією і радію в душі. Мені подобається ця щиросердна життєрадісна дівчинка, яка так вправно, як справжня господиня, частує свого сусіда по парті.

Дзвоник із перерви. Знову за роботу. Друга половина пари минає непомітно, новоспечені студенти спантеличені великим об'ємом навчальної інформації, яку їм доведеться засвоїти, а в кінці семестру ще й скласти іспит.

Перший тиждень нового навчального року минув непомітно. І ось я знову в цій аудиторії. Перевірила присутніх, розпочала лекцію. Сьогодні я задоволена ходом заняття: цього разу майбутні гідротехніки поводили себе досить пристойно. А це і зрозуміло. Тиждень часу багато чому навчив учорашніх школярів: дав зрозуміти, що дитинство скінчилося і вони стоять на порозі нового дорослого життя. Юнаки і дівчата зосереджено працюють, намагаючись занотувати почуте. На першій лаві, як і минулого разу, сидять поруч блакитноока пухкенька дівчина і шанувальник звабливих пиріжків. Вона ретельно, майже під диктовку, фіксує зміст лекції, він не встигає вчасно записувати й періодично підглядає в її зошит. Студентка ж доволі великодушно дозволяє парубкові списувати пропущене. Сьогодні, перевіряючи присутніх, я на мить затримала свою увагу на прізвищах саме цих студентів. Її ім'я – Олена, його – Петро. З висоти моїх років і завдяки симпатії, яку вони в мене викликали, я, звичайно, про себе, їх назвала «Оленкою» і «Петриком». А їх апетитні рум'яні пиріжки наслали на мене такі несподівані роздуми! Про мої незабутні щасливі студентські роки, про чистоту і цнотливість почуттів юні, про швидкоплинність життя.

Дзвоник на перерву. Пропоную всім присутнім провітрити приміщення. Літо порушило всі закони всесвіту і в середині вересня бенкетує свою перемогу.

Повернувшись за кілька хвилин, помічаю біля дверей аудиторії Петрика з пакетом... смажених пиріжків. Сьогодні він пригощає Оленку. Тепер уже Петрик викладає на паперові серветки пиріжки і чемно запрошує Оленку до трапези. Вона обережно, щоб не забруднити пальчики, обгортає пиріжок у білу серветку і манірно, не поспішаючи, починає їсти.

Частування супроводжується тихою розмовою, взаємними усмішками, несміливими поглядами. З'ївши два пиріжки, Оленка підсовує пакет ближче до Петрика, цим самим натякнувши на те, що решта їжі – його. Він же, у свою чергу, відсовує духмяне їство знову до дівчини. Вона вкотре рішуче підсуває пиріжки до юнака і владним тоном наказує: «Як собі хочеш, але це все ти мусиш з'їсти, подивись на кого ти схожий – худий, як тріска, сама снасть, шкура та кістки». «Оце-то так! Господиня-берегиня! Тут і міцний український характер і ніжна жіноча турботливість», – подумалось мені. Ну, а Петрик зовсім не образився на її оригінальну витівку у свою адресу. Щиро посміхнувшись, він продовжував споживати найкращий студентський продукт. Я ж була до краю вражена побаченням і почутим водночас. По-перше, мене як філолога здивували Оленчині знання українських прислів'їв, ще й у «синонімічному виконанні». По-друге, вона постала переді мною зовсім в іншій іпостасі: нічого, що білявка та така собі пампушечка, але дівчина з харизмою! З такою можна сміливо йти по життю, усьому дасть раду! Справжня берегиня роду!

Таким чином, сама ситуація підвела мене до ближчого знайомства з цікавою студенткою. Після закінчення лекції я досить коректно запитала, звідки вона родом, а також поцікавилася джерелом її знань українського фольклору. У процесі спілкування з нею я звернула увагу на красу її мови. Виявилось, що Оленка народилась і зростала в Запоріжжі. Її мама – український філолог, яка часто любила повторювати: «Учений шпак говорить усяк». Дівчинка добре навчалась у школі, змалечку брала участь у шкільних олімпіадах із української та англійської мов. Але тато переконав її стати так, як і він, інженером-гідротехніком.

З цього часу, ідучи на лекцію, я із задоволенням чекала зустрічі з Оленкою і Петриком, кожна нова зустріч приносила цікаві вра-

ження і завжди вони були позитивні. Пізніше я дізналася, що палкий прихильник пиріжків сам із Донеччини, що знання з української мови, за висловом Оленки, «в нього шкутильгають на обидві ноги». Що дівчина, як тільки може, допомагає йому в засвоєнні навчального матеріалу. Мене вражала Оленчине щиросердне бажання допомагати юнакові. Не кожен погодиться на добровільну безкорисливу репетиторську практику.

Але ця зворушлива історія ще не скінчилася. Ось і останнє лекційне заняття. Перший, найскладніший для студентів, семестр добіг кінця. Налаштовую слухачів на серйозну підготовку до іспиту, розпочинаю виклад останньої теми курсу. Але що це? Я не бачу на звичному місці мою незмінну парочку. Оглядаю аудиторію... Оленка сидить праворуч біля вікна разом з однокурсницями. Вигляд у неї принашклий. Куди подівся її природний оптимізм, не підробна життєрадісність? Вона, здається, нікого не бачить навкруги: погляд, занурений у себе, в очах оселився смуток. «Невже це наслідки розриву з «пожирачем пиріжків»?», – збагнула я. Петра я помітила на останньому ряду, на гальорці, біля рудуватого говіркого хлопця, якого колись так влучно Оленка порівняла з легковажним глечиком. Хлопці тихенько перешіптувалися, а я подумала: «Невже зійшлися два «порожні глечики»?».

Чи то з жіночої солідарності, чи з чисто материнських почуттів мені стало невимовно шкода Оленку, щирю, добру дівчину, готову прийти на допомогу за будь-яких обставин. Хотілося підійти до неї, ніжно погладити по голівці і сказати теплі слова розради. Та чи почує вона їх? Чи зможуть вони покращити її душевний стан, заспокоїти її почуття? Адже перше кохання за своєю силою почуттів подібне вулкану, до того ж воно, майже завжди, нероздільне та безмовне, не кероване розумом. Я, стороння чужа людина, чим могла їй зарадити? А мені так хотілося підтримати Оленку, сказати, щоб вона особливо не переймалася, що не вартій її уваги цей Петрик-Ненажера, який, як співається в жартівливій українській пісні, ладен проміняти найкращі людські почуття на горезвісні пиріжки: «Візьміть собі дівчину – віддайте пиріжки»; що на своєму шляху вона ще зустріне багато хороших хлопців і обере гідного собі. Зрозуміло, що, намальовану в голові місію порятунку Олен-

чиної душі, я виконати не могла. Своїми співчуттями я поставила б дівчину в незручну ситуацію, втрутившись у найпотаємніші порухи її закоханого серця.

Повертаючись додому, я вкотре пригадувала так гарно розпочатий «роман двох сердець» і дуже шкодувала за відсутнім щасливим happy end-ом. Мене весь час не залишало одне єдине запитання: «Чому я так сильно пройнялася цією історією чужого кохання, чому так палко співчуваю дівчині, яку ще вчора зовсім не знала?».

Відповідь знайшлася пізніше. Поміркувавши, здогадалася. Адже спостерігаючи за діями інших, ми (абсолютно підсвідомо) їх вчинки, як одяг, примірюємо на себе, завжди порівнюючи, як би я чинила, будучи на її (його) місці в подібній ситуації. І я пригадала своє життя, свою юність і відразу все зрозуміла: і в мене колись моє перше кохання теж було... нероздільним!

Оленка успішно склала екзамен, отримавши найвищий бал, Петро ж був задоволений «державною» трічкою і зовсім цим не переймався...

Прошло чотири роки. Історія майже шекспірівського кохання першокурсників, здавалося, зникла з пам'яті. І ось одного разу, йдучи на лекцію в інший корпус, я по дорозі зустріла Оленку. Вона радо привіталася зі мною і, як колись, була веселою та життєрадісною. Її гарне біляве волосся відросло і кучерями спадало на плечі. Блакитні очі знову випромінювали бажання радісно і захоплено дивитися на білий світ. А ще я дуже здивувалася стрункості її фігури. На моє традиційне запитання «як справи?» дівчина зовсім несподівано відповіла: «Добре. Ми з Петром уже майже склали сесію, залишився один екзамен. А потім хочемо поїхати до моїх батьків у Запоріжжя. Вони нас запрошували ще в минулому році. У Петрика ніде нікого немає, він же з дитячого будинку. А ще – ми займаємося бальними танцями, у неділю виступаємо в Палаці дітей та молоді. Приходьте обов'язково». Зробивши паузу, вона гордо промовила: «Петро тягне на підвищену стипендію, як і я. Гадаю, нам вдасться».

Я була приємно вражена словами дівчини. Почуте пояснило багато чого. Тепер уже знову схотілося назвати Оленчиного друга

«Петриком», а не «Петриком-Ненажерою». Часу було обмаль, потрібно було завершувати коротку розмову. І тільки-но ми хотіли обмінятися традиційними прощальними фразами, як Оленка, дивлячись кудись вдаль, радісно вигукнула: «А ось і Петрик!». По стежці від студентського кафе до нас швидко наближався високий парубок змужнілої гарної статури, вираз його обличчя посерйознішав і випромінював життєдайну силу. Я була приголомшена такими суттєвими змінами в зовнішньому обліку моїх бувших студентів, а також у глобальних змінах їх внутрішнього світогляду. Особливо мене вразив Петрик. Тепер мій язик не повертався його так називати. Це був гарний дужий, стрункий, упевнений у собі парубок на ім'я Петро.

І вже, повернувши на стежку праворуч до іншого навчального корпусу, я раптом знову почула дзвінкий голос Оленки: «Петре! Ну, що? Купив пиріжки?».

Що ж ти тут вдієш?! Як кажуть, тут коментарі зайві! Виявляється, *пиріжки* – невід'ємний атрибут справжнього кохання!

ФАНТАСМОГОРІЯ ЛЮДСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ

Мокрина Іванівна поспішала з магазину додому, швидко промайнула лавочку з допитливими балакливими сусідками: за десять хвилин – телесеріал «Поверни моє кохання». Звичайно перед початком фільму вона цілковито змінювалася: рухи сімдесяти шестирічної жінки враз ставали швидкими, кроки більш упевненими і легкими, без зайвого човгання.

Телефонний дзвінок порушив тишу. «І хто це мене турбує в цей час? Саме тоді, коли ніколи, слід завершити всі хатні справи», – невдоволено пробурмотіла Іванівна.

– А це ти Гнатівно? Здоровеньки були, кумасю! Як здоров'я? Та так собі. Як говорить моя онука Вікуся – «фіфти–фіфти». Але зразу кажу – у ліс по гриби не поїду, дуже болить нога. Аякже! Натираю. Сама зробила натирачку з живокосту. Як на чому? На горілці. Та ні, не на магазинній, Боже збав. Тільки на самогонці! Зайди в Інтернет і почитай, там рекомендують робити тільки на домашній. Ми з Вікусею дивились. А на державній не буде діяти. Правда. Сто відсотків. І тобі треба? Спину? І спину можна натирати. Хто натиратиме? Це вже твої проблеми. Шукай доброго козака, та й лікуйте одне одного. – При цих словах Іванівна хитро примружила очі, губи розтяглися в лукавій посмішці. Вона гарячкувато поглянула на годинник.

– Так, Гнатівно, залишилось 3 хвилини до початку фільму, будемо завершувати розмову. Що? Ти не бачила останньої серії? А де ж ти була? Слухай швидко. Так ось, той крутий батько-олігарх раптово помер. Підписав усю спадщину на позашлюбного сина Влада, а дочці Ілонці нічого не залишив. Уявляєш, що там почалося? А мачуха, кат її не взяв, усе котить бочку на Влада. Словом, кумасю, повний копець! Усе! Більше не можу балакати, серіал починається.

Мокрина Іванівна сіла перед телевизором на своє улюблене місце – на кріслі біля торшера. Навпроти неї – журнальний сто-

лик, на ньому, як і зазвичай, – кава і печиво. Для господині перегляд фільму – це є певний ритуал, щось подібне до китайської чайної церемонії. Майже дві години казкового задоволення. Під час перегляду фільму старенька телеманка перебувала відразу у двох вимірах-площинах: тут у своїй ошатній кімнаті з духмяною кавою – і там – на екрані в зафільмованому Приморську. Вона так переймалася змістом кіно, що, ставала прямою учасницею його подій. Мокрина Іванівна не тільки коментувала дії героїв, а навіть підказувала їм шляхи вирішення їхніх проблем! І якби хтось зненацька, зовсім випадково, підслухав би експресивні монологи палкої шанувальниці кіномистецтва, то він би отримав неабияке задоволення від такого незвичайного фантасмогорічного спілкування бабусі з героями нового телесеріалу.

• Сцена прощання сім'ї з покійним батьком:

Мачуха обурено звертається до пасинка Влада: «Забирайся! Як ти наважився сюди з'явитись після того, що ти зробив?».

Коментар Мокрини Іванівни: «Та, яка ж ти ненависна, клята мачуха! Як це так, щоб рідна дитина не прийшла провести свого рідного батька в останню путь?! А ти, Владе, не слухай її, ти не який-небудь безрідний гультіпака, маєш право, це твій рідний батько! Іди, іди, синочку, ставай біля труни».

Кілька хвилин тиші бабця насолоджується кавою та уважно спостерігає за дійством, що розгортається на екрані. Аж ось вона перестає жувати печиво, рішуче відставляє в бік філіжанку, пильно вдивляється в екран.

• Ілона готує помсту Вірі.

Ілона з ненавистю про Віру: «Так, це вона в усьому винна! Я примушу її за все заплатити!».

Коментар Мокрини Іванівни: «Ну, ти подивися на неї! Ілона – ходяча катастрофа, скажи, у чому ж винна бідна Віра? Га? Що кохає? Чого ти до неї причепилася? Краще мордуй свого чоловіка за зраду! Це він – знаний мартопляс, який не зізнався, що одружений!». І, зробивши у своїй запеклій промові паузу, тихо зітхнула й додала: «Боже, які ж дурні є люди на світі! А ще ж, мабуть, ця розбещена Ілона має вищу освіту? Точно має, бо ж батьки такі

заможні, та щоб не дали їй достойну освіту?! Але, як говорить моя онучечка Вікуся: З картоплі ніколи не виростити ананаса».

• Водій-коханець розмовляє з Ілоною.

Водій-коханець: «Так просто не можуть скінчитися наші стосунки, постривай!».

Коментар Мокрини Іванівни: «Оце-то так! Тринди-ринди, з маком борщ! Де ж твої очі, хлопче? Навіщо вона тобі? Ти, що не бачиш, що це не жінка, а стихійне лихо? Почекай, вона ще й тобі залле сала за шкуру. Хто лихом жартує, той його куштує. Тікай від неї мерщій!».

Перше, що зробила старенька після закінчення серіалу – зателефонувала кумі Гнатівні, поцікавилася, чи зрозуміла вона хитромудрий зміст останньої серії і занепокоєно спитала: «Слухай, щось я не второпаю, у водія-коханця є жінка і діти? Що це він так розгулявся, як жеребець на соковитому лузі?». Обидві подружки одногосно винесли коханцю та Ілоні суворий вердикт: «Не буде їм щастя в житті!». Віру ж одностайно, дружно пожаліли і благословили: «Дай, Боже, їй здоров'я і гарного нареченого».

2015

ПІДСЛУХАНІ ВИБРИКИ

Перегарливий

- Тату! Нарешті здійснилася ваша мрія! Я одружуюсь!
- Цікаво дізнатися, на кому ж?
- Звісно, на дівчині!
- Що ж, це вже добре. Слава Богу, в Україні одностатеві шлюби заборонені.
- Але звідки наша майбутня невісточка, хто вона?
- Вона продавець із магазину «Секонд-хенд».
- Що? Купив хрону до лимону! Нам ще тільки цього не вистачало! Ніяка порядна дівчина, яка себе поважає, ніколи не буде працювати в такому місці. Що вона освіти не має? Чи коса, крива, потворна?
- Заспокойтеся, батьку, от і не вгадали? Вона струнка, як берізка, очі – блакитні й променисті, шовкові біляві коси, чорні брівки, як шнурочки, а голосочок – ніжний та журливий, як струмочок.
- Ой, дивись, сину, янгольський голосок, та чортова думка. За твоїм описом ця дівчина – королева краси. Але послухай батька: гарна жінка – не твоя жінка, запам'ятай це. Ти впевнений, що саме така дівчина тобі потрібна? І ти вже їй освідчився? Куди ти поспішаєш?
- Так, я вже запропонував їй руку і серце. Вона та, яка мені потрібна.
- Чому ти такий упевнений?
- Бо моя Галя має переваги перед усіма нареченими світу!
- Ну, ну! І що ж то за переваги?
- Моя Галюня недобачає і недочуває.
- От, сучий сину! Треба ж таке! Молодий. А який хитромудрий! Одружуйся, одружуйся швидше, мій сину, бо хтось іншій таку вигідну наречену умикне. Благословляю тебе на шлюб! Правду люди кажуть: вік живи – вік учись! Ти мене переплюнув: я у твої роки таким хитрим не був.

Ти мене кохаєш?

- Славко, ти мене кохаєш?
- Дуже, невже ти цього досі не зрозуміла?
- Доведи!
- Як? Зараз? Май клепочку в голівці – навкруги ж люди!
- Ні, не зараз, а на наступній зупинці.
- Поясни, моя ясочко, чому на наступній зупинці?
- Славуню, виходимо. Ось читай: «Сезонний розпродаж ху-тра». Ти уявляєш, як нам пощастило!? Я матиму омріяну шубу, а ти доведеш своє велике кохання до мене.

Де гроші?

- Стара, чуєш, у Чумаченків злодії вкрали гроші?
- Невже? Оце-то так! Де ж вони їх зберігали?
- Де-де, у комоді в найнижчій шухляді.
- Знайшли схованку! Люди без фантазії.
- Ти так уважаєш?
- Так, я впевнена, що вони мислять стандартно.
- Цікаво, а куди ти поклала б гроші, кмітлива моя?
- Куди-куди, та є багато різних варіантів.
- Ну, наприклад?
- У зимові чоботи, а чоботи – у коробку; або у книгу, а книгу – у книжкову шафу на полицку у другий ряд; у кишеню старої куртки, яку одягаю в льох; під ліжком можна примотати скотчем, у порожній старій каструлі, що на горищі...
- Стоп! Стоп! Не так швидко: я ж не встигаю обробити інформацію. Стара, я справді тебе недооцінював. Ти мислиш далеко не-стандартно. Сонце моє, досить сапати огірки, відпочинь, збігай до куми, потеревень. А я як справний газда знайду собі роботу.
- І то, правда! Піду!
- І вже вислизнувши за хвіртку, бабця посміхнулася сама до себе і вимовила: «Шукай, шукай, хитрий лисе, вітру в полі та не підірвися: мої гроші – у надійному місці, про яке я тобі ні мур-мур.

2015

«ЖИЗНЬ» ИЛИ «КОШЕЛЁК»?

*Посвящается моим дорогим
соотечественницам,
украинкам-заробитчанкам
с нелёгкой судьбой...*

Глава 1.

Вамужество

У каждого своё понятие, своя философия относительно значе-ния денег в жизни человека: одни считают, что за деньги можно купить всё, они уверены – счастье в деньгах. Другие при-выкли обходиться малым, это философы по умозаключению, в мироощущении которых превалируют нематериальные ценности, эдакие диогены в бочке. Третьи – заядлые романтики, абсолют-ные бессеребренники (генетические заложники), но таких мало.

А я вам скажу, что деньги, действительно, очень важны в нашем материальном мире и вполне могут подарить человеку иллюзию счастья и предоставить желаемый житейский комфорт. Узнать бы только, где та *граница* разумного обладания «бабулечками»* и «деташками на молочишко»? Оказывается, не всё так просто в материальном мире. Деньги – всемогущий Золотой телец, верша-щий людские доли, и очень часто в жизни бывают такие ситуации, когда судьба тебя подводит к выбору, к пресловутому: «жизнь» или «кошелёк»? В сущности, каждый из нас мечтает о *счастливой жизни* и о *тугом кошельке*. Что возьмёт верх, зависит не толь-ко от тебя, но и от многих жизненных обстоятельств. Хорошо!

* «Бабулечки», от «бабки» – деньги (жарг.).

** «Детишкам на молочишко» – деньги (русская идиома, служащая неким оправданием мздоимству и вымогательству).

А какое место тогда отводится земному человеческому счастью? Нельзя ли как-нибудь совместить понятия – «жизнь», «любовь» и «кошелёк»? Посмотрим...

Наталье в жизни не повезло: своё семейное гнёздышко пришлось вить в доме сварливой, вечно чем-то недовольной, свекрови, яркой заступнице всех опрометчивых походов любимого и единственного сынка, который был не прочь выпить и погулять, при этом, особенно не заботясь о благосостоянии его семьи.

Не раз Наташе приходилось выручать благоверного из неприглядных ситуаций, которые являлись прямым следствием его безалаберной жизни!? Сколько выслушала она справедливых нареканий со стороны мужниного начальства относительно несерьёзного отношения Степана к работе, сколько раз приходилось вытаскивать его из вытрезвителя, куда он попадал с неизменным законом спиральной цикличности. И хотя на следующий день, приведённый в чувство матушкиным огуречным рассолом, шалопутный муж валялся, в прямом смысле, у жены в ногах, умолял о прощении, но... проходила неделя и всё возвращалось на круги своя.

На работе Наталья пользовалась авторитетом, в отношениях с сотрудниками и руководством была равна, справедлива, в деле – настоящая профи. А вот в семье... Ноги не несли в опостылевший дом, так и не ставший для неё родным за шесть лет. Вечные придирки со стороны властной свекрови и беспросветное пьянство мужа угнетали молодую женщину и давали повод задуматься, как о своей дальнейшей жизни, так и о судьбе своей дочурки Иринки.

Неизвестно, сколько времени продолжалась бы жизнь Наташи в постоянном экстриме, если бы не один случай. Степан, подстрекаемый своей матерью, однажды в пьяном угаре избил жену, что подвело Наталью к серьёзным раздумьям и решительным действиям. Женщина не стала больше искушать свою судьбу и уехала с пятилетней дочкой Ирочкой на родину, в село к матери.

Мать Натальи – Анна Ивановна, вовсе не обрадовалась приезду дочери и внучки. Она имела своё собственное мнение относительно замужества женщин вообще: ещё в девичестве Наташа часто слышала, как мать часто выговаривала старшей дочери Ольге:

«Вышла замуж, так и живи с мужем, нечего бегать туда-сюда, смешить людей, ты теперь отрезанный ломоть».

Неуютно жилось Наташе и в отчем доме: мать – сумасбродная по характеру женщина, говорившая тоном, не терпящим возражений, старалась не упустить случая, чтобы подчеркнуть и напомнить, кто в доме хозяин. Степан как-то приезжал и просил супругу-беглянку возвратиться. Приехал с кульком спелых вишен – для дочери и –... с бутылкой вермута для примирения с женой. Да только извинение его было совсем неубедительным, а предмет примирения настолько пагубным, что Наталья не решилась возобновлять прежние супружеские отношения, на этом они и растались.

Выпорхнув из родного дома 16-летней девчушкой, Наталья возвратилась в него 26-летней женщиной. Свою жизнь нужно было налаживать снова. За эти годы она приобрела два образования: «педагог-воспитатель» и «геолог». Проработав два года в детском саду, поняла, что «это» не её. Позвала романтика и желание увидеть и открыть неизведанное на Земле. Второе – университетское образование, она получила уже по зову души и сердца в заочном варианте.

Наташа с большим трудом устроилась в сельскую школу преподавать географию: сжалился над судьбой своей бывшей ученицы директор школы Олег Иванович. Но через полгода плановая проверка из РОНО вынесла неутешительный вердикт – «освободить от занимаемой должности учителя географии Перепелицу Наталью Николаевну по причине несоответствия специальности по диплому». Что делать? Как жить? Где в селе можно найти работу по профессии, если все госучреждения и предприятия – это поселковый совет, магазин и почта?

Пришлось возвращаться в областной центр и снимать квартиру. Но вскоре бывшая одноклассница – кума Татьяна, разведённая бездетная женщина, крёстная Ирочки, предложила подружке пожить в своём большом доме с пользой для них обеих: работа её связана с командировками, страшновато дом оставлять без присмотра. Теперь Наташа работала в управлении «Торфообъединения». Ирочка училась в школе. Всё бы хорошо, но проходили

годы, а с жильём не складывалось: «перестройка», реформы, сокращение кадров. Какая уж тут надежда на получение квартиры?

Степан долго не холостяковал, вскоре женился на энергичной, разбитной буфетчице. Судьба дочери нисколько его не волновала, алименты были так малы, что Наташа шутила: «Папкиных денег тебе, доченька, хватит на один сандалик, а на второй придётся мне доложить».

Глава 2.

В Италии

Дочка подрастала. Мать, Анна Ивановна, изменилась, поубавила свой гонор, начались болезни, понимала, что надежда в старости только на Наталью. Старшая дочь Ольга жила далеко, в Норильске. Поэтому однажды старушка сама завела разговор о завещании в пользу Натальи: дескать, Ольга много лет живёт далеко, да и обеспечена лучше (муж – замдиректора завода), на её сельский старый дом претендовать не будет. Наташа, выслушав мать, усомнилась в бескорыстии сестры и на всякий случай написала письмо в северный город. Ответ пришёл незамедлительно: «обеспеченная» Ольга была возмущена решением матери «отписать» дом младшей сестре. Она мотивировала тем, что у неё двое детей, живут они всю жизнь на Севере, «летом отогреться не могут». И, вообще, как им трудно достаются эти «северные деньги» и ещё приводила много-много аргументов из их «разнесчастной жизни». Уповать даже на столь скромное наследство Наташа больше не могла. А жить всю жизнь в большом доме лучшей подруги в качестве квартирантки-приживалки – такая перспектива не радовала. Тогда и возникла мысль оторваться от привычного места и поискать нестандартные пути решения бытовых проблем. Большие проблемы могли решить только большие деньги. А где их взять?

Но, как говорится, на ловца и зверь бежит. Бывшая Наташина сотрудница, которая вот уже три года работала в Италии, при встрече надоумила подругу кардинально изменить жизнь, при

этом утверждая, что «под лежащий камень вода не течёт». Наталья и сама понимала, что нужно было что-то предпринимать: рискнуть и поехать за границу, заработать деньги и купить, наконец, желанную квартиру. Кроме этого, следует уже сейчас серьёзно задуматься о будущем дочери, дать ей хорошее образование. И для этого – также нужны деньги! Анна Ивановна и Татьяна обещали в отсутствие Натальи присматривать за девочкой, понимали, что другого выхода из сложившейся ситуации просто не существует.

Первая работа Наташи в Италии была испытанием её «на прочность»: старая сеньора, передвигающаяся по первому этажу дома на инвалидной коляске, постоянно что-то лопотала на своём языке. Она требовала к себе повышенного внимания и безоговорочного повиновения. Вечером, когда сеньора, наконец, отходила ко сну, её новая badante* садилась за учебник и начинала учить итальянский язык. Но занятия длились недолго: ноги ныли, одолевала усталость, глаза слипались, и вскоре Наташа засыпала за столом. А в 2-3 часа ночи её будил звук колокольчика, нужно было вставать и обеспечивать ночные бдения сеньоры или оказывать помощь в её физиологических потребностях.

Но это оказалось ещё не самым страшным: украинка была возмущена методами проверки хозяевами её честности и добропорядочности. В первые дни её работы в этой семье, как бы невзначай, в комнатах были оставлены на видном месте в разных местах деньги и ювелирные украшения. Задумалась: «Что это? Несомненно, это своеобразный тест-контроль. Ну, какие чувства может вызвать у честного человека такая проверка? Чувство смятения, возмущения и обиды! По воле судьбы, занесённая на чужбину порядочная, образованная женщина, здесь, в чужом социуме, воспринимается как потенциальная преступница? Это ли не оскорбляет до глубины души? «Я должна им доказывать свою порядочность таким способом? Согласиться с откровенным унижением? За что мне это всё?», – с горечью думала она. Но руководствуясь в жизни маминой поговоркой, – «Терпение и труд – всё перетрут», Наташа стоически переносила поругания.

* Badante (итал.) – сиделка, человек, ухаживающий за престарелыми людьми.

Ближайшие родственники старой сеньоры были очень занятыми людьми, и все заботы по уходу за ней полностью возложили на прислугу. Сын – сеньор Валерио – пожилой, тучный мужчина, без какого-либо намёка на гармоничную спортивную фигуру, внешне скорее напоминал популярного героя Покемона из детского мультфильма. Ну, а в реальной жизни он был, ни много ни мало, владельцем сети ресторанов, а его жена – тридцатипятилетняя сеньора – Лаура, служительница Мельпомены, артистка оперетты. Вначале у Натальи сложилось мнение об этой семье как о вполне культурной и уважаемой. Но не зря говорят, что в каждой семье есть свой скелет в шкафу.

Дело в том, что вскоре новая прислуга невольно стала свидетельницей любовных походов молодой сеньоры и её лихих флиртов с молодыми поклонниками. Путь на второй этаж в доме пролегал мимо комнаты Натальи, которая была расположена близ входных дверей. Утром за кофе хозяин устроил новой служанке настоящий допрос. Беззастенчиво сверля глазами-буравчиками смущённую баданту, хозяин раздражённо допытывался, в котором часу заявила Лаура.

Как ни силилась Наталья понять возбуждённую речь хозяина, она не могла полностью осмыслить озвученное, тем более что-либо ответить вразумительное, так как она только один месяц пребывала на итальянской земле. В целом, она поняла причину гнева разъярённого сеньора Валерио, но ответить ему что-то вразумительное не могла, а причиной её молчания был не только языковой барьер. Хозяин, так ничего и не добившись от сиделки, громко обозвал её «cretina di Russia»*, что ввергло Наталью в ужаснейший шок. Ночь прошла без сна.

Через неделю сеньора Лаура опять поздно возвратилась домой и сцена допроса повторилась. Наташа, впервые столкнувшись с такими отношениями в семье, не знала, как себя вести, что говорить (и стоит ли говорить?), «закладывать» хозяйку каждый раз? Быть «штатной» сексоткой? Это претило её моральным принципам, в конце концов – это их внутреннее, семейное дело. И она,

* Cretina di Russia (итал.) – русская кретинка.

прибегнув к хитрости, делала вид, что не понимает слов сеньора, что ещё сильнее раздражало хозяина. Он пыхтел, покрывался красными пятнами, что-то выкрикивал, яростно жестикулировал. А его «uccello canoro»* – («птичка певчая») в это самое время безмятежно отсыпалась в своей спальне после бурно проведённой ночи. Но самое интересное, что вечером, вернувшись с работы, он ничего не говорил своей любимой жёнущке. Его «птичка», почистив пёрышки, опять порхала по дому, напевая что-то из своего опереточного репертуара, что приводило благоверного в неопишуемый восторг. В такие минуты он обычно утопал в мягком кресле, брал в руки свежую газету, включал телевизор для проформы, почти совсем удалив звук, видимо, для того, чтобы наслаждаться пением и пребывал в тихой эйфории, откладывал в сторону газету, закрывал глаза, слушал и... засыпал. Для него, пожалуй, это была лучшая релаксация после его напряжённого рабочего дня. Главное, его молодая жена-красавица с ним! Между супругами на некоторое время восстанавливался мир..., до следующего амурного приключения сеньоры Лауры.

После подобных разборок Наталья старалась обуздать свои эмоции, гнала навязчивые мысли. Как могла, успокаивала себя: «Ничего, потерпи, без терпения и выдержки тебе здесь не выстоять. Спрячь свою гордость в кармашек и работай, добивайся поставленной цели. Нельзя возвращаться домой без денег, от этого зависит не только твоя дальнейшая жизнь, но и судьба твоей единственной дочери». Порой её внутренний голос перечил предыдущим утверждениям и говорил совершенно другое: «Не разрешай так обращаться с собой, защити своё человеческое достоинство! Напряги мозги, прояви волю и докажи своему обидчику, что ты не «кретинка», не рабыня, а человек – образованная женщина, достойная уважения».

Именно этот случай заставил Наталью прилежнее заняться языком, это унижительное оскорбление послужило серьёзнейшей мотивацией, подтолкнувшей её к серьёзному изучению языка народа, среди которого она теперь жила. Вечером, обложившись

* Uccello canoro (итал.) – птичка, которая поёт, здесь – «птичка певчая».

учебником, словарём и разговорником, она готовила достойный отпор хозяину-Покемону (так теперь она его называла за глаза). В результате почти трёхчасового умственного напряжения и интенсивных размышлений родилось *нечто*, что должно было абсолютно изменить её незаслуженно опороченную репутацию: «Уважаемый сеньор Валерио! Во-первых, я не из России, а из Украины. В центральной Европе есть такая страна – Украина. А на западе её – город Ровно. Там моя родина. Во-вторых, я работаю у Вас по найму временно. Выполняю свою работу в соответствии с письменным договором. Моя обязанность – обеспечить нормальную жизнедеятельность Вашей больной матери, а также поддерживать помещение старой сеньоры в чистоте и порядке. Я стараюсь соблюдать все пункты и условия договора. Если у Вас ко мне имеются какие-то претензии, прошу их высказать прямо сейчас. Но оскорблять себя я не позволю. Я тоже человек с собственным мнением и человеческим достоинством. У каждого человека в жизни могут возникнуть большие проблемы, которые требуют срочного разрешения, вот и я здесь оказалась по этой причине. Давайте будем в дальнейшем взаимовежливы и миролюбивы».

Наталья, пережив беспокойную ночь с тяжёлыми мыслями, утром попросила у сеньора аудиенции и прочла ему свою петицию. Внимательно выслушав письменное заявление-ультиматум украинки, сеньор Валерио быстро поднялся с кресла, закурил свою большую сигару, как-то по-особенному посмотрел на прислугу, будто видел её впервые. Он молча мерил шагами пространство своего кабинета. Долго-долго молчал. Образовавшаяся пауза страшила Наташу. Потом, резко повернувшись к женщине, сеньор громко произнёс: «Natali, mi dispiace per il mio comportamento. Scusa la mio impertinenza», что означало: «Натали, извините меня за мою дерзость, этого больше не повторится». Затем он стремительно вышел из кабинета.

Сеньор оказался джентльменом: он сдержал своё слово. С этих пор свои внутрисемейные дела он решал самостоятельно, не прибегая к помощи баданты. Через полгода Наталья уже понимала разговорную речь, вежливо просила хозяев говорить с ней помед-

леннее. Три раза в неделю посещала курсы итальянского языка для иностранцев, и вскоре она уже легко могла общаться на бытовом уровне.

В этом доме она проработала ещё три года, до самой смерти старой сеньоры. Расставание с хозяевами напоминало концовку трогательной мелодрамы. В знак благодарности за хорошую работу и преданность сеньора Лаура нагрузила сумку прислуги подарками для её родственников, а хозяин выдал денежное вознаграждение.

Кума Татьяна оказала своей подруге неоценимую услугу: все эти три с половиной года она принимала активное участие в воспитании Ирочки и присматривала за своей крестницей, как за родной дочерью. Окончив школу, девушка успешно поступила в Киевский университет на экономический факультет. Наташу радовала дочь своими успехами в учёбе, дочка, слава Богу, по науке пошла в неё.

Глава 3.

Калейдоскоп дел и событий

Наконец-то, Наталья в отпуске, на родной земле. Она счастлива тем, что может осуществить свою заветную мечту – купить квартиру. Усердно занявшись поисками вариантов желаемого жилья, она быстро подыскала, что хотела. Вот она – симпатичная «двушка» на третьем этаже. Переезжай и живи! Но наша жизнь – это бесконечный калейдоскоп дел и событий: одни кончаются – другие начинаются. Теперь нужно купить мебель, оснастить жильё бытовой техникой, а на это потребуются немалые деньги. «Опять нужно ехать за границу, здесь я таких денег не зарабатываю», – размышляла женщина.

Второе место работы найти было нетрудно: помогла хорошая рекомендация сеньора Валерио. Наталья попала в интеллигентную состоятельную семью. Новые сеньоры вменили ей в обязанность ухаживать за ребёнком, нездоровым четырёхлетним

мальчиком. Надо же! Игры судьбы, оказывается, иногда бывают предсказуемы! Вот, когда пригодилось педагогическое образование, понадобились навыки воспитательницы детского сада. Новая няня должна была всегда быть рядом с Робертино: накормить, вывести на прогулку, вовремя уложить спать. Супружеская чета – любящие родители, люди, целиком отдающие себя делу жизни, очень занятые: отец – адвокат, мама – писательница. Когда сеньора Софи с упоением писала своё новое произведение и её работа продвигалась успешно, она могла целый день не выходить из своего кабинета, чтобы ненароком не улетучилась Муза, и не воспарил Пегас. Прислуга, молча, по привычке ставила поднос с едой возле дверей комнаты сеньоры на специальный столик, сообщая ей о времени обеда отрывистым стуком в глухую дубовую дверь. Какие уж тут заботы о сынишке?

Вскоре Наташа стала незаменимой помощницей сеньоры Софи в вопросах ухода за ребёнком и его воспитания, а маленький Робертино хвостиком всюду ходил за няней. Украинка продолжала осваивать язык, культуру и традиции итальянского народа. В свободное от работы время она много читала, осматривала достопримечательности города, посещала выставки, музеи. Хозяева с уважением относились к иностранке, понимали, что им крупно повезло: в лице новой прислуги они нашли добропорядочную, ответственную, преданную семье женщину, няню, прекрасно ладившую с маленьким больным ребёнком. Они ценили её за душевное тепло и природный такт.

В этой семье для Наташи время летело быстро, связь с родными осуществлялась при помощи современной мобильной связи, интернета. Закадычная подружка Татьяна, наконец-то, встретила достойного человека, звала в гости по случаю бракосочетания. Ирочка и мать также с нетерпением ждали её приезда. Наталью с непреодолимой силой тянуло на родину. «Хватит скитаться по свету и жить по чужим углам. Хочу домой, ведь я так ещё и не нарадовалась своим новым жильём», – часто думала она.

Глава 4.

У тётца и бабушка . . .

Но не зря говорят: «Человек предполагает, а Бог располагает»: по приезде в Украину женщину ожидала сногшибательная новость – её дочка собралась замуж за своего однокурсника Славика. Любовь между молодыми людьми такая большая и сильная, что не терпит отлагательств. Её маленькая Ирочка, единственная кровинка, выросла! А она, её мать в вечных заботах о хлебе насущном и не заметила, что её девочка расцвела и превратилась в красивую привлекательную девушку, которая теперь стоит перед выбором своей дальнейшей судьбы. Новость не давала покоя ни днём, ни ночью: как сложится её семейная жизнь? Не рано ли? Что за человек этот Славик Прохоренко? Из какой семьи? Множество вопросов возникало в голове будущей 42-летней тётки. «Слово-то какое противное, опошленное в присказках и анекдотах – «тётца», – сокрушённо думала Наталья. Что говорить, не была она готова к такому резкому повороту событий. Что делать? Как быть? Ирочка уже свыклась с мыслью о непреходящем замужестве. Душевный разговор матери с дочерью не изменил дочкиного намерения в скором времени выйти замуж, она привела тысячу доводов о достойном выборе будущего мужа: серьёзен, умён, симпатичен, пользуется авторитетом в студенческой группе, а главное – любовь у них взаимная. Ну, какая мать устоит перед такой железной аргументацией единственной дочери? После долгих раздумий Наталья решила не мешать счастью молодых. Славик был приезжий, естественно, он поселится в их новой квартире.

Свадьбу сыграли через месяц. В душе Наташа радовалась за выбор дочери, парень, на поверку, оказался хозяйственным, по-мужски заботливым. «У меня не сложилась жизнь, пусть хоть дочь будет счастливой, – думала женщина, – а я, оставшись сейчас здесь, буду им только мешать».

Почти каждый вечер из Падуи звонил Робертино и спрашивал, когда, наконец, возвратится «сеньора Натали», мальчик с нетерпе-

нием ждал её возвращения, окончание разговора традиционно завершал одними и теми же словами: «torni», «vieni presto»*. Спустя некоторое время украинка возвращалась на итальянскую землю зарабатывать деньги уже теперь для себя – на однокомнатную квартиру.

В семье адвоката Наташа проработала ещё три года. Робертino подрастал, и нужда в няне отпала сама по себе. После 2005-го года приток рабочей силы из Европы увеличился, стало труднее найти хорошее место, подружки-соотечественницы помогли устроиться сиделкой в одну богатую семью ухаживать за больным старым сеньором в пригороде Падуи. Старик был настолько капризен, и избалован, что Наташа хотела после двух дней работы оставить это место, но дети старого сеньора уговорили женщину продолжать работать в их доме, пообещав добавить к её жалованью ещё 100 «евро». Наташа не побоялась и выдвинула свои требования: при первом же проявлении хамства со стороны старого сеньора, она разорвёт трудовой договор.

И потекли серые будни, которые скрашивались воскресным краткосрочным отдыхом – недолгими встречами в кафе или в парке с землячками.

А однажды вечером телефонный звонок из родного города оповестил Наталью о новом чрезвычайном событии в семье молодожёнов. Зять Славик, захлёбываясь от счастья, сообщил ей, что Ирочка родила сына, и пригласил новоиспечённую бабушку приехать на крестины. Как же быстро летит время! В трудах и заботах заробитчанка не заметила быстротечности времени. Дочь выросла, стала женой, матерью. В душе Наташи встретились и не могли разминуться два чувства: радость и смутение. Радость – рождение новой жизни, нового родного человечка, прямого продолжателя её рода. В этом важном событии есть её заслуга. И всё-таки она не была готова к принятию нового семейного статуса – «бабушки». Она – 43-летняя цветущая женщина, «бабушка»? Это слово дало пищу для серьёзных ночных раздумий над своей судьбой, и над тем, что имеет такое задушевно-интимное

* Torni, vieni presto (итал.) – возвращайся, приезжай быстро.

понятие – «личная жизнь». «Господи, как же так случилось, что я сама наложила табу на своё женское счастье? Ведь я застряла по собственной воле где-то на запущенном и покинутом «полустанке» жизненного пути и просто про-жи-ва-ю, подаренное мне Богом жизненное время, лишая себя радости и любви, в постоянной заботе о других, превратившись в удобный банкомат?», – с горечью думала Наталья.

За эти годы она так и не смогла встретить человека для жизни. Одиночество на чужбине ни на один день не покидало её. Жизнь, казалось, текла в двух мирах: в одном жили счастливые женщины с полнокровной женской судьбой: радовались жизни, любили, вместе с мужьями растили детей, всей семьёй проводили выходные, вечером засыпали на плече любимого мужчины, и утром просыпались рядом с ним. Её же внутренний мир был соткан из надежд и ожиданий на счастливое будущее, на потом. В душе она верила в справедливость провидения: «Ну, неужели Бог не сочтёт нужным отпустить мне маленький кусочек счастья за мой многолетний, порой, унижительный труд? За те материальные блага, которые я добывала своей семье? Ведь все эти годы я была вдали от родной земли, в вынужденной разлуке с самыми близкими мне людьми, в постоянной заботе о них. Разве не заслужила я счастливой судьбы, служа другим?». Но на свои вопросы женщина не слышала ответа, её годы пролетали в упрямой параллели с мужским участием в её судьбе. Фортуна не давала шанса на личное, сокровенное.

По случаю рождения внука-первенца новые хозяева, скрепя сердце, всё-таки разрешили прислуге поездку на родину, ограничив срок отсутствия сиделки двумя неделями. Окрылённая возможностью повидаться с родными, Наташа быстро приступила к сборам: купила приданое для малыша, модный выходной костюм для дочери, зятю – футболки от двух итальянских футбольных клубов и бутылку знаменитого вина «Кьянти». Матери – тёплый миланский палантин, а любимой подруге Татьяне – прекрасную вазу из знаменитого венецианского стекла. А ещё Наталья решила помочь матери деньгами: в прошлый раз она жаловалась, что в старом доме давно пора поменять электрическую проводку (не

дай Бог, загорится), подремонтировать фундамент крыльца. Сестра из Норильска особенно не баловала родную матушку своим вниманием: обычно звонила на Новый год и в День её рождения. За десять лет удосужилась побывать в родных краях только два раза, да и то – проездом на Юг. Так что на её помощь Наташа не рассчитывала.

Сразу по приезде Наталья окунулась в новые приятные хлопоты по подготовке ко дню крещения внука. Трепетной нежностью к маленькому родному человечку переполнялось сердце молодой бабушки: она брала его на руки, любовалась им, искала сходные черты со всеми теми, кто был причастен к появлению этого ангельского создания на белый свет. Положив малыша спать, она несколько раз заглядывала в комнату: не раскрылся ли, не холодно ли ему. Ревностно наблюдала за действиями дочери и зятя, отмечая про себя неумелое, ещё неопытное обращение с младенцем. Старалась проводить возле мальчика как можно больше времени. Знала, что разлука с родными неизбежна: ещё не один год следует провести на чужбине, чтобы купить себе квартиру в городе неподалёку от Ирочкиного жилья. Понимала, что, оставшись сейчас здесь, место своего обитания видела только в отчем стареньком доме. Она же нуждалась в своём собственном жизненном пространстве, в относительном покое и уюте. Ждала, что однажды дочь всё-таки предложит остаться помочь нянчить ребёнка, но Ирочка молчала, молодые давно между собой распределили роли в своей жизни, исключив участие в ней бабушки.

После крещения внука Наталья поехала в село к матери, наняла бригаду строителей из местных. За четыре дня была проделана вся запланированная работа. Расплатившись с электриком и каменщиками, угодив матери, на следующий день засобиравшись в город. Нужно было готовиться к отъезду. Пора возвращаться к праведным трудам, опять жить не сегодняшним днём, а всего лишь с надеждой на будущую жизнь.

*Глава 5.**Путі Господні неісповедливі*

Привередливый старый сеньор прожил под Наташиной опекой ещё 2 года. Здоровье его не позволяло находиться вне специального лечебного учреждения, дети определили его в платную клинику под постоянное наблюдение врачей. Жизненная ситуация сама подвела женщину к изменениям в её судьбе и принятии новых решений. Что делать дальше? Опять искать новое место работы? Или возвращаться домой? Деньги собраны на собственную однокомнатную квартиру. Можно, наконец, вернуться в родные края.

Решение созрело, оно было окончательным и бесповоротным: «Возвращаюсь!».

Подготовка к отъезду потребовала некоторое время: заказ авиабилетов, необходимые покупки, прощание с подругами. Но планам Наташи не суждено было сбыться: вечерний телефонный звонок дочери расстроил заробитчанку не на шутку. Ирочка со слезами сообщила, что сегодня бабушку Анну забрала скорая помощь, предстоит операция по удалению жёлчного пузыря. В районе боятся делать операцию из-за сложностей медицинских показаний: у старушки гипертония, большое сердце, а густая кровь может привести к тромбозу. Её необходимо перевезти в областную клинику, там и специалисты лучше, и современная реанимационная аппаратура имеется. Денег у молодой семьи, понятное дело, на операцию бабушки нет, поэтому дочь просила выслать необходимую сумму. Но Наталья считала, что ей необходимо лететь в Украину. Она рвалась домой, знала, что сейчас, как никогда, она должна быть возле больной матери.

Дорога в миланский аэропорт, казалось, никогда не кончится. Все мысли Наташи были там, в её родном городе, она уже представляла себя в окружении родных, так хочется увидеть маленького внука Артёмку! Сегодня вечером она прилетит во Львов, через несколько часов будет в Ровно, переночует у дочери с зятем,

а завтра с утра – в больницу к маме. Надо встретиться с лечащим врачом, купить необходимые лекарства.

Легко скользит по квадратным кафельным плитам терминала Наташин чемодан на колёсиках. Объявляется посадка на её авиарейс. Проверка документов и посадочных билетов проходит как обычно: не спеша. Женщина механически выполняет указания работников аэропорта: регистрация, документы, багаж... И вдруг у служащего при виде документов «сеньоры» резко округляются глаза, а его брови поднимаются выше и выше, выражая ошеломление и поразительное удивление. Наталья в смятении: «В чём дело? Что вызвало такую странную реакцию у итальянца? Что не так?». Служащий вежливо, но чётко произносит: «Сеньора, извините, но ваша виза просрочена. Она на сегодняшний день не действительна. Перелёт, к сожалению, для вас невозможен».

За круговертью трудовых будней и постоянного чувства беспокойства за жизнь самых родных людей: матери, Ирочки, малыша Наталья совершенно забыла о продлении важнейшего документа – визы. Все мечты и надежды Наташи отодвинулись на неопределённое время. Разумеется, деньги на операцию матери и на её послеоперационную реабилитацию она выслала. Что ж, опять – новое место работы, новые хозяева и... беспросветное одиночество.

Но вот однажды, субботним вечером, возвращаясь с очередной встречи с землячками, Наталья воспользовалась услугами такси. Из уст таксиста вдруг услышала украинскую речь (он с кем-то разговаривал по мобильному телефону). Обрадовалась возможности пообщаться на родном языке. Разговорились. Мужчина родом из Львовской области, бывший «дальнобойщик», оказался безработным по причине ликвидации предприятия. А тут, как назло, потребовались деньги для учёбы в институте сыновьям-близняшкам, окончившим среднюю школу. Вот и пришлось главе семейства по воле случая переквалифицироваться в таксисты. А в Италию его перетянул двоюродный брат, который давно освоился в этой стране, загнанный сюда неумолимой перестройкой. Богдан Иванович (так звали таксиста) здесь жил и работал уже 6 лет. «Думал, – как он говорил, – поработать здесь года 2-3, а вышло всё по-другому. Засосало: то нужны были деньги на обучение сы-

новьям, то на покупку квартиры одному из них (женился на пятом курсе), потом жена уговорила приобрести «достойную» дачу». Много ещё узнала Наталья в тот вечер о жизни своего земляка: о том, что его жена Маргарита со своим «любасиком»* (с лучшим другом – кумом Василём) предательски нехорошо сбежала в Канаду. Что второй сын, женившись втихаря, не сообщив отцу о таком значительном событии в своей жизни, прописал в их квартиру свою жену и её ребёнка от первого брака. Женщина слушала рассказ-исповедь 50-летнего мужчины, кареглазого, с красивой, привлекательной проседью на висках, и всё время ловила себя на том, что много общего есть в их судьбах: какая-то патологическая забота о близких людях, чувство долга перед детьми, и огромное желание облегчить их жизнь. В своих семьях они кариатиды!

А главное, она поняла, что в ней и в нём где-то там, в глубине, притаилось чувство обнажённого, как нерв, острого одиночества и никому ненужности. Сидя в машине, проговорили ещё целый час.

Два одиноких сердца, познавших в своей жизни в полной мере разочарование в любимом человеке, теперь понимали, что им вместе хорошо. Непринуждённость и искренность беседы, дефицит самых необходимых для нормального человека чувств: жажда нежности, ощущения любви и заботы со стороны любимого человека – вот что построило мостик во взаимопонимании между ними.

Наталья долго не могла уснуть под впечатлением происшедшего. У сильной женщины (так часто называли её друзья) неожиданно всплыли и стремительно нахлынули, как грозовые тучи, чувства: узница-нежность, приросшая, казалось бы, к донышку души, сегодня вечером вдруг оторвалась и, задыхаясь от многолетнего удержания, отделилась и поднялась вверх, заполонив сердце и разум. «Сильная женщина» тихо плакала. Слёзы лились рекой на подушку нескончаемым потоком, а их обладательница и не старалась их сдерживать. Понимала, что накопились они не за один год одиночества без сильного плеча и поддержки. Она жалела... себя!

* Любасик (укр.) – любовник (диалект).

Редко такое попущение она разрешала себе в жизни. И раньше понимала, что живёт в такой прострации, где нет места слабости, нежнейшим восприятиям и чувствам, где всё подчинено закону: «Выжить самой и помочь близким!» А сегодня эта встреча с незнакомым человеком всколыхнула в ней такие чувства, которые вывели её из многолетней психологической комы. Она, как будто отряхнулась от серого монотонного, надоевшего сна и, придя в себя, всерьёз задумалась о своей судьбе и своём будущем: «Как она живёт? Почему до сих пор одна? И теперь так ли она нужна дочери? У неё, слава Богу, счастливая семья: любящий, заботливый муж, ребёнок, относительный материальный достаток».

Мысли накатывались, как ритмичные волны, создавая тонкий дымчатый шлейф из знакомых лиц и событий. С тех пор, как женщина покинула родину, её душа жила в двух измерениях: в тёплой, красивой и, относительно благополучной, стране и в такой родной, но многострадальной – Украине. Да и вся её жизнедеятельность протекала в двух ипостасях: здесь – покорная и ответственная баданта, там – опора семьи, безотказный «банкомат».

«А как же я? Что с моей жизнью? И что делать с моей душой? Она из нежной эфирно-лёгкой и фантазийно-мечтательной постепенно превращается в некую плотную и тяжёлую субстанцию, готовую обрасти защитными рыцарскими латами. Она устала быть сильной. Ей сила не нужна! Она сердечна и добра. Она – душа женщины! И, по природе своей, должна любить и быть любимой!», – слёзы снова навернулись на её глаза.

Не всё благополучно было и «в нашем королевстве»*: сестра Ольга из Норильска, быстро сориентировавшись в ситуации, продала родительский дом, забрала Анну Ивановну к себе, мотивируя тем, что после операции она не сможет жить одна и заниматься хозяйством. Наталья предлагала другой вариант: она незамедлительно возвращается в Украину, покупает квартиру, продаёт дом матери и поселяет её у себя. Но то ли Наташа замешкалась с отъездом, то ли Анна Ивановна долго раздумывала, но все планы на

* Не всё благополучно «в нашем королевстве» – перефразированное крылатое выражение из трагедии В. Шекспира «Гамлет».

будущее привела в исполнение всё та же практичная старшая сестра. Оформление документов по продаже недвижимости и переселение матери были произведены ею в рекордные сроки – за две недели. А ещё две недели спустя, она сумела приобрести в своём же городе двухкомнатную квартиру для дочери Ляли.

Глава 6.

Дилемма

Бывшему львовянину пану Богдану случайная встреча с прекрасной соотечественницей растревожила сердце. В душу запали красивые синие глаза ровенчанки, её тёплый, с оттенком лёгкой грусти, взгляд. Было в ней что-то такое, что притягивало, манило, вселяло доверие. За время пребывания за границей мужчина не имел никаких серьёзных отношений с женщинами, после неожиданной коварной измены жены Маргариты стал вообще игнорировать женское общество. Не мог простить жене циничное надругательство над всем тем, что их связывало много лет: любовь, молодость, рождение и воспитание сыновей. Обида, как заноза, застряла в сердце. Он, в тяжёлое для семьи время, здесь в поте лица зарабатывал деньги, а она там изменяла ему. И с кем? С другом семьи – с кумом Василём! Поправ все нравственные устои, «пошла по трупам»: увела из семьи отца двоих детей.

«Сладкая парочка», как воры, украдкой, удалилась в свой Эдемский сад за деньги, заработанные на чужбине Богданом для нужд семьи. С тех пор его жизнь разделилась на две части: «до» развода и «после». Вот уже два года он свободен и... совершенно одинок. В первые годы пребывания за границей – непреодолимо тянуло домой, много раз представлял себе, как приезжает в родной город с подарками, тугим кошельком, по-настоящему радуя жену и сыновей. Лелеял безумную мечту всей семьёй махнуть на Кипр, в Египет или, на худой конец, в Турцию. Когда же семейные узы распались, он замкнулся в себе, совершенно отрёкся от новых знакомств с женщинами, *проживал* свою жизнь, ограничива-

ясь рамками полной занятости в своём таксомоторном бизнесе и редкими часами краткосрочного отдыха.

Теперь ему не хотелось даже думать о новой любви, каких-либо новых отношениях. Он попросту их боялся. Душевная рана то затягивалась, то снова кровоточила, давая о себе знать особенно в вечерние и ночные часы: биение его сердца напоминало трепыхание раненой птицы, а душа – разграбленный алтарь. «Опять пытаться с кем-то быть счастливым? Быть искренним и верным в любви? (иным я просто не могу быть!) А вдруг опять не *та*? А потом снова разочарование? Ну, нет, мы это уже проходили», – с горечью думал Богдан.

Будни пёстро мелькали в калейдоскопе недель, приближая долгожданный выходной. И в этом ожидании Богдан Иванович спрашивал у себя: «Хватит ли у меня смелости, а главное, желания позвонить женщине, глаза которой поразили чистотой взгляда, той симпатичной ровенчанке? И нужно ли мне это? Симпатия тоже зарождает чувство привязанности. А это опасно. Чему-то научила меня жизнь? Страшно ошибиться, оказаться в глупом положении можно и в моём возрасте. Второго подобного удара судьбы я просто не переживу».

Все мы ходим под Богом и в критические минуты нашей жизни, наверняка, наш ангел-хранитель, шепнёт нам на ушко сакраментальную фразу. Только от нас зависит, сможем ли мы услышать её, понять и принять. «Решайся, Богдан! Что сулит тебе твоя одинокая скитальческая жизнь? Сыновья уже выросли, у них своя дорога, свои семьи, дети. Что ждёт тебя в будущем? Одинокая старость, болезни! Пусть ты приобретёшь дом, но он будет пуст без женского участия и тепла, ласки и заботы, голоса, смеха любимой женщины. Ты этого хочешь?», – именно такие слова «услышал» в этот вечер бывший львовянин, а теперь – миланский таксист.

Наталья мыслила примерно так же: «Сколько лет я одна! Свыклась с одиночеством, материально независима, самостоятельна в житейских делах, способна сама находить выход из сложных ситуаций. Люблю и забочусь во всех смыслах о близких родственниках: мать, дочка и её семья для меня – свет в окошке. Да и где гарантия, что я смогу осчастливить, поверившего в меня, мужчину?»

Возможно, и представление у нас о счастье разное? Я уже не хочу бурных, страстных и пылких чувств, я желаю мирных, искренних и уютных отношений». Но сердце противоречило разуму, и каждый его стук напоминал о быстротечности и ценности жизненного времени, его неповторимости. Женщина представляла себя маленькой лёгонькой лодочкой, несущейся по грозному океану жизни, совсем не хотелось продолжать своё «плаванье» в одиночку. Хотелось надёжного кормчего, сильного плеча.

Пан Богдан в течение нескольких дней так и не позвонил. Наташа ждала звонка и на следующей неделе. Но время шло, а телефон по-прежнему упорно молчал. «Ну, что делать? Значит, не понравилась я ему, нужно забыть и приказать себе: «Живи, как жила, не бери себе душу, забудь эту встречу!». Что-что, а приказывать себе и запрещать фривольное поведение она умела.

Но судьба, оказывается, – дама капризная и непредсказуемая: иногда она способна выдать такое коленце, что не подвластно самому искусному воображению. Ровно через месяц Наташа с подругой в свой выходной решила посмотреть достопримечательности Падуи, посетить костёл Св. Антония.

Назад возвращались уже под вечер, завершили увлекательную экскурсию в летнем маленьком уютном кафе. Задушевный разговор, лёгкая приятная музыка, шутки и смех окружающих привнесли в души женщин раскованность и умиротворённость. Оксана (так звали её землячку), обмениваясь мнением об экскурсии, восторгаясь увиденным, громко говорила и, вдруг перешла на шёпот: «Наталко, подивись, – доволі дивний симпатичний шатен сидить навпроти нас, і крадькома оглядає нас. Що йому потрібно? Чи, може, *ким* зацікавився?». Наташа, повернула голову в указанном направлении, внимательно посмотрела, и... онемела от неожиданности: за столиком в гордом одиночестве сидел пан Богдан, он не спеша доедал пиццу, запивая янтарным пивом и, действительно, пристально наблюдал за их общением. Сердце Наташи забило так сильно и застучало так немилосердно громко, что, казалось, его биение слышали все. А мужчина, мгновенно перестав жевать, и, наконец, удостоверившись, что перед ним сидит именно та самая женщина, которая заставила его заново осмыслить его суще-

ствование и задуматься о будущем, вдруг резко встал со стула и мгновенно исчез в дверном проёме. Подруги недоумённо посмотрели друг на друга, пожали плечами и наперебой стали излагать свои версии столь внезапного фортеля своего земляка. Наташа тяжело вздохнула и теперь уже, совершенно не сомневаясь, подумала: «Он не исправим: обижен когда-то любимой женщиной на всю оставшуюся жизнь. Там, где задето мужское самолюбие – разочарование неизбежно». Но не прошло и десяти минут, как в кафе не вошёл, а влетел пан Богдан. В руках он держал два шикарных букета цветов из огромных нежно-розовых лилий. Весь его вид говорил о желании сделать дамам приятное.

В этот летний прекрасный вечер в маленьком уютном итальянском кафе, где-то далеко-далеко от родной украинской земли трое не очень молодых людей доверительно открывали друг другу души, наслаждались откровенным общением. В стране тепла и солнца встретить соотечественника не представляет особого труда, но встретить человека, который в унисон с тобой мыслит и чувствует, – очень сложно. За разговорами время незаметно пролетело – завтра работа. Таксист как настоящий джентльмен, развёз подруг по домам. Опять так же долго, сидя в машине, прощался с Наташей. Оба были рады новой встрече, говорили долго и обо всём, каждому хотелось узнать друг о друге как можно больше. И мужчина, и женщина чувствовали, что какая-то невидимая прочная нить связывала их теперь. Он ощущал тепло её взгляда, ему было приятно замечать её искренний интерес к нему. Ловил себя на том, что ему хочется находиться рядом с этой белокурой симпатичной женщиной, узнавшей в полной мере цену одиночества, которая смогла выстоять, не прогнуться под тяжестью бесконечных забот. Мужчине было интересно наблюдать за тем, как Наталья слушала, как смотрела, что говорили её, красивые, тронутые грустью, синие глаза. Сегодня он был уверен, что бесконечно рад их встрече, чувствовал, как в душе зарождается что-то волнительно-новое, светлое, тихое, спокойное. Рядом с этой женщиной исчезали лихие мысли о неверной жене, уплывала в неведомую даль ненависть к куму Василию.

Наташа, возвратившись на хозяйскую виллу, долго обдумывала происшедшее, отметив про себя, что эта встреча здесь, на чужой земле, вдали от родных мест с этим человеком не просто рядовой случай, это – перст судьбы, возможно, это и есть Божественный подарок за долгие годы одиночества? Во всяком случае, ей хотелось так думать, она желала продолжения отношений с этим кареглазым мужчиной с неласковой судьбой. За многие годы она отвыкла от мужского внимания и участия сильного пола в решении житейских проблем. В этом человеке она видела надёжность, искренность, мудрость и, наконец, опору, которой ей не хватало всю её жизнь.

Прошло три месяца. Всё изменилось в жизни Богдана и Натальи. Жилось и работалось легко, каждый новый день начинался с предвкушения их новой встречи. Богдан уже не сомневался в том, что Наташа – его любимая женщина, милая, заботливая и добросердечная, подаренная судьбой. Пусть встреченная не в юности, – в зрелые годы, но вот она, рядом, и не в мечтах-грёзах, а в реальной жизни. Какое это счастье! Пусть запоздалое, и потому более ценное, выдержанное, как терпкое доброе вино. Он любил слушать её рассказы, обнимать её и вдыхать запах её волос, тела. В этой женщине сочетались качества, которые мужчина теперь ценил больше всего: естественная открытость, честность и доброта. А умение любить, понимание и верность придавали ей особую ценность и как женщине, и как другу по жизни.

А однажды в один прекрасный июньский вечер, сидя за столиком уютного кафе, пан Богдан нежно на ушко прошептал своей спутнице: «Как ты смотришь на то, чтобы остаток нашей жизни провести вместе? Давай воспользуемся ещё одним шансом судьбы! Давай позволим себе быть счастливыми!». То ли налетевший внезапно лёгкий ветерок, то ли долгожданные слова милого кареглазого таксиста вмиг развеяли все сомнения Натальи и теперь она твёрдо знала, что дальше они пойдут по жизни рядом рука об руку.

Так что же победило в этой истории? «Жизнь» или «кошелёк»? На жизненной чаше весов перевесила ЖИЗНЬ, которая заключила в себя долгожданную, ответную Любовь, преданность

и верность чувств, жизненный опыт, без которого невозможно по-настоящему оценить и осмыслить настоящее человеческое счастье. Мы приходим в этот мир поодиночке, и только с годами понимаем, что почти всем нам предназначено жить на земле в паре. И счастлив по-настоящему бывает тот, кто находит на планете Земля свою вторую половинку! А вы говорите... «деньги», «кошелёк»...

P.S. Написав эту повесть, я вдруг неожиданно для себя сделала интересное открытие: *счастье* – это жизненное время, проведённое в любви. И совершенно легко вывела забавную математическую аксиому: формула *счастья* – это жизненное время, умноженное на силу любви. И никакой толстый кошелёк не заменит *любовь*. А Любовь и Счастье ходят рядом. И они – главные составляющие Жизни. Только вот очень хочется, чтобы счастливы были люди не за границей, а на своей – родной земле в окружении самых близких и родных людей на свете.

2013

МЫ ИЗ КАТМАНДУ!

Серьёзное стремление к какой-либо цели – поистине половина успеха в его достижении

В. Гумбольдт

Глава 1.

Вместо пролога

Моя повесть – не совсем обычное художественное произведение, скорее – это мемуары с дерзким педагогическим уклоном, что является великой редкостью в нашем современном мире. Куда приятнее на досуге почитать воспоминания известных полководцев, служителей Фемиды, доблестных защитников общественного порядка. Рукопись «Мы из Катманду!» пролежала в моём столе не один год. Тот, кто пишет, согласиться с тем, что лучшие произведения есть те, которые «хорошо отлежались». Правда, добросовестный автор время от времени нарушает священный летаргический сон своего творения, периодически доставая его и пересматривая ещё – и ещё раз. И каждый раз с удивлением замечает множество различных погрешностей: там синтаксис хромает на обе ноги, тут лексика подгуляла, а в следующем предложении образность совсем забила смысл. Подобное произошло и с этой повестью. Вот только причина «реанимирования» залежавшегося текста была совсем другой и очень серьёзной.

«25 апреля в 11,56 по непальскому времени в Непале в 80-ти километрах к северо-западу от столицы Катманду произошло разрушительное землетрясение с магнитудой в 7,8 баллов. Разрушены более 2 тысяч жилых домов и около 4 тысяч домов – частично. Район Синдхупалчок к северо-востоку от Катманду

практически стёрт с земли. Ущерб разрушений оценивается разными источниками в сумме от 2-ух до 10 миллиардов долларов», – по-деловому чётко, профессионально проинформировал диктор телеканала «Inter» в утренних новостях. Потом он сообщал о причинах землетрясения и о всемирной помощи потерпевшим. Но этих слов я уже не слышала. Ведь «Непал», «Катманду» у меня всегда ассоциировались с моими симпатичными, прилежными, целеустремлёнными юношами – слушателями подготовительного отделения Ровенского института водного хозяйства.

Какое несчастье стряслось (вот уж, действительно, не «произошло» – «СТРЯСЛОСЬ!»). Что теперь с ними? Выжили ли? Что с их семьями, с детьми? Как теперь сложится их жизнь? Ведь, наверняка, страшная трагедия каким-то образом коснулась каждого из них?

Меня поразили ужасающие последствия землетрясения, показанные по телевидению: покосившиеся скелеты зданий, груды кирпича, глубокие разломы на улицах и дорогах, витающая в воздухе густая серая пыль. Несчастье накрыло жителей Непала всех с головой: повальные разрушения и многочисленные людские жертвы, беспредельный хаос! Пострадали выдающиеся исторические ценности, лежат в руинах десятки храмов и туристических объектов Покхары. А старинная башня в Катманду Дхарахара (Бхимсена) – стала братской могилой для иностранных туристов. Подвергся разрушению известный Обезьяний храм в пригороде столицы.

Я внимательно просматриваю в интернете десятки фотографий с места происшествия и вижу ужасающие картины: тяжёлая работа спасателей, откапывающих и достающих из груд кирпича и обломков зданий, живых и неживых людей; матерей, сидящих на грудях кирпича и мусора и тут же кормящих своих младенцев; детей, совсем не по-детски смотрящих на руины; стариков, объятых ужасом. Тысячи несчастных обездоленных людей!

Пристально всматриваюсь в фото, с неутомым желанием узнать кого-нибудь из своих студентов, пытаюсь уловить схожесть знакомых лиц, со случайно попавшими в объектив фотоаппарата, людьми. Да, на некоторых снимках, как мне показалось, были

похожие лица, но полной уверенности в идентификации их – не было. Да и не могло быть! «Прошло более 20-ти лет, сменилось целое поколение, у твоих бывших слушателей подготовительного отделения славного Ровенского технического вуза уже есть свои дети такого возраста, какими ты помнишь их отцов. Среди пёстрой толпы растерянных несчастных людей очень трудно выделить и распознать кого-либо из знакомых», – с горькой обречённостью и с сожалением подумала я.

Достаю из ящика стола свою начатую 2 года назад рукопись и перечитываю.

*Глава 2.**Вечера*

– **М**адам Вера, мадам Вера! Подождите! Это непривычное обращение с лёгким иностранным акцентом заставило меня резко остановиться и оглянуться. Кто меня ещё так называет, кроме моих студентов-иностранцев? Никто! Сомнений быть не может: это кто-то из них! Но каким образом они могли оказаться здесь, сейчас в июльском заповедном лесу на базе отдыха в Западной Украине? Второй месяц летних каникул, все студенты разъехались по домам за тысячи километров отсюда, странно...

Оглядываюсь и вижу бегущего ко мне мужчину средних лет. Он энергично размахивает руками, жестикулируя, чтобы я остановилась. Терпеливо жду его приближения. Незнакомец внешне очень похож на цыгана: кудрявые до плеч чёрные волосы, смуглая кожа, яркая футболка. Я заинтригована, мой интерес к «мистеру Х» возрастает с каждой секундой. Напрягаю зрение, внимательно присматриваюсь. Ба! Кого я вижу!?! Навин Базрачария собственной персоной! Мой бывший студент из Непала! Как же он изменился?! Передо мной – представительный солидный человек. Наверняка, – он уже глава семейства.

Сколько лет прошло с тех пор? В каком же году был выпуск студентов из Непала? Да, вероятно, около пятнадцати лет назад!

Навин учтиво здоровается, при этом по непальской традиции лодочкой складывает перед собой руки и, произнося то «здравствуйте», то «намастэ», теперь уже медленно приближается ко мне. Радостное выражение его лица говорит о предвкушении приятного общения. Я тоже очень рада его видеть. Этот студент был одним из лучших на подготовительном факультете, где я вначале 90-х преподавала русский язык для иностранцев.

Я выражаю своё искреннее удивление по поводу его появления в нашем краю. Где Непал, а где Украина? Урочище на Белом озере – вовсе не престижный европейский курорт! Это всего лишь – живописный уголок украинского Полесья. А туристическая база «Белое озеро» – скромное временное обиталище, в основном, для местных истинных любителей природы – заядлых рыбаков и грибников.

Навин, не переставая улыбаться, доходчиво и довольно сносно объясняет своё присутствие здесь: «Мадам, вы забыли, что я женат на украинке, на вашей землячке? Вот мы всей семьёй и решили навестить Танину маму, мою тещу, а заодно и всех родственников. Последний раз мы были здесь пять лет назад».

После пятнадцатиминутной беседы на лавочке под уютным кустом калины я уже знала многое о жизни своего бывшего студента. Он живёт и работает в столице Непала – Катманду. Навин уже сделал успешные шаги в своей карьере: в настоящее время работает главным инженером в государственном учреждении, где руководит строительством гидротехнических сооружений. С ровенчанкой Таней они женаты, у них двое сыновей.

– Да вот же они, – жестом показал Навин. К нам приближалась изящная невысокая женщина, держа за руки двух симпатичных смуглых мальчиков лет десяти-двенадцати. Энергично жестикулируя, они весело что-то обсуждали. Подойдя ко мне, подростки поприветствовали меня по-английски, а дальше мы продолжали изъясняться на странном, не поддающемся какой бы то ни было идентификации, языке, по своей природе неизвестном в официальной лингвистике. Они понимали мою украинскую речь, охотно отвечали на вопросы, используя английские, русские и украинские слова. Навин не забыл русский и украинский языки, конечно же,

благодаря своей жене Тане. Их сыновья свободно владели, кроме родного непали, ещё тремя языками: английским (в респектабельных непальских семьях знание этого языка обязательно), хинди – языком предков по отцу и украинским – родным языком матери. Я поинтересовалась, как давно они в Украине, довольны ли отдыхом. Навин рассказал мне о том, как сложилась жизнь наших общих знакомых, бывших студентов, его соотечественников. Хорошим восторгалась, о плохом сожалела. Я огорчалась, что не могла с ним подольше пообщаться: сегодня мой последний день пребывания на базе отдыха, а через двадцать минут подойдёт междугородний автобус, который перенесёт меня в иное измерение – дом, семья, работа.

За окном автобуса менялись, проплывали красочные пейзажи летней природы. Но, глядя в окно, я ничего не замечала: всё моё естество поглотили воспоминания прошлых лет. Вдруг вспомнилось то нелёгкое для моей страны время: 90-е «перестроечные» годы. Память, как кинолента, оживила лица всех моих бывших студентов из далёкой экзотической страны – Королевства Непал. Всю дорогу меня не покидало чувство какой-то приятной причастности к жизненно-важным изменениям в судьбах молодых людей с другого континента, с другим мировоззрением, иным менталитетом. Я обучала их языку, знакомила с культурой украинского народа. Они же ввели меня в свой, не известный для меня, мир, где люди живут и мыслят совершенно по-другому и молятся другому богу... Благодаря общению с ними я обогатила себя новыми познаниями в разных областях жизни. Это была абсолютно новая страница в моей жизни. И не менее важная – для них.

*Глава 3.**Маму*

1992 год. 18-е января. Сегодня в институт прибывает группа студентов из Непала. Язык-посредник – английский. Язык обучения – русский. Кстати, это был последний выпуск студентов-ино-

странцев, обучаемых русскому, а не украинскому языку. С этого момента я должна была нести полную ответственность за качество обучения в одной из четырёх групп, а также осуществлять воспитательную работу. Только потом я прочувствую на себе все «прелести» педагогической работы (как выражаются в преподавательской и, наверное, в дипломатической среде) – с *иностраным контингентом*. А пока... Прекрасно понимая серьёзность предприятия и большую ответственность за порученное дело: мы, преподаватели-энтузиасты, должны были научить иностранцев всего за 7 месяцев читать, писать, говорить по-русски, а в случае, не дай бог, провала, как-то не хотелось прослыть в вузе законченными авантюристами, поэтому принялись за работу с жаром, – засучив рукава! Поставленная задача, действительно, на первый взгляд, – почти невыполнимая. Но в те трудные 90-е преподавателю выбирать и гнущаться подвернувшимся местом постоянной работы не приходилось. Нужно было выжить, приспособиться к новым условиям жизни.

Верно, чего не сделаешь ради того, чтобы работать по специальности да ещё и рядом с домом!

Тщательно готовлюсь к встрече с нашими будущими студентами. Предугадывая ситуацию знакомства, заранее детально продумываю содержание возможного диалога.

Зима в разгаре: снежная и на редкость суровая. Сегодня – минус 25. Аэропорт. По трапу самолёта неторопливо спускается группа молодых людей. Работники деканата готовы к радушной встрече иностранных граждан. С удивлением замечаем, что все прибывшие одеты не по сезону: на них лёгкие ветровки, джинсы, на ногах туфли на тонкой кожаной подошве. Они ёжятся от колючего ветра, пряча под шарфы и ненадёжные воротники, смуглые лица, тревожно осматриваются по сторонам. Причина их тревоги вполне ясна – непривычный белоснежный пейзаж и беспощадный холод, который с первых мгновений пытается навязать свою безграничную власть «теплолюбивым» юношам. Пожалуй, единственной их защитой от январской стужи служат глубокие шерстяные шапочки, с любовью связанные их матерями и бабушками по случаю отбывания дорогих чад в *северную* европейскую

державу. А такой необходимый аксессуар в нашей местности как перчатки, имеются только у самых смекалистых. Таких не более 5-ти человек из 30-ти. Лица прибывших выражают одно: «Куда мы попали? Какой невыносимый холод?! Как здесь вообще живут люди?!».

Только в автобусе мы с удивлением обнаружили среди прибывших непальских парней их соотечественницу – одну низенькую изящно-сложенную девушку. Из-за низко надвинутой на брови мохнатой шерстяной шапочки и однообразных тотальных джинсов, мы не сразу заметили её среди представителей мужского пола. Она невольно обратила на себя внимание своей характерной азиатской красотой: правильные, слегка мелковатые черты лица придавали ей застенчивую миловидность, фигура состояла в полной гармонии с другими частями тела. Самобытная подвижная мимика лица, выразительные раскосые, почти чёрные глаза, лёгкий румянец на смуглых щеках, ровные жемчужно-белые зубы делали её улыбку притягательной и придавали ей благообразный шарм. А традиционная эмоциональная манера общения, как нельзя лучше, оживляла всё её естество.

А я ещё подумала: «Какая смелая девочка! Совсем одна среди, хотя и земляков, но совершенно незнакомых юношей, без какой бы то ни было поддержки – в чужую страну! Наверно, ей будет здесь нелегко».

Но, к счастью, я ошиблась. Непальская красавица по имени Даванзму оказалась харизматичной личностью, прилежной студенткой, по-женски практичной в житейских вопросах, умеющая строить добрые и искренние отношения с окружающими.

Вселение в общежитие – мероприятие всегда хлопотное и ответственное. Обычно в этот процесс вовлекается почти весь рабочий персонал во главе с комендантом: кладовщик, кастиелянша, дежурная по этажу, техработницы и другие «мамки-няньки». Поселение прибывших студентов прошло по обычной схеме: комендант прикинула, сколько имеется кандидатов на имеющуюся жилплощадь, сколько есть в резерве койко-мест, учла пожелания новых жильцов относительно их соседства. Соблюдены социальные негласные нормы привилегии: поселить по 2 человека в

комнату (всё-таки иностранцы!). Редко кто в то время из местных студентов мог рассчитывать на столь комфортное проживание. Комендант с деловой точностью зафиксировала в своём журнале «прописку» новых обитателей в комнатах общежития. Облегчённо вздохнув от напряжённых трудов, технический персонал с чувством честно выполненного долга разошёлся по домам.

Но на следующий день, как только декан явился на своё рабочее место, произошло что-то невероятное: сыр-бор разгорелся после посещения деканата нашими украинскими студентами. Декан в срочном порядке вызвал к себе всю службу студенческого общежития и попросил незамедлительно разобраться в инциденте, о котором ему стало известно. Оказалось, что наши студенты, проживающие этажом ниже, пожаловались на то, что сегодня иностранцы-новички устроили в общежитии настоящую «Варфоломеевскую ночь». Всю ночь они перетаскивали свои кровати из одной комнаты в другую. Перестановка сопровождалась раскатыстым грохотом, страшным шумом, а их выразительные диалоги были слышны на всех этажах. Дежурная по корпусу расписалась в собственном бессилии: как она ни старалась, но взять под контроль эту ситуацию ей не удалось по той простой причине, что она не владела ни одним иностранным языком.

Непальские юноши вполне сдержанно и вежливо пытались ей объяснить происходящие манёвры. Но всё напрасно! Языковой барьер не исчез, не отодвинулся. Нужно было дожидаться утра, чтобы привлечь на помощь чей-то филологический интеллект. Утром, после первой пары, декан попросил меня разобраться в случившемся.

Переступив порог 1-й комнаты, я была шокирована странным набором мебели: 1 шкаф для одежды, 1 письменный стол, ни единого стула. Зато... 3 кровати и почему-то – только одна прикроватная тумбочка. Во 2-й и 3-ей комнатах стояло лишь по одной кровати, шкаф..., по 2 стола, несколько стульев, тумбочки. Невольно явилась мысль: «В этих двух комнатах их новые жильцы предполагают встречи с друзьями, приятное общение и времяпровождение». Ещё в 2-ух – по 3 кровати и больше – никакой мебели. Словно здесь предстояло жить землекопам, выполняющим за

целый день такую чёрную каторжную работу, что вечером, чтобы как-то реанимировать свою жизненную силу, им понадобится только одна единственная кровать. И больше ни-че-го! Я вежливо попросила юношей объяснить причину ночной передислокации. Но они опускали головы, прятали глаза, отводили взгляд, явно уклоняясь от ответа. Я была напрочь сбита с толку: «В чём дело? Вчера перед вселением комендант огласила окончательный вариант «прописки», с которым, казалось, все были согласны. Так что же изменилось в сознании наших подопечных спустя несколько часов? Почему после ухода коменданта домой в общежитии началась несусветная суматоха?». Сколько я ни билась, я не слышала от фигурантов происшествия вразумительного ответа. Я смогла выдавить из них только одну фразу: «Мадам, Так нужно! По-другому – нельзя!». В деканате все решили, что нежелательную «миграцию» нужно снисходительно принять: «Пусть будет ихнему. Не рубить же, в конце концов, под корень только что зарождающуюся в стране демократию?!».

Позже комендант всё-таки обеспечил «рационализаторов и генераторов новых идей» необходимой мебелью, ведь не класть же, в конце концов, учебники прямо на пол, и не выполнять домашние задания, сидя на полу на корточках или на кроватях? В результате всех наших умозаключений мы решили, что причиной перестановки мебели было всего-навсего желание иностранцев проживать рядом друг с другом, оправдывая свою психологическую совместимость. Но и тогда мы ошиблись в нашем предположении. Истинную причину инцидента вскоре помог раскрыть один случай.

Первые дни марта были солнечными, многообещающими. Выходцы из экваториальной Азии приободрились, предвкушая приход весны, стали чаще выходить на улицу, небольшими группками бродили по городу, зачастили в интернет-клуб. А сегодня, в воскресный день, решили всей компанией прогуляться по городу, заглянуть на центральный рынок, заодно и пополнить свои продовольственные запасы. Примерно ту же цель преследовала и я. Выходя из оживлённого продовольственного павильона, вдруг заметила наших студентов. Не заприметить их было невозможно:

они шли весёлой гурьбой, их родной язык (непали) выбросами салюта разлетался далеко за пределы толпы. Смеясь, и весело окликавая друг друга, юноши приближались к центральной улице. Они были полны новых впечатлений, их кипучий темперамент рвался наружу, энергично жестикулируя, они о чём-то очень увлечённо громко изъяснялись. Я заметила, что в руках они несли совсем немного: Авишек – несколько бананов, Анимеш – яблоки. Раджендра – апельсины, Навин – пакет с конфетами. Радостными восклицаниями и весёлыми возгласами они поприветствовали меня. Тут же радушно предложили свои услуги помочь нести мои покупки. Мой взгляд непроизвольно скользнул по сияющим лицам ребят, и невольно остановился на коренастом крепкого телосложения юноше, который явно приотстал от весёлого сообщества, его взгляд не был беззаботным и радужным. Он шёл сзади за весёлой ватагой, корпус его тела наклонился вперёд от тяжести сумок с продуктами. «Должно быть, ему очень тяжело», – подумала я. Во мне закипала волна возмущения, я никак не могла понять: все молодые люди вроде бы хорошо воспитаны, вежливы, из культурных семей, но почему такое неуважительное, даже презрительное отношение к своему товарищу? И я, долго не думая, руководствуясь нашими христианскими постулатами и этическими нормами, решила их пристыдить: «Как же так?! Вы идёте налегке, а ваш товарищ гнётся под тяжестью с поклажей для всех? Помогите ему, разве вы не видите, как ему тяжело?».

Задорное выражение вмиг исчезло с лиц ребят. Они посерьёзнили, перестали разговаривать и, как тогда, в общежитии, загадочно молчали. Образовалась пауза. Никто после моего замечания не собирался что-либо предпринимать по спасению бицепсов и напряжённых до предела жил своего друга. Я ждала. Молчание неожиданно прервал нагруженный, как ослик, всё тот же коренастый Пуринджи. Он на минуту освободился от пакетов, поставив их прямо на тротуар. Потёр затёкшие руки, а потом, к моему полному удивлению, улыбнулся и бодро произнёс: «Мадам, не беспокойтесь. Всё хорошо. Так нужно, по-другому нельзя».

Опять эта же фраза: «Так нужно!». Что за табу? Что это за сила такая, способная соблюдать запрет, держать оборону своей мо-

рали, своих житейских законов намертво? Почему культурные, учтивые юноши из страны, где учитель – «гуру» считается вторым лицом после Бога, уважая преподавателей вуза (мы в этом не раз убеждались), так настойчиво игнорируют мои замечания?

Я всё пойму позже, когда вышеописанные события подведут меня к осознанию необходимости познакомиться с религией и культурой непальского народа. А так как в этой стране 90% населения исповедуют индуизм, то главной книгой для внимательного прочтения и изучения для меня станет «Бхагавад-гита». Именно в этом трактате – с глубоким духовным и философским смыслом, представляющем ведическую мудрость, я неожиданно для себя найду разгадку непослушания наших симпатичных смуглолицых вежливых учеников. Оказывается, в соответствии с ведической системой, в их социуме существует деление общества на четыре касты и деление духовной жизни на четыре уклада: брахманы, кшатрии, вайшьи и шудры. «Для различных каст и укладов установлены различные правила и предписания, и если человек руководствуется ими, он поднимается на самый высокий уровень духовной реализации»*. Двое из моих слушателей принадлежали к самой высшей касте – они не могли себе позволить априори жить в одной комнате с представителем низшей касты. Или нести с рынка полную сумку продуктов. Это удел слуг. Остальные юноши также занимали в кастовой иерархии высокие места, поэтому, поступив по-нашему – «гуманно», их либерализм стал бы не только предметом обсуждения его соотечественниками, но и откровенным позором для них.

Но адаптацию проходили не только выходцы из далёкой Южной Азии, адаптировались и мы, те, кто их гостеприимно приняли на своей земле, кто ежедневно общался с ними, кто должен был помочь им осуществить их заветную мечту – получить достойное европейское образование. При этом мы, в свою очередь должны были окружить их не только заботой, вниманием, но самим «подрасти» в своём развитии, многому научиться, многое познать, улучшить свой профессионализм, поднять свой интеллектуаль-

* «Бхагават-Гита» – книга-памятник древнеиндийской философии.

ный уровень. Важно было удержать марку вуза, не ударить в грязь лицом. Ведь, что греха таить – хороших учебников было мало, грамматические таблицы изготовляли сами (помогали наши родные украинские студенты), раздаточный и дидактический материал ксерили, создавая «Комплексное методическое обеспечение».

Глава 4.

Адаптація

В конце января зима окончательно вступила в свои права, объявив о своей диктаторской власти с тридцатиградусными морозами. На внеплановом заседании деканата решено было в кратчайший срок помочь приобрести слушателям подготовительного отделения тёплую одежду и обувь, так как их родной субэкваториальный климат остался там, – в Южной Азии. Наш поход на вещевой рынок предполагал большой shopping необходимых тёплых вещей: от банальных носков до основательных курток, меховых шапок и рукавиц. Процесс закупки экипировки, соответствующей новым природным и погодным условиям, занял полдня. Вечером в общежитии был проведён настоящий инструктаж относительно того, как и что следует носить в холодное время года. В состоявшейся беседе был дан откровенный намёк на то, что купленные спортивные брюки в наших краях, кроме их привычной функции (как обязательный атрибут для занятий спортом) служат дополнительной защитой от трескучих январских морозов, поддёвкой под джинсы. Комично выглядели шапки-ушанки на головах наших подопечных: они попросту не умели их носить. Ведь этот головной убор они осваивали впервые в жизни. Некоторые юноши, не на шутку напуганные холодом, очень туго завязывали под подбородком завязки шапки, поэтому их смуглые лица почти пропадали под массивными козырьками и пушистыми «ушками». Другие, желая показать свою удаль и продемонстрировать пренебрежение к европейским погодным метаморфозам, вовсе не завязывали «ушки», отчего шапка самопроизвольно кру-

тилась вокруг головы, иногда совсем не контролируя уровень обоих «шапкиных ушек». В душе я умилялась забавными *фэйси-ками* иностранцев, а про себя шутливо отмечала: «Надо же! Деда Шукари в непальском исполнении!».*

Но самое интересное произошло на следующий день, что ещё раз доказало нелёгкий процесс приспособления к новым условиям жизни выходцев из экзотической страны. Вдоволь «натанцевавшись» возле доски, объясняя новый грамматический материал, я, наконец, присела за стол преподавателя. В этот момент у студента, сидящего за первым столом, ручка упала на пол, он резко нагнулся, чтобы поднять её. Совершенно естественно, что при этом движении, штанины его брюк подскочили вверх, и я вдруг заметила, что у Анимеша совершенно голые лодыжки ног (без носков!). И это почти в 30-ти градусный мороз! Да, но зато ноги юноши были обуты в новые, только вчера купленные тёплые ботинки на меху! Я оторопела: «Как такое возможно? И это после тщательно проведённого вчерашнего инструктажа? Незадачливый Анимеш пришёл на занятия почему-то, не только не поддев спортивные брюки, но даже не удосужился натянуть носки?!».

В перерыве между парами я, как можно мягче и дружелюбнее спросила: «Ну, что? Все ли из вас учли наши вчерашние пожелания и сегодня оделись достаточно тепло?». Внимательно слежу за реакцией слушателей и понимаю, что не только один Анимеш «забыл» надеть носки. Недоумеваю. И вдруг слышу любопытное объяснение: «Мы не можем привыкнуть к тому, что у вас, выходя из дома, свой гардероб следует обязательно согласовывать с уличным термометром и с прогнозом погоды. Дело в том, что у нас на родине всегда тепло, мы редко носим носки в повседневной жизни. Другое дело – всевозможные торжества: дни рождения, юбилеи, поступление в учебные заведения, получение дипломов, свадьбы и другие мероприятия – туда, разумеется, считается неприличным являться без носков. Из беседы с подопечными я узнала, что в Непале в июне-августе стоит несусветная жара, спасают

* Дед Шукар – один из героев романа М. Шолохова «Поднятая целина», у которого шапка-ушанка крутилась вокруг головы.

муссонные дожди с Индийского океана. Золотое время для отпусков и путешествий – март-апрель и октябрь-ноябрь. И хотя беседа, казалось, получилась плодотворной и содержала позитивные выводы о необходимости беречь здоровье, но потом ещё целую неделю кураторам групп пришлось ненавязчиво и тактично контролировать, этот не совсем обычный для 17-18-летних юношей, процесс. И всё потому, что весь преподавательский состав выполнял серьёзную директиву декана подготовительного факультета: «До конца учебного года 6 месяцев. Как вы понимаете, раскачиваться, тем более болеть, – некогда. Нужно выполнять учебную программу, чтобы иностранные слушатели овладели основными речевыми навыками, определились в выборе будущей профессии и с 1-го сентября стали полноправными студентами украинских вузов. Как вы понимаете, многое поставлено на карту, как в вашей деятельности, так и в процессе приобретения знаний наших подопечных. Что ж, коллеги, закачаем рукава – и за работу!». И с улыбкой добавил: «А болеть всем запрещается!».

Каждый новый день приносил новые впечатления, рождал новые проблемы, решение которых предстояло решать быстро и профессионально. Но в круговерти трудовых будней, упорного труда в освоении слушателями необходимых знаний были приятные моменты, которые иногда дарили душевную релаксацию. Так, в один из учебных дней зачем-то срочным образом всем без исключения непальцам понадобились фотоаппараты. Все в один голос просто умоляли сопроводить их в магазин, чтобы поскорее приобрести, как они выражались, – «камеры». О действительной причине столь настойчивой просьбы я узнала 3-мя днями позже, когда фото уже были готовы.

На второй паре Судгир, ссылаясь на то, что он забыл в общезнании учебник, попросил разрешения сходить за книгой. Занятие проходило, выражаясь на языке методистов, «в нормальной творческой атмосфере». Меня радовали пока ещё маленькие успехи слушателей. Они сосредоточенно складывали слоги в слова, при этом, как маленькие дети, торжествовали, если я их хвалила, с удовольствием выполняли фонетическую зарядку, вырабатывая правильное произношение. Однако, после возвращения Судги-

ра в аудиторию, наш *эффективный и содержательный* урок, вдруг перешёл в неуправляемый процесс: лёгкий шумок с каждой минутой грозился перерасти в надоедливое осиное жужжание. А перешептывание, передача друг другу каких-то конвертов, а также улыбки на лицах моих учеников говорили об их желании немедленно изменить род деятельности, обменяться какой-то очень важной для них информацией. Как позже выяснилось, Судгир сходил не только за учебником, но он успел (собственно, это было главной причиной его отсутствия) сбегать по-быстрячку в ближайшее фотоателье и забрать заказы – готовые фотографии. А так, как: «терпение» – состояние не всем доступное, то по этой причине занятие легко могло трансформироваться в «Клуб по интересам». К счастью, звонок с пары предупредил эту возможность. На перемене юноши, обступив меня, наперебой стали показывать, только что принесённые товарищем, фото. Интересно то, что все снимки были на одну и ту же тематику – зима. Причём, фон на всех фотографиях был один и тот же: огромные белые сугробы, заснеженные высокие деревья, обледенелые кусты. И на фоне этого убедительно-героического «интерьера» позируют в добротном тёплом европейском одеянии смуглолицые дети солнечных широт. Теперь нетрудно было догадаться об истинной причине большого желания приобрести фотоаппараты выходцами из страны с субэкваториальным климатом. Ведь для своих родственников, друзей, девушек они выглядели, по крайней мере, не иначе как – храбрые покорители европейских снежных просторов. Я же смотрела на фото, улыбалась, а про себя думала: «Ну, прямо тебе – челюскинцы, покорители Арктики!».

Но пройдёт месяц, и наши «теплолюбивые» мальчишки натешатся снежной экзотикой, и уже в конце февраля почти каждый день будут задавать один и тот же вопрос: «Когда же, наконец, придёт весна, сойдёт снег и зацветут деревья?» Им так надоели короткие дни, однообразный белый пейзаж, обледеневшие, опасные для хождения тропки и главное – холод. Они устали от того, что, здесь нужно защищаться от мороза, без конца покупать тёплые перчатки, которые они постоянно забывают в аудиториях и во всех общественных местах. Их очень удивляли некоторые

аспекты нашего повседневного уклада жизни. Когда будущие студенты, неумолимо пополняя свой словарный запас, познакомились с новыми словами по темам «Времена года», «Одежда и обувь», они удивленно восклицали: «Как много у вас одежды и обуви! А как много денег вы тратите на их приобретение! Четыре времени года! И каждый сезон предполагает полную смену экипировки! И где вы всё это храните?».

Глава 5.

Языковой барьер

Времени для обучения и подготовки слушателей к новому учебному году очень мало. Решено было намеренно продлить учебный год, оставив для отдыха выпускникам подготовительного отделения, только один месяц – август. Но ещё большей проблемой оказалась организация учебного процесса, в частности – методическая. Как преобразовать, приспособить рабочую программу к нашей ситуации, чтобы слушатели смогли за столь короткое время хорошо освоить новый язык и с 1-го сентября начать обучение по избранной специальности? Предстояло не только преподавателям, работать в поте лица (что-что, а это мы умеем), но главной нашей задачей было – мобилизовать и направить все ресурсы интеллекта, энергию наших иностранных слушателей в русло познания. Избрав нелёгкую профессиональную стезю в своей жизни и изучив азы педагогики и психологии, каждый педагог знает, что залогом успеха любого дела – есть мотивация действия, которая, в свою очередь, порождает стремление к достижению цели. Мотивация для непальских парней была очевидна: «Изучить как можно скорее язык страны, в которой я хочу получить образование». Ну, а мы руководствовались на каждом занятии лаконичной формулой: «Благодаря упорному труду вы должны за короткий промежуток времени получить язык-ключ к будущим профессиональным знаниям». Эту психологическую установку мы использовали ежедневно, как мантру.

На тщательно отобранном языковом материале преподавателю предстояло развить у слушателей навыки и умения в чтении, письме, общении. Предусматривался и страноведческий аспект обучения: знакомство с геополитической картой Украины, обычаями и традициями русского и украинского народов, с национальными и культурными ценностями, религией. Но процесс обучения иностранцев настолько труден, насколько и интересен.

Первая неделя обучения дала хорошие результаты: слушатели, изучив алфавит, уже складывали слоги в слова, правильно представляя в них ударение. Радовались, когда их чтение поощрялось, и серьёзно расстраивались из-за неудач. А вот аудирование напоминало процесс обучения малышей в первом классе: все вместе, хором повторяли за преподавателем звуки, слоги, слова. Это был, пожалуй, самый трудоёмкий процесс. Не каждому сразу удавалось репродуцировать чистый звук. Ведь язык языку – рознь, в родном и изучаемом языке всегда имеется большое несоответствие: полное отсутствие букв и звуков, произношение звуков с придыханием и многое другое.

В моей памяти навсегда остались интересные, даже я бы сказала, комические эпизоды наших занятий. Совсем непросто было для юношей азиатской культуры освоить славянскую письменность. Дело в том, что в их родном языке отсутствуют альтернативные варианты написания букв, то есть, у них нет понятия – «печатные» и «прописные» буквы. После того, как слушатели узнали о необходимости приобретения навыков чтения и письма в печатном и прописном вариантах, они совсем пали духом. Задача казалась для них невыполнимой. На лицах слушателей появились откровенный протест и недоумение: «Кому и зачем нужны такие сложности? Ну и выдумщики эти современные славяне!».

Но уже на следующий день, как первоклассники, они будут старательно выполнять домашнее задание в студенческом общении по письму, усердно выводя палочки и крючочки, увлечённо вытягивая верхние «шапочки» с вавилончиками у больших прописных – «П», «Т», «Г». А через три дня навсегда отойдёт в небытие безумная боязнь чтения прописного и печатного текстов на рус-

ском языке. И эта ранее, казалось бы, недостижимая вершина, как их родной Эверест, будет ими покорена!

Да и освоить написание прописной буквы «Ж» у всех вызвало немалые трудности. Пришлось прибегнуть к чисто детсадовскому методу: сначала я спросила, на что похожа эта буква. И кто-то из более сообразительных ответил по-английски: «Bug!», то есть – жук. Я одобительно кивнула, и мои подопечные дружно улыбнулись. Теперь писать «Ж» стало легче и веселее, предварительно разделив на доске злосчастную букву на 3 элемента. Приятно было смотреть в такие минуты на моих усердных взрослых учеников.

Они с детской сосредоточенностью занимались письмом, выписывая каждую букву, подобно талантливому художнику, который *ваяет бессмертное* произведение искусства на века. Я умилённо смотрела на них и, конечно, была рада, царившему на занятии духу здорового соперничества. Моё стремление научить, а их желание воспринять – совпадали, подобно поющим певцам в унисон. То ли срабатывала наша каждодневная психологическая установка, то ли непальские юноши, руководствуясь своей моралью (нельзя ослушаться и подвести родителей), молодые люди очень ответственно относились к учёбе. А может быть, некоторым из них руководило стремление доказать представителям высших каст, что они не глупее их? Не знаю. Но, к большому моему сожалению, в моей дальнейшей педагогической практике я никогда больше не встречала студентов с таким огромным желанием постигать знания, с таким большим рвением к учёбе, с такой настойчивой целеустремлённостью достигать поставленную цель.

Первые три месяца наши подопечные имели каждый день по три пары уроков языка. Преподаватели и методисты прекрасно понимали, что при такой учебной нагрузке и вынужденном «мозговом штурме» необходимо искусно «обыгрывать» учебный материал. Обычно умственная усталость одолевала слушателей на третьей паре. И тут начиналось самое интересное: в активную фазу вступали ролевые игры, диалоги, устные сообщения, мини-сочинения по теме занятия, а также поощрялись спонтанные вопросы, адресованные преподавателю по ходу урока. Всё это

делалось сознательно, с целью развития устной речи. Преследуя ту же первостепенную цель, непальцы быстро обзавелись «украинскими и русскими» друзьями. Для выходцев из далёкой Азии особой разницы в значении слов «русский» и «украинец» принципиальных границ не имело. Ведь в 90-е годы «Советский Союз» для иностранных граждан ещё отождествлялся с понятием «Россия», а Россией они считали и Украину, и Молдову, и Грузию и другие бывшие республики Союза. В 1991-м году судьба Украины как государства в корне изменилась, исторический путь страны сделал крутой поворот к обретению свободы и независимости нации. Значительным политическим событием стало постановление Верховной Рады в июне 92-го считать 24 августа Днём Независимости Украины. Непальцы искренне торжествовали вместе с нами. Теперь часто в аудитории звучало слово «independence». Но не только в их сознании, но и в наших головах ещё долго будет срабатывать старый стереотип мышления, постепенно «перестраиваясь» на новый лад. Не потому ли ещё пять лет в вузах Украины иностранных слушателей подготовительного отделения будут обучать не украинскому, а русскому языку? Первое время иностранцы смутно понимали геополитическую ситуацию и все тонкости национальной политики в новой украинской державе. Много для них было, непонятным, непривычным, требующим разъяснения.

Застенчивые, малообщительные юноши вечерами в общежитии добросовестно корпели над учебниками, а разбитные и смелые быстро сообразили, что усовершенствовать свои знания в языке можно через непосредственное общение с носителями языка, то есть с нашими украинскими студентами, друзьями, которые в то время в равной мере владели и украинским, и русским языками. Забавные случаи лингвистического плана нередко происходили и в перерыве между парами, когда кто-то из ребят не решившись вслух на уроке задать вопрос преподавателю, после занятия на ходу в коридоре слегка смущаясь спрашивал: «Мэм, скажите, пожалуйста, что означает слово «прибайдел»? В словаре этого слова нет». Это Судгир, высокий статный юноша, с густой кудрявой чёрной шевелюрой, дружит исключительно только с

красивыми украинскими девушками, робко переминается с ноги на ногу и терпеливо ждёт моего ответа. Я попросила, чтобы он ещё раз внятно повторил слово. После «второго дубля» его произношения вкрадчиво спросила: «Где ты слышал это слово, кто так говорил?». Побеждая собственное смятение, он произнёс: «Моя подруга Ира. Она сердилась на меня, я пошёл с ней гулять в джемпере, без куртки». Что ж пришлось объяснить юному донжуану не только значение незнакомого слова, но и его этимологию, связанную с произведением классика мировой литературы А. С. Пушкина «Сказка о попе и работнике его Балде». Не был упущен и воспитательный момент: «Запомни: у нас в марте месяце пойти на свидание без куртки даже в тёплый погожий день – неразумно и... неприлично».

Не менее интересная и комическая ситуация однажды произошла на уроке внеклассного чтения. С целью закрепления бытовой лексики после изучения разговорных тем «Человек. Название частей тела», «Глаголы движения», «Описание комнаты» с целью закрепления новой лексики, было задано домашнее задание: к следующему уроку внеклассного чтения всем необходимо было прочитать на русском языке сказку Ш. Перро «Красная Шапочка». Ровно через неделю перед началом занятия я поинтересовалась, какие вопросы возникли у слушателей при чтении текста. Все, как один, подняли руку. Каково же было моё удивление, когда все спросили одно и то же: «Мэм, мы уже 3 месяца живём в Украине, но ни разу не слышали, чтобы девочку звали «Красная Шапочка». Мы знаем такие имена: Ира, Наташа, Света, Оля. Но «Красная Шапочка»... нет, не встречали».

Пришлось объяснить, что иногда писатели в своих произведениях дают необычные имена своим героям с определённой целью: подчеркнуть особенность их характера, поведения, например: «Пэппи Длинный чулок», «Синяя Борода», «Котигорошко», «Ох» и другие. Умозаключение, к которому пришли слушатели, было совершенно неожиданным и потрясающим: «Понятно, значит, у Красной Шапочки было ещё и другое, обычное имя?». Все свои предположения относительно имени они высказывали с серьёзным видом. Ну, что я могла на это ответить! Что делать?

Откровенно рассмеяться? Это могло насмерть обидеть моих учеников. Или терпеливо объяснять восемнадцатилетним парням, что Шарль Перро сочинил не крутой детектив, а детскую сказку. Своё нетривиальное объяснение я окончила в шутовском ключе: «Реально, нам трудно представить, какое официальное имя носила сказочная героиня. Я полагаю, в «Свидетельстве о рождении» у Красной Шапочки стояло другое имя: что-то вроде – Жизель, Жоржета, Франсуаза... Тишина в аудитории... И вдруг – дошло! Всеобщий здоровый смех завершил нашу милую дискуссию. Что ж, в работе преподавателя чувство юмора довольно часто становится палочкой-выручалочкой.

Серьёзное отношение молодых людей к учёбе, их неутолимая жажда знаний открывали новые перспективы в познании секретов нового языка. Спустя три месяца, слушатели подготовительного отделения уже могли рассказать о своей семье, о местности (городе, деревне), где они живут. Невероятно тепло и увлечённо они говорили о красоте родного края: великолепии и разнообразии флоры и фауны родной страны. А ещё – они креативно излагали свои мысли о том, чего ждёт от них правительство, которое подарило им возможность учиться за границей, юноши очень гордились своим королём, уважали свою религию и народные традиции. Изучая разговорную тему «Столица моего государства», я предложила опорный план, по которому слушатели должны были дома составить рассказ о столице их государства. На следующий день на уроке, прослушав их письменные творения, я была приятно удивлена. Предложенный мною вариант опорной композиции их будущего рассказа оказался для них «детской тесной распашонкой». Он их не устраивал по той простой причине, что ребята желали рассказать как можно больше не только о своей столице, но и о других достопримечательностях родного края, о своей древней культуре. Образно выражаясь, прилежные слушатели любовно «сшили», собрали по словам-лоскуткам большую, украшенную национальным колоритом непальскую рубашку – «бхото»*. В своих рассказах они старались употребить уже извест-

* Бхото – национальная непальская мужская рубашка.

ную лексику, использовать весь свой творческий фантазийный потенциал, а также наши неутомимые ученики прибегли к эмпирическому методу добывания знаний – словарю и разговорнику, что, несомненно, украшало и дополняло словесно-смысловой узор повествования, но их творения нуждались в срочной грамматической и стилистической коррекции. Подобная тенденция креативного отношения к написанию сочинения наблюдалась и в других параллельных группах. В результате получились интересные самобытные рассказы, которые не могли втиснуться в рамки урока. А выступить хотелось каждому...

Посоветовавшись с деканом и преподавателями других групп, было решено организовать конференцию «У карты мира» совместно с украинскими студентами. Сколько нового и интересного узнали наши студенты от иностранцев об истории их страны – Королевстве Непал, о форме правления, об обычаях и традициях непальского народа! С большим воодушевлением молодые люди рассказывали о красоте Гималаев, о прекрасных цветущих долинах, о старинных буддийских и индусских храмах. Многие из них происходили из богатых уважаемых семей, благоденствующих в столице – Катманду. Но были юноши, родители которых принадлежали к среднему классу и их семьи проживали в отдалённых провинциях страны. Но когда украинские студенты задавали кому-либо из них традиционный вопрос: «Where are you from?»*, все без исключения с гордостью отвечали: «Мы из Катманду!». Не правда ли? Исполненный величия и гордости ответ, не является ли верным показателем их неподдельного патриотизма, великой любви к родной земле, своей столице и своим соотечественникам? Это, по истине, достойно восхищения!

* «Вы откуда?» (англ.)

*Глава 6.**Урок языка или пения?*

Время текло по своим непреложным законам. А так, как учебный год для иностранных слушателей начался только в конце января, то вполне был оправдан жёсткий контроль за процессом обучения молодёжи из Непала со стороны деканата и ректората. На заседаниях кафедры систематически подводились итоги работы преподавателей-филологов за неделю, обсуждались действенные методические приёмы в обучении, детально анализировались успехи слушателей. Именно на одном из таких заседаний мы с коллегой Надеждой Ивановной предложили провести научный эксперимент, прибегнув к не совсем обычному способу расширения лексического запаса у наших учеников. Рассуждения наши были вполне логичны: «Наши слушатели, как и все молодые люди, любят слушать музыку, песни. А при обучении иностранному языку, где все способы оправданы, может пригодиться и пассивный фактор воздействия на лексическую память. Почему бы не воспользоваться этим рычажком?». Мы концептуально объяснили всем присутствующим суть нашего замысла. Все коллеги проголосовали «за». Впоследствии лаборант по нашей просьбе записывал на магнитофонные кассеты песни на русском языке (народные, а также современные эстрадные шлягеры), а наши подопечные с превеликим удовольствием прослушивали их в общезжитии. С этих пор вошло в привычку третью пару непременно завершать пением очередной полюбившейся песни.

Шествуя по коридору учебного корпуса института, каждый мог слышать фрагменты лекций по теоретической механике, сопромату, гидравлике, и вдруг – в этот пёстрый калейдоскоп научно-технической терминологии совершенно беспардонно врывалось и беспрепятственно лилось невообразимое пение: «Жили у бабули два весёлых гуся...».

Это была первая песня, которую выучили непальские слушатели. Текст песни должен был выполнить сразу две учебные задачи: представить русское народное творчество и, главное, – обо-

гатить пока ещё скудную речь наших учеников новыми глаголами: «жили», «выходили», «пропали» и др. Действительно, пути Господние неисповедимы. Вот где, когда и как пригодились мне мои детские занятия вокалом! Судьба терпеливо ждала и вдруг... в мои 40 лет выдала такой финт: я преподаватель языка и по неожиданному «совместительству» – учительница пения. Разучивание песен предполагало наличие у моих учеников определённых навыков пения и элементарного музыкального слуха. Что греха таить: не у всех из них был идеальный слух, но петь любили все! Как правило, в начале разучивания новой песни мне приходилось солировать, чтобы преподать правильную тональность и течение мелодии. Нащупав нужную «отправную точку», я начинала:

*«Жили у бабуси два весёлых гуся,
Один серый, другой белый –
Два весёлых гуся»...*

И далее мои прилежные ученики, повторяя за мной припев, дружно подхватывали:

*«Адын серый, другой белый,
Два веселых гуся».*

Неторопливое, размеренное пение после напряжённых пяти часов обучения воспринималось ребятами как полезная и приятная релаксация.

Следующую песню, более сложную, я предложила иностранцам, выходя из личных убеждений и собственного педагогического опыта. Руководствуясь знаниями психологии (что память человека лишь в том случае обеспечивает крепкое запоминание, когда индивидуум хорошо понимает содержание заучиваемого текста), я приступила к разучиванию песни Исаака Дунаевского «Песенка о капитане» из известного кинофильма «Дети капитана Гранта». В юности я часто принимала участие в концертах, знала множество песен, в том числе и на английском языке, теперь же из своей памяти, как из надёжного архивохранилища, я «доставала» эти музыкальные творения и использовала их по совершенно другому назначению. Слушатели очень обрадовались возможности

познакомиться с текстом песни сначала в английском варианте, а потом – в русском. Так им было легче запомнить слова. Мне пришлось и на этот раз перевоплотиться в певицу и исполнить песенку в двух языковых вариантах. Вот тут-то не обошлось без курьёза! Дело в том, что наш декан Тарас Иванович месяц отсутствовал в вузе, стажирюясь в Киеве на курсах повышения квалификации, а сегодня первый день явился на работу и поэтому был не в курсе нашего эксперимента. Ну, надо же! В тот самый момент, когда я игриво напевала задорный припев,

*«Captain brave! Captain brave!
Give a smile, sir
For a smile is like the flag of a ship...»*

он, неспеша, шёл по коридору учебного корпуса. И, как потом рассказывали мне мои коллеги, – невольные свидетели происшествия, он вдруг остановился, резко подошёл к двери, из которой доносилось безмятежное пение, ещё минут пять стоял, недоумевая, что же там происходит? Голос мой он, конечно, узнал. Но что всё это значит? Что за «концерт» в аудитории, где под неусыпным контролем самого проректора обучаются иностранцы?! Затем он решительно открыл двери! В этот самый момент мои слушатели, словно бывалые хористы на торжественном перформансе, держа перед собой листы бумаги со словами песни в русском варианте, дружно подхватывали за мной мелодию припева:

*«Кэпитэн, кэпитэн, улыбнитесь,
Ветъ улыбка это фляг корябля...».*

Сквозь открытую дверь он поманил меня к себе пальцем (как назидательно делают это строгие родители провинившимся своим чадам) и нарочито язвительно спросил: «Мадам Вера, объясните, пожалуйста, какая у вас пара? Что-то я не пойму, что вы преподаёте – урок русского языка или пения?». Я, услышав это заявление, была возмущена столь бесосновательно-насмешливой (из его уст) формой обращения: «Мадам Вера»... Так я разрешала себя называть только иностранцам и то по двум серьёзным причинам: во-первых, моё отчество – «Александровна», они просто

не могли выговорить в силу особенностей своего произношения; во-вторых, существовала и другая препона, связанная с разницей этических и религиозных убеждений двух ментальностей. Не случайно в первый же день нашего знакомства, услышав моё полное имя, они спросили: «А ваш отец ещё жив?». Когда они узнали, что он умер, они очень вежливо, как бы извиняясь, сказали: «Извините, но нам удобнее Вас называть просто – «мадам», мы так привыкли в нашей стране. Разрешите нам обращаться к Вам так потому, что наша религия не приветствует неоднократно произносить имя умершего человека на протяжении дня». Решение было принято в пользу иностранцев. Но Тарас Иванович! Это уж слишком! Я знала его как вежливого толерантного человека. А тут – с издёвкой – «мадам»?! Какая муха его укусила? Понятно, что это злосчастное обращение было употреблено им в порыве сумбурного замешательства, полного неведения в минуты невольного услышанного им, свободно несущегося по просторам солидного технического вуза, легкомысленного вокала. А вдохновенно поющие иностранные слушатели, колоритно дополняющие моё пение с присущими им пока что дефектами произношения, мягко говоря, ввергли замдекана в явное замешательство и заставили сомневаться в применяемом методе обучения. Пришлось кратко объяснить декану, тут же в коридоре храма науки, суть эксперимента и необходимость нашей необычной методической инсталляции.

Эффект от наших занятий пением не заставил себя долго ждать. На уроках мои «певцы» с успехом находчиво применяли не только заученные слова, но даже целые фразы, искусно извлекая их из текстов выученных песен. А однажды, когда юноши заметили моё плохое настроение, они смогли ободрить меня словами песни: «Капитан, капитан, улыбнитесь! Ведь улыбка это флаг корабля», удивив своим почти безупречным произношением! В этот момент эти слова были для меня лучшим лечебным бальзамом. Куда исчезло плохое настроение?

*Глава 7.**Дела сердечные*

Ну, что за юность без первых свиданий и поцелуев, без радостей общения с «самым лучшим на свете человеком», без нежной сердечной привязанности? Но жизнь устроена так, что почти всегда параллельно с зародившимся в душе чистым чувством любви зачем-то рядом существуют страдания и разочарования, горячность и некое безрассудство. И в порядке вещей по молодости для людей, оказывается, бывает естественным совершать несуразные ошибки. Судьба создаёт такие ситуации и подсовывает такие каверзные задачки, что не каждый из нас способен сразу выбраться из паутины обстоятельств и найти правильный ответ на предложенную дилемму и далее уверенно пойти по правильному пути Жизни. Сколько шишек набьём, прежде чем обретём счастье (и обретём ли?) и найдём свою нишу в огромном мироздании?

Вот и наши молодые люди, с присущим им экваториальным темпераментом вскоре стали остро нуждаться в советах и консультациях по вопросам «движений души и сердца». А кто в то время (90-е годы) при первых несмелых попытках выхода в «свет» науки психологии, тонко, со знанием дела мог помочь юношам правильно ориентироваться в деликатных «взрослеющих» интимных вопросах? Пожалуй, именно этот аспект в нашей преподавательской деятельности был самым трудным и непроходимым, как сибирская тайга.

С превеликим удовольствием поведаю моему любезному читателю забавный случай, который заставил кураторов групп задуматься о серьёзности «человеческого фактора», отвлекаемого от главной «стратегической линии» обучения, и начать разъяснительную работу, дабы не ввергнуть все благие педагогические намерения в бездну из-за разыгравшихся фантомных любовных переживаний наших симпатичных учеников.

В один из февральских ясных дней решено было повести все 4 группы иностранных слушателей в областной краеведческий музей.

Экскурсию деканат заведомо заказал на английском языке. Специально подготовленный специалист должен был дать необ-

ходимые пояснения по ходу осмотра экспонатов. Поход в музей мы рассматривали как способ для *приобретения знаний специфическим методическим приёмом*.

Экскурсанты мобильными группками плавно перемещались из одного зала в другой, внимательно осматривали представленные композиции. Как и полагается, впереди – экскурсовод. Я завершала шествие. Всё для наших подопечных было интересно: то здесь, то там раздавались их восторженные возгласы и громкие восклицания, их впечатление от увиденного было огромным. Они с характерным национальным азартом бурно обсуждали поразившие их воображение вещи, энергично жестикулировали и при этом обменивались мнениями скороговоркой на своём родном языке – непали. Было видно, что многое они открыли для себя впервые. Экскурсия, по понятиям её организаторов, – удалась!

И вдруг всё это благополучное культмероприятие в одну минуту исказилось, скомкалось, и в мгновение ока, у наших любознательных юношей улетучилась в заоблачные выси и испарилась неутомимая жажда познания. Над головами наших доблестных экскурсантов пронёсся еле слышный неразборчивый говорок и... их головы повернулись ровно на 180 градусов в сторону соседнего выставочного зала, куда только что зашла очередная группа студентов. Вся эта группа состояла из представительниц прекрасного пола, причём лучшей её части: красивейших и стильных. Как позже стало известно, это милое сообщество прекрасных фей представляло 2-й курс студенток института культуры. Природа их щедро одарила красивой, эффектной внешностью, не забыв подкинуть в нагрузку хороший модельный вкус. Даже мне, выдавшей в своей жизни много неординарного, не хотелось отводить глаз от прекрасных и по-молодёжному элегантных Афродит и Диан. И я подумала: «А ведь умеет и может, когда надо, приёмная комиссия работать, сортируя и отбирая великолепный женский генофонд Украины на служение всему обществу! Какие красавицы-дикторши с экранов телевизоров и артистки со сцен драмтеатров в будущем будут радовать и покорять наши сердца!».

Лично для меня вполне понятной была реакция непальских парней на украинских красавиц. Ведь культура их страны, религия

и народные традиции обязывают девушку-непалку быть сдержанной в одежде и манерах, да и ношение короткого платья считается делом греховным, где даже каждый выход из дома девушки из приличной семьи должен сопровождаться слугой, родителями или братом. Здесь – другая страна, другие нравы. Сейчас юноши изумлённо смотрели на студентку, как на египетское божество. Их пристальные взгляды выдавали в них истинно-мужскую сущность: стремление лицезреть прекрасное, наслаждаться виденным, не скрывая этого даже от нас, людей старших и почитаемых. Их эмоции были настолько сильны, что скрыть их было невозможно. Теперь уже передо мной стояли юноши, вовсе не напоминающие охотников за знаниями, а скорее – охотников, очарованных восхитительной и недоступной добычей. Экскурсовод, ещё не понимая истинной причины резкой перемены в настроении слушателей, старалась как-то реанимировать экскурсионный процесс, но все её попытки были напрасны. Молодые люди переключили своё внимание на то, что их волновало больше, что завораживало сердце и душу, и в этот момент никакой «гуру» не смог бы их вернуть в сознательное состояние! А я про себя отметила: «Красота и благообразие – вещи несовместимые. И на красоту необходимо вырабатывать иммунитет!». Рассказ экскурсовода всё дальше и дальше приобретал сюрреалистический бессвязный характер и потихоньку сворачивался, как недописанный папирус. Один (слава Богу!) последний выставочный зал так и остался не посещённым.

Что было потом? Собственно, как обычно: знакомство у выхода из музея, обмен номерами телефонов. Но главная угроза сердечно-любовной экспансии была впереди. Не все украинские красавицы воспылали к нашим мальчикам ответной страстью и начались у парней душевные страдания, мучения от безответной любви, а некоторых из них впервые в жизни посетила госпожа-депрессия, да так участливо, что увлечённые вздыхатели, крепко захандрив, стали пропускать занятия. Причём стрела Амура поражала не только заурядные личности, но и умных и прилежных в учёбе юношей! А это уже серьёзно! Вот и сходили в музей! «Приобрели знания специфическим методическим приёмом!». Деканат и преподаватели боялись простуд, гриппа и ОРЗ, а, оказа-

лось, есть другое препятствие на пути к знаниям, посильнее и посерьёзнее – *любовь*. Пришлось незамедлительно в частной беседе каждому Ромео напомнить, с какой целью он прибыл из славного Королевства на просторы просвещённой Европы.

Пройдёт некоторое время и непальцы позабудут свой первый (удачный не у всех) дебют любовных нежных страстей. Они познакомятся со студентками нашего родного вуза, впрочем, ничем не уступающим по красоте и интеллекту гордым будущим служительницам Мельпомены.

Пролетят незаметно ещё пять лет упорной учёбы юношей, и я буду приглашена на триумфальное чествование, посвящённое успешному окончанию нашего вуза студентами из Непала и торжественному вручению им дипломов. Кстати, из 25-ти студентов трое получили дипломы с отличием. Там же, на этом вечере, мои бывшие ученики совсем неожиданно для меня представят мне трех украинских девушек-избранниц. Теперь уже дипломированные инженеры-гидротехники и инженеры-строители увезут с собой на родину в качестве законных жён наших красивых и смелых ровенчанок! Дай Бог вам здоровья и счастья! Совет да любовь! А я вновь вспомнила их несмелые, робкие первые шаги в овладении языком – *ключом* ко всем кладезям наук и отметила про себя: «Ну и ловкие эти непальские парни! Надо же! Убили сразу двух зайцев: получили *европейский* диплом по избранной профессии (как мечтали), да ещё и прихватили с собой жён-красавиц – европеек!».

P. S. Ещё не раз после 25 апреля – чудовищного землетрясения трясло эту землю с самобытной древней культурой и очень трудолюбивыми людьми. И каждый новый толчок с последующими за ним разрушениями, я полагаю, не только в моём сердце отзывался острой болью. Потому что нет на нашей планете Земля изолированного сообщества, изолированного какого-либо народа, а есть человеческое мировое братство и такое невещественное, но более ценное понятие, как искреннее сочувствие людскому горю и человеческое участие в нём.

2015

РАЗНЫЙ МЕНТАЛИТЕТ

Моя подруга, 35-летняя Инна, собралась замуж за иностранца. Событие значительное и неординарное. Он – Принц на Белом Коне, «прискакал» из самих Нидерландов познакомиться с потенциальной невестой и её родителями «вживую». А так как Инна не владеет голландским и слаба в английском, то в качестве переводчицы пригласила меня. Выслушав её, согласилась помочь: жаль подружку, а вдруг это её «звёздный час»? А незнание языка для неё может стать камнем преткновения в собственной судьбе. Мы исключили мысль, что интеллигентный, образованный европеец не владеет английским. И не ошиблись.

Следует сразу внести в повествование некоторую ясность: потенциальная невеста Инна – симпатичная кареокая шатенка с четырёхлетним ребёнком, которого родила «для себя». Она прожила всю свою сознательную жизнь с мамой-домохозяйкой и папой – военным командиром. Росла послушным, милым ребёнком. Но жёсткий надзор со стороны родителей и постоянное их стремление воспитать из единственной дочери примерную ученицу и гордость школы ни к чему хорошему в дальнейшем не привели. У единственной дочери из-за её тотальной занятости в различных предметных кружках (таким образом, родители осуществляли всестороннее развитие ребёнка) совершенно отсутствовал опыт общения со сверстниками, а позже – из-за пристального контроля мамы и папы нравственной и моральной стороны поведения подрастающей девочки – никак не складывались отношения с молодыми людьми. До тридцати лет Инна пребывала в девичестве. И когда все подруги уже обзавелись мужьями и детьми, она всерьёз задумалась о своём будущем и поняла: «Так жить нельзя! Нужно срочно что-то менять! Иначе мне грозит неутешительная перспектива – одиночество, сиротская старость, нервы, болезни, слёзы». Вот тогда и возникло желание сделать революционный

шаг – переворот в судьбе: нужный адрес международного журнала знакомств, два профессиональных глянцевого фото, краткое резюме о себе и... пошли письма от женихов со всего мира. Выбери!

Сегодня она встречается в аэропорту Эдварда, голландца по происхождению, потенциального жениха. Вся семья вот уже несколько дней усердно готовилась к этой встрече: с тщательностью сделана генеральная уборка квартиры. Всё сияет свежестью и чистотой, хрустальная люстра непривычно ярко сияет и переливается всеми цветами радуги; стёкла в окнах так чисты и прозрачны, что хочется подойти и потрогать их, чтобы удостовериться в их существовании. К такому случаю даже частично заменена старая мебель на новую. Домашние одеты по-праздничному. А четырёхлетний сын Инны Саша (по-домашнему – Шунечка) напоминает эфемерного ангелочка: на нём белый трикотажный костюмчик, светлые волосы-кудряшки до плеч. Следуя бабушкиному наказу, он «не надоедает взрослым, а ведёт себя примерно»: сидит за столом и рисует. Ради сегодняшней встречи будущая тёща сделала перманентную завивку, и целое утро проходила с маской на лице, видимо, давно уяснив для себя смысл народной поговорки: «Хочешь узнать, какой будет в будущем твоя жена – посмотри на тещу». А будущий тесть подготовил к «демонстрации» свою драгоценную коллекцию оружия – клинков и сабель, тщательно натерев их пастой ГОИ.

Мы с Инной в аэропорту. Самолёт приземляется. Лицо подружки от волнения покрывается красными пятнами. Только этого ей сейчас не хватало! Я, как могу, успокаиваю её. По трапу не спеша спускаются пассажиры. Ну, а где же наш Принц? Инна вся в напряжении: очень внимательно присматривается к каждому, стараясь, наконец-то, увидеть своё долгожданное «счастье». А я подумала: «Вот недотёпы! Ну, почему бы нам не написать и выставить табличку: «Edward», тогда мы были бы относительно спокойны». А пока терпеливо наблюдаем за «высадкой» пассажиров. Я представляю, что делается сейчас в душе Инны: «Не разочароваться бы: на фото «он» выглядит очень даже симпатичным человеком, но где гарантия, что я ему понравлюсь? Господи, помоги!».

Перед глазами мелькают фигурки мужчин и женщин разных возрастов, ступив на долгожданную землю, они направляются в здание аэровокзала. В явное замешательство нас вводит один импозантный мужчина, прибывший «налегке»: кроме небольшой дорожной сумки у него в руках ничего нет. По всем признакам, это наш потенциальный жених. Но почему он двигается так уверенно и совершенно не обращает внимания на встречающихся?

Лицо Инны заметно вытягивается, глаза её округляются, и в них я читаю прямой вопрос. В этот момент она мне напоминает собаку, тщательно нюхающую воздух, когда она ищет себе пропитание. Бедная Инна! Вереница, сошедших на «обетованную» землю, обрывается. Похоже, вышли все. «Так, очередная неудача, опять не срослось, не устроилось, сорвалось?», – грешным делом подумала я. Инна нервно потирает руки, лицо её горит, как маков цвет. Выждав ещё минуту-две, мы разворачиваемся и делаем шаг назад в жизнь, теперь уже – без надежд.

И вдруг, случайно оглянувшись, подруга замечает, ещё одного, запоздавшего на выходе, пассажира. «Светлана, посмотри, – она радостно обращается ко мне, – по-моему, это он, это мой Эдик! Точно, как на фото». Я рада, что встреча всё-таки состоится, а про себя отмечаю: «Бедная Инна, её, как я посмотрю, совсем забодало беспросветное одиночество и стремление к счастью такое большое, что она успела даже трансформировать и русифицировать имя её тевтонского рыцаря. Надо же – «Эдик»?!». Тем временем Эдвард-Эдик не спеша спускается по трапу. И вот он уже, катит левой рукой за собой чемодан, а другой рукой, обхватив огромную картонную коробку, несёт её бережно, осторожно ступая. Нам сразу становится ясно, почему он сходит последним. Из-за этой коробки он почти ничего не видит, по всей вероятности, не видит он и нас. Мы в замешательстве: «То, что это «Эдик» – несомненно, но, что это за коробка и какова её роль в судьбоносном знакомстве?».

Дорогой гость, пройдя ещё несколько шагов, ставит свою поклажу на землю и осматривается. Нас невозможно не заметить: все встречающиеся и прилетевшие уже прошли. Он внимательно всматривается вдаль, видимо, идентифицируя изображение на

его фото с живой моделью, замечает Инну. Идём на сближение. Я отмечаю его статную спортивную фигуру, приятные черты лица и... преклонный возраст. Но по выражению лица подружки понимаю, что она в свои тридцать четыре не обращает внимания на такую мелочь: главное (она уверена) – «был бы хорошим человеком». Встреча и знакомство состоялись и прошли «в тёплой и дружественной обстановке».

Такси быстро докатило нас к дому Инны, где родители уже нас ждали с нетерпением: в самой большой комнате был накрыт стол, при виде которого у Эдварда глаза округлились, брови полезли вверх и он, удивлённо, обращаясь ко мне по-английски, спросил: «Сегодня в доме будет много гостей?». Я ответила, что он у нас главный гость, а за столом будут все домашние. После моих слов он удивился ещё больше: «А разве мы всё это съедим?». Я объяснила, как могла, что у славян так принято встречать дорогих гостей, чтобы стол ломился. Через минуту я укоряла себя за употреблённое крылатое выражение. Ведь иностранец никак не мог понять, почему на стол надо ставить столько много еды, чтобы «сломался стол». Именно так он понял слово «ломился».

Вероятно, чтобы угодить и понравиться своей избраннице и её ребёнку, Эдвард привёз в подарок игрушку – большого бурого медведя. Вот что находилось в загадочной объёмной коробке. Мишка был такой огромный, что Шунечка никак не мог его не то что поднять, а даже обхватить и пронести по комнате. Поэтому весь вечер дед подрабатывал у собственного внука «эвакуатором», по его просьбе, переносил и переставлял Топтыгина с одного места на другое. Общение за столом проходило интереснейшим образом: всё внимание переключилось, как ни странно, на меня, а не на гостя. Из-за незнания языка, Инна и её родители даже не пытались понять речь Эдварда: они ловили каждое моё слово-перевод, а к жениху поворачивали голову и дарили ему свои любезные улыбки только из-за вежливости. Их взоры обращались к гостю лишь для того, чтобы продемонстрировать ему свою учтивость, взглядом или жестами выразить одобрение его суждений. Маму невесты очень интересовал вопрос: «Почему он хочет жениться непременно «на украинке», почему не «на своей?». Отец – Васи-

лий Иванович порывался несколько раз спросить, любит ли потенциальный зять детей, видимо, опасаясь за будущность своего горячо любимого внука. Родители Инны старались ничего не упустить, всё заметить, а главное – проверить надёжность жениха. Они внимательно слушали мой перевод. Сами же не очень досаждали гостю своими вопросами, кидали взгляд то на дочку, родную кровиночку, то на заморского гостя, как бы сравнивая их и прикидывая: хороша ли пара? Выражение их лиц говорило об их большом желании угодить долгожданному гостю: Елена Ивановна без конца подкладывала в его тарелку то бутерброд с красной икрой, то крабовый салат, то маринованные грибочки. Им не терпелось в ближайшем времени увидеть свою Инночку рядом с этим голландцем счастливой и обеспеченной.

Было ли между «молодыми» настоящее чувство любви – трудно сказать. Я думаю, что их обоюдное решение соединить судьбы зиждилось на обыкновенном житейском обоюдном расчёте. Эдвард, дожив до преклонного возраста, никогда не был женат, хотя и имел в Дании внебрачную взрослую дочь от большой любви. В прошлом – известный спортсмен, теперь – стареющий больной человек, который исстрадался от одиночества и непригляда. К тому же он не богат. А украинка-супруга – это «коктейль в одном флаконе»: жена, любовница, хозяйка, да с ней не стыдно пойти и в мир, и в пир, и в добрые люди. Его избранница – интеллигентная симпатичная молодая женщина, хорошо воспитана, с высшим образованием, особо не привыкшая к роскоши. Чем не невеста? Практично-меркантильные стремления Инны не были секретом ни для кого: она желала жить стабильно и обеспеченно, чтобы воспитать и дать достойное образование единственному сыну Шунечке. Здесь же на родине низкий оклад библиотекаря, проживание в одной квартире со своими престарелыми родителями, вечные поиски подработок не делали её счастливой.

Я не уставала удивляться смелости, решительности и целеустремлённости подружки в достижении поставленной цели: не зная языка, построить серьёзные отношения с мужчиной, живущем в другой стране, с другим менталитетом?! Что заставило её так поступать? Почему в её голове возникла эта идея: выйти

именно за иностранца? Я думаю, что единственным и наиболее вероятным сокровенным желанием женщины, было желание стать свободной от родительских оков и обеспечить безбедное существование для себя и своего единственного ребёнка. А так, как она до тридцати лет не нашла свою вторую половинку и в её сердце поселилась неуверенность встретить «того единственно-го», она решилась на отчаянный шаг: родила от рослого красивого парня сына. Теперь она искала для него достойного отчима, а для себя опору в жизни и чуткого друга.

Через полгода визит Эдварда повторился, теперь уже он прилетел с твёрдым намерением жениться на Инне. Вскоре воссоединённое семейство навсегда покинуло нашу страну. На новом месте мачеха-судьба встретила эмигрантов, как суровая свекровь, приготовив им массу «сюрпризов» и испытаний: нужно было адаптироваться к новым условиям жизни, налаживать свой быт среди незнакомого народа, доказывать свою значимость, приобретать новую профессию, получать диплом «удочерившей» страны.

Из северной, «цветочной» державы раз в две недели летели ко мне телефонные звонки-весточки. Энергичный, звонкий голос подруги рисовал мне картины её быта, её успехи в делах. Она рассказывала об особенностях жизни коренного населения, об интересных обычаях, традициях, правилах поведения. Разница в этикете украинцев и голландцев огромна: если молодые люди посещают ресторан, то каждый оплачивает сам свой счёт; не принято, чтобы на вечеринках и семейных празднествах были обильные столы с выпивкой и закуской, в этой стране все предельно пунктуальны, здесь не принято делать комплименты и при встрече отсутствуют рукопожатия. Однако больше всего Инну возмущало то, что замужние женщины много времени проводят в кафе и рестораниках в ущерб семье; она не понимала, как можно летом постоянно ходить в одной и той же футболке, в джинсах и кроссовках и игнорировать изящные туфельки на каблукке и лёгкие яркие платья. Спортивный стиль одежды, культивируемый в этой стране, эмигрантке не пришёлся по душе. Зато очень нравилось, как голландцы проводят свои выходные: каждый раз – это путешествие в новые места. За сравнительно небольшой срок их семья

уже побывала в Германии, Дании, Англии. Все свои сбережения здесь люди копят именно для путешествий. Нравилась относительная экономическая стабильность, что законы здесь «работают», что эмигрантам предоставляется возможность бесплатного обучения государственному языку. Кроме этого, неплохие отношения сложились у Эдварда с сыном Инны. Это радовало. Придавало новые силы в преодолении новых высот.

Наполнялась краткими сообщениями моя электронная почта. Инна сообщала о том, что у Эдварда небольшая зарплата, что живут они на съёмной квартире. Сесть на шею мужа не представляется возможным. Нужно действовать! А я грешным делом подумала: «Иннка – умная, целеустремленная, «инстинкт самосохранения» в ней хорошо развит, да и «иммунитет» против разных гадостей жизни неплохой, авось – выплывет! И я не ошиблась. Она и там, за границей, проявила настойчивость, выдержку и способность к планированию жизни и преодолению всяческих преград. А сколько трудов стоило выучить нелёгкий государственный язык? Почти два года пошло на изучение голландского и английского языков. Потом учёба в медицинском колледже. И, наконец, счастливое событие – получение сертификата-диплома об образовании, страны, в которой она теперь обитает. Это была первая ступень! Нужно было решать и бытовые вопросы. Работа далековато, требовала срочного разрешения транспортная проблема: необходима машина, следует окончить курсы вождения и заполучить водительские права. Несколько месяцев учёбы... и права в кармане! Сашуня легко осваивал язык новой страны, гораздо успешнее, чем его мама.

Впоследствии стало традицией каждое лето приезжать на родину в Украину – проведать родителей. Инна тщательно готовилась к поездкам: постепенно, в течение года покупала подарки всем родным. Она любила с сыном приезжать в родной город, и каждый раз с нетерпением ждала очередного отпуска.

Прошло 10 лет. Много изменилось за это время. Инна и её сын вполне адаптировались к новой жизни: мама работала в госпитале медсестрой, сын учился в школе. Эдвард уже пошёл на пенсию, много читал, старался разнообразить досуг семьи: каждый «уи-

кенд» приносил много удовольствия, новые познания из разных областей жизни. Да и в своём городе Эдвард не пропускал ни одной новой выставки живописи, непременно беря с собой Алекса (так теперь там называли Шунечку).

С каждым приездом в родной город Инны с сыном, я всё больше замечала, что Шунечка разговаривает по-украински с заметным акцентом, иногда задумывается, стараясь подобрать нужное слово для выражения своих мыслей. Подруга мне на этот счёт пожаловалась: «Сын стесняется своих одноклассников, когда я обращаюсь к нему по-украински». Она же всеми силами старалась сохранить родной язык в семье, главным аргументом выдвигая то, что любимый внук в будущем не сможет общаться с бабушкой и бабушкой.

Вскоре от неизлечимой болезни умерла мать Инны. Отец – старый больной человек после смерти жены ни за что не хотел покидать свою родную Украину, ехать, как он говорил, в какую-то Тмутаракань. Пришлось нанять няню-сиделку, которая ухаживала бы за отцом. Сердце Инны рвалось на части, но никакие уговоры не помогли: отец был непреклонен в своём решении.

Но проходило время и телефонные звонки всё реже приносили мне весточку от подруги из страны роз, гербер и тюльпанов. Сначала я даже, обижалась на её молчание, а потом решила, что время иногда гасит и не такие чувства и отношения между людьми. Перебирая в памяти наши последние разговоры по телефону, я пыталась припомнить суть их до мелочей: «Возможно, я её чем-то обидела?».

Ответ на мои предположения я получила неожиданно. В один из зимних вечеров Инна позвонила. Я с трудом узнала её голос, он был каким-то глухим и выражал явно минорное настроение, она была чем-то очень расстроена. Она сообщила мне, что они расстаются с Эдвардом, и он уезжает жить к дочери в Данию. Причина его ухода, как он считает, – недостаточное внимания со стороны супруги к «его персоне». Я всегда знала, что Инна в своей жизни на первое место ставила своего Шунечку. Что ж? Вполне оправданный природный приоритет для нормальной матери. Но дело в том, что далеко не все мужчины это понимают, иногда

даже мужа ревнуют свою любимую женщину-жену к родному ребёнку, недавно рождённому малышу, укоряя её в недостатке ласки и внимания. А тут ситуация усугублена: Эдвард – неродной отец Шунечки, мужчина в пожилом возрасте, тоже требующий к себе внимания. И мне вспомнилось, как я её предупреждала об особенностях психики стареющих мужчин. Видно, не учла...

Расстались они цивилизованно, без скандала и эксцессов. Эдвард периодически им позванивал, продолжал слать Алексу карманные деньги. Бывая в этом городе, непременно заходил проведать бывшую семью.

Через год, приехав в отпуск, Инна сообщила мне неожиданную новость: полгода назад она познакомилась с очень симпатичным немцем Гансом, их отношения развиваются довольно живо. Он окружил её вниманием и заботой, к тому же он более обеспечен, чем Эдвард. И что особенно радует, у него складываются неплохие отношения с сыном. Возможно, она скоро опять выйдет замуж.

Сыну уже пятнадцать лет. Он учится в школе в восьмом классе. Ему не терпится переехать в новую большую квартиру, куда не стыдно будет привести друзей. Поэтому он рад предстоящим переменам – новому, как ему представляется, более удачному маминому замужеству.

Бодрый, опять задорный голос подруги разбудил меня однажды ранним воскресным утром, она с упоением описывала подготовку к предстоящему большому событию в её жизни – свадьбе и венчанию в церкви. Да, они уже въехали с Гансом в меблированную шестикомнатную квартиру. Он пообещал каждый месяц осуществлять 70%-ю оплату за квартиру и только 30% денег будет вносить Инна. Он уже познакомил её со своими родителями. Они одобрили выбор сына. Так что всё очень хорошо складывается.

Потом переписка резко оборвалась, прекратились и телефонные звонки. Я уже не беспокоилась, как в первый раз, но про себя подумала: «Не сорвалось бы. Или открылись опять какие-то «подводные камни» в отношениях с новой любовью?». Мои опасения и предположения оправдались. Буквально через месяц взволнованный голос Инны поведал мне о крахе её надежд на «райское семейное гнёздышко». Очень многое у будущих супру-

гов не состыковывалось. Инна, прожив 10 лет с Эдвардом, привыкла сама распоряжаться бюджетом семьи, так как она не была расточительна, бывший супруг ей полностью доверял ведение хозяйством. Сегодняшнее положение дел её не устраивало: Ганс не выполнил своё обещание по оплате за квартиру, он оказался скареден и расчётлив в деньгах. В семье он претендует на роль финансового распорядителя. Кроме этого, не складываются у них отношения и в духовно-интеллектуальном плане: Инна – православная, христианка, её избранник – протестант. Он и его семья желали бы видеть её на богослужении в их храме. Но она убеждённая православная христианка и не собирается менять свои взгляды и переходить в другую конфессию. Подруге не нравилось, что всё своё свободное время Ганс проводит около телевизора, начиная свой каждый день с пересмотра программы «Экономические новости». И в зависимости от курса доллара и «евро» у него формируется настроение на целый день и оно, как ни странно, отражается на отношениях в семье. «Для него его бизнес на первом месте, а в быту – он ходячий калькулятор, все предстоящие расходы просчитывает с немецкой точностью», – горько заключает Инна. И в конце разговора после некоторой паузы (я догадываюсь, как ей трудно об этом говорить) она всё-таки выдавливает из себя: «Ганс – большой педант, не терпит ни малейшего беспорядка, часто, за оставленную не на своём месте вещь, ругает Алекса, я же, без согласования с ним, не имею права даже передвинуть стол или поменять полочку на кухне». Потом, тяжело вздохнула и пожаловалась на то, что он совершенно не уделяет внимания её сыну. Подросток-пасынок также становится равнодушным к будущему отчиму. «Так стоит ли что-то создавать, если знать заранее, что всё это будет в скором времени разрушено?», – резюмировала она.

Я слушала горькую исповедь своей подруги, а сама думала: «Или я старомодна в своих взглядах относительно «института семьи», или мир перевернулся, если люди строят свои сердечные отношения на грубом расчёте, получении каких-то материальных выгод. Я никогда полностью не одобряла решение Инны – любой ценой вырваться из родной страны, где жили твои предки.

Но в глубине души я где-то соглашалась и с ней: вот уже больше 20-ти лет у нас в стране нет политической стабильности, а экономические катаклизмы стали нормой. С сожалением смотрю на неустроенность молодёжи и нищенское существование стариков. Поистине, трагическая ситуация для молодого поколения: даже, имея высшее образование, просто не представляется возможным найти работу с достойным заработком. Ну, а если ты – женщина и природный инстинкт просто «прёт» из тебя, и ты хочешь родить ребёнка? Воспроизведя его на белый свет, ты в ответе за его будущее! Как обеспечить в таких условиях ему безбедное существование? Вот и приходится метаться по всему миру в поисках призрачного придуманного, взлелеянного в мечтах, «райского счастья».

В заключение телефонного общения, я как могла, взбодрила подругу словами, в которые, я постаралась вложить теплоту чувств, участие и надежду на лучшее будущее: «Ты умница, хороша собой, образованна, начитана и целеустремлённа. Ты отличная мать, наконец, трудолюбива, хорошая хозяйка. И помни – Бог тебя любит: иначе не открыл бы он тебе глаза на всё то, о чём ты мне рассказала. А теперь думай, пойдёшь ли ты со своим немцем под венец».

Через две недели я получила краткое электронное письмо: «Свадьбу по моему настоянию решили пока отложить. Ганс закатил скандал по поводу купленной мной недорогой шубы за мои же сбережения. А сам всё время твердит, что меня очень любит. Что это у них за любовь такая? Как теперь с ним развязаться?

ЛЮБОВНИКИ

В нашем дворе Лизка слыла любвеобильной весёлой вдовой. Правда, никто толком не знал настоящую правду её жизни: был ли когда-нибудь у неё горячо любимый законный супруг, то ли её буйная фантазия нарисовала его образ исключительно для людей, но она гордо при случае оповещала всем свой нынешний социальный статус – «вдова». Не несчастная «разведёнка» или ещё хуже – «мадам брошкина». Лизка слово «вдова» всегда проносила по-особенному: тяжело вздыхая, и при этом выражение её смазливенького круглого личика приобретало страдальческий вид. А ещё, если её собеседником оказывался мужчина, она не забывала подтянуть спинку и выпятить своё главное женское достоинство 5-го размера. Ну, какой мужчина устоит перед такой роскошной розой, женщиной-праздником?

Зато представительницы слабого пола, особенно одинокие, пребывающие в статусах: «мадам брошкиных», «старых калош», «старых вешалок», «разочаровашек» десятой дорогой обходили общительную и компанейскую соседку.

Лизку ни в коем случае нельзя было назвать несчастной безутешной вдовой. Наоборот, стиль жизни с её прирождённым оптимизмом, сексапильностью, крутым нравом, коммуникабельностью и безудержной весёлостью доказывал, что женщина усвоила и переосмыслила хорошо известное, ставшее крылатым, мичуринское выражение: «Нельзя ждать милости от природы. Взять её – наша задача!». Она никогда не оставалась без мужчины, одинокую женщину она даже презирала и часто говорила: «Жить без мужчины – это даже неприлично!».

Сегодня сердечный друг Вася придёт к Лизавете в гости. Гость дорогой! Вчера вернулся из Сибири и ещё, как говорят, не отряхнув пыль с сапог, первым делом решил заглянуть к возлюбленной. Вася был два года на заработках, и не где-нибудь, а на золотых приисках. Старатель летел в родные края на борту БОИНГа, а в

мыслях жаждал долгожданной встречи со своей любимой женщиной – пышнотелой хохотушкой, которая, кроме официального имени «Елизавета», как трепетный подарок от него, имела ещё три имени – уменьшительно-детское «Лизочек», лирико-романтическое «Звёздочка» и высокопарно-классическое – «Дульсинея». Василий время от времени дотрагивался до внутреннего кармана пиджака, проверяя на ощупь наличие дорогого подарка для своей «верной (а в этом он был уверен) – Дульсинеи» – бархатного красненького футляричка, где лежало золотое колечко с крохотным бриллиантом. Василий, пролетая над родной планетой, сидя в мощном комфортабельном самолёте, закрывал глаза, и его воображение рисовало картину предстоящего вручения многозначительного подарка: он уже предвкушал дикий восторг «приятной во всех отношениях женщины» и все интимные, вытекающие последствия любовного признания. Только одно смущало потенциального супруга – маленький бриллиантик. Не всё было гладко с подарком! Дело в том, что кольцо было куплено в дальней стороне в ломбарде по смешной цене, по той причине, что в маленьком драгоценном камешке был, как объяснил учтивый продавец, «небольшой заводской брак – почти незаметная трещинка». Василий ужасно боялся разоблачения возлюбленной, но вскоре он успокоился, во все отбросил эту навязчивую мысль, зная сумбурно-восторженный характер Лизочка. «Авось не заметит мелкого изъяна и всё сложится так, как мечталось», – думал он.

Лизавета же с самого раннего утра пребывала в делах и заботах: готовила щедрый стол для дорогого гостя. Заблаговременно сварен жирный свиной холодец (какой любит Вася), румяные пирожки с капустой и грибами, лёжа на большом блюде, ждут своих компонентов, запечённая ставрида с овощами под майонезом, искусно украшенная оранжевой морковью, жареными кольцами лука, кудрявой зелёной петрушкой занимает почётное место на праздничном столе.

Долгожданный звонок в дверь. На пороге Василий с сияющим исхудавшим лицом и со счастливой обворожительной улыбкой, в руках – огромный букет гербер, объёмный пакет. Поцелуй – длинную в два года.

Выпита первая рюмашечка «за встречу», вторая – «за верных и надёжных друзей». Третий тост Василий как истинный кавалер готовился пить стоя, ещё бы – «за любовь!». Судьбоносный момент настал! Из нагрудного кармана пиджака он достаёт заветную коробочку, открывает её и протягивает Лизочку. Дама сердца несколько обескуражена, однако, спокойно, с достоинством принимает подарок, мгновенно врубается в ситуацию, придаёт своим действиям уверенность. Ах, Лизок, Лизок! Да, она способна сыграть любую роль. Несомненно, в ней погибла великая драматическая актриса!

С наигранным снисхождением она берёт из рук Василия красную коробочку, сама одевает себе колечко на безымянный палец правой руки, и демонстративно, отведя руку сначала вперёд, а потом в сторону, долгим, продолжительным, оценивающим взглядом смотрит на кольцо. Её поза и весь её вид выражают одно: «Ну-ка, ну-ка, посмотрим, во сколько ты меня оценил?».

Василий с опаской наблюдает за происходящим и думает: «Неужели не понравится, а ещё хуже, заметит изъян и пристыдит!?». Лизка окончательно вошла в роль горячо любимой, желанной невесты и продолжала «динамить»: она, то приближала к глазам, то отдаляла руку с кольцом, то опять вытягивала её, как можно дальше, то приставляла её к шёлковому бедру. Василий никак не ожидал такого тщательного «таможенного досмотра». В счастливый исход обручения уже верилось слабо. «Каков же будет Лизкин вердикт?», – думал он. В горячее влюблённое сердце старателя ворвался холодок, он постепенно рос, и распространялся, как вечерний туман. «Да она просто издевается надо мной! В конце концов, она принимает моё предложение или дальше будет продолжать дурить?», – сокрушался Василий.

Неизвестно, сколько бы времени это продолжалось, но в двери кто-то позвонил. Лизка приняла позу «я – вся внимание», вопросительно взглянув на дверь, сделала общеизвестный жест, вертикально поднеся указательный палец к губам, мол, «молчи, ни звука!». Затем прошептала: «Я никого не жду, открывать не будем». Почему-то тут же выключила свет, искусственно приблизив момент интима. Василий, будучи в состоянии «навеселе», страшно обрадовался такой неожиданной перемене.

Радужный приём хозяйки, армянский коньяк, произведения кулинарного искусства, вконец расслабили Васю, а мягкая удобная постель, как нельзя лучше, разреласировала его. Лизка упругим прыжком львицы запрыгнула в горячие объятия своего «суженого». И в этот момент в кухне раздался загадочный стук: стучали в окно так, как будто, кто-то передавал конспиративную секретную информацию. Звонкая дробь по стеклу явно напоминала азбуку Морзе. Лизка, не дав опомниться сердечному другу, так же энергично вынырнула из-под одеяла, торопливо захлопнув за собой комнатную дверь. Василий, напрягся, приподнявшись на локте, прислушался к едва доносившимся голосам. Лизавета шёпотом и с явным раздражением не говорила, а шипела, и сквозь это шипение прорывались отдельные слова: «припёрся», «какого хрена», «пошёл вон». Речи её собеседника Василий не мог разобрать, до него доносилась только Лизкина неровная агрессивная интонация. Вероятно, собеседник за окном каким-то образом был тесно связан с хозяйкой, иначе как объяснить такой поздний визит к даме и как можно претендовать на радужный приём в 12 часов ночи? По крайней мере, это воспринимается как наивысшая степень наглого хамства. Вдруг фигура Лизки резко метнулась в прихожую, отчего дверь в комнату приоткрылась, и Василий заметил, как его Звёздочка впопыхах что-то стала доставать из своей сумочки. Сжав в руке какую-то бумажку, она метнулась на кухню, не забыв захлопнуть, как следует, за собой, открывшуюся дверь. Хмель быстро испарялся из естества Васи, голова светлела. От радужного романтического настроения почти ничего не осталось. Через минуту Лизок опять лежала возле отважного старателя. Инцидент в кухне она пояснила неожиданно и просто: «Мой кот Мартын привык ночью лазить в окно, так я его покормила, и он ушёл гулять снова. Теперь уже до утра». Потом, помолчав немного, добавила: «Что сделаешь, март месяц, самая гульба. А он у меня такой мартопляс!». Вася слушал «сказки бабушки Арины», понимал, что всё это полная фигня, но сегодня он разрешал себя обманывать. Больно уж хороша была вдовушка, её пирожки, жирный холодец и запечённая ставрида. А мягкая душистая постель обещала телесные наслаждения, негу, покой и умиротворение. Два года нелёгкой работы и мечтаний о

прекрасном будущем и всё коту под хвост? Ну, уж нет! Нужно откинуть все подозрения и предрассудки и как следует отдохнуть после великих трудов и дальней дороги. А дальше... что будет!

И если бы над Лизкиной шикарной кроватью была бы встроена видеокамера, то через 2 часа она бы зафиксировала такую идиллически-эротическую картинку: Василий, всем насладившись и устав от всего, спал богатырским сном, возлегая на спине. Лизок, уместив белокурую кудрявую головку на его груди, напоминала «тучку золотую», которая «ночевала на груди утёса-великана».

Влюблённые спали крепким, счастливым сном.

Но ровно в 3 часа ночи стук за окном возобновился. Лизка первая услышала конспиративные позывные и тихонько выпорхнула из-под одеяла. Василий продолжал спать, слегка похрапывая. Всё бы хорошо и спал бы вице-супруг в мягонькой постельке до самой зорьки, да вот только в Лизкиной кухне (подобно булгаковским чудесам) происходило что-то, мистическое и невероятное. «Кот» – ночной визитёр, на этот раз, видимо, позабыв о конспирации, не говорил, а орал в форточку, он уже не просто что-то просил, уговаривал, а требовал и угрожал при этом, не выбирая выражений. Лизавета, как могла, смягчала ситуацию. Но всё было напрасно: разъярённый «кот Мартын» внаглую лез в окно и безбожно матерился. Сладкий сон Василия прервал звук упавшего металлического предмета. Дело в том, чтобы навсегда покончить с незванным гостем, женщина, схватив самый большой половник, ударила «коту» между глаз. Блестяще исполнив заданную функцию, «холодное оружие» ненароком выпало из рук хозяйки и со страшным звуком победных литавр упало на кафельный пол. Именно эти звуки подняли Василия «по тревоге», как в армии. Спросонья он успел услышать обрывки Лизкиного шипения: «На, подавись, но знай, больше не получишь ни копейки! Оставь меня в покое». Через форточку слышалось что-то нечленораздельное, сумбурное, недовольное. Странное дело, вместо кошачьего мяуканья, теперь уже старатель ясно слышал хриловатый басок, никак не принадлежавший наглому животному. «И этого хватит. Пошёл вон!», – отрезала Лизавета и закрыла форточку.

Возвратившись в комнату, она томно потянулась и, как бы невзначай, кинула фразу, которая не то что удивила, а мгновенно

отрезвила потенциального супруга: «Этот кот – ещё та скотина, нужно избавляться от него, спать совсем не даёт, целыми ночами лазит туда-сюда в форточку. Нахал, гуляка и обжора». Василий понял, что за всю свою сознательную жизнь ему ещё никто и никогда не вешал на уши столько лапши, что ею можно было бы накормить целый взвод солдат. И он подумал: «Что я до сих пор здесь делаю? Где я, и где мои вещи?».

Он дождался, когда его Звездочка вышла на кухню покурить, чтобы снять стресс после наглого визита «проклятого кота», теперь уже – экс-жених принялся одеваться со скоростью спешащего локомотива. Кольцо в красивой бархатной коробочке Вася как истинный джентльмен оставил на тумбочке. Оно больше не могло быть полезным и повлиять на его судьбу. И чтобы не смущать хозяйку квартиры и её соседей, он сам, не ожидая от себя, сиганул из спальни... в окно! При этом в кромешной темноте раздался дикий, истошный крик настоящего огромного кота, который по иронии судьбы оказался под Лизкиным окном. Василий от неожиданности инстинктивно отскочил в сторону, насмерть перепугав, стоящую возле угла дома, влюблённую парочку, со скоростью звука понесся по слабо освещённой стороне улицы. Молодые люди быстро оправались от шока. Юноша спортивного телосложения с криком: «Лови вора!» устремился за несчастным любовником. Ах, как сейчас пригодились взрослому Василию легкоатлетические навыки, полученные в детстве и диплом за 1-е место в беге на стометровку! Стрессовая ситуация заставила его перепрыгнуть за полутораметровый панельный забор, где он, отдышавшись, наконец, почувствовал себя в безопасности. Юноша спортивного телосложения, видимо, не стал рисковать: его парадный вид стоил довольно дорого, а на возмещение материального убытка он явно не рассчитывал.

После неудавшейся легкомысленной помолвки, стремительного бега с препятствиями, лёжа в своей одинокой холостяцкой постели, Василий философски размышлял: «Всё, что ни делается – всё к лучшему! Как, однако, вовремя нанёс двукратный ночной визит моей «верной Дульсине» «кот Мартын!».

ВИОЛЕТТА

*В мире чувства есть лишь один
закон – составить счастье
того, кого любишь.*

Стендаль.

– Дарья Михайловна, одолжите, пожалуйста, солёных огурчиков, а то Вовчик скоро придёт на обед, а у меня к жареной картошке ничего нет. Просительница – молодая соседка по квартире – Виолетта, жена младшего лейтенанта Володи Чернокушников, переминается у порога с ноги на ногу, держа в руках маленькую мисочку.

Дарья Михайловна Генина, слышит в военном городке отменной хозяйкой, у которой в сарае на всю зиму заготовлено четыре бочки с разными соленьями: огурцами, капустой, помидорами, грибами. Её муж – капитан Александр Генин очень гордится своей супругой и на праздничные застолья, которые почти всегда организовываются вскладчину, традиционно ставит на общий стол большие тарелки с вкусными разносолами. Гости с удовольствием уплетают маленькие хрустящие огурчики, лакированные красные помидорчики, и после N-го количества выпитых стопочек, активно гоняют по тарелке скользкие, аппетитные маринованные маслята и солёные рыжики.

Дарья Михайловна с пониманием смотрит на молодую женщину, молча накидывает телогрейку и направляется к сараю. Спустя несколько минут счастливая Виолетта несёт в руках спасительную снедь для своего Вовчика. В это же время стремительной походкой в общий коридор заходит капитан Генин, он торопится домой на обед. Замечает идущую впереди себя молодую соседку, учтиво здоровается, примечает аппетитно торчащие из мисочки солёные огурцы, недоумевает: «Откуда она их несёт? Ведь все знают, что пока что кулинарный опыт жены лейтенанта позволяет ей приготовить лишь яичницу и жареную картошку».

Дарья Михайловна, поправив деревянные кружки на бочках-кормилицах, не спеша возвращается в квартиру. Капитану всё понятно без «допроса» своей половинки: недаром в войну служил в разведке. Доедая вкусный наваристый борщ, он без злобы, но, как бы больше для порядка, бурчит об излишней доброте своей жены, назидательно втолковывает, чтобы она не «развращала» молодёжь: «Виолетта – молодая, здоровая женщина, детей нет. Чем ей заниматься, как не хозяйством, не кухней и готовкой? Обрати внимание, какой затрапезный вид у Вовки: китель не первой свежести, а гимнастёрка как будто присыпана порошком, галифе лоснится в отдельных местах, всё обмундирование давно просится в стирку». Резко бросает заключительную фразу своего вердикта: «Виолетта – хреновая хозяйка!».

Жена капитана, наверное, из чисто женской солидарности пытается защитить молодую супругу «Вовки»: «Ну, разошёлся! Где ей было учиться хозяйничать? Ведь её родители – артисты, часто уезжали на гастроли, а дочка оставалась на попечении бабушки в Одессе. Где она могла научиться готовить? Бабушка как могла компенсировала родительскую любовь, создавая домашний уют, окружая заботой единственную и любимую внучку. Главной и обязательной задачей в воспитании ребёнка бабушка и родители считали её учёбу в общеобразовательной школе и посещение занятий по музыке и пению. А ты говоришь...».

Глава семейства недоволен морщил лоб, внутренне с чем-то соглашался, но своё мнение не менял, однако теперь уже немного мягче возражал: «Не говори, Виолетта – никудышная хозяйка!».

Небольшая воинская часть с немногочисленным населением, со строгим военным распорядком, своими внутренними правилами напоминала сплочённый монолитный организм, где даже дети, наследуя мораль взрослых, воспитывались в духе личной ответственности за порученное дело, где офицерская честь была неразрывно связана с честью семьи. В этом микромире законы жизни зиждились на порядочности, взаимном доверии, честности и взаимовыручке. И всё потому, что коллектив части на 70% состоял из офицеров-фронтовиков, бывших боевых офицеров, которые, пережив чудовищную войну, с благодарностью к матушке-

судьбе (что остались живы), теперь, в мирное время, достойно и ревностно несли свою службу. В небольшой части жизнь каждой семьи была как на ладони. Поэтому, когда из отпуска младший лейтенант Володя Черно книжников привёз из родной Одессы жену-красавицу Виолетту, это стало настоящим событием. Внимание офицеров и их жён привлекла приятная внешность южанки, а её редкое имя – «Виолетта», что в переводе с латинского означает «фиалка», сразу наделило женщину, носившую его, каким-то чувственным загадочно-романтическим ореолом. Володя звал её очень нежно и лаконично – «Лета». Она же трансформировала его имя в ласково-сниходительное – «Вовчик».

Многие молодые офицеры заглядывались на жену Черно книжникова, и не только ценили её красоту, но и талант. Виолетта обладала грудным меццо-сопрано. Ни один концерт художественной самодеятельности не проходил без шумных оваций, адресованных прекрасной исполнительнице романсов. Офицерские жёны, наоборот, усиленно искали недостатки в красавице.

Проходило время, и соседи с любопытством наблюдали за семейной жизнью счастливой четы: совершенно непонятным, чуждым и загадочным для всех был их стиль жизни, привнесённый Виолеттой в устоявшийся и непоколебимый повседневный порядок обитателей городка. Её внутренняя раскованность, романтическая натура, какое-то цыганское свободолюбие, неподчинение внутренним законам общества были её жизненной нормой. Оказалось, что Виолетта унаследовала от родителей-артистов не только яркую внешность, талант, чувство юмора, но и уклад их жизни, присущий их профессии: её утро начиналось не ранее 11-ти часов с усердной распевки. Можно было по звукам, доносившимся из квартиры молодожёнов, с уверенностью утверждать, что до полудня оставался 1 час. По общему коридору лились озвученные ноты «До-ре-ми-фа- соль...» и совершенно непостижимые звуко-сочетания «Ля-а-па-ат-ря ля-део а-иль-ды-ио». Эта музыкальная фраза распевки повторялась семь раз, прокатываясь по лесенке нотного стана: то вверх, то вниз на одну ноту. Не все обитатели дома понимали важность и назначение утреннего ритуала «певицы»: «Зачем ей это надо? Лучше бы научилась борщ варить!».

И ещё одно пристрастие было в одесситки – запойное чтение французских дамских романов. Где и как, каким непостижимым образом в ту строгую, совершенно неэротическую, несексуальную эпоху она доставала их? Впрочем, о тайне их приобретения нетрудно было догадаться: ведь в её родной Одессе на Привозе, как тогда шутили, можно было при желании купить даже атомную бомбу.

После распевки Виолетта приступала к приготовлению обеда для своего Вовчика. Бывало, что романы о любви так захватывали впечатлительную душу читательницы, что ей срочно приходилось напрягать ум, включать всю свою природную фантазию, чтобы избежать разоблачения любимым супругом её праздного времяпровождения и за 20 минут, срочным образом, готовить обед. Мечтательную и возвышенную Виолетту почти всегда выручали прозаически-реальные сало, яйца и картошка. Владимир рос у тётки сиротой, к «марципанам» не привык, поэтому безыскусный обед красавицы-жены воспринимал как нормальное явление. А Виолетта часто вспоминала любимое бабушкино блюдо – «нудли по-одесски», которое она так и не научилась готовить, о чём сейчас очень сожалела.

В их отношениях доминировало чувство любви, а это было для них главным. Они не любили, они просто обожали друг друга.

Время текло по своим непреложным законам, а семья молодожёнов не пополнялась. Виолетта мечтала о ребёнке, на улице с нежностью заглядывая в детские коляски, представляла своего розовощёкого бутузика. Любовные восторженные отношения между прежде горячо любящими молодыми людьми постепенно остывали, их семейная жизнь стала осложняться систематическими скандалами – прямым следствием частых выпивок лейтенанта. Прожив вместе 7 лет, супружеская пара распалась. По медицинским заключениям, вытекавшим из множества произведённых обследований, рождение ребёнка у супругов было невозможным по причине перенесённой Володей ещё в детстве инфекционной болезни – «свинки», оставившей свой коварный след в судьбе уже взрослого мужчины. Виолетта возвратилась к бабушке в Одессу, а Владимир запил горькую. Позже его перевели на другое место службы, больше никто о нём ничего не слышал.

Прошло 25 лет. Дарья Михайловна отдыхала летом в одном из Одесских санаториев. В воскресный жаркий июльский день, прогуливаясь по Французскому бульвару, женщина, наслаждаясь последним днём пребывания на гостеприимной черноморской земле, решила присесть отдохнуть на скамейку. Вдыхая целительный морской воздух, с удовольствием слушала шум доносившегося издали прибоя. Её сознание, как объектив фотоаппарата, пыталась запечатлеть прекрасную южную природу. Женщина внимательно осматривала всё, что её окружало, потом закрывала глаза, как будто пыталась в памяти зафиксировать увиденное.

На соседней скамейке, метрах в десяти от неё расположилось в полном сборе «святое семейство»: элегантная интеллигентного вида женщина, примерно сорока пяти – пятидесяти лет, в широкополой шляпе, украшенной искусственной магнолией, симпатичный кареглазый мужчина с красиво седеющими висками, а с ними рядом – молодая пара с детской коляской. Молодые, видимо, куда-то очень спешили. Мама малыша – Азалия (именно так называл свою жену молодой человек) давала последние наставления бабушке – даме в красивой шляпе. По их поведению было понятно, что в данный момент молодые родители спешили вырваться на волю в долгожданную «увольнительную», с лёгкой душой оставляя своё драгоценное чадо на надёжных предков.

Дарья Михайловна опять закрыла глаза, теперь она ощущала лёгкое дуновение ветерка, слышала шелест листьев. Женщина невольно стала свидетельницей беседы людей, сидящих невдалеке. Ей показался знакомым приятный тембр женского грудного голоса. Дарья Михайловна открыла глаза, внимательно посмотрела на симпатичную пару. В этот момент дама чётко произнесла: «Вовчик, достань из моей сумочки носовой платок, я хочу вытереть Юрочке носик». Мужчина, тут же исполнив просьбу, протянул женщине платочек и произнёс: «На, Лета, держи».

От неожиданности Дарья Михайловна привстала, напряглась. Таких совпадений быть не может! Это они: Виолетта и Володя Чернокужниковы! Но как это понимать? Они вместе? Тогда вся воинская часть скорбела по поводу их развода, ведь все знали об их большой любви и тем трагичнее воспринимали их разрыв.

Потом была волнительная встреча людей, которые не виделись четверть столетия. Теперь же, здесь – в тёплом благодатном краю их объединяли дорогие сердцу воспоминания, которые сегодня напомнили прекрасный период их жизни – молодость. В гостях у Владимира и Виолетты Дарья Михайловна узнала о том, как дальше сложились их судьбы после развода.

Лейтенант на новом месте службы был очарован незамужней тридцатилетней буфетчицей Мариной. Красавица-одесситка тоже недолго была одна, ровно через год она вышла замуж за капитана второго ранга. Ещё через год родилась дочь Азалия. Любила ли она бравого капитана, она и сама толком не знала: хотелось семьи, стабильности и очень-очень – детей. Виолетта прожила с капитаном только 5 лет: её супруг трагически погиб в автокатастрофе.

Чернокужников, окончательно спившись, был уволен из рядов Советской армии, да и жене Марине он таким оказался не нужен. Приехав к старенькой тётке в родную Одессу, понимая, что гибнет, не обладая достаточной решимостью, чтобы противостоять пороку и укрепить жизненные ценности, он приложил все усилия, чтобы разыскать свою Лету, женщину, которую все эти годы помнил и продолжал любить. Через паспортный стол разыскал родителей Виолетты. Узнав, что она овдовела и одна растит дочь, на следующий день явился к ней с огромным букетом алых роз и упал перед любимой на колени. Просил о помощи. Ведь на всём белом свете у него не было ближе и роднее человека. Увидев Вовчика в затрапезном состоянии плоти и духа, Виолетта отреагировала на его «исповедь» чисто по-женски: дала волю слезам. Нахлынувшие воспоминания рвали душу на части. Вмиг вспомнилось всё: и небогатая свадьба, и наспех бабушкой перешитый из маминого платья подвенечный наряд, и счастливое, трепетное начало их совместной жизни в военном городке. А сейчас, что с ним случилось? С её Вовчиком? Глядя на него, сегодняшнего, она понимала причину трагедии его жизни – выхолощенное чувство мужского начала, а взамен – ощущение бессилия и несостоятельности. Как стебли выюнка, в женщине переплелись два чувства: жалость и любовь.

Но именно любовь подвигла Виолетту на стезю спасения прежде любимого, а сейчас опустившегося страдальца и потому для

неё – вдвойне дорогого человека. Она усиленно думала, как ему помочь, чтобы вывести потерянного в пространстве и времени несчастного Вовчика из замкнутого круга отрешённости, психологического коллапса. Лечение от алкоголизма, психологическая поддержка, нежность и забота любящей женщины сделали своё дело. Вскоре Владимир обрёл душевное равновесие и покой. Жизнь перед ним ставила новые цели и задачи, радикально отсекая устоявшиеся мерзкие привычки: он менялся на глазах, теперь его окружали две «нимфы» с волшебными прекрасными цветочными именами. Они приняли его, поверили ему! И подорвать их веру в счастливое будущее их семьи он просто не имел права.

Странно, но вопреки всем законам генетики (обычно дочь больше похожа на отца, а сын – на мать) дочь Виолетты – Азалия была, как две капли воды, похожа только на свою мать. Глядя каждый раз на пятилетнюю девочку, Владимир видел в чертах лица Азалии отражение Леты и больше ничьё. Теперь он был полноправным членом вновь сложившейся семьи, чувствовал свою «нужность», принимал активное участие во всех судьбоносных событиях их маленькой, но сплочённой семьи. Он сумел расположить к себе душу девочки, стараясь быть для неё достойным отцом. А Виолетта всё-таки стала профессиональной певицей! Правда, не на большой столичной сцене, как мечталось, а в областной филармонии, что тоже неплохо.

В настоящее время Володя и Виолетта – счастливая семейная пара, которая помогает дочери Азалии и зятю Сергею воспитывать внука Юрочку. Виолетта по-прежнему начинает своё утро с замысловатой распевки: «Ля-а-па-а-тря ля-де-о...», а Вовчик, приготовив кофе для себя и Леточки, с чувством выполненного долга, отправляется на службу.

Дарья Михайловна, сидя в купе поезда, под монотонный стук колёс размышляла: «Какую приятную новость я везу! Всем нашим знакомым обязательно поведаю о такой невероятной и счастливой истории любви Владимира и Виолетты. Как все будут рады, что они опять вместе! Поистине, любовь – творит чудеса!».

СИЗЯЯ ГОЛУБКА

В Киев еду всегда с большим удовольствием. Люблю этот город. Для меня он, как хороший друг: скуаю, если долго не вижу. В электричке тепло и комфортно, ритмичное покачивание поезда убаюкивает, умиротворяет. После недели, заполненной важными делами и событиями, это путешествие воспринимается как подарок судьбы. Есть время подумать о будущем, осмыслить прошлое. Воспоминания благотворно влияют на моё душевное состояние, дают чудесную возможность перенестись в другое измерение, где время и место позволяют мысленно пребывать в прошлом и будущем. Планирую деловые встречи, предвкушаю приятное свидание с родными.

Я закрываю глаза, и перед моим внутренним взором мелькают, как на экране, фрагменты прошлой жизни: юность, Киев, учёба в университете им. Т. Шевченко. Главный красный корпус с монументальными восемью колоннами, исполненный в стиле классицизма, – гордость тех, кому посчастливилось учиться в этих стенах. Память вывела на «экран» один забавный случай: однажды, опоздав на лекцию, долго не могла найти нужную аудиторию. Два раза обойдя все аудитории на этаже, наконец-то, поняла, что можно бесконечно ходить по периметру хитромудрого архитектурного творения Винченцо Беретти. А жёлтый корпус был нашей филологической колыбелью.

Великолепный парк напротив университетских зданий с величественным памятником Кобзарю в период летней сессии с множеством разлогих лавочек напоминал густонаселённые островки разных птичьих стай. По «парящей» в воздухе терминологии можно было определить, «птицы», какого «полёта» там располагались: физики или химики, филологи или юристы, экономисты или историки. После занятий садилась на 17-й троллейбус и напрямиком ехала на Чоколовку. Там я жила.

Резкий толчок поезда прерывает мои воспоминания. Станция Шепетовка. В вагоне тихо. Мои спутники, кое-как примостившись, мирно спят. В бархатной тишине ночи льются, переливаются звуки, напоминающие звуки фисгармонии, которые при каждом вдохе и выдохе исходят от утомлённых за день людей. Но вот двери открываются, – и громогласная толпа шумно и беспардонно врывается в мирное безмятежное пространство. Среди множества вошедших пассажиров приметно выделяется одна парочка: он – молодой мужчина субтильного телосложения в потёртой кожаной куртке (на все сезоны и случаи жизни) с печатью развязности и самодовольства на смуглом лице, с постоянно бегающими масляными чёрными глазками. Она – курносая невысокая рыжеволосая женщина, одежда и поведение которой позволяют о ней судить как о неопрятной и легкомысленной персоне: измятые джинсы, вероятно рождённые давненько в одном из подпольных кустарных мастерских Поднебесной, глубокий, как обморок, вырез цветастой блузки невольно притягивает к себе взгляд любого, кто случайно останавливает его на фигуре незнакомки. На ногах – выдавшие виды – бело-чёрные кроссовки. Лицо женщины выражает удовольствие и вечную радость жизни.

По их поведению, мимике, жестам, громким бравурным возгласам нетрудно догадаться об имевшем место накануне отъезда беспечального застолья. В купе прямо передо мной освободились места и «колоритные личности», разместив свои вещи, наконец-то, уселись. Она положила свою косматенькую рыжую головёнку на его плечо и, игриво заглянув ему в глаза, спросила:

– Ну, теперь расскажи, как ты со *своей* разобрался.

– Без проблем, сказал, шо сваливаю*. Куда и зачем ей знать необязательно. На дочуру бабки** буду высылать. Месяц, как откинулся***, бабло**** кончается. Пора брать быка за рога.

– Ну, а ты шо решила? – спросил он свою спутницу.

– А ты как думаешь? Пока *мой* будет ездить по заработкам, я

* Сваливать – сбежать, уезжать, удаляться (тюрем. жаргон).

** Бабки, – деньги (жаргон).

*** Откинулся – отбыл срок (тюрем. жаргон).

**** Бабки, бабло – деньги (жаргон).

буду жить с этой старой лахудрой под одной крышей? Да и мальцы меня с ума сведут: чуть что сбегают из дому. Все в батяню – любят мотаться. А я должна корячиться ещё и на огороде? Нашли дуру. Я шо совсем того? – Она покрутила известным жестом возле виска.

– Всё путём. Что ты – бикса* последняя? Поедешь со мной – заживём, раскручусь – рыжьём** завалю. Со мной не пропадёшь!

После этих слов голова дамы сердца сползла вниз по плечу мужчины и беззастенчиво впиалась в губы кавалера, видимо, полагая, что *этим* она достойно поблагодарила своего воздыхателя за многообещающие жизненные перспективы.

Реакция окружающих на столь страстный, неожиданный поцелуй была неоднозначной. Пожилая женщина добропорядочной наружности демонстративно отвернулась с взглядом, выражающим мысль: «Ну, что ты с них возьмёшь? Дебилы!». А симпатичный мужчина среднего возраста, как мне показалось, с большим запасом деликатности, сидящий около меня, лаконично заключил: «Пофигический взгляд и коварная улыбка!». Я поняла, что современная расхожая фраза была адресована рыжеволосой «фуррии», подруге несостоявшегося семьянина.

Увиденное заставило меня задуматься. Какая же у них была жизнь, которая сумела так изувечить общепринятые жизненные нормы и ценности, внедрить в сознание несусветные «идеалы»? Как из маленьких розовых младенцев, приходящих в этот мир с конкретной божественной миссией, эти люди превращаются в существа чудовища с дублёными душами: одна в бесстыдную обольстительницу чужого мужа и отъявленную бессердечную мать-кукушку; другой – в матёрого, закоренелого рецидивиста? Кто в этом виноват? Семья? Или общество, которое не сумело привить элементарные моральные качества? Горько, обидно, стыдно.

Остановка – Новоград-Волинский. Большая часть моего пути преодолена. Люди привычно толпятся возле выхода, спеша покинуть вагон. С улицы доносятся замечания проводников, возгласы-приветствия встречающих. Вскоре салон электропоезда заполня-

* «Бикса» – распутная женщина – (тюрем. жаргон).

** «Рыжьё» – золото, золотые изделия – (вор. жаргон).

ется новыми пассажирами, которые вежливо, с пониманием того, что глубокой ночью биологические часы каждого организма настроены на сон, располагаются мирно и тихо. В вагоне опять воцаряется тишина.

Сегодня я еду в Киев на литературную конференцию, остановлюсь у своих родных.

Мария Андреевна – жена моего дяди как радушная хозяйка всегда с нетерпением ждёт моего появления. А я в свою очередь также желаю её порадовать: заранее припасая нехитрые подарки, везу в столицу свои лесные трофеи: баночки аппетитных маринованных грибов, багряные плоды сухого шиповника, ароматное земляничное варенье. Очень хочется сделать приятное доброй пожилой женщине, которую я знаю больше сорока лет. Когда-то в годы моей юности дядя Петя (именно так тепло, по-домашнему, его называли все наши родственники) любезно предоставил мне, студентке университета, свой кров в маленькой «хрущёвке» с видом на площадь Космонавтов. Тогда его семья состояла из пяти человек: его – главы семейства – передовика производства, орденосца, уважаемого бригадира сварщиков, известного в 70-е годы института им. Патона, его жены Марии Андреевны – первоклассной швеи, отличной хозяйки и их двоих детей-школьников – Саша и Наташи. А в комнате, что поменьше, жила старенькая баба Хима, которая нуждалась в постоянном уходе. Как мы все там помещались? Одному Богу известно. Но тогда многие семьи жили по принципу: «в тесноте, да не в обиде». Недаром в те годы популярным атрибутом интерьера любой квартиры были спасительные – на все случаи жизни (ноу-хау) – алюминиевые кровати-раскладушки. Их лёгкость и мобильность в использовании позволяли сообразительному человеческому разуму на ночь располагать их в любой точке квартиры: в коридоре, в кухне, а в летнее время – на балконе. Мне как гостье предоставлялась старенькая аккуратная тахта. А мой двоюродный брат Саша с превеликим удовольствием отправлялся на ночь в кухню, где мог беспрепятственно читать до полуночи, никому не мешая. Вот такие были времена. И – такие люди!

Я всегда восхищалась умением тётки успевать делать за день множество различных дел: работа в ателье, уход за больной бабой Химой, уборка, стирка, приготовление еды, забота о детях. Как она могла всё это совмещать? Но не только трудолюбие Марии Андреевны давало повод относиться к ней с глубоким уважением: многие женщины в своих семьях – хорошие жёны и хозяйки. Поразительно то, что она когда-то, не колеблясь, приняла предложение руки и сердца мужчины «с двойным прицепом», пережившего семейную драму, и стала матерью сразу для двоих чужих детей? Да, да! Не только хорошей женой, но и любящей, внимательной и заботливой мамой! И только несколько лет назад, когда я уже сама вошла в почтенный возраст, однажды в доверительной беседе с тёткой я узнала о том, что тогда в семье не всё складывалось гладко. Это сейчас в подобных ситуациях можно прибегнуть к помощи психологов, а в 70-е такой практики просто не существовало. Период адаптации к новым условиям жизни для всех членов семьи проходил болезненно, и только, благодаря терпению и женской мудрости, постепенно наладились благоприятные, надлежащие отношения в семье. Совместные прогулки по воскресеньям, поездки на море с детьми на собственной машине, празднование семейных дат – вскоре сплотили и сдружили семейный коллектив. И в этом есть несомненная заслуга женщины, добровольно принявшей ответственность за здоровье и воспитание детей любимого мужчины. И чем дольше я живу, тем больше убеждаюсь в том, что такие люди, как мой дядя Петя и Мария Андреевна, пришли в этот мир с почётной миссией – на примере своей жизни показать остальным, как бережно, с большой любовью можно воссоздать, разбитое когда-то на мелкие кусочки человеческое счастье.

Именно они в трудные 90-е протянули мне спасительную руку помощи. Тогда все выживали как могли: одни ударились в стихийную торговлю, стали «челноками», другие затевали немислимые финансовые аферы, бессовестно грабя своих же соотечественников, третьи, нутром послабее, разочаровавшись во всём, впали в депрессию и начали спиваться. А что оставалось делать мне? Матери двоих детей-подростков, преподавателю института, не получавшей зарплату 3-4 месяца, притом растившей детей без

мужа? Нет! Речь идёт не о деньгах. Иногда отчаявшемуся человеку во стократ бывает важнее сочувствие со стороны близких, нежели бездушная материальная подачка. Тёплое душевное общение, их мудрые советы оказывали мне сильную моральную поддержку в решении различных бытовых проблем и преодолении жизненных трудностей. Мои дорогие киевляне, как могли, старались облегчить участь моей семьи. Из гостей я обычно возвращалась домой с сумкой полной овощных консервов, фруктов, яиц. Дяде Пете перешёл по наследству домик его матери в Березани, где теперь большую часть года пребывали супруги и успешно вели хозяйство, а любимую племянницу щедро одаривали, чем могли.

Но время неумолимо. Годы пролетели. И сегодня уже нет дяди, рано ушёл из жизни и его сын Саша. Моя сестра Наташа уже сама бабушка, живёт с мужем в собственном доме под Киевом. Марии Андреевне перевалило за 80, пришлось поменять бывшую квартиру с 5-го этажа на 1-й этаж в соседнем доме: дом без лифта, ходить по ступенькам стало нелегко. Несмотря на солидный возраст, у неё прекрасная память, общение с ней по-прежнему приносит большое удовольствие. После традиционных приветственных поцелуев – бесконечные рассказы о жизненных перипетиях, о здоровье, о планах на лето, об общих родных и знакомых. Это встреча двух близких по духу людей. Меня всегда поражали мудрость и справедливость её суждений, врождённый такт. Наговорившись вдоволь, укладывались спать за полночь. То ли аура в тёткиной квартире была какая-то благоприятная, то ли общение с доброжелательным человеком оставляло благостное впечатление, но по приезду я спала на новом месте крепким и здоровым сном.

Дальнейшее моё повествование пойдёт о необычайном утре, которое запомнилось мне на всю жизнь.

– Ну, а тебе что тут надо? А ну-ка пошёл вон! Нахал! Ты уже наелся. Дай же и ей, бедненькой поклевать! А ты будь посмелее. Иди сюда! Вот так. Ключ, ключ, моя хорошая.

Сквозь сон слышу загадочный трогательный монолог тётки. Моё сознание медленно освобождается от власти Морфея. Со сна не сразу понимаю происходящее: кому так эмоционально адресует старушка свою речь и кого так рьяно защищает? Любопытство бе-

рёт верх. Я встаю с постели и осторожно босиком ступаю по полу, направляясь в кухню, тихонько подкрадываюсь к косяку кухонной двери – ближе к арене действия, с удовольствием наблюдаю за происходящим. Увиденное, – не может не растрогать. Увлекательнейшая картинка! Мария Андреевна, едва встав с постели, накинув на себя лёгкий байковый халатик, у раскрытого кухонного окна кормит голубей. На подоконнике блюдечко с крупой и крошками хлеба. В её правой руке маленький прутик. Тут же на ум приходит крылатое выражение «...и кнутом, и пряником». Классический пример «воспитания!» И кого? Красивых сизаночек, грациозных горлиц, достойных кисти самого Пабло Пикассо! Но вряд ли старушка, отгоняя прутиком «нахала», понимает, что она так «грубо» унижает достоинство привилегированной птицы – символа мира. Зато добрая старая женщина знает, что голуби голодны, и она спешит их накормить. А так как занимается она этой «благотворительностью» уже несколько лет, то птицы стали совершенно ручными: их можно погладить рукой, переместить с одного места на другое. Иногда наглых и завистливых «обжор» она ругает, нерасторопных и несмелых – журит.

У каждой из пернатых есть своё имя или прозвище, подсказанное их повадками: красивый, «благородных кровей» – черно-головой Султан с венценосным хохолком на голове, дородная белогрудая голубка Маня, молоденький смиренный голубок Нафаня, нахал и беспредельщик – Урка. Его чаще всего приходится «воспитывать» прутиком. Однако есть среди всей этой пернатой братии особенно любимые, которых хозяйка предпочла всем остальным – это парочка голубков с обмороженными лапками, на языке Марии Андреевны, – «голубки-калечки». Она старается накормить их в первую очередь. Поэтому каждое утро нового дня традиционно начинается с опеки самых больных и слабых. Хозяйка установила непреложный справедливый закон – сначала едят «голубки-калечки», потом – остальные нахлебники. Истинной любимицей старушки является сизая голубка. Мария Андреевна с любовью называет её – «Сизаночка». Я с удовольствием наблюдаю за происходящим и внезапно ловлю себя на поразительной мысли: моя тётка со стороны сама походит на сизую голубку: гладкозачёсанные, абсолютно седые волосы, каре-серые выразитель-

ные глаза, да и двигается она, прихрамывая – (очень болит когда-то сломанная нога), точно так же, как её пернатая фаворитка.

Удовлетворив своё любопытство и не нарушив утренний ритуал птичьей трапезы и при этом не выдав своё присутствие в дверном проёме, опять возвращаюсь в тёплую постель. Ещё очень рано, могу ещё полежать. Но мне уже не заснуть. Мысли наматываются на могучий вал памяти и расширяют рамки прошлого и настоящего. На стене комнаты, в которой я нахожусь, висит большой портрет дяди Пети, рядом – фотография безвременно ушедшего из жизни – сына Саши. На серванте на почётном месте в рамках стоят фотографии внуков и правнуков. Бабушка с упоением рассказывает об их успехах. Огромным событием по своей значимости является приезд к ней в гости из далёкой Америки её любимого внука Андрюши с семьёй. Видимо, и сейчас между её живыми близкими людьми и теми, кто уже «ушёл», эта добрая старая женщина служит соединительным мостиком, продолжая объединять и оберегать незыблемость её драгоценной семьи, собранной по кусочкам и склеенной, как разбитую любимую чашку.

Есть такое понятие – «супружеская верность». Так вот, в этой семье это понятие имело несколько иной – расширенный смысл. Оно предполагало не только отсутствие супружеской измены как таковой, но являло собой гармонию в отношениях между мужем и женой как вполне равноправных партнёров по брачному союзу. Приятно было находиться в их обществе: обстоятельные беседы, приветливость и благожелательность в отношениях создавали такой микроклимат, что забежавшему «на огонёк» родственнику или другу, не хотелось покидать уютный тёплый дом и главное – радушных хозяев. Безусловно, главой семьи был дядя Петя, но ловкой и гибкой «шеей» – Мария Андреевна.

Больше семи лет болел дядя Петя, из них пять лет нуждался в постоянном уходе. За эти годы я ни разу не слышала от тёти жалоб на судьбу. Уход за тяжелобольным человеком – сродни подвигу для того, кто ухаживает за ним. И только те люди способны оценить жертвенность, великодушие и самоотречение от собственных интересов «няни», кто сам испил эту чашу. Не все «сдают на отлично» этот Божий экзамен.

Незаметно пролетели несколько дней моего пребывания в столице – содержательных, с уплотнённым графиком различных встреч и событий. И в последний вечер перед дорогой в сердечной беседе с Марией Андреевной я вдруг уловила в её речи не свойственную ей грустную интонацию, а её взгляд выражал глубокую печаль. Она еле выдавила из себя: «Знаешь, я, наверное, скоро умру, sny какие-то снятся плохие, но самое главное – умерла моя Сизаночка. Умерла на моих руках, значит и мне осталось недолго...». Я пыталась возражать. Что обычно можно сказать в таких случаях? Самое страшное было то, что я понимала, что она выражает нелицеприятные, но истинные суждения. И помолчав, тётя добавила: «Буду Боженьке молиться, чтобы послал мне лёгкую кончину. Не хочу быть в тягость дочке и внукам. А ещё, хочу умереть в любое время года, но только не зимой: мне всегда жаль кладбищенских рабочих, которым приходится в лютый мороз долбить мёрзлую землю».

И когда я уже сидела в вагоне поезда, и за окном медленно проплыл перрон, я вдруг вспомнила наш вчерашний разговор. Неотступно гнала навязчивую мысль: «Неужели я видела Марию Андреевну в последний раз?». Но умом понимала, что в её возрасте это не только возможно, но и неизбежно. От неприятного предчувствия защемило сердце.

Резкий междугородний телефонный звонок разбудил меня. Звонила моя сестра Наташа из Киева. Она лаконично сообщила мне прискорбную новость: вчера, 17 апреля, под утро скончалась её мама. Я спросила, при каких обстоятельствах она умерла. Наташа ответила, что её мама умерла тихо и спокойно в своей постели. До последнего дня была на своих ногах. С вечера помылась, помолилась и легла спать.

А я подумала: «Моя дорогая тётя, Сизая Голубка, моя мудрая собеседница с большим отзывчивым сердцем и необыкновенной судьбой! Ты честно и благодушно жила и так же достойно покинула этот мир, уйдя из жизни так, как сама желала. Видно, у Бога заслужила».

А что заслужим мы?

ВАЛЕНКИ

Посвящается моим современникам в назидание отстаивать, ценить и сохранять мир.

Мой дорогой внимательный читатель! Хочется думать, что эта невыдуманная история из моей жизни, возможно, поможет Вам не только лучше понять своеобразный душевный мир ребёнка – маленького человека, но, прежде всего, пересмотреть и переосмыслить стремительные изменения, связанные с историческим прошлым и настоящим временем, в котором мы живём.

Было это давно. Маршем III-го Рейха прокатилась по всей Европе жесточайшая война и осела в советских учебниках по истории под названием – Великая Отечественная (1941-1945 гг). Люди, уставшие от жестокого лихолетья, жадно пытались наверстать упущенное, восполнить дефицит радости, отнятой пятью годами всенародных страданий. Стали особенно популярными коллективный отдых на природе, именовавшийся «маёвками», празднование различных дат в тесной компании соседей и друзей – непременно в складчину. Кроме всего этого, чуть ли не в каждом дворе, на прочно сколоченных деревянных сценах, по воскресеньям проходили импровизированные концерты, в которых участие принимали все, кому не лень: от несмышлёных малышей, читающих популярные четверостишия: «Наша Таня громко плачет»... до чувственно-страстной игры «артистов» разных возрастов, имитирующих игру популярных киноактёров того времени.

Но главной послевоенной отрадой и истинным удовольствием были гостевые поездки к родственникам и друзьям. Война приучила людей к кочевому образу жизни, частому передвижению. Вот и сейчас: одни из них – по армейской привычке – путешествовали с военным вещмешком за спиной, другие «гражданские

лица» – с небольшими коричневыми чемоданами средней величины. Теперь, когда, наконец, человек завоевал право на оседлый образ жизни, сама собой отпала необходимость мыкаться по свету с тюками и баулами, а привычка не сидеть на одном месте – осталась. Крылья отстрадавших душ распрямились, и желание увидеть мир в спокойном его очаровании завладело многими утомлёнными сердцами.

Родители маленькой Риты – бывшие фронтовики, знавшие войну не понаслышке, в прошлом прошедшие в составе Третьего Украинского фронта всю Европу, привыкшие к любым условиям жизни, часто переезжали с места на место. Отец – кадровый офицер. В силу своей профессии и в мирное время привык покоряться приказам, а, значит, самому себе не принадлежать. Ритина мама в прошлом – тоже военная – сержант медицинской службы, теперь же – верная жена военного, следовала за мужем как ниточка за иголкой. Поэтому настоящим счастьем была для семьи поездка к родственникам в Москву в декабре 1951-го не по приказу, а по собственной волюшке! Поездка в столицу для родителей девочки всегда ассоциировалась с большим праздником. Масштабность мегаполиса поражала их воображение: море людей, широта и красота новых, вновь отстроенных улиц, различные музеи, театры, Красная площадь, Третьяковская галерея...

В этом столичном городе жила в маленькой коммунальной квартире на Шаболовке семья бригадира строительной бригады Ивана Барина. Его жена Нюра – родная сестра Ритиной мамы, добрая, гостеприимная хозяйка и их восьмилетний сын Коля радушно встретили родственников с Украины. Всего в коммуналке проживало три семьи. Сосуществование обитателей квартиры носило мирный и культурный характер и имело тому веское подтверждение: все жильцы называли друг друга исключительно на «вы» и по имени-отчеству. Никакого панибратства! Чем очень гордились.

Но мой рассказ о другом. Речь пойдёт о случае неординарном, судьбоносном не только для маленькой Риты, но и в глобальном смысле – для всех детей, рождённых и выросших в послевоенное время. Подобных прецедентов, которые бы отразили в детском

сознании взрослую суровую реальность людской трагедии, порождённую войной, было много. Вот одна из них.

Киевский вокзал в Москве напоминает муравейник: людей невпроворот, носильщики в длинных фартуках с медными нагрудными значками громко выкрикивают: «Кому носильщика!? Кому вещи поднести?!». Многосотенная толпа, только что вывалившаяся из прибывшего в столицу поезда, бурлит и мощным плотным потоком устремляется к зданию вокзала, затем к привокзальной площади. Люди спешат вырваться из общей толчеи и продолжить дальше свой путь.

Но вот движение людской лавины приостанавливается, впереди слышны возгласы: «Осторожно, впереди инвалид, не напирайте!». Толпа учтиво сдерживает напор, бурный людской поток вмиг превращается в тихий послушный ручеёк. Рита сидит на плечах отца поверх вещмешка, поэтому хорошо видит всё происходящее впереди. Она с нескрываемым детским любопытством воспринимает необычную картину. Приезжие заботливо ограничивают пространство вокруг странной фигуры человека, сидящего на деревянной колёсной платформочке и энергично производящего маховые отталкивающие от земли движения руками, на которых одеты потёртые грубые чёрные кожаные перчатки. С высоты папиного роста тёмная фигура безногого инвалида кажется Рите маленькой и неуклюжей. Увиденное поражает сознание малышки, в её душе рождается чувство жалости к этому незнакомому человеку, она не способна понять причину необычности обезображенного человеческого тела, несоответствие его частей в привычном его виде.

С силой отталкиваясь от земли, безногий богатырь движется в общем людском потоке. На нём военная потёртая телогрейка, за плечами небольшой вещмешок. Из-под серой шапки-ушанки выбивается седой кудрявый чуб. Лицо его молодое, а выразительные голубые глаза выражают вечную тоску и обречённость. Снег затрудняет его движение. Девочка молча наблюдает за действиями человека внизу, но вот она медленно наклоняется к уху отца и вкрадчиво шёпотом спрашивает: «Папа, почему дядя без ног?». Отец так же тихо ей отвечает: «Дядя потерял ноги на фронте». Ла-

коничный ответ отца окончательно ставит девочку в тупик. Столько всего непонятого для неё в этой фразе! «Как можно потерять ноги? Ведь они не пристёгиваются? Не понимаю», – думает Рита. Её маленький жизненный опыт не позволяет ей сразу понять и правильно осмыслить увиденное.

Вечером, познакомившись с родственниками за праздничным столом, сидя на диване у папы на руках, Рита просит объяснить, что значит выражение – «потерять ноги». Значение слов «фронт» и «инвалид» она знает. Девочка часто слышала, как бабушка говорила: «Твои мама и папа были на *фронте*. Слава Богу, мои дети вернулись живыми с *фронта*, но двое из них – стали *инвалидами*». Девочка знает, что «фронт» – это «война». А «инвалид» – это покалеченный человек. Целый вечер девчушка задаёт не совсем детские вопросы: «Почему отрезали дяде ноги?», «Кто это сделал?», «А с кем живёт этот дядя?», «Кто ему готовит кушать?», «Как он садится в поезд или в автобус?».

Сегодня малышка долго не может уснуть. Перед её глазами вновь и вновь оживает невероятно жуткое вокзальное происшествие. И засыпая на маленькой кушетке, она совсем по-детски резюмирует: «Война и фашисты – плохие, на войне убивают и калечат людей, а мир – хороший и добрый! И все люди – с ногами. Пусть всегда будет мир!». Чувство сострадания к незнакомому увечному человеку порождает у ребёнка тихие чистосердечные слёзы, которые она кулачком неотступно растирает по щёчкам и искренне желает незнакомому безному седому дяде с молодым лицом и грустными глазами найти верных друзей, которые бы во всём ему помогали. Морфей заботливо окутывает малышку тонкой сонной пеленой.

На следующий день мама с тётёй Нюрой отправились за покупками, папа поехал навестить своего сослуживца, дядя Ваня рано ушёл на работу. Маленькой Рите не скучно с двоюродным братом Колей: сначала он показывал сестрёнке альбом с фотографиями, потом они рисовали настоящими цветными карандашами. Коля учился в первом классе и перед младшей сестрёнкой гордо демонстрировал свои школьные познания. Он несколько раз подряд усердно водя указательным пальцем под словами на карандашной коробке, нарочито громко и чётко прочёл: «Ка-ран-да-ши, так-ти-

ка, фаб-ри-ка и-ме-ни Сак-ко и Ван-цет-ти». Услышанные слова для маленькой Риты были уж очень мудрёными, но она не хотела показаться перед старшим братом несмышлёной малышкой. И внимательно следя за чтением брата, она утвердительно кивала головой, как бы подтверждая правильность и достоверность информации. А позже мальчик познакомил сестрёнку с обитателями квартиры. И когда Ритина мама возвратилась домой с покупками, она нашла детей, чинно сидящих за столом и пьющих чай с баранками в гостях у соседки по квартире тёти Маши.

Одна из покупок предназначалась для Риты. Это были белые фетровые валенки. Они были щегольски нарядные, аккуратные, совсем не похожие на те – серые, твёрдые и грубые, которые раньше носила Рита. Мама сняла с дочкиных ног старенькие расхожие ботиночки, заменяющие в данной обстановке комнатные тапочки и примерила обновку. Валенки пришлись впору! Радости девочки не было предела: она – то выставляла поочерёдно ножки вперёд, любясь новой обувкой, то резво и весело проносила вдоль комнаты, останавливаясь возле большого шкафа с зеркалом во весь рост и разглядывала обновку во всех её всевозможных ракурсах. Под общие возгласы одобрения взрослых девочка ещё больше забавлялась и веселилась. Примерка закончилась захватской пляской малышки под популярную в те времена песню Лидии Руслановой «Валенки, валенки, да не подшиты стареньки...», которую с превеликим удовольствием, ритмично похлопывая в ладоши, исполнили тётя Нюра и Ритина мама. Представление закончилось громкими аплодисментами. Снять обворожительные валенки с плясуньи удалось только перед сном.

Быстро пробежали дни в гостеприимном семействе. Завтра отъезд. Мама собирает и складывает вещи, Рита участливо подаёт свою куколку-голыша, в общем ворохе вещей замечает свои новые валенки. И когда мама выходит на кухню, она спешно обувает их прямо на ботиночки. Девочка подбегает к шифоньеру с зеркалом, кружась и притопывая, любитесь своим отражением. Вдоволь набегавшись и наигравшись, она садится на маленькую Колину табуреточку и пытается снять жаркую обувку. Но не тут-то было! Валенки, обутые прямо на ботинки, плотно сидят на ноге.

Девочка зовёт на помощь брата, но он, промучившись с ней некоторое время, только разводит руками.

Взрослые возвратились с работы домой, мама с тётей Нюрой накрывают на стол. Наконец, вся семья в сборе. Хозяйка зовёт к столу. Дети за ширмой продолжают пыхтеть над невыполнимой задачей: снять шикарные валеночки не так-то просто. Рита из последних сил сдерживается, чтобы не разреветься. В нелёгкий процесс по освобождению ног из двойного плена – ботиночек и валенок вмешиваются взрослые. Сначала мама пытается снять плотно сидящие валенки, ещё вчера подарившие всем много радости и веселья. Потом – папа по-мужски, нетерпеливо, старается с силой стянуть их с ног несчастного ребёнка. Но всё напрасно. Валенки, подобно капкану, держат ноги в надёжном «плёну». Мама, упреждая возможные болезненные ощущения вследствие торопливых, грубых приёмов, применяемых отцом по освобождению дочкиных ног от коварных валенок, резко встаёт с дивана, властным жестом львицы, защищающей своего детёныша, отстраняет мужа от роли спасателя и очень серьёзно произносит: «А ну-ка, оставь её в покое! Ты ей ноги оторвёшь! Тут мы сами ничего не сделаем!». Потом глубокомысленно и не спеша произносит: «Надо подумать, что или кто нам может помочь».

Последствия папиного рвения быстро покончить, как он выражается, «с ерундой» и, «наконец, сесть за праздничный стол», – отпечатаны на Ритином лице: она смотрит на родителей широко открытыми от страха глазами: «Ну, если уж они, самые родные взрослые люди не могут ей помочь, то на кого ещё можно надеяться?».

Колиному папе тоже не терпится поскорее отметить отъезд дорогих гостей. Он участливо внедряется в процесс спасения племянницы-глупышки, прозрачно намекая, что без него тут точно не обойдутся. Дядя Ваня – известный в своём роде провокатор и шутник (но об этом девочка узнает только, когда станет взрослой), он с напускной небрежностью спрашивает: «Ну, Маргаритка, что валенки не снимаются? И что же мы будем делать?». Рита молчит, она опустила голову, прячет глаза, полные горячих слёз. Девочка выглядит совершенно несчастным существом. Пауза повисает

в воздухе грозным и непредсказуемым знаком вопроса. Маленькая девочка сидит на диване в байковом красненьком платьице со сбившимся на голове набок бантом, теперь уже – в *ненавистных* валенках и продолжает безутешно лить слёзы. И чем дольше длится процедура *освобождения*, тем громче и надрывнее плачет ребёнок. Её несчастным ножкам жарко, как в печке.

А дядя Ваня, как кажется малышке, вполне серьёзно продолжает: «Что ж, валенки не снимаются? Выход один – отрезать ноги». Что тут началось? До этих слов Рита ещё как-то справлялась со своими эмоциями, растирала по лицу кулачками слёзы, тихо всхлипывая и иногда мелодично подвывая. Но когда до её детского сознания дошло страшное значение дядиных слов – с перспективой остаться без ног, как тот военный дядя на колёсиках, которого она видела на вокзале, Рита залилась диким, не плачем – а таким громогласным рёвом, что все взрослые испугались не на шутку. Мама схватила на руки дочку, пытаясь как-то успокоить бедное дитя, но девочка не слыхала её слов, она рыдала надрывно не переставая. Буквально, влетевшая из кухни в комнату тётя Нюра, многократно крестясь, завопила: «Господи, и что ж вы тут такое делаете с ребёнком, что всех жильцов перепугали? Чего она ревёт? Что случилось?».

Через минуту тётя Нюра была введена родственниками в курс дела. Она со знанием дела приняла позу – «руки в боки», внимательно посмотрела на злосчастные ноги-валенки и уверенно (как будто она всю жизнь только тем и занималась, что снимала с незадачливых оголтелых детей тесные валенки), решительно заявила: «Снимем! Если не снимем – разрежем валенки. Риточка, золотце, прекрати плакать! Спасём мы твои ножки! Ваня, носи большие ножницы». Подумав, тихо добавила: «На всякий случай». Пришлось внятно объяснять ревущему белугой ребёнку, что резать будут не ноги, а – валенки. Всем взрослым до слёз было жаль девочку, да не менее жаль и красивые, по-городскому щегольские, а, по выражению дяди Вани – *фартовые* валеночки, которые в послевоенном бедном мире – большая редкость и роскошь. Разрежем, – и прощай радость! Вот тебе и «валенки, валенки, ах, да не подшиты стареньки»... Тут уж и нечего будет подшивать.

У папы не выдерживают нервы, он уходит на кухню курить. Дядю Ваню тётя Нюра сама выгоняет со словами: «Прошу соблюдать спокойствие! Слабонервных прошу покинуть помещение!». Многозначительно добавляет вслед удаляющемуся благоверному: «Иди, иди, Ваня: всё что мог, ты уже сделал!». Брат Коля, хотя и всей душой сочувствует сестрёнке, но, во избежание непредвиденных последствий операции «Валенки, снимайтесь!», держится поодаль от «театра действий», смиренно сидит за столом. Расстроенная в конец мама на чём свет клянёт себя за то, что купила «такую беду».

Тётя Нюра и мама успокаивают Риту *умными речами*. Они обещают малышке непременно счастливый исход дела по спасению ног. Но девочка многозначительно косится на большие ножницы, лежащие на диване, и... продолжает плакать. Тётя Нюра просит Колю убрать с глаз долой «хирургический инструмент». Ритин рёв переходит в ритмичное всхлипывание. Потом она терпеливо объясняет сыну Коле, что он должен помочь процессу избавления ножек его сестрёнки из «капкана»: ему нужно своей рукой нащупать внутри валенка маленький конец шнурка от ботиночка и легонько потянуть за него, затем, когда узелок будет развязан, слегка расширить шнуровку. Коля с большим усердием выполняет «инструкцию» мамы. Затем рука тётки нащупывает каблучок ботинка внутри валенка, берёт за основание подошвы и, производя неторопливые полукруговые ритмичные движения вниз, медленно опускает захваченный участок валенка. Все свидетели «операции» сосредоточены и серьёзны. Рита перестаёт плакать, внимательно следит за процессом избавления от злополучной обувки. Тишина.

Победа! Правая ножка освобождена! Успех вселяет надежду и девочка уже не плачет, только редкое всхлипывание напоминает о прошедшей великой трагедии в душе ребёнка. Второй валенок снимается быстрее (опыт – великое дело!).

Много лет ещё проживёт девочка Рита, она станет чьей-то женой, чьей-то мамой, чьей-то бабушкой. Постепенно уйдут из жизни все свидетели описанной мной истории, но всегда во все времена, своей не всегда счастливой, но интересной жизни, Рита будет помнить о молодом безногом седом инвалиде на московском вокзале, о незабываемом валеночном происшествии. И когда

она в дальнейшем будет слышать когда-либо очень популярную песню 40-х, 50-х годов «Валенки», каждый раз её ассоциативная память будет воссоздавать в малейших подробностях и деталях тот забавный, и очень поучительный для маленькой девочки случай в послевоенной густонаселённой коммунальной московской квартире на улице странного названия – «5-й Донской проезд».

Этот случай станет для неё большим и полезным уроком на всю жизнь. Она всегда будет ценить каждый свой прожитый день и помнить о том, что не все на свете люди могут ежедневно осуществлять свободу передвижения в пространстве самостоятельно, на собственных ногах. И ещё: она усвоит для себя такую важную истину: война – это величайшее в мире зло. И это для неё является совершенно очевидным: «Люди – разумные существа не должны воевать, они могут при обоюдном желании всегда договориться, для этого Господь сотворил их мыслящими. Откуда в некоторых из них – жажда крови, мести и алчности? Неужели так мала Земля, чтобы посягать на чужое? Где человеческий разум, интеллект, жизненный опыт верховного земного существа? В конце концов, как можно нарушать Божественный закон? С животной тупостью и неоправданной жестокостью отнимать у человека жизнь? Или обрекать его на земные (уверена, что – не вечные) мучения, лишая его частей тела? Разве простому смертному даётся такая власть: превращать молодого, сильного, красивого человека в безногого богатыря?»

А совсем недавно, бабушка Рита подумала: «Вот, если бы Главный Захватчик чужих земель в своём розовом детстве увидел бы то, что ей пришлось увидеть в послевоенной Москве на Киевском вокзале и его ноги однажды так же застряли бы в валенках-капканах, как у девочки Риты, то, возможно, история нашего и соседнего государства не имела бы таких неотвратимых последствий? А историческая судьба обеих держав была бы легче, счастливее и благополучнее? И не надо было бы собирать всем миром деньги на протезы украинским воинам-патриотам? А матерям из России не пришлось бы оплакивать не возвратившихся сыновей с «плановых учений»?»

ОДНОКЛАСНИКИ ИЛИ РУЧКА ОТ PIERRE CARDIN

«Что ещё я не поставила на стол?», – спрашивала себя, суетясь и кружась вокруг праздничного стола, как летняя рабочая пчёлка, уже немолодая, но ещё не потерявшая прежнего милостивого шарма, женщина. Она то и дело бросала оценивающий взгляд на стол, изобилующий её кулинарным искусством. Готовить она так же любила, как читать и писать.

Лёгкий макияж был сделан ещё с утра, и праздничное стильное платье совсем неплохо сидело на хозяйке, подчёркивая все её достоинства, хотя и располневшей фигуры, но не потерявшей контуры прежней статности. Нитка жемчуга на шее благородно дополняла образ, аккуратный неброский маникюр и золотые колечки на пальцах ухоженных рук подчёркивали интеллигентность их обладательницы. Сегодня именинница даже рискнула поменять свою привычную деловую причёску на более фривольную – ниспадающие локоны. Скажете: «Это уж слишком: в 65 и... локоны?!». Вовсе нет! Ну, во-первых, многолетний упорный педагогический труд и непростая судьба Ирины Александровны не смогли сломить её лирический настрой души и природный оптимизм. Это тот редчайший случай, когда обстоятельства бывают бессильны по той причине, что мягкость, нежность и женственность заложены в человеке на генетическом уровне. А, во-вторых, работа со студенческой молодёжью приучили её к небезразличному, повышенному вниманию к своей внешности. И хотя свечка солнцу не ровня*, но она всегда выглядела на все сто. Женщина любила красоту во всех её проявлениях, несмотря на возрастные издержки. В настоящее время она уже пребывала на заслуженном отдыхе и полностью отдавалась любимому увлечению – литературе. С удовольствием читала то, что не успела прочесть в прошлой,

* Восточная пословица.

занятой до краёв жизни, принимала участие в городских литературных вечерах.

Хозяйка ждала гостей. Сегодня состоится второй дубль её Дня рождения, который был отпразднован два дня назад в шикарном ресторане. Она торопилась закончить оформление праздничного стола, поэтому стремительно, подобно реактивному ястребку, проносилась по привычной «траектории полёта» – из гостиной через прихожую в кухню – и назад. Пробегая, она мельком бросала взгляд на своё отражение в зеркале на стене, придирчиво оценивая свой облик. Только ещё один, последний штрих в её внешности ждал своего завершения: об этом наглядно напоминали на месте чёлки три крупных бигуди.

Уже нашли своё достойное место на столе холодец, запечённая рыба, яркие салаты, симпатичные маринованные грибочки и разные домашние соленья.

«Ах, да! Напитки... Коньяк и шампанское. Бокалы, хрустальные рюмочки, салфетки. А фрукты, конфеты и торт пусть пока постоят на журнальном столике», – так негромко, как бы про себя, рассуждала именинница.

Сегодня к ней в гости придёт её одноклассник Витя Шелест, теперь – полковник в отставке. Он живёт в большом столичном городе, а здесь находится по случаю пребывания в гостях у своей мамы. И если говорить честно, то слово «одноклассник» для хозяйки дома – Ирины Александровны и сегодняшнего гостя, теперь уже – Виктора Николаевича, не совсем соответствует известному определению в толковом словаре, а вмещает в себя гораздо больший смысл. Причина в том, что госпожа Судьба, по-своему распорядившись, поставила отношения бывших ровесников на абсолютно другой человеческий уровень общения, соединив воедино их душевную связь общими болями и потерями.

Бывшая одноклассница готовила тёплый приём, прекрасно понимая, что некоторые моменты в общих воспоминаниях придётся корректно опустить, чтобы ненароком не напомнить дорогому гостю о трагических событиях его жизни, а значит, – не расстроить.

Сейчас, хлопоча у плиты, женщина вспоминала всё, что было связано в её жизни с Витей Шелестом. Хронология воспоминаний

начиналась с четвёртого класса, когда светловолосый голубоглазый мальчик впервые предстал перед всем классом. Сегодняшней распорядительнице застолья, а в прошлом просто – девочке Ире, на всю жизнь запомнился момент знакомства ровесников с Витей. Симпатичный парнишка с едва заметными смешными веснушками был одет в школьную форму серого цвета, фасон которой напоминал военное офицерское обмундирование: брюки и гимнастёрка, широкий ремень с красивой медной пряжкой. Мальчик был сыном военного, прибывшего на новое место службы. Во всём его облике чувствовалась подтянутость: брюки со стрелочками, аккуратно зачесанный на бочок пшеничный чуб, чего нельзя было сказать о других ровесниках, вихрастых, сорванцах, пренебрегающих дружбу с расчёской. Уже тогда мальчик казался маленьким офицером: был находчив, прилежен, дисциплинирован и самое главное – ответственно относился к любым поручениям, а в семье был надёжным старшим братом. Его братишка Коля был всегда заботливо присмотрен и защищён.

Ещё одно яркое воспоминание из далёкого детства навеял небольшой, висящий в прихожей натюрморт, – роскошный букет из белых ромашек.

Лето. Искристая полноводная река. Огромный зелёный луг, взрастивший густую шёлковую траву и крупные соцветия белых ромашек. Лазурное небо отражается в излучине полноводной Горыни. Сегодня на чудесной реке ликование и блаженство! Ребятишки плавают, загорают, играют в волейбол. На жёлтом песчаном берегу шумно, оживлённо. Пронзительные детские возгласы слышны далеко в округе. Тесное содружество горластых, шустрых и ловких связывает очень многое: один военный городок, одна школа, одна ледяная горка, один клуб и один дивный дремучий лес.

Витя, Борис и Костя – отличные пловцы, плывут брасом – это высший пилотаж. Подружки Ира, Лиля, Лариса умеют только по-собачьи и немного – по-морскому. Вот от берега отдаляется Ира, желая потешить своё самолюбие и привлечь внимание, заплывает дальше всех до «природных буйков», – сваленного и унесенного бурей почти на середину реки, дерева. Цель её достигнута: играющие в волейбол на берегу ребята, сначала удивлённо, потом

одобрительно реагируют на её смелую выходку. И вдруг девочка чувствует под ногами холодную мощную струю. Пробует достать дно. Увы! Его нет! Волнение порождает панический страх. Но она не зовёт друзей на помощь. И, стараясь скрыть свой испуг, она не паникует, а молча энергично барахтается, стараясь выплыть сама: ни за что не хочет предстать перед всей честной компанией слабой боягузкой.

Верная подружка Лариса волнуется на берегу, только она одна заметила, что Ирнин выпендрёж выходит за рамки обыкновенного фарса, она видит, что Ира совершает довольно интенсивные движения руками и ногами, но почему-то остаётся на одном месте. Теперь уже Лариса и Лиля что-то неистово кричат и машут руками, мол, возвращайся на берег! Но не тут-то было: Ира поздно поняла, что, кроме холодного подводного течения, в этом зыбком месте ещё имеется воронка-круговорот, которая немилосердно затягивает и обессиливает тело. Лариса, заметив неладное, просит старших ребят спасти незадачливую пловчиху. Мальчишки бросаются на помощь. Витя плывёт впереди всех, за ним – остальные ребята. Ира из последних сил едва держится на плаву, наконец, находит спасительное решение: она с силой отталкивается ногой от коряги затонувшего дерева и устремляется вперёд. И всё-таки выбирается из гиблого места! Мальчишки-спасатели помогают ей доплыть до желанной земной тверди. Девочка разочарована: жутко хотела перед всеми продемонстрировать свою смелость и удаль, а взамен получила всеобщую жалость и сострадание. Глупо... Лариса и её младшая сестра Наташа участливо принимают на берег дрожащую от холода пловчиху-неудачницу, спешат поскорее оттереть и накинуть на неё ситцевый халатик.

Вскоре отец Иры вышел в отставку, и их семья переехала жить в областной центр. Семьи Ларисы и Вити тоже переехали в этот же город. С этих пор в жизни бывших одноклассников возникла довольно длинная пауза в отношениях: большой город поглотил и раскидал по разным школам прежних друзей, раздвинул рамки нового общения.

Жизнь – калейдоскоп, состоящий из невероятно сложных перипетий Судьбы, а спутниками их есть радость и печаль, счастье и

горе, большая любовь и одиночество. И только по истечении времени понимаешь, как умно и органично Судьба объединила все осколки калейдоскопа в единый жизненный поток, каждый раз готовя и закаляя своего героя к новым испытаниям, таким образом, вырабатывая и укрепляя его жизненный иммунитет.

Уже, будучи замужем, Ира как-то случайно встретила в центре города маму Ларисы. Она поведала ей о том, что дочь учится в Киве на врача-стоматолога и собирается выходить замуж за однокурсника. Витя учится в военном училище. Наташа встречается с Витей и прозрачно намекнула, что свадьба тоже не за горами.

После окончания мединститута Лариса и её муж уже имели двух премиленьких карапузиков. Ира только в двадцать восемь родила сына. За пелёнками-распашонками некогда было налаживать дружбу, тем более в гости пригласить ни та, ни другая пара к себе не могли. Обе молодые семьи проживали с родителями в тесных квартирах. Иногда по выходным, гуляя с детьми, встречались в центральном парке.

Но проходило время, дети подрастали, семьи подруг, наконец, обзавелись собственной жилплощадью. Встречи стали частыми и дружелюбными. И когда у Иры родилась дочь, она с удовольствием взяла в кумовья свою лучшую школьную подружку. Между ними к тому времени установились тёплые отношения, и не было в мире ни для одной, ни для другой ближе и дороже наперсницы, вернее и преданней. На профессиональной ниве бывшие одноклассницы также не отставали друг от друга. Ира слыла добросовестным преподавателем в институте, Лариса была известна в городе как хороший врач-пародонтолог.

Но, к великому сожалению, личная жизнь у подруг не сложилась. Судьба подготовила им сходный вариант несчастливой замужества. После тринадцати лет совместной жизни, не выдержав пьянства, невнимания и равнодушия мужа к детям, Ирина сама подала на развод. Судебный процесс был болезненным и позорным. Бывший супруг, в отместку за предъявленный женой иск, сочинил и представил суду чудовищную ложь об отношениях в семье, как только мог, облил грязью и привселюдно обвалывал в дерьме когда-то горячо любимую девушку, верную спутницу жизни, мать сво-

их детей! Во время судебного заседания большим усилием воли Ирина сохраняла сдержанность, чтобы не расплакаться. Она была шокирована подлостью, предательством человека, который из-за собственного эгоизма, в заботе только о самом себе, одним махом разорвал на части судьбы сразу трёх людей, поставив стрелки жизненного времени для них на отметки – «до» и «после».

Говорят, одна беда не ходит. В шестилетнем возрасте дочка Ирины заболела серозным менингитом. Сколько слёз, нервов, недоспанных ночей выпало на долю женщины! Не было рядом с ней крепкого плеча мужа, настоящего мужчины. Это было только её – материнское горе.

Лариса тоже пережила семейную драму, разменяв квартиру, переехав с детьми в хрущёвку-двушку, навсегда распрощавшись с мужем. Но на этом её несчастья не закончились. Вскоре один за другим умерли её родители, через год – её бывший муж.

Страшное роковое стечение обстоятельств – многочисленные смерти близких людей нужно было выстрадать и пережить. Сыновья-подростки требовали постоянного контроля и внимания, но где взять время для безупречного воспитания, если, чтобы выжить, нужно было трудиться не на одной работе. Сестра Наташа жила не близко, чем могла, помогала, но, что говорить, у неё тоже своя семья, свои проблемы.

Ирина, по понятным только ей причинам, получала на детей мизерные алименты. Даже в этом проявлялась месть бывшего супруга, его совершенно не интересовало, как живут его дети, как их здоровье, что они едят, во что одеты, как учатся. Мать ни в коем разе не культивировала в семье ненависть у детей к отцу, не сеяла неукротимую враждебность, наоборот, – по её совету уже взрослый сын пригласил отца на свою свадьбу, но он не счёл нужным участвовать в таком важном для сына мероприятии. Как ни прискорбно было осознавать Ирине, но для неё бывший муж стал всего-навсего злосчастным фрагментом прошлого, а её душевная рана, хотя со временем и затянулась, однако на месте её навсегда образовался грубый рубец.

Ритм жизни в поисках хлеба насущного для обеих подруг был сумасшедшим, дни были расписаны по минутам. Зато выходные

дни мамы с детьми проводили вместе, часто выезжали на природу, где дети играли, веселились, а подружки делились последними новостями, в таких сердечных беседах оттаивали их утомлённые, раненые души. Понимание, сочувствие, доверие и взаимовыручка были главными звеньями крепкой женской дружбы, их детское общение оказалось мощным добротным фундаментом, поддерживающим доброжелательные взрослые отношения. Тревожные и трудные 90-е годы ещё сильнее объединили и сдружили ровесниц. И если одна из них по случаю доставала гречку, рис или сгущёнку, то обязательно делилась провизией с другой.

От Ларисы Ира узнавала о дальнейшей жизни Наташи и Вити. Они, как и подобает военным, довольно поколесили по свету: жили в Сибири, затем несколько лет за границей. Витя окончил военную Академию, на пенсию вышел в чине полковника. Витя был прекрасным мужем и отцом, а Наташа заботливой и благодетельной матерью. В их семье росло двое детей – сын и дочь.

Годы, как непрошеные гости, приходили и уходили, искусно рисуя на лицах подруг первые, едва заметные морщинки, бросая в россыпь на волосы серебряную пыль. Их дети подрастали, а мамы по-прежнему были верны только им, своим родным чадунюшкам. Ни одна из подруг так и не вышла замуж второй раз. Может быть, потому, что у них было очень много забот и совсем мало свободного времени? А, возможно, в постоянных хлопотах забыли они, что являются ещё не старыми и привлекательными женщинами? Нет! Конечно, были у Ларисы поклонники из её же медицинского мира, только ни один воздыхатель не затронул по-настоящему её сердца, а без любви она не представляла себе семейной жизни. Или, как у Иры, после нескольких неудачных попыток знакомства с потенциальными женихами её призрачная надежда встретить порядочного человека, который любил бы её и её детей, растаяла, как снежный ком. Как только ухажёр узнавал, что у женщины есть двое детей-подростков, его любвеобильный пыл резко гасился инстинктом самосохранения. Больше всего Ирина опасалась опытных соблазнительей. Теперь гнетущее чувство разочарования в мужчинах вообще – всегда присутствовало у женщины даже в подсознании.

Старший сын Ларисы уже солдат, младший идёт по стопам родителей – поступает в мединститут. Дети выросли. Только вот мать всё чаще болеет и выглядит немощно. Кроме этого, Ира стала замечать, что подруга не делится о проблемах, связанных со своим здоровьем. Вскоре и вовсе Лариса стала избегать встреч. И ссылаясь на большую занятость, общалась с кумой только по телефону. Когда однажды Ира, не выдержав объявленного подругой «карантина», внезапно провела её, она буквально обомлела, не поверив своим глазам переменам, произошедшим во внешнем виде Ларисы. Всё сразу проявилось – она серьёзно больна... Потом была операция, которая только на некоторое время отодвинула беду и дала надежду на выздоровление.

Говорят, что сильные личности со своим горем стараются справиться сами, не обременяя других, сводя к минимуму помощь посторонних людей. Именно такой была Лариса, до последних дней своей жизни она оставалась сильной и независимой. Все удивлялись её стойкости, никто – ни медсестра-сиделка, ни приходящий лечащий врач, ни ежедневно дежурившая около постели подруги Ира, ни разу не услышали от больной обвинений, упрёков, недовольства, стенаний от изнурительных болей. Не желая ранить своим печальным, безотрадным сообщением сестру, она до последнего скрывала истинное состояние дел о своём здоровье. Она даже не допускала мысли, чтобы её жалели. Ира, замечая явное ухудшение Ларисы, в тайне от неё настоятельно просила её сына сообщить Наташе о печальных обстоятельствах.

И только Ира догадывалась об истинных причинах страшной неизлечимой болезни своей жизнелюбивой и восторженно-романтической Ларисы – это дефицит любви, постоянные жизненные трудности и разочарования, которые привели к печальному финалу.

Звонок неожиданно прервал воспоминания Ирины Александровны. Первое, что она увидела, открыв двери, был шикарный букет из красных роз, который кто-то держал на уровне глаз, умышленно прикрывая своё лицо. И когда Некто протянул именинице благоухающее чудо, женщина увидела высокого, по-военному статного и бодрого мужчину с благородной сединой на висках. На его лице играла приветливая улыбка, она мгновенно

вызывала к себе ответную симпатию. Начало общения сулило приятную встречу. Ирина гостеприимно распахнула двери, очаровательные цветы вызвали у неё радостное восхищение:

– Какая прелесть эти розы! Большое спасибо! Витя, я так рада тебя видеть! Проходи, добро пожаловать!

– Мир дому твоему! Принимай подарки, именинница!

При этих словах Виктор Николаевич подошёл к Ирине Александровне, достал из красивого новогоднего подарочного пакета бутылку шампанского и огромную коробку конфет, затем нежно, по-родственному расцеловал её в обе щеки. Красные розы, подарки, поцелуи ещё больше приблизили праздничную атмосферу. Потом гость внимательно осмотрел именинницу, смерив её с ног до головы и, сделав шаг назад и манерно отвёл руки в разные стороны, с игривой улыбкой произнёс:

– Ах, Ира, Ира! Сколько лет, сколько зим!? Дай-ка я на тебя посмотрю! Что ж совсем неплохо! Причёска что надо, а какой прикид? И где ты только взяла это великолепное платье? За такое можно и Родину продать! – Именинница парировала в таком же шутовском тоне:

– Ах, Витя, Витя, так и быть! Принимаю комплемент с военно-патриотическим уклоном! А собственно, какого ещё комплемента дама может ожидать от бывалого полковника!

Бывший одноклассник – главный свидетель удивительного, чудного времени – школьных успехов и детских забав в данный момент воспринимался уже немолодой женщиной как лучший близкий друг. Их объединяла священная память о двух дорогих сердцу людях, которые ушли в мир иной навсегда. Ирина потеряла свою лучшую подругу. Витя – через несколько лет – жену Наташу. Обе сестры остались в памяти живых на земле людей невосполнимой утратой. Судьба больше не подарила Ире такой верной и задушевной подруги, какой была Лариса. Проходили годы, а Витя так и не решился ввести в свой дом новую жену-хозяйку. Значит, не было такой женщины, которая могла бы заменить любимую. Дети их выросли и выпорхнули из отчего дома, образовав свои семьи. Безысходное одиночество постучалось в окно полковника своей холодной, немощной рукой.

Но сегодня мрачным мыслям нет места за столом! Ирина Александровна заранее наметила схему общения, которая так напоминала светскую манеру беседы из бессмертной комедии Бернарда Шоу «Пигмалион». И когда одноклассники удобно расположились за праздничным столом, именинница спросила:

– Как тебе наша зимняя погода? В дороге не замёрз?

– Ира, о чём ты говоришь? Да чтобы я, бравый офицер, закалённый сибирскими морозами, замёрз в родной Украине? Шутить?

– Кто знает! Может быть, отвык от нашего климата, скитаясь по белу свету? А как мама? Как брат?

Витя достаточно подробно описал жизнь-бытьё близких людей. Потом был праздничный ужин вперемешку с непритворным, душевным разговором. Дружелюбная улыбка не сходила с лиц друзей.

Именинница была тронута до слёз тостом, провозглашённым в честь её юбилея и блистательным, по своему значению, ещё одним подарком – инкрустированной камешками ручкой от Pierre Cardin. Она была преподнесена Витей бывшей однокласснице с искренними пожеланиями в дальнейшем писать «много и хорошо».

Проводив дорогого гостя, Ирина Александровна долго не могла заснуть. Слишком много новых впечатлений от благой, милой встречи! И пусть он тридцать раз будет в теперешней жизни полковником, но для неё, для бывшей девочки Иры с русой косой, он навсегда останется симпатичным мальчиком с солнечными метками-веснушками на курносом носике. Сегодняшний вечер ей подарил дорогие воспоминания давно забытых дней, оживил минувшие застывшие в памяти картинки самых прекрасных лет в жизни каждого человека – детства.

Женщина по чисто профессиональной учительской привычке прокручивала в памяти назад плёнку сегодняшнего дня и спрашивала себя: «Всё ли прошло хорошо, обо всём ли мы поговорили в доверительной беседе? Разумеется, нет! Почему? Да потому, что «одноклассники» – категория людей о-со-ба-я! Здесь присущ дух соревнования. Встреча ровесников всегда сопровождается вопросом: «Так, кем же ты стал во взрослой жизни? Чего достиг?

Оправдал ли надежды свои собственные, а также своих родителей, друзей, учителей?». И если в профессиональном плане Ира схватила Бога за бороду, то в личном – явно не преуспела. Но об этом она умолчала. Она скрыла свою непоколебимую разочарованность в мужчинах, она умолчала о том, что Судьба, как будто проверяя её на прочность, уготовила ей во взрослой жизни безотрадный терновый веночек одиночества и со стороны наблюдала – выдержит или нет? А её протее, как бы ни было прискорбно это осознавать, приняла одиночество как свою судьбу и утверждала, что ей даже так лучше.

А Витя? Он гордился своими детьми, взалёб в деталях рассказывал о своём счастливом времяпровождении с внуками. Но «между строк» подруга детства прочитала и другое: в солидном человеке бродило родственное чувство, с которым вот уже много лет жила Ира. И каждый из них это прекрасно понимал. Поэтому и не было между ними никакой препоны в сокровенной беседе, лицемерия и фальши. Они рассказали друг другу много и честно, но кое-что каждый из них всё-таки припрятал в душе на секретную полочку. А, вообще-то, так и должно быть.

И, уже засыпая, Ирина Александровна подумала: «Как хорошо, что на свете живёт её одноклассник – полковник Витя Шелест, который способен превратить суровую жизненную реальность в прекрасную волшебную сказку, где вновь ты молод, силен и полон жизненных планов. Дай Бог, ему здоровья и много счастливых дней!».

ИДЕНТИФИКАЦИЯ СЧАСТЬЯ

День рождения, пожалуй, для каждого человека – особый день. У многих он ассоциируется с радостью, весельем, шумной компанией друзей, а ещё – всевозможными подарками. В детстве мы ждём этот чудесный день с нетерпением, предполагая, что, возможно, родители угадают наши сокровенные желания и мы, наконец, получим в подарок то, о чём давно мечтали! Девочки – куклу-красавицу, мальчики – давно желанную машинку. Но проходит время и значение этого необыкновенного дня для каждого из нас меняется так же, как и желание получить в подарок то, что актуально сегодняшнему дню, возрасту и увлечениям, но главное – возникает желание провести «аудит» прожитого времени и дать оценку своим поступкам. В двадцать лет, нам вряд ли заблагорассудится проделать подобный тест-контроль, это прерогатива людей зрелого возраста. А пока мы рады шумной компании и великолепному туристическому набору или импортной косметике. В тридцать – самым близким друзьям и родственникам, а также – крутому спиннингу, французским духам и прочим материальным штучкам. У юбилеев – размах пошире – за праздничным столом, кроме уже перечисленных гостей, чинно сидят «нужные люди», сваты, зятя и невестки. Да и подарки – соответственно посolidнее: шикарные натуральные манто и шубы, золото и бриллианты, путёвки в заморские страны, и теперь уже – настоящие (не игрушечные, как в детстве) машины «Мерседес», «Опель-Омега», «БМВ».

Сегодня мой день рождения. Мне 65. Некоторые называют это юбилеем. Я же придерживаюсь совершенно другого мнения и считаю юбилеями совсем «кругленькие» даты, с «ноликами» в конце. Сегодня я не хочу помпезного застолья, пафосных похвальных речей и тостов в свой адрес. Причина проста: я уверена в том, что свою жизненную программу выполняю не на «5»: мешают различные житейские обстоятельства, связанные с жизнью самых близких людей. И всё равно, по моим собственным меркам,

я – счастливый человек уже потому, что я существую. И хотя говорят, что «из картошки никогда не вырастить ананаса», в своей жизни я всё же кое-чего достигла. Много лет назад, в одном из своих стихотворений я, сама того не ведая, напророчила своё будущее, определив вектор своего развития:

«То, что ты человек, – важно помнить.
Это значит, таланты свои
Ты должна проявить и восполнить
Безвозвратно ушедшие
И сегодня на Судьбу не обижаюсь:
Мне с рождения Господь вручил дары
Я живу с надеждою и верой,
С чувством постоянства и любви».*

Именно сакраментальные Вера, Надежда, Любовь никогда не покидают меня. Они родные сёстры моего Оптимизма, который даёт силы устоять пред лихолетьями несчастий и неудач, и только он, как спасательный круг, держит меня на плаву житейского моря. Ну, а «чёрные дни» мне помогает пережить мудрое японское изречение: «страдание – семя радости».

Только, благодаря этим убеждениям, я сумела пройти сквозь череду судьбоносных испытаний: несчастливое замужество, пустяковая операция и... клиническая смерть, затем – моя безысходность в репродуктивной функции. Наконец, долгожданное рождение детей и опять – мои невероятные усилия в борьбе с их серьёзными заболеваниями. В 38 лет – моя загадочная болезнь ног, чуть было не переросшая в неизбежную инвалидность. Но по какому-то, неведомому мне Божественному проведению, отступившая от меня, хочется верить, навсегда. И хотя сегодня с нами не всё гладко и, как рачительная хозяйка моей судьбы, Беда периодически посещает меня (а я считаю это закономерным в жизни каждого человека и встречаю её стоически), но, слава Богу, и дети мои живы и я ещё на своих ногах и по-прежнему люблю жизнь.

* Цитата из ранее написанного стихотворения «Испытание», стр. 2 М 482, Поэтический сборник «Глоток воды» / В. О. Мельникова. – Рівне : Волинські обереги, 2011.

Говорят, что семья формирует человека. И это, действительно, так. Я счастлива тем, что Бог дал мне именно таких родителей: добрых, честных, душевных людей, заботливых и бескорыстных, которые смогли привить мне трудолюбие, внушив, что именно это качество надёжно и не даст пропасть при любых обстоятельствах. Они научили меня быть верной в дружбе и любви, уважать старших, не прятаться за спины других, и рассчитывать в жизни на собственные силы.

Я счастлива своей профессиональной судьбой. Пройти на своём веку, как по ступенькам, все этапы педагогического взросления – не каждому суждено! Филолог по образованию, окончившая лучший украинский вуз, сначала – воспитатель в детском саду, учительница в школе, преподаватель в училище, методист, завуч в училище, преподаватель в университете. Сегодня, оглядываясь назад, я с неподдельным чувством гордости могу утверждать, что каждый, прожитый день моей профессиональной жизни, был наполнен огромным смыслом, желанием поделиться своими знаниями с моими учениками, студентами. Сколько интересных, занимательных сюжетов из моей педагогической практики можно взять за основу новых рассказов и повестей! Я всегда с удовольствием выполняла свою работу. Разве это не счастье?

Я счастлива тем, что я могу сопереживать чужому горю и способна подставить плечо неуверенному в себе человеку, утешить и поддержать пасынка фортуны. Рада, что ко мне обращаются за советом. А мудрость сама не приходит, её посылает Судьба, как правило, через лишения болезни и несчастья. Таков непреложный закон бытия. Как знать, может, это мне адресуется народное изречение – «кого любят – того бьют»?

Я счастлива тем, что у меня неплохое здоровье, и я до сих пор сумела сохранить при не совсем ласковой судьбе чисто-женские привычки: «почистить пёрышки», сделать причёску, припудрить носик, покрутиться перед зеркалом, выбирая одежду и ювелирные побрякушки для выхода в «свет». А если между мной и детьми пробежала чёрная неблагодарная кошка, я отлично знаю, как себе помочь. На первый взгляд совершенно несовместимыми вещами – церковь и shopping: духовное и материальное. И нет тут ничего удивительного: ведь вся наша жизнь зиждется именно на этих двух «китах».

И только посещение одного и второго места восстановит утраченный психолого-энергетический баланс и улучшит настроение.

Я счастлива тем, что у меня есть увлечение, которому я никогда не изменю. Это литература и всё, что с ней связано; счастливые бессонные ночи, рождающие искомые сокровенные строки (которые днём ни за что не напишешь), интересные книги любимых писателей. Я рада, что у меня есть верные надёжные друзья и соратники по перу, общения с которыми желанны и теплы.

Я счастлива тем, что искренне люблю красоту во всех её проявлениях: особенно природу в её четырёх ипостасях. В любую погоду, с такими же маниакально-влюблёнными в лес подругами, еду за ягодами, грибами, хорошим настроением.

Но, к сожалению, многие люди под понятием «СЧАСТЬЕ» понимают совсем другое. Таким, как я, трудно вписаться в их компанию и согласиться с их мировоззрением. А ведь живём-то мы на одной планете! Как можно рядом мирно сосуществовать!? Почему-то многие, на мой взгляд, ошибочно считают, что прожить свой век нужно непременно в паре. И что жить одной женщине или мужчине – даже неприлично. Разумеется, хорошо, когда в жизни всё сложилось, как предусмотрено законом природы: встреча людей противоположного пола, любовь, рождение детей, их совместное воспитание, счастливая старость. Согласна. Это эталон бытия. Но зачастую этот эталон не укладывается в общепринятые нормы. Нельзя жить под копирку. Ведь каждый из нас – Божье творение, и приходит в мир с определённой миссией, отведённой только ему сверху. Но зачастую даже умные, образованные люди этого не понимают. Отсюда у них тяжёлые душевные болезни, нервные срывы, депрессия и постоянная неудовлетворённость собственной жизнью. По моему глубокому убеждению, универсальной счастливой судьбы просто не существует в природе. Как известно, «и богатые тоже плачут».

Поэтому, чтобы на долгие годы сохранить хорошее здоровье, бодрость духа, душевный покой, чистоту человеческих отношений, нужно постараться отыскать свою нишу в огромном мироздании, уяснить смысл своей жизни и пожелать себе, чтобы достигнутое никогда не было пределом. Это и есть – «СЧАСТЬЕ»!

ПИСЬМО БОГУ

*Бог – это надежда для
храброго, а не оправдание
для трусливого.*

Плутарх

Эта история произошла с двумя моими хорошими знакомыми, в прошлом – подругами и коллегами по работе. То, что простых случайностей не бывает, – это я усвоила давно. Но вот, чтобы маленькая искра Божественной Любви, присутствующая в душе каждого человека, однажды чудесным образом, могла так ярко разгореться, проникнувшись сочувствием к горю ближнего, и участливо помогла ему – это я поняла благодаря поразительному случаю. Мой следующий рассказ – тому подтверждение.

Бывают моменты в жизни людей, когда человек невольно становится заложником капризного хода истории. Так называемая в 90-х годах, «перестройка» на долгие годы «перестроила», «перекроила», «перелопатила» и даже развела в разные стороны судьбы многих людей. Эта участь коснулась и двух подруг Нины и Вари, лишив их на многие годы забвения и сердечного общения. Обе когда-то рядом трудились в одном учреждении, сидели в кабинете за соседними столами, вместе ездили в командировки, вместе вели своих детей в одну и ту же школу в 1-й класс.

Конец их верной женской дружбы был самым удивительным и неожиданным. Их общение прекратилось сразу по двум причинам: политическим и сугубо личным. В погибающей, агонизирующей огромной стране новые реформы привели почти к полной ликвидации старых структур, от чего, как тогда говорили – «*простые люди*», пострадали больше всего. Теперь подруги работали в разных учреждениях и даже в разных городах, а ещё – вскоре им

пришлось, каждой по-своему, пережить трагические странички в своей жизни. Нина – в неравной борьбе с неизлечимой болезнью дочери Алёнки – всё-таки лишилась родного дитяты. Большое горе разделило безутешную душу матери на – «до»... и «после»... и заставило её жить с этой постоянной отметкой времени.

Варя тоже вскоре испытала страдания, связанные с тяжёлым недугом её дочки – серьёзной болезнью, грозившей пожизненной инвалидностью шестилетней девочке. Сложная реабилитация, затянувшаяся на несколько лет. Затем – болезненный, позорный развод с мужем. Осталась «разведённой» с двумя детьми без явной перспективы на счастливое будущее.

Варя прекрасно понимала настоящее состояние души Нины, умышленно не искала встреч с подругой, не навязывала своё общение, зная, что каждая их встреча печальным эхом отдаётся в душе приятельницы безотрадной скорбью. Ведь Варин сын Антон всегда будет напоминать Нине о безвременно ушедшей Алёнке, потому, что дети не только учились в одном классе и сидели за одной партой, но и были очень дружны. Родители прекрасно знали о беззаветной и простодушной дружбе мальчика и девочки, об их взаимной симпатии.

Жизненный путь человека на Земле напоминает полёт яркой кометы в небесах: комета – сгусток энергии – это человек; а её «хвост» – след, который ещё долго остаётся на небосводе – «память о нём». В детстве у Вари была верная подружка-одноклассница, которая ушла из жизни очень рано. Варя всегда помнила о ней, чистой, умной, весёлой девочке, отъявленной плясунье. Тогда, на заре юности, она, познав горечь утраты, впервые ощутила одиночество души в огромном мире. Теперь, будучи уже взрослой женщиной, она приобрела новую наперсницу, но обстоятельства опять разлучили её с Ниной, родственной душой.

Через много лет в родном городе подруги встретились. Как приятны и нежны бывают случайные встречи! Обе обрадовались неожиданному свиданию. Разговорились. Нина много лет работала за границей, Варя жила безвыездно, много трудилась, чтобы поднять двоих детей. За эти годы много событий произошло в их жизни. Варя и Нина давно простили выверты судьбы и смирились

с её причудами, иначе, как объяснить их молоджавость, бодрость духа, мажорный тон разговора и философскую мудрость в суждениях? Главное, пройдя через опасные круговороты жизни, они не сдались с боязливой поспешностью бедам и испытаниям, посланными судьбой. Разговор был задушевым и откровенным. Бывшие подруги не кичились своими жизненными успехами, хотя такие имели место.

Беседа их была содержательной, простодушной и очень искренней, без прикрас и лжи. К сожалению, и сейчас не всё обстояло благополучно в обеих семьях.

Нина поделилась мыслями о предстоящей поездке в Израиль к святым местам. Варя также давно мечтала о паломничестве. Но никак не собралась. Вечно что-то мешало. И сейчас бы поехала, да надо деньги копить на повторную операцию сына. Отбросив лишнюю скромность, попросила Нину при случае положить в Стену Плача записку с её сокровенными желаниями и надеждами на будущее. Говорят, помогает! Нина, утвердительно качнув головой, проговорила: «Варенька, мне совсем нетрудно это сделать. Почему нет? Ты только напиши, подготовь записку. А всё остальное я сама сделаю».

Несколько дней Варя тщательно обдумывала содержание послания. Её воображение рисовало то один, то второй вариант «письма к Богу». Она твёрдо верила в успех предприятия: «Не может быть, чтобы эта святая земля оставалась безучастной к моим бедам и не помогла. Иначе, в чём тогда смысл веры? Написать надо обязательно! Господь меня услышит! Я напишу о том, что мой сын болен. Что он очень талантлив и добр, но жизненные обстоятельства сложились не в его пользу. А я как мать хочу видеть его счастливым и здоровым. Я попрошу у Бога чудесным образом исцелить его тело и душу». Варя обдумывала каждое слово, понимала, что писать надо не роман, а лаконичную записку в несколько строк, но это так сложно: «Как же поместить всю мою жизнь и жизнь моих детей на небольшом клочке линованной бумаги? Знает ли Боженька о том, что моя доченька несчастна в браке, и заслуживает лучшей жизни уже потому, что она добра, отзывчива, трудолюбива? Я попрошу у Бога для неё здоровья и счастья в

жизни. Кто-кто, а она его заслужила. А для себя я попрошу хорошего здоровья и больше ничего».

До отъезда Нины оставалось несколько дней. Записка в голове Вари уже предстала в окончательном виртуальном варианте, и текст податливо лёг на бумагу. Послание Богу готово. Завтра Нина выезжает, нужно успеть его передать. Вечером Варя позвонила подруге по телефону. Но, что это?! Беспристрастный голос автоматического оператора чётко произнёс: «В данный момент абонент не доступен». Варя набирала заветный номер неоднократно, но тот же голос неумолимо повторял одно и то же. Она поняла, что её старательно написанная записка, никогда не попадёт по назначению.

Варя корила себя за нерасторопность, за то, что, прожив 60 лет, не научилась отдавать предпочтение главным моментам в жизни, а, может быть, даже и судьбоносным! Несколько дней не находила себе места, бичевала себя до глубоких душевных ран: «Упустить такую возможность?! У тебя, что в жизни нет проблем, всё прекрасно? Ладно, ты смирилась с собственным одиночеством, но нет добра и здоровья у твоих детей! Легкомысленная женщина! Да, какая женщина! Уж старуха! А ума нет!»/

Прошло две недели. И вот однажды вечером Варя невзначай набрала номер Нины. Нина ответила на приветствие бодрым, задорным голосом. Рассказала, что поездка была великолепная. Она долго говорила, обмениваясь свежими впечатлениями. Варя, хотя и слушала рассказ подруги довольно внимательно, но думала о своём, – наболевшем и несбывшемся. Безусловно, она была искренне рада за Нину, за то, что это путешествие благотворно повлияло на её настроение и вернуло ей жизненный тонус. Выслушав её, она произнесла: «Извини, что морочила тебе голову, так уж получилось, это моя оплошность: я не успела тебе своевременно передать записку. И в нисходящем тоне тихо добавила: «Я сама виновата».

Секунда замешательства. И вдруг Варя услышала громкий и ободряющий голос Нины: «Варенька! Я догадалась, что что-то помешало тебе передать мне записку заранее. Я понимала, что это очень важно для тебя. Извини, но обстоятельства сложились так,

что я должна была выехать из города раньше на день предполагаемой даты. Я сама очень переживала за случившееся, ругала себя, что за собственными делами и сборами забыла предупредить тебя об изменении моих планов. А невыполненное твоё поручение, мучило бы меня. И я решилась на дерзкий шаг: написала записку от твоего имени и поместила её в Стену Плача. Не беспокойся, я передала от имени тебя «письмо Богу».

А я подумала: «Как хорошо, что мы с Ниной были искренни в наших беседах, без опасения вверяя друг другу свои сокровенные тайны и желания. Какое счастье, когда есть на свете душа, которая знает обо всех твоих бедах и чаяниях, которая, не мудрствуя лукаво, даже способна взять ответственность перед самим Господом за добродетельную помощь ближнему. Это ли не есть проявление Божественной Любви?».

2014

ОСЕННЯЯ СКАЗКА ЛЕСА (для любознательных милых детишек)

Посвящаю моим дорогим внучкам Анечке, Машеньке и Викусе.

Осенний лес прекрасен в своём очаровании: как будто палитра красок искусного художника нечаянно разлилась и окрасила деревья в разные цвета, придав их листьям замысловатые оттенки. У каждого дерева и куста – свой цвет, своя аура*, а значит, и своя роль и предназначение в природе. Заботливо покрыл землю лиственный жёлто-коричневый ковёр, он настолько разнообразен и затейлив в исполнении матушки-природы, что ступая по нему, ощущаешь некую вину за вторжение в лесной мир красоты и гармонии.

Вот невдалеке рдеют на кустах рубиновые кисти калины, её красновато-розовая листва ещё держится на ветвях, но стоит подуть ветерку посильнее, и она покорно упадёт вниз и разлетится по всему лесу, став частью того же нерукотворного осеннего ковра. Сиротливо и одиноко висеть на осеннем ветру красным ягодкам без резных листочков. И, проходя мимо этой красоты, внимательный грибник обязательно заметит и полюбуется живописной картинкой, а кустик радушно ответит поклоном и с удовольствием подарит свои плоды благодарному человеку, при этом подумав: «Бери, бери мои ягоды, добрый человек. Пусть они помогут тебе одолеть недуги. Будь здоров и не болей!».

Там, на вырубке, выделяются из общего растительного сообщества по-девичьи стройные и высокие рябинки. Их сочные оранжево-багряные ягоды уже подёрнулись лёгкой бело-серебристой

* Аура – невидимая человеческим глазом оболочка, которая окружает тело человека, или любой иной живой объект, то есть животное, растение, минерал и т. д.

изморозью, но листва упрямо не хочет покидать свои родные ветки, держится до настоящих морозов. Легонько качаясь на ветру, рябина с грустью вспоминает весну, когда она цвела и напоминала счастливую невесту, и её «платье» представляло собой прекрасные белые душистые соцветья. Потом появились «детки» – маленькие зелёные ягодки, за лето они выросли и превратились в красные сочные, будто лакированные, плоды. А когда настанут холода и на землю упадёт снег, вот эти алые гроздья рябины, видимые издали, станут кормом для птиц, которые обычно не улетают в тёплые края (их называют оседлыми), а зимуют там, где родились. Проворные воробьи, подвижные и вертлявые синички, модники щеглы, розовогрудые снегирь, юркие чижи верны своей родине. Вот такие они – маленькие патриоты большой Земли!

Величаво и гордо устремили свои вершины в синее осеннее небо вечнозелёные сосны. Их могучие ветви тихонько шумят, как будто ведут с ветром неторопливую беседу. В метрах пяти от земли на стволе одной из сосен примостился пёстрый дятел, главный эколог* и санитар леса среди птиц. Он с удовольствием поедает лесных вредителей – тлю и гусениц. Его «барабанная дробь» далеко раздаётся в лесу. Он неутомимо трудится с раннего утра до позднего вечера. Дятел очень занят неотложным делом, и ничто его не отвлекает: ни прощальный крик, улетающей на Юг стаи, ни шуршание листвы под ногами грибников и зверушек, ни доносящийся издали звук пилорамы. Он усердно долбит сосну, расширяя дупло для подросшего за лето многочисленного семейства. Проголодавшись, летит на соседнее дерево. Там он устроил себе столовую: в его расщелину пристроил еловую шишку, как накопальню, и выклевывает из неё семена. А когда птенцы из семейства дятла станут взрослыми, они покинут «родной дом» и, заботясь о своём потомстве, также начнут на облюбованном дереве выдалбливать дупло для будущих птенцов. Зброшенне в лесу дупла-квартиры никогда не пустуют: их охотно занимают синицы и мухоловки.

* Эколог – человек, занимающийся изучением природных взаимодействий живых организмов и их сообществ между собой и с окружающей средой.

Где-то вдалеке видна рошица из белокорых кудрявых берёз. Прежде нежные и зелёные, их листики уже пожелтели, осень придала им красивый золотистый оттенок. Ветер колышет ветви, словно пряди длинных шёлковых волос. Особенно живописно берёзки-красавицы смотрятся на фоне ярко-синего осеннего неба. Осенью в берёзовой роще воздух чист как никогда. Приятно бродить среди такой красоты! Да и грибной сезон в разгаре. Потому и называют крепкие, упругие грибы с серовато-коричневой шляпкой и точёной светло-серой ножкой – «подберёзовики», что любят расти они именно под берёзами. Народное их название «бабки». В отличие от маслят, опёнок и лисичек, эти грибы не нуждаются в семейном окружении, они могут расти поодиночке.

Под осиной обычно растёт гриб «подосиновик», у него такое же упругое «тельце», только шапочка ярко-оранжевая, почти красная. В народе такие грибы ещё называют «красноголовцами». Под опавшей листвой не сразу найдёшь лесной грибной трофей: опытные грибники вооружаются палкой, которая помогает быстрее отыскать лесные дары. Кокетливый вид придал упавший грабовый листочек белому зонтику. Он похож на человека в широкополом сомбреро*. А под его роскошной шляпой – пышный белый хомутик, точно нашейная маленькая косыночка. Такой себе мексиканец!

Белый гриб – царь грибов, настоящий авторитетный их предводитель. Он важен, по-царски красив: у него белая толстая мясистая ножка и большая солидная коричневая шляпка. Он очень чистоплотный, редко бывает червив. А по вкусовым качествам ему нет равных! Он не растёт возле грязного болотца или в непроходимых чащах. Белый гриб как истинный хозяин леса произрастает в светлых, хорошо проветриваемых лесах, состоящих из дуба, граба, ольхи.

Но что это? Вдруг слышится лёгкое шуршание листвы. Тишина... Опять шуршит листва?! Это лёгкими скачками, как будто играет в чехарду, между деревьев бежит белочка. У неё в передних лапках – маленький белый гриб. Надо же? Лесная зверушка, а знает толк в грибах! Оказывается, любят полакомиться грибами

* Сомбреро – латиноамериканская широкополая шляпа.

не только человек, но и некоторые обитатели леса. А белочка – отличная хозяйка! Она не только ест грибы свежими, но и умеет запастись их впрок на зиму. Рыжая начинает собирать и сушить грибы ещё в августе. Своё предпочтение она отдаёт подберёзовикам, подосиновикам, маслятам. Как опытная и умная хозяйка она развешивает их на ветках деревьев, раскладывает по пенькам, кладёт в развилины дубов и сосен. Спустя некоторое время, собирает грибы и прячет их в своём дупле. А ещё – усердная хозяйка носит в дупло орехи и семечки, жёлуди и яйца мелких птиц.

Вот она легонько, перепрыгивает с ветки на ветку, затем, поднатужась, перелетает, словно на парашюте, с одного дерева на другое, теперь в её лапках я замечаю лесной орех. Она ловко взбирается по стволу старого раскидистого дуба и пропадает в его ещё густой кроне. В летательных манёврах ей отлично помогает её лёгкий пушистый хвост. Скоро белочка поменяет свою шубку: из рыже-бурой она превратится в пепельно-серую. Это мудрая природа придумала такое перевоплощение. Летом, когда всё цветёт разноцветными красками, рыжий цвет маскирует доброго зверька под окружающую природу. Зимой же, на фоне белого снега, рыжая белочка, несомненно, стала бы живой мишенью для лисиц и волков. А светло-пепельный окрас даёт ей больше шансов остаться целой и невредимой, благополучно пережить зиму.

Возвращаясь с чудесной, незабываемой прогулки, так хочется поделиться с друзьями приятными впечатлениями дня, проведённого в сказочном осеннем лесу! Рассказать о божественной осенней красоте деревьев и кустов, о жизни и хлопотах забавных лесных обитателей. Но больше всего хочется сказать: «Друзья, цените и любите красоту во всех её проявлениях! Берегите нашу прекрасную зелёную планету, родную землю, природу, наши леса! Пусть они всегда будут нас радовать первозданной своей красотой, вводить нас в мир детской восторженности, усталому, обременённому заботами сердцу, дарить отдых, а душе – покой и умиротворение. Только природа способна вдохновить нас на новые дела и открытия!

2012

Віруї
(2012-2016)

УКРАЇНІ

Як я люблю життя! Воно вирує скрізь:
Безмежне небо, в ньому біла «стрічка»,
Десь високо літак тарує слід,
А на землі – ліси, поля і річка!

Звивиста стежка з пагорба звиса,
Кохається у волошковім морі;
Кружляє в клопотах самотня оса,
Бджілки бринять в повітряному хорі.

Рясніють віти від вишень і слив,
В своїм добрі ховаючи будинки,
Там неосяжний простір жовтих нив,
І скоро відсвяткуємо обжинки.

Моя Країно! Квіточко ясна!
Яка ти доброзичлива й багата!
Нехай заможніють і села, і міста
Зникають риси безладу й розбрату.

Моя Країна гідна кращих змін:
Щоб вся родина в купочці сиділа,
Щоб біля матері зростали дочка й син,
А не в заморських наймах ненька скніла.

Хай править нами мудрість і закон
І злидні душу не беруть за горло.
Добро і честь потрапили в полон,
А радість і краса – ерзац потворний.

Нехай відбудеться гармонія небес
З земним життям, з «волянням у пустелі».
Нехай долине голос рорітус
До можновладців через мури й стелі.

РІВНЕ МОЄ!

*Чути, як дихає місто, –
мов мама вві сні*

Оксана Забузько

Рівно, лагідно дихає місто,
Радо тішитися спокоєм в сні.
Розважати втомились артисти,
Розбирати листи поштарі.

Інтерв'ю не беруть журналісти,
Інструктаж не проводить начмед,
І хрупуть у постелях стилісти,
І бджоляр не викачує мед.

Вранці мешканці рідного міста,
Відпочивши на працю спішать,
Відчиняються банки й крамниці,
В вітах парку граки гомонять.

Непохитно стоїть златоглавий
Незрівняний Покровський собор,
На майдані в пошані і славі,
Незабутніх героїв мінор.

Елегантна скляна «Злата плаза»,
Еталонно-затишніший «Блюз»,
Емпірить на бігборді фраза:
«Ефір ваш у Europa plus»!

Моє місто – моя батьківщино!
Оминає нехай тебе зло!
Єдність, мир хай вінчає добро!

ХЛОПЦІ ПОВЕРНУЛИСЯ З ВІЙНИ

Музика торкається небес
І летить по вулиці крилато,
Гопака відшкварює «Рамзес» –
(дивний позивний?) – товариш тата.

Хлопці повернулися з війни,
Та не зовсім, тільки у відпустку,
Бабця славить Бога, що живі
І сльозинка скочується в хустку.

Всі радіють: тато мій живий,
Я запитую, чи гоїться плече,
А дідусь сьогодні говіркий!
Мама в кухні пиріжки пече.

Тішусь я: підемо по гриби,
Будемо рибалити ми з татом,
Вулики перенесем в дубки,
Де жоржини зацвіли строкато.

Я не хочу, щоб була війна,
І не хочу татка я втрачати,
Надішлю до Путіна листа
Де напишу: «Годі воювати!»

Я малий, але багато нас,
Хлопчаків, дівчаток малолітніх,
Хто нас поведе у 1-й клас,
Хто пораду дасть в роки освітні?»

Музика замовкла навкруги.
Ніч газдує, полягали спати,
Я не сплю, рахую лишки-дні,
Міцно-міцно пригортаю тата.

2015

РІЗДВЯНИЙ ВЕЧІР

Білий сніг, як лебединий пух,
Огорнув усе. Зима прийшла!
Жвавий вітерець надвечір вщух
І Різдвяна зірочка зійшла!

Місяць освітив поля, ліси,
Підморгнув звичайним ліхтарям.
Небосхил у зоряній красі
Світить бідним людям й королям.

Світ увесь святкує на Землі,
А найбільш радіє Віфлеєм
І Різдвяні меси навкруги
Творють диво з нашим «житієм».

Ось тремтлива свічечка в руці,
Урочистість з думами – в обіймах.
Немовля Ісус, допоможи!
Знову потерпає людство в війнах!

Напоумлення своє чини
Завойовникам, загарбникам земель,
Боже, розуму хоч трішечки вклади
У «гарячі голови» людей.

Вічні істини порушують чому?
Не виконують Божественний закон?
І спрожогу кидають в пітьму
Свої душі в пекло – у вогонь.

«Не вкради!», «Люби свою жону»,
«Поважай батьків» і «Не убий!» –
Кожен, хто розв'язує війну,
Нехрист, неписьменний і слабкий.

«Символ віри» – почуття довіри,
«Отче наш» – надія на добро,
Молитви за долю України
Благодатно проголошує Різдво!

2016

КАЛИНА ЗА ВІКОНЦЕМ

Росте калина за моїм віконцем,
Як наречена в білому вбранні;
І рясні квіти, виплекані сонцем,
Дарують радість щиро навесні.

А літо з теплим дощиком приходить,
Із сонцем ясним, як саме життя,
Калина грона-ягоди народить
І материнські ніжні почуття.

Вклонюсь калині, наче берегині,
Торкнуся ягід, мов червона кров,
Моїй родині славній і єдиній
Калина зичить щастя і любов.

2013

ЛІС

Ліс зустріне у задумі тихій,
Лагідно, привітно гомонить,
Ліщинові падають горіхи,
Листя під ногами шурхотить.

Іволга співає – нудьгування:
І збирається у вирій до весни.
Ідучи на тихе полювання,
Ідилічно баять грибники.

Симпатяга-гриб у холодочку:
Світлотінь від ока захистить.
Сироїжки скупчились в ярочку,
Служить ліс людині! Пригостить!

2015

«ЩАСЛИВА» БАБУСЯ

Встала вранці, помолилась за сина, за доню,
В холодильник подивилась – згадала про долю.
Треба йти в «Сільпо» по цукор, олія скінчилась,
Слава Богу! Ну, нарешті, здається, скупилась.

І бабуся йде щаслива, так їй уже повезло:
Встигла гречку закупити, бо дешевша щезне.
Знов сьогодні продавчиня цінники мінjala,
Але бабуся всю родину гідно рятувала:

Із «кравчучкою» завзято містом теліпає,
Там цибулю, тут реберця діткам підгортає.
Яйця, кажуть, там дешевше, ніж у «Нашім краї»,
А в «Арсені» зустрічають «Шоколадним раєм».

Тільки ось собі не може шоколад купити:
«Обійдуся, слід онукам грошики скопити.
Скоро пенсія прибуде – ось тоді – цукерки,
Раз на місяць поласую, я ж – пенсіонерка!».

2015

КОЛИСКОВА

*Присвячую моїм любим онучечкам
Ганнусі, Марічці, Вікусі*

День скінчився,
Вечір тихий землю огортає,
Вітерець не засмутився –
Пісеньку співає.

Над колискою Марічки
Тихо пролітає,
Погойдає з віночка стрічки,
«Казочки» гортає.

Спить у ліжечках малеча,
Щічки рожевіють,
Зустрічає нічку вечір,
Зірочки жевріють.

Віка бачить сон цікавий:
Плаває у морі,
Цуцик спить, пустунчик жвавий,
Котик спить в коморі.

І Ганнуса так втомилась:
Літери вивчала,
Імена бабусь (наснилось!)
По складах складала.

Завтра з ліжечка стрибнемо –
Сонечко всміхнеться,
Вишиванки одягнемо,
Бо свято почнеться.

2015

ДІТИ ПРО КВІТИ

У дитячому садочку діти розмовляли:
Вдень у ліжечку поспать не всі полюбляти.
Ось Марічка в Василяшки пошепки питає:
«Чи ти бачила, на дворі жасмин розквітає?»

– Так, я бачила, звичайно. Гарно так навколо,
А пахтить точнісінько, як мамин Lancome!
І тюльпани в нас на клумбі – пелюстки рожеві
Мають шапочки атласні й рученьки зелені.

А Марічка знов шепоче: «Я питала в тата,
Чи уміють між собою квіти розмовляти?»
Тато тільки посміявся над моїм питанням:
«Йди до бабці вона точно справиться з завданням».

І бабуся, так уважно вислухала мене,
Пригорнула, посадила на свої коліна.
І сказала: «Що ж пограєм, моя фантазерко?
Ти – слухачка, я – казкарка, вправна режисерка.

Ось, про що квітки говорять: про ранкові зорі,
(А спілкуються, напевно, на таємній мові),
Що учора бджілка Майя вранці прилітала,
І нектару з них багато швидко назбирала!

І сумують: десь на хмарках дощик забарився,
Без води всихає корінь! Хай би дощ пролився!
Та й помив би всім голівки, такі некрасиві,
Ось ромашки та лілеї від пилюки сиві».

Довго ще оповідала Марійка про квіти,
А у ліжечках маленьких мирно спали діти.
І не зчулися дівчатка, як сон підібрався,
Огорнув, сповив з любов'ю, тихенько забрався.

2015

ПРОГУЛЯНКА ПІД ДОЩЕМ

Зранку дощик накрапає,
Сонечка не видно.
Двір в калюжах потопає,
Холодно, огидно!

Але я – смілива Віка
Маю обладунки:
Парасолька, черевики –
Кращі подарунки!

Плащ рожевий одягнула,
Шапочку на вушка,
На майданчику сумує
Гойдалка, вертушка.

Я прямую до калюжі,
Плескатись цікаво!
А дорослі всі байдужі,
Йдуть по своїх справах.

Я ж шукаю, де поглибше,
Ботики рятують,
Мама каже: «Вийди швидше!
Неслухи пустують?».

На зупинці людей мало:
«Нельотна погода»,
Так жартує моя мама,
Для мене ж нагода

Одягнути новий плащик,
Ботики рожеві,
День з дощем для мене кращий –
Решта – несуттєво!

2015

* * *

Я дівчинка Вікуся.
Ось тато ось матуся!
Там поруч всілись дідусі,
А тут рядочком – бабусі.

А тьоті й дяді і сестрички
Спустошили усі крамнички,
Моя родина дружна тут,
Всі подаруночки несуть.

Бо я уже доросла стала
Два рочки! Дівчинка чимала!
Люблю англійську і малюнки
Всім дякую за подарунки!

2015

РОДНЫЕ ЯЗЫКИ

Как можно выразить любовь к родному слову?
И чем измерить чувства глубину?
Когда из странствий возвращаюсь снова
К себе домой, как в колыбель, свою?

Где я услышу, чисто так, по-русски,
От мамы радостно: «Ах, доча, ты пришла!»
Не «дочь», не «дочка», «доча» – по-калужски,
А папа по-воронежски – «снесла»*.

А за родным порогом: «Добрый вечер!»
Як справи, пані Олю, все гаразд?».
Мы по-соседски обе рады встрече:
«Потеревенити**» хотіли б, та не час.

* снесла (рус. диалектное).

** потеревенити – значит, «поболтать».

Люблю украинскую речь: «сторінка»,
«Мереживо», «хустина», «горілиць».
Я русская и... – «щира українка»
В одной судьбе – две жизни без границ!

Я против неразумных конфронтаций,
Когда один народ вассал и господин,
Другой, как пасынок у властвующих наций,
Когда один язык хозяин над другим.

Пропитан русский слог есенинской берёзой
И «чувства добрые» в нас Пушкин пробуждал;
Довженко и Гончар пленили сердце прозой,
Шевченко «велетнем культуры став»*.

Я обожаю «Чудное мгновенье»**,
Романс «Чому являєшся мені у сні?»***.
Родные языки – исконные творенья–
Я с детства чту, мне – оба дороги!

2012

ЗЕМЛЯ – РОДНАЯ КОЛЫБЕЛЬ

Запечатлей, душа, прекрасный этот миг,
Я знаю, что *туда* уйдёт со мною:
И даже то, что невозможно втиснуть в стих,
И всё великолепие земное:

Цветов нерукотворная краса,
Гладь озера и шёлковые травы.
Чисты, бездонны голубые небеса –
Свидетели творенья Божьей славы.

Роса алмазами усыпала листву,
А ягоды горят, искрят рубином.
Здесь веточки берёз играют на ветру
И небосвод украшен птичьим клином.

Я унесу с собой проказы ветерка,
Что песню напевает нежной фугой,
Безмолвие снегов и запах лепестка
От алых роз, подаренных мне другом.

К земле я припаду, уткнусь в траву, как в грудь,
Малюткой-девочкой, к сосцам, что нас питают,
Спасибо за любовь, за временный приют,
Земной поклон Тому, кто Миром правит.

Я оставляю здесь свою любовь
В делах и детях, мысли в строчках книги,
И память о себе в сердцах учеников,
Надёжность в дружбе – прочной, как вериги.

Теченье времени остановить нельзя,
Закон Вселенной строг и непреложен.
Родная колыбель для нас – Земля,
Путь жизненный загадочен и сложен.

* Велетнем культуры став» – фрагмент известного высказывания И. Я. Франко о Т.Г.Шевченко.

** А. Пушкин – «Я помню чудное мгновенье».

*** I. Франко – «Чому являєшся мені у сні?».

Старалась научиться я всему,
Что мне Судьба узнать предназначала.
Что получилось? Только *там* пойму,
Когда *конец* определит *начало*.

2013

МАМЕ

Мамочка, мамуля, дорогая!
Ты ушла, оставив добрый след.
Но живёшь ты в нас, моя родная,
Ты нам подарила белый свет.

Твоё фото в деревянной раме –
Наш святой семейный оберег,
Как Мадонне преклоняюсь маме,
И шепчу: «Спаси ты нас от бед».

И улыбка на лице твоём застыла,
А из глаз струится доброта,
Сколько раз совета я просила,
Но молчат закрытые уста.

Розы красные кладу на чёрный мрамор,
Жизнь и смерть соприкоснулись вновь;
Вечность наградила эпиграммой:
«С нами навсегда твоя любовь!».

2013

СОБИРАЮСЬ НА БАНКЕТ

Я сегодня собираюсь на банкет,
Долго и усердно чищу пёрышки.
Как на бал готовлюсь выйти в «свет», –
Туфли-шпильки, платье с иголки.

Лёг на щёки лёгкий макияж,
Распушил ресницы, сделал стрелочки,
Будто мастер занимательный коллаж
Упоительно малюет на тарелочке.

Безупречность имиджа важна,
Мне доверена ответственная роль,
Хоть искусно скрыта седина,
Я нисколько не скрываю возраст свой

Потому, что праздник непростой:
Милой внучке – годик. Так мала!
Очень хочется, чтоб с внученькой такой
Рядом бабушка красивою была!

2015

СОЛНЕЧНЫЙ ЗАЙЧИК

Солнечный зайчик запрыгнул в окошко,
Стены погладил, коснулся меня.
Нежный рассвет, как пушистая кошка,
Тихо крадётся в преддверие дня.

Я не хочу уходить от Морфея:
Сонная ласка свила колыбель.
В грёзах ночных я – всесильная фея,
Рядом со мной распрекраснейший Лель.

Сказка во сне – не новелла, не повесть,
Там я свободна в желаньях, мечтах;
Правят там Правда, Естественность, Совесть.
Есть Вдохновенье, Прозрение, Страх.

Не утаить наших дерзких желаний,
В сонмище души, как сокол* наги;
Сон мне подскажет развязку исканий,
И намекнёт, чего ждать впереди.

Что же, Морфеюшка, ты принимаешь
Снова в объятия странницу дня?
Солнечный зайчик – рассвета посланец
Завтра вновь нежно разбудит меня.

* Имеется в виду русская пословица – «Гол, как сокол».

МОЙ ЦВЕТНИК

Благоухает ароматом мой цветник,
Струится нежный запах тонким шлейфом
От роз, ромашек, лилий и гвоздик.
И «Вальс цветов» цветы танцуют с эльфом.

Цветочный мир, как краски акварели:
Ромашки в белых пачках балерин,
Ирисы в синих фраках – кавалеры!
А розы в красных волнах пелерин.

Мелодия то «forte», то «piano»
Звучит и наполняет небосвод,
А лилия божественным «soprano»
Пленила весь пчелиный хоровод.

Мохнатые добытчицы в восторге
От звуков, запаха нектара, суеты,
Жужжат в жасмине, как на людном торге,
В атласных чепчиках левкоя, резеды.

Я рада, что причастна к этой сказке –
Оазису чудес и... красоты!
Сама с желанием тружусь, не по указке:
Творю рождение любви и доброты.

РАЗГОВОР ЦВЕТОВ

– Я слышала, как говорят цветы,
– А на каком судачат языке?
– На тайном и понятном только им.
– Такое может быть в волшебном сне!

– Не знаю, это трудно объяснить.
Поверь на слово, спорить не спеши:
Язык цветов понятен, может быть,
Когда чисты вибрации души.

Расцвёл на клумбе красный Георгин,
Красив, как в эполетах генерал,
Мундир на нём зелёный – высший чин!
Он ищет пару на придворный бал.

Здесь Роза Чайная скучает под окном,
Прекрасна в капельках сияющей росы,
Ей Георгин галантно шлёт поклон
И комплименты дарит, как цветы:

«Мадмуазель, вы стройны и нежны!
Какое платье! Тонкий аромат!
Не будете ли против, если мы
На звёзды вместе будем созерцать?»

И Роза, капельки росы с себя стряхнув,
Кокетливо так бровью повела,
Тычинками-ресничками моргнув,
Надежду Георгину подала.

2015

МЕЛОДИЯ И СВЕРЧОК

(басня)

В ночной тиши Мелодия звучала,
Прозрачна и нежна, как чистый ручеёк.
Она лилась, переливалась и сверкала
Цветами радуги. Ей подпевал... Сверчок?!

Я удивилась искреннему хамству:
«Духовность, красота и роскошь чувств!
И вдруг – какого-то Сверчка не пенё – чванство!»
Был явный диссонанс, курьёз искусств.

Так в жизни есть и часто так бывало:
Один талантлив, скромн и умён,
Другой живёт, как рыбка-прилипала,
Не ведая, зачем на свет рождён.

2011

СВИДАНИЕ С ЛЕСОМ

Монотонна дробь осеннего дождя,
Неохотно клён теряет листья.
Дождь вальсирует, по лужицам скользая,
И горят рябиновые кисти.

Прав поэт: «унылая пора»,
Дважды прав – «очей очарованье»!
Я спешу на станцию с утра
С лесом на чудесное свиданье.

Приготовлен с вечера рюкзак,
И корзинка – колыбель грибная,
Мелкий дождь для грибника – пустяк!
Лес осенний – роскошь неземная!

Он прекрасен, величав и щедр,
Ранним утром и в часы заката.
И струится из его волшебных недр
Запах леса шлейфом аромата.

Воздух чист, прозрачен, мягок, свеж,
Вся палитра красок мирозданья!
Красота земли, гармония небес –
Благодарна лесу за свиданье!

2012

ОСЕННИЙ ЛИСТОПАД

Осенний листопад – искуснейший любовник,
Одежды снял с берёзок и рябин,
Он лёгким ветерком влетел в густой терновник,
Он, только он, хозяин здесь один.

Мы не спеша бредём по сказочному лесу,
Молчим и пьём лесную тишину,
Минуя топи, мы спешим к Велесу
Медь листьев ветер гонит в вышину.

Искрится серебром река, как змейка,
И иволга поёт последние деньки,
И в листьях золотых лесничего скамейка,
И одиноки лысые пеньки.

2012

СОВЕТ ОТ БОГА

Не вышло, не срослось, не получилось,
Опять не тот, кто дорог и любим.
В который раз с надеждой разлучилась,
Вновь одиночество терзает: «Помолчим?».

Придумала тебя и сочинила
Весь образ твой, переступив черту.
И на алтарь Судьбы я положила
Несбыточную, кроткую мечту.

Богатое моё воображенье
Сыграло злую шутку надо мной:
Иллюзию, мираж и вдохновенье
Я назвала мечтою голубой.

Бог с высоты небесно-планетарной
Всё видел, благодушный дал совет:
«Не сетуй на Судьбу, будь благодарной:
Она тебя хранит от сущих бед.

Другая миссия твоя – (предназначенье).
Пусть даром не грызёт тебя сомненье!».

2013

ГОДЫ-ПТИЦЫ

Годы, как непрошенные гости,
Вновь стучат настойчиво ко мне,
Не питаю к ним неприязни и злости,
Снисходительно пуская их к себе.

Прилетели как-то годы-птицы
И уселись стайкой близ меня,
С ними я успела подружиться,
В дружеских беседах у огня.

Ни один из них не вычеркнуть из жизни:
Путь Судьбы порвётся, словно нить,
Я спешу до неизбежной тризны
Все дела с годами завершить!

2011

ДОМИК В МЕДОНЕ

*(По мотивам творчества
М. Цветаевой*)*

Ночь. Москва. Суббота. Листопад.
За окном – багряная рябина.
Домик в Тихопрудном. Сад.
Здесь когда-то родилась Марина.

И как знак неласковой судьбы,
Как предвестник будущих страданий,
Куст рябины у ворот во сне
Будет сниться по пути скитаний.

Дом – гнездо, родное «существо»,
Он остался в памяти, как сказка,
Сень деревьев обняла его,
Здесь надёжный кров, любовь и ласка.

Но пронёсся «красный бурелом»
И накрыл страну «девятый вал»,
Кто под знамя встал, борясь со «злом»,
Кто бежал в неведомую даль.

Как не впасть в унынье, устоять
От бесславия, нападков и страстей,
Если б можно было вновь обнять
Отчий дом, родителей, друзей.

* Речь идёт об удивительнейшем случае из жизни М. Цветаевой. Эмигрировав во Францию, поэтесса очень тосковала по своей родине. Однажды гуляя по городу (семья тогда проживала в предместье Парижа – в Медоне), Марина была поражена архитектурным сходством, увиденного на одной из улиц, дома с её родным московским особняком в Тихопрудном переулке, женщина застыла перед ним в изумлении. Она бесконечно была рада встрече с «домом-близнецом». Что это было? Психологический коллапс, вызванный безысходной ностальгией? Нам остаётся только догадываться (Прим. автора).

Как птенец, упавший из гнезда,
Беззащитен человек, раним,
Пуповиной связан навсегда
С местом, где родился, вырос, жил.

Сердце омывается слезой,
А душа – осиново дрожит,
Ей бы полететь туда – домой,
Хоть глазком взглянуть и... дальше жить!

Увидать старинный милый дом,
В детскую впорхнуть и отдышаться,
Поздороваться с рябиной за окном
И с ногами на диван забраться.

Пожелтевшие стихи хранятся в свитке*,
Кабинет отца, античность – в ряд,
И чугунное стучит кольцо в калитке,
В ожидании господ сиротка – сад.

Видно, свыше так дано: немила
Франция. Россия далека.
Вдруг Судьба «свиданье» подарила:
К дому *своему* она пришла?!

Кто, когда построил дом-близнец
Здесь, московского «братишки» повторенье?
Те же окна двери, наконец,
Есть кольцо – кузнечное творенье.

Кровь в виски, как сок рябины той
Ринула – и... замерла душа.
Кинулась Марина по Тверской,
К памятнику Пушкину пошла!

* Свиток – здесь: рукопись со тихами, скрученная в рулончик.

Встречей с прошлым так потрясена!
Всё смешалось под напором чувств:
Память сердца есть! Утеряна страна!
Обманулась на минутку? Пусть!

Вырван из земли родной росток,
На чужой земле не прорости,
Корни тянутся упрямо на Восток,
За скитания о, Господи, прости!

2012

НЕ СПЕШИТ ДУША ОТТАИВАТЬ

Неужели ты оттаяла,
Моя бедная душа?
Я, признаться, и не чаяла
И тепла я не ждала.
Ворвалась, как вихрь стремительный,
Позабывтая весна
В осень тихую сомнительный
Дар судьбе преподнесла.

«Дар» затронул струны тонкие,
Память сердца всколыхнул,
Нотки чувств – капли звонкие
Ветер перемен вдохнул.
Не спешит душа оттаивать
И с надеждой подружить
Жизнь свою вновь перекраивать
И заплатками подшить?

Может, помнит опыт прошлого?
Ненадёжность чувств и зло?
Иль боязнь любви непрошенной,
Иль утеряно тепло?

2011

НЕ УДИВЛЯЙСЯ НЕЖНОСТИ МОЕЙ...

Не удивляйся нежности моей:
Она копилась долго для тебя,
Когда ты, милый, жизнью жил своей,
Я к одиночеству прикована была.

Не удивляйся нежности моей:
Она искала выхода давно,
Желанным стань, понять меня сумей
Нам свыше благоденствие* дано.

Не удивляйся нежности моей:
Она – искристая и чистая река,
Она устала течь среди морей,
И ищет прочную опору – берега.

Не удивляйся нежности моей:
Из узкой кельи вырвалась она,
Как пленница, сбежала поскорей,
К тебе прижавшись, на плечо легла.

Не удивляйся нежности моей,
Когда молчу я, сидя у огня,
Все скажет взгляд, теплом души согрей,
Пусть не сгорит зажжённая свеча!

2011

* Благоденствие – синоним к слову «счастье» (старослав.).

ЦИРК ПРИЕХАЛ

Цирк приехал в город к нам!
Это правда! Видел сам!
Там на площади шатёр
К небу купол свой простёр.

Разноцветные афиши
Зазывают: «Приходи же!
Посмотреть на льва и лань,
На медведя, обезьян».

Я веду себя примерно,
Чтоб в субботу непременно
С мамой, папой без сомненья
В цирк пойти на представленье.

Всю неделю я старался:
Сам усердно умывался.
Без нотаций чистил зубы
И на место вешал шубу.

В ящик убирал игрушки,
С дедом делали кормушки.
По хозяйству помогал,
Книжки умные читал

Для того лишь, чтобы вскоре
Победить Алёшку в споре:
Он не верит, что змея
Танцовщица ещё та!

Что питоны и тайпаны
Без ушей, но музыкальны,
Их вибрации пленяют,
Танец ловко повторяют.

За танцовщицей прекрасной,
Трюк, конечно же, – опасный!
А факир игрой на флейте
Кобру укротил, поверьте!

Обезьянки в сарафанах
Собирают с пальм бананы,
Рвут кокосы, мандарины
И кладут в свои корзины.

Тигр амурский смел и точен:
Прыгать сквозь огонь научен,
Обруч в пламени – опасно...
Выполняет трюк бесстрашно!

Не сдержусь от комплиментов:
«Шоу – класс»! Аплодисменты!
И сердечно, от души
Циркачам дарю цветы!

2014

КОШАЧИЙ МАСТЕР-КЛАСС

По январской по пороше
Пробирается кот Тоша.
По-пластунски, осторожно:
По сугробам бегать сложно.

За ночь снегу навалило
И вода в ведре застыла.
Смотрит Тоша – не узнать
Двор, деревья, клумбу, сад.

Он впервые видит зиму:
Год назад рождён в корзине,
И сегодня в первый раз
Изучает мастер-класс.

Кот Миклуха – старожил,
Он уже 7 лет прожил.
Вот несётся по тропинке,
Глядь – уже он на рябинке.

Из подвального окошка
Вылезает Мурка, кошка,
Озирается, боится:
Снег глубок и серебрится.

А за ней, как на шнурочке,
Чинно следом сын и дочки.
Тоша тоже осмелел,
Подбежал, поближе сел.

Кот Миклуха – знатный тренер,
На груди с секундомером.
Учит: «Быстро, подтянуться,
А на льду не растянуться».

На заснеженной дорожке
Старт и финиш. Мчатся кошки!

2012

ЗМІСТ

Наталія ЗОЩУК

ПЕРЕДМОВА 4

Віра МЕЛЬНИКОВА

ВІД АВТОРА 9

ПОВІСТІ. НОВЕЛИ. ОПОВІДАННЯ

«MERRY POPPINS» ПО-УКРАЇНСЬКИ	11
ОДИН ВЕЧІР ІЗ ЖИТТЯ КИЛИНИ БОГДАНІВНИ	76
СТУДЕНТСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ	81
ПИРІЖКИ	91
ФАНТАСМОГОРІЯ ЛЮДСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ	98
ПІДСЛУХАНІ ВИБРИКИ	101
«ЖИЗНЬ» ИЛИ «КОШЕЛЁК»?	103
МЫ ИЗ КАТМАНДУ!	127
РАЗНЫЙ МЕНТАЛИТЕТ	157
ЛЮБОВНИКИ	168
ВИОЛЕТТА	174
СИЗЯЯ ГОЛУБКА	181

ВАЛЕНКИ	190
ОДНОКЛАСНИКИ ИЛИ РУЧКА ОТ PIERRE CARDIN	199
ИДЕНТИФИКАЦИЯ СЧАСТЬЯ	210
ПИСЬМО БОГУ	214
ОСЕННЯЯ СКАЗКА ЛЕСА	219

ВІРШІ (2012-2016)

УКРАЇНІ	224
РІВНЕ МОЄ!	225
ХЛОПЦІ ПОВЕРНУЛИСЯ З ВІЙНИ	226
РІЗДВЯНИЙ ВЕЧІР	227
КАЛИНА ЗА ВІКОНЦЕМ	228
ЛІС	228
«ЩАСЛИВА» БАБУСЯ	229
КОЛИСКОВА	230
ДІТИ ПРО КВІТИ	231
ПРОГУЛЯНКА ПІД ДОЩЕМ	232
РОДНЫЕ ЯЗЫКИ	233
ЗЕМЛЯ – РОДНАЯ КОЛЫБЕЛЬ	235
МАМЕ	236
СОБИРАЮСЬ НА БАНКЕТ	237
СОЛНЕЧНЫЙ ЗАЙЧИК	238

МОЙ ЦВЕТНИК	239
РАЗГОВОР ЦВЕТОВ	240
МЕЛОДИЯ И СВЕРЧОК	241
СВИДАНИЕ С ЛЕСОМ	241
ОСЕННИЙ ЛИСТОПАД	242
СОВЕТ ОТ БОГА	243
ГОДЫ-ПТИЦЫ	244
ДОМИК В МЕДОНЕ	245
НЕ СПЕШИТ ДУША ОТТАИВАТЬ	247
НЕ УДИВЛЯЙСЯ НЕЖНОСТИ МОЕЙ... ..	248
ЦИРК ПРИЕХАЛ	249
КОШАЧИЙ МАСТЕР-КЛАСС	251

Літературно-художнє видання

Віра Олександрівна МЕЛЬНИКОВА

ГРАНІ ЖИТТЯ

Повісті, новели, оповідання, вірші

Літературний редактор *Наталія Зошук*

Технічний редактор *Роман Свинарчук*

Упорядник та комп'ютерний набір *Олександр Мельников*

Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*

Художнє оформлення обкладинки *Яніни Загурської*

Коректор *Юлія Шабатіна*

Формат 42х30/4. Ум. друк. арк. 14,88. Обл.-вид. арк. 14,05.
Наклад 100 пр. Друк цифровий. Гарнітура «AdonisС».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Видавець СПД Свинарчук Р. В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 27 від 29 липня 2004 року.
Тел. (+38067) 771 28 70, e-mail: 35800@ukr.net.